

# **MUSIIKKIALAN PERUSTUTKINTO, MUUSIKKO MUSIIKKITEKNOLOGI PIANONVIRITTÄJÄ 2010**

**MUSIIKIN KOULUTUSOHJELMA/OSAAMISALA  
MUSIIKKITEKNOLOGIAN KOULUTUSOHJELMA/OSAAMISALA  
PIANONVIRITYKSEN KOULUTUSOHJELMA/OSAAMISALA**

**AMMATILLISEN  
PERUSTUTKINNON  
PERUSTEET**

© Opetushallitus

**Kansi:** Mainostoimisto Pramedia Oy

**Graafinen suunnittelu:** Layout Studio Oy/Marke Eteläaho

**Taitto:** Layout Studio Oy/Marke Eteläaho

**Viimeistely:** **sedu**

ISBN 978-952-13-4290-5 (nid.)

ISBN 978-952-13-4291-2 (pdf)

Oy Fram Ab, Vaasa 2010



## MÄÄRÄYS

3.3.2010

30/011/2010

Voimassaoloaika: 1.8.2010 alkaen toistaiseksi

Säännökset, joihin toimivalta määräyksen antamiseen perustuu:

L 630/1998, 13 § 2 mom

A 811/1998, 10 §, 12 §

L 631/1998, 13 § 2 mom

Kumoo Opetushallituksen määräyksen

11.6.2001 nro 33/011/2001

sekä tämän tutkinnon osalta seuraavat määräykset

1.8.2001 nro 42/011/2001

19.6.2002 nro 34/011/2002

27.8.2004 nro 28/011/2004

30.9.2005 nro 32/011/2005

13.2.2007 nro 5/011/2007

### AMMATILLISEN PERUSTUTKINNON PERUSTEET Musiikkialan perustutkinto

Muuttaa Opetushallituksen määräystä

-

Opetushallitus on päättänyt Musiikkialan perustutkinnon perusteista (opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteet) liitteen mukaisesti.

Määräystä on noudatettava 1.8.2010 jälkeen alkavassa peruskoulutuksessa (opetussuunnitelmaperusteinen koulutus) ja näyttötutkinnoissa. Ennen tämän määräyksen voimaantuloa aloitettu koulutus ja näyttötutkintosuoritukset voidaan saattaa loppuun määräyksen 11.6.2001 nro 33/011/2001 mukaisesti 31.7.2020 mennessä, ellei muista säädöksistä ja määräyksistä muuta johdu.

Opetussuunnitelmaperusteisessa koulutuksessa koulutuksen järjestäjän tulee laatia ja hyväksyä opetussuunnitelma noudattaen, mitä näissä tutkinnon perusteissa on määrätty.

Järjestettäessä näyttötutkintoon valmistavaa koulutusta koulutuksen järjestäjä päättää koulutuksen sisällöstä ja järjestämisestä tutkinnon perusteiden mukaisesti. Koulutukseen osallistuvalla tulee osana koulutusta järjestää mahdollisuus suorittaa näyttötutkinto.

Koulutuksen järjestäjä, tutkinnon järjestäjä ja tutkintotoimikunta eivät voi jättää noudattamatta tätä määräystä tai poiketa siitä.

Pääjohtaja

Timo Lankinen

Opetusneuvos

Eija Kauppinen

LIITE

Musiikkialan perustutkinnon perusteet

# SISÄLTÖ

	<b>JOHDANTO</b>	<b>7</b>
<b>1</b>	<b>MUSIIKKIALAN PERUSTUTKINNON TAVOITTEET JA TUTKINNON MUODOSTUMINEN</b>	<b>8</b>
	1.1 Musiikkialan perustutkinnon tavoitteet	8
	1.2 Musiikkialan perustutkinnon muodostuminen	12
	1.3 Elinikäisen oppimisen avaintaidot	15
	1.4 Jatko-opintokelpoisuus	18
<b>2</b>	<b>PERUSTUTKINNON PERUSTEIDEN TOIMEENPANO AMMATILISESSA PERUSKOULUTUKSESSA</b>	<b>19</b>
	2.1 Opetussuunnitelman laadinta ja sisältö	19
	2.1.1 Opetussuunnitelman yhteinen osa	20
	2.1.2 Opetussuunnitelman tutkintokohtainen osa	20
	2.1.3 Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma	21
<b>3</b>	<b>PERUSTUTKINNON SUORITTAMINEN NÄYTTÖTUTKINTONA</b>	<b>22</b>
	3.1 Yleistä näyttötutkintojärjestelmästä	22
	3.2 Näyttötutkintojen järjestäminen	22
	3.3 Näyttötutkinnon suorittaminen	22
	3.4 Näyttötutkinnon perusteet	23
	3.5 Henkilökohtaistaminen näyttötutkinnossa	23
	3.6 Ammattitaidon arviointi näyttötutkinnossa	24
	3.7 Todistukset	25
	3.8 Näyttötutkintoon valmistava koulutus	25
<b>4</b>	<b>MUSIIKKIALAN PERUSTUTKINNON AMMATILISET TUTKINNON OSAT, AMMATTITAITOVAATIMUKSET JA ARVIOINTI</b>	<b>26</b>
	4.1 Kaikille pakolliset tutkinnon osat	26
	4.1.1 Työtehtävän suunnittelu	26
	4.2 Musiikin koulutusohjelma tai osaamisala	30
	4.2.1 Musiikkiohjelmiston valmistaminen	30
	4.2.2 Muusikkona toimiminen	34
	4.3 Musiikkiteknologian koulutusohjelma tai osaamisala	37
	4.3.1 Studiotyöskentely ja äänentoisto	37
	4.3.2 Musiikkiohjelmiston valmistaminen ja toimiminen muusikkona	41
	4.4 Pianonvirityksen koulutusohjelma tai osaamisala	45
	4.4.1 Pianon viritys	45
	4.4.2 Pianon huolto	49

<b>4.5</b>	<b>Kaikille valinnaiset tutkinnon osat</b>	<b>52</b>
4.5.1	Solistina toimiminen	52
4.5.2	Laulaminen tai soittaminen yhtyeessä	56
4.5.3	Säveltäminen	59
4.5.4	Sovittaminen ja soitintaminen	62
4.5.5	Yhtyeen ja kuoron johtaminen	66
4.5.6	Musiikkiteknologian käyttö musiikkituotannossa	69
4.5.7	Esiintymistilanteen tekniikan käyttö	71
4.5.8	Produktiotyö	74
4.5.9	Pianon peruskorjaus	77
4.5.10	Flyygelin koneiston säätö	79
4.5.11	Tutkinnon osat ammatillisista perustutkinnoista	82
4.5.12	Tutkinnon osa ammatitutkinnoista	82
4.5.13	Tutkinnon osa erikoisammattitutkinnoista	83
4.5.14	Paikallisesti tarjottavat musiikkialan tutkinnon osat	83
<b>4.6</b>	<b>Muut valinnaiset tutkinnon osat ammatillisessa peruskoulutuksessa</b>	<b>84</b>
4.6.1	Yrittäjyys	84
4.6.2	Työpaikkaohjaajaksi valmentautuminen	89
4.6.3	Ammattitaitoa syventävät ja laajentavat tutkinnon osat	91
4.6.4	Ammattitaitoa täydentävät tutkinnon osat (yhteiset opinnot)	92
4.6.5	Lukio-opinnot	92
<b>4.7</b>	<b>Ammatillista osaamista yksilöllisesti syventävät tutkinnon osat (perustutkintoa laajentavat tutkinnon osat)</b>	<b>92</b>
4.7.1	Yritystoiminta	93
4.7.2	Tutkinnon osat ammatillisista tutkinnoista (ammattilliset perustutkinnot, ammattitutkinnot ja erikoisammattitutkinnot)	96
4.7.3	Ammatillista osaamista yksilöllisesti syventävät paikallisesti tarjottavat tutkinnon osat ammattillisessa peruskoulutuksessa	98
<b>4.8</b>	<b>Opinnäyte ammatillisessa peruskoulutuksessa</b>	<b>98</b>
<b>5</b>	<b>AMMATTITAITOA TÄYDENTÄVIEN TUTKINNON OSIEN, 20 OV (YHTEISET OPINNOT) TAVOITTEET JA ARVIOINTI AMMATILISESSA PERUSKOULUTUKSESSA</b>	<b>99</b>
<b>5.1</b>	<b>Pakolliset tutkinnon osat</b>	<b>99</b>
5.1.1	Äidinkieli	99
5.1.1.1	Äidinkieli, suomi	99
5.1.1.2	Äidinkieli, ruotsi	101
5.1.1.3	Äidinkieli, saame	102
5.1.1.4	Äidinkieli, viittomakieli	104
5.1.1.5	Äidinkieli, oma äidinkieli vieraskielisillä opiskelijoilla	106
5.1.1.6	Äidinkieli, suomi toisena kielenä	108
5.1.1.7	Äidinkieli, ruotsi toisena kielenä	110
5.1.1.8	Äidinkieli, suomi viittomakielisille	111
5.1.1.9	Äidinkieli, romani	113
5.1.2	Toinen kotimainen kieli	114
5.1.2.1	Toinen kotimainen kieli, ruotsi	114
5.1.2.2	Toinen kotimainen kieli, suomi	116

5.1.3	Vieras kieli	118
5.1.3.1	Vieras kieli, A-kieli	118
5.1.3.2	Vieras kieli, B-kieli	120
5.1.4	Matematiikka	121
5.1.5	Fysiikka ja kemia	123
5.1.6	Yhteiskunta-, yritys- ja työelämätieto	125
5.1.7	Liikunta	126
5.1.8	Terveystieto	128
5.1.9	Taide ja kulttuuri	130
5.2	<b>Valinnaiset tutkinnon osat</b>	131
5.2.1	Ammattitaitoa täydentävien pakollisten tutkinnon osien valinnaiset lisäosat	131
5.2.2	Ympäristötieto	132
5.2.3	Tieto- ja viestintäteknikka	134
5.2.4	Etiikka	136
5.2.5	Kulttuurien tuntemus	138
5.2.6	Psykologia	139
5.2.7	Yritystoiminta	142
6	<b>VAPAASTI VALITTAVAT TUTKINNON OSAT, 10 OV AMMATILISESSA PERUSKOULUTUKSESSA</b>	145
7	<b>OPISKELIJAN ARVIOINTI AMMATILISESSA PERUSKOULUTUKSESSA</b>	146
7.1	Arvioinnin tehtävät ja tavoitteet	146
7.2	Arvioinnista tiedottaminen	146
7.3	Opiskelijan osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen	146
7.4	Oppimisen ja osaamisen arviointi	148
7.5	Arvosanasta päättäminen	151
7.6	Arviointiaineiston säilyttäminen	152
7.7	Arvioinnin uusiminen ja arvosanan korottaminen	152
7.8	Arvioinnin oikaiseminen	152
7.9	Todistukset	152
7.10	Arviointi erityisopetuksessa	156
7.11	Maahanmuuttaja- ja eri kieli- ja kulttuuriryhmien opiskelijoiden arviointi	157
8	<b>MUUT MÄÄRÄYKSET AMMATILISESSA PERUSKOULUTUKSESSA</b>	158
8.1	Opinto-ohjaus ja henkilökohtainen opiskelusuunnitelma	158
8.2	Työssäoppiminen ja työturvallisuus	160
8.3	Ammatillinen erityisopetus	161
8.4	Maahanmuuttajien ja eri kieli- ja kulttuuriryhmien opetus	163
8.5	Oppisopimuskoulutus	166
8.6	Kodin ja oppilaitoksen yhteistyö	166
8.7	Opiskelijahuolto	167
9	<b>LIITEOSA</b>	169
9.1	Musiikkialan kuvaus ja arvoperusta	169
9.2	Tutkintokohtaiset terveydentilavaatimukset ammatillisessa peruskoulutuksessa	170
9.3	Ammattitaitovaatimukset, arvioinnin kohteet ja yleiset arviointikriteerit	172

# JOHDANTO

Ammatillinen perustutkinto voidaan suorittaa ammatillisena peruskoulutuksena tai näyttötutkintona. Perustutkinnon perusteisiin sisältyy sekä opetussuunnitelman perusteet että näyttötutkinnon perusteet, ja siksi perusteiden käsitteistöä on yhteinäistetty. Perustutkinnon perusteet on määräys, jolla ohjataan sekä koulutuksen että näyttötutkintojen järjestäjiä, ja tutkinnon perusteet asiakirjan sähköisessä muodossa on tarvittaessa erotettavissa ammatillista peruskoulutusta (opetussuunnitelmaperusteista koulutusta) ja näyttötutkintoperusteista koulutusta koskevat osat. Luku 1 ja luku 4 sekä luvusta 9 ammattialan kuvaus ja arvoperusta ovat yhteisiä. Luvut 2, 5, 6, 7 ja 8 koskevat vain ammatillisessa peruskoulutuksessa suoritettavia perustutkintoja ja luku 3 vain näyttötutkintona suoritettavia perustutkintoja.

Tutkinnon osa -käsite vastaa aiempaa opetussuunnitelmaperusteisen koulutuksen käsitettä opintokokonaisuus. Tutkinto muodostuu ammatillisista tutkinnon osista sekä ammatillisessa peruskoulutuksessa myös ammattitaitoa täydentävistä tutkinnon osista (yhteiset opinnot) ja vapaasti valittavista tutkinnon osista. Lisäksi tutkintoon tulee voida yksilöllisesti sisällyttää enemmän tutkinnon osia silloin kun se on työelämän alakohtaisiin tai paikallisiin ammattitaitovaatimuksiin vastaamisen ja tutkinnon suorittajan ammattitaidon syventämisen kannalta tarpeellista.

Ammatillisen perustutkinnon perusteissa on päätetty tutkinnon ja koulutusohjelmien tai osaamisalojen tavoitteet, tutkinnon muodostuminen, tutkinnon osien ammattitaitovaatimukset tai tavoitteet, ammattitaitoa täydentävien tutkinnon osien arvioinnin kohteet ja arviointikriteerit sekä ammatillisten tutkinnon osien osalta myös ammattitaidon osoittamistavat. Lisäksi perusteet sisältävät muita ammatillista peruskoulutusta ja näyttötutkintoja koskevia määräyksiä.

Ammatillisten tutkinnon osien ammattitaitovaatimukset ja ammattitaitoa täydentävien tutkinnon osien (yhteiset opinnot) tavoitteet on määritelty oppimistuloksina (tiedot, taidot, osaaminen/pätevyys). Tältä pohjalta arvioinnin kohteet on kuvattu työprosessin, työmenetelmien, -välineiden ja materiaalien sekä työn perustana olevan tiedon ja elinikäisen oppimisen avaintaitojen hallintana.

Ammatillisen perustutkinnon perusteiden pohjalta koulutuksen järjestäjä hyväksyy ammatillista peruskoulutusta varten opetussuunnitelman. Järjestettäessä näyttötutkintoon valmistavaa koulutusta koulutuksen järjestäjä päättää koulutuksen sisällöstä ja järjestämisestä tutkinnon perusteiden mukaisesti.

# MUSIIKKIALAN PERUSTUTKINNON TAVOITTEET JA TUTKINNON MUODOSTUMINEN

## 1.1 MUSIIKKIALAN PERUSTUTKINNON TAVOITTEET

Musiikkialan perustutkinnon suorittaneella muusikolla, musiikkiteknologilla tai pianonvirittäjällä on laaja-alaiset ammatilliset perusvalmiudet ammattialansa eri tehtäviin sekä jatko-opintoihin. Lisäksi hänellä on erikoistuneempi osaaminen ja työelämän edellyttämä ammattitaito yhdellä tutkinnon osa-alueella siten, että tutkinnon suorittanut voi sijoittua työelämään, suoriutua ammattialansa tehtävistä myös muuttuvissa oloissa sekä kehittää ammattitaitoaan. Musiikkialan perustutkinnon suorittaneella on monipuolinen ja suhteessa työtehtäviin riittävä ammattitaito, jota hän jatkuvasti kehittää. Hänellä on alan perusvalmiuksien lisäksi muusikon, musiikkiteknologian tai pianonvirittäjän työhön liittyvää erityisosaamista.

Musiikkialan ammattilainen toimii erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Hänen on oltava yhteistyökykyinen sekä osattava ilmaista näkökantoja selkeästi ja luottamusta herättäen. Myös kansainvälisyys asettaa haasteita. Kansainvälisen musiikkialan ammattilaisen taitoja ovat vieraiden kielten hallinta, kohdemaan kulttuurin ymmärtäminen, palvelualttius ja erilaisiin oloihin mukautuminen. Lisäksi musiikkialan ammatillisen perustutkinnon suorittanut osaa käyttää tietoteknisten perustekijöiden lisäksi työtehtäviinsä liittyviä tietotekniikan erityissovelluksia. Tietotekniikan monipuolinen käyttö on olennainen osa musiikkialaa.

Musiikkialan perustutkinnon suorittanut ottaa erityisen tarkkaan huomioon kuulonhuolto- ja työergonomiakysymysten edistämisen, koska musiikkiala on työergonomiselta luonteeltaan kuluttava toimiala, ja koska ergonomisesti hyviä työtapoja sekä oikeaa asennetta arvostava työkuulttuuri on entisestään korostumassa.

Musiikkialalla on pitkään ollut melko hyvä työllisyystilanne, mutta uusia pysyviä työpaikkoja alalle syntyy vähän. Alalle on tyypillistä riippuvuus useista tulolähteistä, ja työura muodostuu määrä- tai osa-aikaisista työsuhteista ja projektituonteisista tehtävistä, mikä edellyttää yrittäjyytasennetta sekä tietoa itse yrittäjyydestä. Kulttuuriyrittäjyyden oletetaan tuottavan työpaikkoja myös musiikkialalle ja sen lähialueille, kuten media-, viihde-, matkailu- ja ravintola-aloille.

Musiikkialan perustutkinnon suorittanut pyrkii työssään korkeaan laatuun ja esteettiseen vaikuttavuuteen. Hän on luotettava, laatu-tietoinen, oma-aloitteinen sekä asiakaspalvelu- ja yhteistyöhenkinen. Hänen on osattava soveltaa oppimiaan taitoja ja tietoja vaihtelevissa työelämän tilanteissa. Hän pystyy näkemään työnsä osana suurempia tehtäväkokonaisuuksia ja pystyy ottamaan huomioon lähialojen ammattilaisten tehtävät omassa työssään. Hän osaa suunnitella työnsä sekä esitellä ja arvioida omaa työtään. Hän tunnistaa vahvuusalueitaan ja hakeutuu niiden mukaisiin työtehtäviin.

**Musiikin koulutusohjelman tai osaamisalan suorittanut muusikko** harjoittelee uutta ohjelmistoa ja ylläpitää valmistamaansa ohjelmistoa toteuttaen musiikin tyylikausien ja/tai -lajien ominaispiirteitä sekä tulkiten musiikillisen ilmaisun yleisimpiä merkitsemistapoja. Hän lukee ja kirjoittaa musiikkia sekä analysoi ja hahmottaa musiikin rakenteita. Hän muokkaa ohjelmistoa esiintymistilanteisiin sopivaksi. Hän soveltaa soitinten ja soitinryhmien sekä musiikin tyylien ja tyyllilajien tuntemusta ohjelmiston valmistamisessa ja valmistelussa sekä käyttää hyväkseen musiikin tietotekniikkaa ja alan ohjelmistoja, esimerkiksi notaatio-ohjelmia.

Toimiessaan muusikkona hän soittaa tai laulaa nuottien ja muun esitysmateriaalin pohjalta, esiintyy työtehtävien ja kokoonpanojen vaatimusten mukaisesti, toimii vuorovaikutuksessa yleisön ja muiden esittäjien kanssa sekä soittaa tai laulaa osuutensa monenlaisissa työtilanteissa. Muusikko hoitaa instrumentiaan ja osaa arvioida huollon tarvetta. Hän työskentelee työergonomisesti oikein ja huolehtii työturvallisuudesta ja kuulonsuojelusta.

Työtehtävää suunnitellessaan muusikko osaa selvittää asiakkaan tai tilaajan tarpeen ja neuvotella työtehtävästä ottaen huomioon verotuksen, tekijänoikeudet ja alan sopimukset. Hän suunnittelee työtehtävän toteutuksen tilaajan toiveiden mukaisesti, hoitaa työtehtävän käytännön järjestelyt ammattialan yleisten sopimusten mukaisesti, valmistaa esityksen tai muun työtehtävän vastaanottaen palautetta sekä arvioi ja kehittää omaa toimintaansa saamansa työtehtävän mukaisesti. Hän tekee tarjouksen ja sopii työtehtävästä sekä markkinoi osaamistaan työllistymisen edistämiseksi.

Muusikko kykenee jatkuvasti kehittämään osaamistaan. Hänellä on riittävät valmiudet työllistymiseen ja opintojen jatkamiseen.

**Musiikkitekniikan koulutusohjelman tai osaamisalan suorittanut musiikkitekniikan** osaa käyttää musiikin tietotekniikan, äänittämisen ja äänentoiston sovelluksia. Hän osaa omalla erikoistumisalueellaan studiotyöskentelyssä tai äänentoistossa suunnitella, valmistella ja toteuttaa projektin. Työtehtävässään hän soveltaa musiikin tyylikausien ja -lajien tuntemusta, tulkitsee musiikillisen ilmaisun yleisimpiä merkitsemistapoja, lukee musiikillista tekstuuria, analysoi ja hahmottaa musiikin rakenteita, työskentelee työergonomisesti oikein sekä huolehtii työturvallisuudesta ja kuulonsuojelusta.

Muusikkona toimiessaan musiikkitekniikan harjoittelee uutta ohjelmistoa ja ylläpitää valmistamaansa ohjelmistoa toteuttaen musiikin tyylikausien ja/tai -lajien ominaispiirteitä. Hän lukee ja kirjoittaa musiikkia ja muokkaa ohjelmistoa esiintymistilanteisiin sopivaksi. Hän soveltaa soitinten ja soitinryhmien tuntemusta ohjelmiston valmistamisessa ja valmistelussa sekä käyttää hyväkseen musiikin tietotekniikkaa ja musiikkiohjelmistoa. Esiintyessään hän soittaa/laulaa nuottien tai muun esitysmateriaalin pohjalta, esiintyy työtehtävien ja kokoonpanojen vaatimusten mukaisesti sekä toimii vuorovaikutuksessa yleisön ja muiden esittäjien kanssa.

Työtehtävää suunnitellessaan musiikkitekniikan osaa selvittää asiakkaan tai tilaajan tarpeen ja neuvotella työtehtävästä ottaen huomioon verotuksen, tekijänoikeudet ja alan sopimukset. Hän suunnittelee työtehtävän toteutuksen tilaajan ja muusikoiden toiveiden mukaisesti, hoitaa työtehtävän käytännön järjestelyt ammattialan yleisten sopimusten mukaisesti, valmistaa esityksen tai muun työtehtävän vastaanottaen palautetta sekä arvioi ja kehittää omaa toimintaansa saamansa työtehtävän mukaisesti. Hän tekee tarjouksen ja sopii työtehtävästä sekä markkinoi osaamistaan työllistymisen edistämiseksi.

Musiikkitekniikan osaa kehittää jatkuvasti kehittämään osaamistaan. Hänellä on riittävät valmiudet työllistymiseen ja opintojen jatkamiseen.

**Pianovirityksen koulutusohjelman tai osaamisalan suorittanut pianovirittäjä** osaa tehdä pianon ja flyygelin virityksen sekä pianon huollon töitä yksityisenä ammatinharjoittajana sekä pianoviritysalan työnantajan palveluksessa. Yritystoiminnan osaaminen korostuu pianovirittäjän ammatissa. Pianovirittäjä osaa määrittää soittimen virityksen tilan ja valita oikeat työmenetelmät ja tekniikat, jotta soittimen viritystaso vastaa haluttua viritystyön jälkeen. Hän osaa määrittää pianon koneistossa ja rakenteessa esiintyvät viat sekä soittimen huollontarpeen. Pianovirittäjä osaa korjata pianon koneiston ja rakenteen pienet viat sekä säätää pianon koneiston. Hän osaa käyttää pianoviritysalan perustyövälineitä, oikeita työtapoja ja materiaaleja. Hän kykenee jatkuvasti kehittämään osaamistaan ja hänellä on riittävät valmiudet opintojen jatkamiseen.

Lisäksi ammatillisessa peruskoulutuksessa tulee tukea opiskelijoiden kehitystä hyväksi ja tasapainoisiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa opiskelijoille jatko-opintojen, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja sekä tukea elinikäistä oppimista (L630/98 5 §).

## 1.2 MUSIIKKIALAN PERUSTUTKINNON MUODOSTUMINEN

MUSIIKKIALAN PERUSTUTKINTO, 120 OV	
AMMATILISESSA PERUSKOULUTUKSESSA	
<b>4. Ammatilliset tutkinnon osat, 90 ov</b>	
Tutkinnon osiin sisältyy työssäoppimista vähintään 20 ov, yrittäjyyttä vähintään 5 ov ja opinnäyte vähintään 2 ov	
4.1	Kaikille pakolliset tutkinnon osat
4.1.1	Työtehtävän suunnittelu, 10 ov
4.2	Musiikin koulutusohjelma, muusikko
4.2.1	Musiikkiohjelmiston valmistaminen, 20 ov
4.2.2	Muusikkona toimiminen, 30 ov
4.3	Musiikkitekniikan koulutusohjelma, musiikkitekniologi
4.3.1	Studiotyöskentely ja äänentoisto, 30 ov
4.3.2	Musiikkiohjelmiston valmistaminen ja toimiminen muusikkona, 20 ov
4.4	Pianonvirityksen koulutusohjelma, pianonvirittäjä
4.4.1	Pianon viritys, 40 ov
4.4.2	Pianon huolto, 20 ov
4.5	Kaikille valinnaiset tutkinnon osat
Musiikin ja musiikkitekniikan koulutusohjelmissä on valittava yhteensä 30 ov kohdista 4.5.1–4.6.6 siten, että vähintään 20 ov kohdistuu musiikkialaan ja pianonvirityksen koulutusohjelmassa 20 ov kohdista 4.5.1–4.6.6 siten, että vähintään 10 ov kohdistuu musiikkialaan	
4.5.1	Solistina toimiminen, 10 ov
4.5.2	Laulaminen tai soittaminen yhtyeessä, 10 ov
4.5.3	Säveltäminen, 10 ov
4.5.4	Sovittaminen ja soitintaminen, 10 ov
4.5.5	Yhtyeen ja kuoron johtaminen, 10 ov
4.5.6	Musiikkitekniikan käyttö musiikkituotannossa, 10 ov
4.5.7	Esiintymistilanteen tekniikan käyttö, 10 ov
4.5.8	Produktiotyö, 10 ov
4.5.9	Pianon peruskorjaus, 10 ov
4.5.10	Flyygelin koneiston säätö, 10 ov
4.5.11	Tutkinnon osat ammatillisista perustutkinnoista, 5–10 ov
4.5.12	Tutkinnon osa ammatittutkinnoista, 10 ov
4.5.13	Tutkinnon osa erikoisammattitutkinnoista, 10 ov
4.5.14	Paikallisesti tarjottavat musiikkialan tutkinnon osat, 5–10 ov
4.6	Muut valinnaiset tutkinnon osat ammatillisessa peruskoulutuksessa, 0–10 ov
4.6.1	Yrittäjyys, 10 ov
4.6.2	Työpaikkaohjaajaksi valmentautuminen, 2 ov
4.6.3	Ammattitaitoa syventävät ja laajentavat tutkinnon osat, 0–10 ov
4.6.4	Ammattitaitoa täydentävät tutkinnon osat, 0–10 ov
4.6.6	Lukio-opinnot, 0–10 ov
4.7	Ammatillista osaamista yksilöllisesti syventävät tutkinnon osat (perustutkintoa laajentavat tutkinnon osat)
4.7.1	Yritystoiminta, 10 ov
4.7.2	Tutkinnon osat muista ammatillisista tutkinnoista (amatilliset perustutkinnot, ammatittutkinnot, erikoisammattitutkinnot)
4.7.3	Ammatillista osaamista yksilöllisesti syventävät paikallisesti tarjottavat tutkinnon osat ammatillisessa peruskoulutuksessa

## NÄYTTÖTUTKINNOSSA

### 4. Ammatilliset tutkinnon osat

#### 4.1 Kaikille pakolliset tutkinnon osat

4.1.1 Työtehtävän suunnittelu

#### 4.2 Musiikin koulutusohjelma, muusikko

4.2.1 Musiikkiohjelmiston valmistaminen

4.2.2 Muusikkona toimiminen

#### 4.3 Musiikkiteknologian koulutusohjelma, musiikkiteknologi

4.3.1 Studiotyöskentely ja äänentoisto

4.3.2 Musiikkiohjelmiston valmistaminen ja toimiminen muusikkona

#### 4.4 Pianovirityksen koulutusohjelma, pianovirittäjä

4.4.1 Pianon viritys

4.4.2 Pianon huolto

#### 4.5 Kaikille valinnaiset tutkinnon osat

Valittava yhteensä kolme tutkinnon osaa musiikin ja musiikkiteknologian osaamisalalla ja kaksi tutkinnon osaa pianovirityksen osaamisalalla 4.5.1–4.5.13 siten, että muusikon ja musiikkiteknologin tutkinnoissa vähintään kaksi tutkinnon osaa ja pianovirittäjän tutkinnossa vähintään yksi tutkinnon osa kohdistuu musiikkialaan

4.5.1 Solistina toimiminen

4.5.2 Laulaminen tai soittaminen yhtyeessä

4.5.3 Säveltäminen

4.5.4 Sovittaminen ja soitintaminen

4.5.5 Yhtyeen ja kuoron johtaminen

4.5.6 Musiikkiteknologian käyttö musiikkituotannossa

4.5.7 Esiintymistilanteen tekniikan käyttö

4.5.8 Produktiotyö

4.5.9 Pianon peruskorjaus

4.5.10 Flyygelin koneiston säätö

4.5.11 Tutkinnon osat ammatillisista perustutkinnoista

4.5.12 Tutkinnon osa ammattitutkinnoista

4.5.13 Tutkinnon osa erikoisammattitutkinnoista

#### 4.7 Ammatillista osaamista yksilöllisesti syventävät tutkinnon osat (perustutkintoa laajentavat tutkinnon osat)

4.7.1 Yritystoiminta

4.7.2 Tutkinnon osat muista ammatillisista tutkinnoista  
(ammatilliset perustutkinnot, ammattitutkinnot, erikoisammattitutkinnot)

AMMATILISESSA PERUSKOULUTUKSESSA			
<b>5. Ammattitaitoa täydentävät tutkinnon osat ammatillisessa peruskoulutuksessa (yhteiset opinnot), 20 ov</b>			
<b>5.1</b>	<b>Pakolliset tutkinnon osat</b>	<b>Pakolliset</b>	<b>Valinnaiset</b>
5.1.1	Äidinkieli	4 ov	0–4
5.1.2	Toinen kotimainen kieli	1 ov	0–4
	5.1.2.1 Toinen kotimainen kieli, ruotsi	1 ov	
	5.1.2.2 Toinen kotimainen kieli, suomi	2 ov	
5.1.3	Vieras kieli	2 ov	0–4
5.1.4	Matematiikka	3 ov	0–4
5.1.5	Fysiikka ja kemia	2 ov	0–4
5.1.6	Yhteiskunta-, yritys- ja työelämätieto	1 ov	0–4
5.1.7	Liikunta	1 ov	0–4
5.1.8	Terveystieto	1 ov	0–4
5.1.9	Taide ja kulttuuri	1 ov	0–4
<b>5.2</b>	<b>Valinnaiset tutkinnon osat</b>		
5.2.1	Ammattitaitoa täydentävien pakollisten tutkinnon osien valinnaiset lisäosat, ks. edellä kohdat 5.1.1–5.1.9		
5.2.2	Ympäristötieto		0–4
5.2.3	Tieto- ja viestintäteknikka		0–4
5.2.4	Etiikka		0–4
5.2.5	Kulttuurien tuntemus		0–4
5.2.6	Psykologia		0–4
5.2.7	Yritystoiminta		0–4
		<b>16 ov</b>	<b>4 ov</b>
Opetuskieleltään ruotsinkielisessä koulutuksessa toisen kotimaisen kielen opintojen laajuus on 2 ov, jolloin pakollisten ammattitaitoa täydentävien tutkinnon osien laajuus on 17 ov ja valinnaisten 3 ov.			
Liikunnan pakollisten opintojen laajuus on 1 ov ja terveystiedon pakollisten opintojen laajuus on 1 ov. Koulutuksen järjestäjä voi päättää liikunnan ja terveystiedon pakollisten opintojen jakamisesta poikkeavalla tavalla kuitenkin siten, että niiden yhteislaajuus on kaksi opintoviikkoa.			
<b>6. Vapaasti valittavat tutkinnon osat ammatillisessa peruskoulutuksessa, 10 ov</b>			
Tutkinnon osiin sisältyy opinto-ohjausta vähintään 1,5 ov			

## Ammatillisen perustutkinnon muodostumisperiaatteet

Ammatilliset perustutkinnot muodostuvat ammatillisista tutkinnon osista, jotka voivat olla pakollisia tai valinnaisia. Lisäksi peruskoulutuksena suoritettaviin tutkintoihin sisältyy pakollisia ja valinnaisia ammattitaitoa täydentäviä tutkinnon osia (yhteiset opinnot) sekä vapaasti valittavia tutkinnon osia. Lisäksi tutkintoon tulee voida yksilöllisesti sisällyttää enemmän tutkinnon osia, jotka laajentavat suoritettua tutkintoa silloin, kun se on työelämän alakohtaisiin tai paikallisiin ammattitaitovaatimuksiin vastaamisen ja tutkinnon suorittajan ammattitaidon syventämisen kannalta tarpeellista. Tutkintokohtaiset valinnaisuussäännöt on esitetty edellä musiikki-alan perustutkinnon muodostuminen -taulukossa.

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja voi valita perustutkintoon tutkinnon osia myös muista ammatillisista tutkinnoista.

Opiskelija voi valita jatko-opintokelpoisuuden vahvistamiseksi lukio-opintoja, jopa suorittaa ylioppilastutkinnon. Nämä opinnot voivat korvata ammattitaitoa täydentäviä tutkinnon osia (yhteisiä opintoja), muita valinnaisia tutkinnon osia ja vapaasti valittavia tutkinnon osia.

Valintojen tekemisen ja osaamisen tunnustamisen helpottamiseksi lukiossa suoritettujen tai suoritettavien opintojen korvaavuudet on määritelty luvussa 5 Ammattitaitoa täydentävät tutkinnon osat (yhteiset opinnot). Korvaavuuksien määrittely edistää myös koulutuksen järjestäjien yhteistyötä ja yhteisen opetustarjonnan hyödyntämistä.

Koko tutkinnon suorittaminen on ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaisesti järjestetyssä tutkintoon johtavassa koulutuksessa ensisijainen tavoite. Lisäksi opiskelija voi suorittaa perustutkinnon myös suunnatun ammattipätevyuden tuottava tutkinnon osa tai osia kerrallaan, silloin kun se on yksilön opiskeluvalmiuksien, elämäntilanteen tai työllistymisen kannalta tarkoituksenmukaista. Opiskelijoilla tulee tällöin olla joustavia mahdollisuuksia suorittaa koko tutkinto myöhemmin. Tällaisissa tilanteissa koulutuksen järjestäjät laativat opiskelijalle, mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä työpaikan kanssa, suunnitelman koko tutkinnon suorittamisesta.

## 1.3 ELINIKÄISEN OPPIMISEN AVAINTAIDOT

Elinikäisen oppimisen avaintaidoilla tarkoitetaan osaamista, jota tarvitaan jatkuvassa oppimisessa, tulevaisuuden ja uusien tilanteiden haltuunotossa sekä työelämän muuttuvissa olosuhteissa selviytymisessä. Ne ovat tärkeä osa ammattitaitoa ja kuvastavat yksilön älyllistä notkeutta ja erilaisista tilanteista selviytymistä. Ne lisäävät kaikilla aloilla tarvittavaa ammattisivistystä ja kansalaisvalmiuksia, ja niiden avulla opiskelijat tai tutkinnon suorittajat pystyvät seuraamaan yhteiskunnassa ja työelämässä tapahtuvia muutoksia ja toimimaan muuttuvissa oloissa. Niillä on myös suuri merkitys yksilön elämän laatuun ja persoonallisuuden kehittymiseen.

Elinikäisen oppimisen avaintaidot sisältävät edellisen ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteiden yhteisten painotusten ja kaikille aloille yhteisen ydinosaamisen lisäksi perusopetuksen ja lukion aihekokonaisuuksia sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston suosituksia 2005/0221 (COD) elinikäisen oppimisen avaintaidoiksi.

Elinikäisen oppimisen avaintaidot sisältyvät ammattitaitoa täydentävien tutkinnon osien (yhteisten opintojen) tavoitteisiin ja ammatillisten tutkinnon osien ammattitaitovaatimuksiin ja niiden arviointikriteereihin. Erikseen arvioitava elinikäisen oppimisen avaintaidon Arvioinnin kohde sisältää seuraavat elinikäisen oppimisen avaintaidot: oppiminen ja ongelmanratkaisu, vuorovaikutus ja yhteistyö, ammattietiikka sekä terveys, turvallisuus ja toimintakyky.

Elinikäisen oppimisen avaintaitoja ovat

1. oppiminen ja ongelmanratkaisu
2. vuorovaikutus ja yhteistyö
3. ammattietiikka
4. terveys, turvallisuus ja toimintakyky
5. aloitekyky ja yrittäjyys
6. kestävä kehitys
7. estetiikka
8. viestintä ja mediaosaaminen
9. matematiikka ja luonnontieteet
10. teknologia ja tietotekniikka
11. aktiivinen kansalaisuus ja eri kulttuurit.

## **Elinikäisen oppimisen avaintaitojen kuvaus**

### **Oppiminen ja ongelmanratkaisu**

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja suunnittelee toimintaansa sekä kehittää itseään ja työtään. Hän arvioi omaa osaamistaan. Hän ratkaisee työssään ongelmia sekä tekee valintoja ja päätöksiä. Hän toimii työssään joustavasti, innovatiivisesti ja uutta luovasti. Hän hankkii tietoa, jäsentää, arvioi ja soveltaa sitä.

### **Vuorovaikutus ja yhteistyö**

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja toimii tilanteen vaatimalla tavalla erilaisissa vuorovaikutustilanteissa sekä ilmaisee erilaisia näkökantoja selkeästi, rakentavasti ja luottamusta herättäen. Hän toimii yhteistyökykyisesti erilaisten ihmisten kanssa ja työryhmän jäsenenä sekä kohtelee erilaisia ihmisiä tasavertaisesti. Hän noudattaa yleisesti hyväksytyjä käyttäytymissääntöjä ja toimintatapoja. Hän hyödyntää saamaansa palautetta toiminnassaan.

### **Ammattietiikka**

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja toimii työssään ammatin arvoperustan mukaisesti. Hän sitoutuu työhönsä ja toimii vastuullisesti noudattaen tehtyjä sopimuksia ja ammattiinsa kuuluvaa etiikkaa.

### **Terveys, turvallisuus ja toimintakyky**

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja toimii turvallisesti ja vastuullisesti työ- ja vapaa-aikana sekä liikenteessä ja ylläpitää terveellisiä elintapoja sekä toiminta- ja työkykyään. Hän työskentelee ergonomisesti ja hyödyntää alallaan tarvittavan terveystieteiden sekä ehkäisee työhön ja työympäristöön liittyviä vaaroja ja terveyshaittoja.

### **Aloitekyky ja yrittäjyys**

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja edistää toiminnallaan tavoitteiden saavuttamista. Hän toimii aloitteellisesti ja asiakaslähtöisesti työntekijänä ja/tai yrittäjänä. Hän suunnittelee toimintaansa ja työskentelee tavoitteiden saavuttamiseksi. Hän toimii taloudellisesti ja tuloksellisesti ja johtaa itseään. Hän mitoittaa oman työnsä tavoitteiden mukaan.

### **Kestävä kehitys**

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja toimii ammattinsa kestävä kehityksen ekologisen, taloudellisten, sosiaalisten sekä kulttuuristen periaatteiden mukaisesti. Hän noudattaa alan työtehtävissä keskeisiä kestävä kehityksen säädöksiä, määräyksiä ja sopimuksia.

### **Estetiikka**

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja ottaa toiminnassaan huomioon oman alansa esteettiset tekijät. Hän edistää tai ylläpitää työympäristönsä viihtyisyyttä ja muuta esteettisyyttä.

### **Viestintä ja mediaosaaminen**

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja viestii monimuotoisesti ja vuorovaikutteisesti tilanteeseen sopivalla tavalla hyödyntäen kielitaitoaan. Opiskelija tai tutkinnon suorittaja havainnoi, tulkitsee sekä arvioi kriittisesti erilaisia mediatuotteita. Hän käyttää mediaa ja viestintäteknologiaa sekä tuottaa media-aineistoja.

### **Matematiikka ja luonnontieteet**

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja käyttää peruslaskutoimituksia työssä vaadittavien ja arkipäivän laskutehtävien ratkaisemisessa. Hän käyttää esim. kaavoja, kuvaajia, kuvioita ja tilastoja ammattitehtävien ja -ongelmien ratkaisemisessa. Opiskelija tai tutkinnon suorittaja soveltaa fysiikan ja kemian lainalaisuuksiin perustuvia menetelmiä ja toimintatapoja työssään.

### **Teknologia ja tietotekniikka**

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja hyödyntää ammatissa käytettäviä teknologioita monipuolisesti. Hän ottaa työssään huomioon tekniikan hyödyt, rajoitukset ja riskit. Hän käyttää tietotekniikkaa monipuolisesti ammatissaan ja kansalaisena.

### **Aktiivinen kansalaisuus ja eri kulttuurit**

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osallistuu rakentavalla tavalla yhteisön toimintaan ja päätöksentekoon. Hän toimii oikeuksiensa ja velvollisuuksiensa mukaisesti sekä työssä että arkielämässä. Hän noudattaa tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslakeja. Hän toimii asiallisesti ja työelämän vaatimusten mukaisesti eri kulttuuritaustan omaavien ihmisten kanssa kotimaassa ja kansainvälisissä toiminnoissa.

## **1.4 JATKO-OPINTOKELPOISUUS**

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 4 §:n mukaan ammatilliset perustutkinnot antavat jatko-opintokelpoisuuden yliopistoihin ja ammattikorkeakouluihin.

# PERUSTUTKINNON PERUSTEIDEN TOIMEENPANO AMMATILLISESSA PERUSKOULUTUKSESSA

## 2.1 OPEUSSUUNNITELMAN LAADINTA JA SISÄLTÖ

Lain ammatillisesta koulutuksesta (L 630/1998, 14 §) mukaan koulutuksen järjestäjän tulee hyväksyä koulutusta varten opetussuunnitelma, jonka tulee perustua tässä asiakirjassa oleviin perustutkinnon perusteisiin. Sen tulee sisältää toimenpiteet koulutukselle asetettujen tehtävien ja tavoitteiden saavuttamiseksi (L 630/1998, 5 §). Opetussuunnitelma tulee hyväksyä erikseen suomen-, ruotsin- ja saamenkieliseen koulutukseen sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaan koulutukseen. Koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelma on julkinen asiakirja. Opetussuunnitelma säätelee ja ohjaa koulutuksen järjestäjän toteuttamaa koulutusta ja opetukseen läheisesti liittyvää muuta toimintaa. Opiskelijan oikeusturvan takaamiseksi opetussuunnitelman tulee antaa opiskelijalle riittävät tiedot tutkintoon sisältyvistä tutkinnon osista ja opinnoista, arvioinnista ja opintojen suorittamiseen liittyvistä järjestelyistä. Opetussuunnitelma on laadittava siten, että se mahdollistaa opiskelijoille yksilölliset ammatillisten opintojen valinnat sekä lukio-opintojen ja ylioppilastutkinnon suorittamisen. Opetussuunnitelma toimii myös sisäisen ja ulkoisen arvioinnin pohjana ja antaa mahdollisuuden arvioida koulutuksen järjestäjän toteuttaman koulutuksen vaikuttavuutta.

Koulutuksen järjestäjä varaa koulutukseen tarvittavat voimavarat. Koulutuksen järjestäjä huolehtii opetussuunnitelmassa siitä, että opiskelija voi saavuttaa tutkinnolle asetetut tavoitteet, saa riittävästi opetusta ja tarvitsemaansa ohjausta koulutuksen järjestämistavasta riippumatta oppilaitoksen kaikkina työpäivinä, myös työssäoppimisen ja ammattiosaamisen näyttöjen aikana.

Opetussuunnitelma sisältää kaikkia koulutusaloja ja tutkintoja varten yhteisen osan ja tutkintokohtaisesti eriytyvät osat.

## 2.1.1 Opetussuunnitelman yhteinen osa

Opetussuunnitelman yhteisessä osassa määritellään kaikille perustutkinnoille yhteiset periaatteet ja menettelytavat sekä koulutuksen järjestäjän keskeiset arvot.

Opetussuunnitelman yhteinen osa sisältää ainakin

- ♦ koulutuksen järjestämisen ammatillisena peruskoulutuksena, työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä järjestettävänä koulutuksena ja oppisopimus-koulutuksena (L 630/1998, 3 §, 15 §, 17 §)
- ♦ koulutuksen järjestämisen lähi-, etä-, monimuoto-opetuksena (L 630/1998, 15 §) ja verkko-opetuksena
- ♦ suunnitelmat ja toimintatavat tutkinnon osan tai osien suorittamiseksi sekä opiskelijoiden mahdollisuudet täydentää opintojaan ja suorittaa koko tutkinto
- ♦ opintojen tarjonnan yhteistyössä muiden koulutuksen järjestäjien ja työelämän kanssa (L 630/1998, 14 §, 10 §)
- ♦ toimenpiteet opetukseen liittyvästä yhteisöllisyyttä vahvistavasta toiminnasta, joka tarjoaa mahdollisuuden arvopohdintaan ja kulttuuriperintöön perehtymiseen (A 811/1998, 9 §)
- ♦ yhteiset toimintatavat opiskelijan arvioinnin (L 601/2005, 25a §) toteuttamisesta luvun 7 mukaisesti
- ♦ luvun 8 mukaisten muiden määräysten toteuttamisen
- ♦ henkilöstön kehittämissuunnitelman.

Koulutuksen järjestäjän tulee tehdä opetussuunnitelmaan suunnitelmat koulutuksellista tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja kestäväää kehitystä edistävästä toimenpiteistä. Koulutuksen järjestäjän tulee ottaa koulutuksen järjestämisessä huomioon myös muiden säädösten koulutusta koskevat velvoitteet.

## 2.1.2 Opetussuunnitelman tutkintokohtainen osa

Opetussuunnitelman tutkintokohtaisessa osassa määrätään ammatillisten tutkinnon osien ja ammattitaitoa täydentävien tutkinnon osien (yhteisten opintojen) järjestäminen yhteistyössä muiden koulutuksen järjestäjien ja työelämän kanssa. Lisäksi määrätään opetuksen ajoitus, oppimisympäristöt ja opetusmenetelmät, joiden avulla opiskelija voi saavuttaa tutkinnon ammattitaitovaatimukset ja tavoitteet.

Tutkintokohtaisessa osassa määrätään myös koulutuksen järjestäjän tarjoamat opinnot muista tutkinnoista sekä opiskelijan mahdollisuudet suorittaa useampia kuin yksi tutkinto. Siinä päätetään ammatillisten ja ammattitaitoa täydentävien tut-

kinnon osien (yhteisten opintojen) arviointisuunnitelma, joka sisältää ammattiosaamisen näytöt ja muun osaamisen arvioinnin.

Opetussuunnitelman tutkintokohtainen osa sisältää ainakin

- ♦ tutkinnon muodostumisen pakollisista ja valinnaisista ammatillisista tutkinnon osista ja ammattitaitoa täydentävistä tutkinnon osista
- ♦ opintojen etenemisen, ajoituksen ja järjestämisen
- ♦ vapaasti valittavien tutkinnon osien tarjonnan
- ♦ suunnitelman ammatillista osaamista yksilöllisesti syventävien tutkinnon osien (perustutkintoa laajentavien tutkinnon osien) järjestämisestä
- ♦ suunnitelman tutkinnon osien arvioinnista ja osaamisen -arviointimenetelmistä
- ♦ suunnitelman ammatillisten tutkinnon osien arvioinnista siten, että se sisältää toimielimen hyväksymän suunnitelman ammattiosaamisen näyttöjen toteuttamisesta ja arvioinnista
- ♦ paikallisesti tarjottavat tutkinnon osat, niiden ammattitaitovaatimukset, arvioinnin kohteet ja arviointikriteerit sekä ammattitaitoa täydentävien pakollisten tutkinnon osien valinnaisten lisäosien tavoitteet, arvioinnin kohteet ja arviointikriteerit.

### 2.1.3 Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma

Laissa ammatillisesta koulutuksesta (L 630/1998, 14 §) on säädetty opiskelijan mahdollisuudesta yksilöllisiin opintojen valintoihin ja asetuksessa ammatillisesta koulutuksesta (A 811/1998, 3 §, 4 §, 12a §) opinnoista tiedottamisesta ja opinto-ohjauksesta ja osaamisen tunnustamisesta. Jotta opiskelijan yksilöllinen valinnaisuus toteutuu, koulutuksen järjestäjän tulee laatia opiskelijan yksilöllisten lähtökohtien pohjalta henkilökohtainen opiskelusuunnitelma (HOPS), jota päivitetään koko koulutuksen ajan.

# PERUSTUTKINNON SUORITTAMINEN NÄYTTÖTUTKINTONA

## 3.1 YLEISTÄ NÄYTTÖTUTKINTOJÄRJESTELMÄSTÄ

Näyttötutkintojärjestelmä tarjoaa aikuisväestölle joustavan tavan osoittaa, uudistaa ja ylläpitää ammatillista osaamistaan tai työtehtävien vaihtuessa valmistua myös uuteen ammattiin. Näyttötutkinnossa henkilön ammatillinen osaaminen voidaan kansallisesti ja laadullisesti tunnustaa riippumatta siitä, onko osaaminen kertynyt työkokemuksen, opintojen tai muun toiminnan kautta. Näyttötutkintojärjestelmässä työnantajataho, työntekijätaho ja opetusala tekevät tiivistä yhteistyötä tutkintorakennetta kehitettäessä, tutkintojen perusteita laadittaessa, tutkintotilaisuuksia suunniteltaessa ja järjestettäessä sekä tutkintosuorituksia arvioitaessa.

Näyttötutkintoina voidaan suorittaa ammatillisia perustutkintoja, ammattitutkintoja ja erikoisammattitutkintoja. Näyttötutkinnon perusteissa on määritelty ammattitaito työelämässä tarvittavina osaamisvaatimuksina. Tutkinnot rakentuvat osista, jotka vastaavat itsenäisiä työkokonaisuuksia.

## 3.2 NÄYTTÖTUTKINTOJEN JÄRJESTÄMINEN

Opetushallituksen asettamat työnantajien, työntekijöiden, opettajien ja tarvittaessa itsenäisten ammatinharjoittajien edustajista koostuvat tutkintotoimikunnat vastaavat näyttötutkintojen järjestämisestä ja valvonnasta sekä antavat tutkintotodistukset. Tutkintotoimikunnat tekevät sopimuksen näyttötutkintojen järjestämisestä koulutuksen järjestäjien ja tarvittaessa muiden yhteisöjen ja säätöiden kanssa. Näyttötutkintoja ei saa järjestää ilman voimassa olevaa, tutkintotoimikunnan kanssa solmittua järjestämissopimusta.

## 3.3 NÄYTTÖTUTKINNON SUORITTAMINEN

Näyttötutkinto suoritetaan osoittamalla hyväksytysti tutkinnon perusteissa vaadittu osaaminen tutkintotilaisuuksissa käytännön työssä ja toiminnassa. Jokainen tutkin-

non osa on arvioitava erikseen. Arvioinnin tekevät työnantajien, työntekijöiden ja opetusalan edustajat yhdessä. Aloilla, joilla itsenäinen ammatinharjoittaminen on tyypillistä, myös tämä taho otetaan huomioon arvioijien valinnassa. Lopullisen päätöksen arvioinnista tekee tutkintotoimikunta. Tutkintotodistus voidaan antaa, kun kaikki tutkinnon suorittamiseksi määrätyt tutkinnon osat on suoritettu hyväksytysti.

## 3.4 NÄYTTÖTUTKINNON PERUSTEET

Tutkinnon perusteissa määritellään tutkintoon kuuluvat osat ja mahdollisesti niistä muodostuvat osaamisalat, tutkinnon muodostuminen, kussakin tutkinnon osassa vaadittava ammattitaito, arvioinnin perusteet (arvioinnin kohteet ja kriteerit) ja ammattitaidon osoittamistavat.

Tutkinnon osa muodostaa ammatin osa-alueen, joka voidaan erottaa luonnollisesta työprosessista itsenäiseksi arvioitavaksi kokonaisuudeksi. Tutkinnon osissa määritellyissä ammattitaitovaatimuksissa keskitytään ammatin ydintoimintoihin, toimintaprosessien hallintaan ja kyseessä olevan alan ammattikäytäntöihin. Niihin sisältyvät myös työelämässä yleisesti tarvittavat taidot, esimerkiksi sosiaaliset valmiudet.

Arvioinnin kohteet ja kriteerit on johdettu ammattitaitovaatimuksista. Arvioinnin kohteilla ilmaistaan ne osaamisen alueet, joihin arvioinnissa kiinnitetään erityistä huomiota. Kohteiden määrittäminen helpottaa myös ammattitaidon arviointia asianomaisesta työtoiminnasta. Arvioinnin tulee kattaa kaikki tutkinnon perusteissa määritellyt arvioinnin kohteet. Arvioinnin kriteerit määrittelevät hyväksyttävän suorituksen laadullisen ja määrällisen tason.

Ammattitaidon osoittamistavat sisältävät tutkinnon suorittamiseen liittyviä tarkentavia ohjeita. Ammattitaito osoitetaan pääsääntöisesti todellisissa työtehtävissä ja toimissa. Ammattitaidon osoittamistavat voivat sisältää mm. ohjeita siitä, kuinka tutkintosuoritusta voidaan tarvittaessa täydentää, jotta kaikki ammattitaitovaatimukset tulevat kattavasti osoitetuiksi.

## 3.5 HENKILÖKOHTAISTAMINEN NÄYTTÖTUTKINNOSSA

Koulutuksen järjestäjä huolehtii näyttötutkintoon ja siihen valmistavaan koulutukseen hakeutumisen, tutkinnon suorittamisen sekä tarvittavan ammattitaidon hankkimisen henkilökohtaistamisesta. Opetushallitus on antanut henkilökohtaistamista koskevan erillisen määräyksen.

## 3.6 AMMATTIT AidON ARVIOINTI NÄYTTÖTUTKINNOSSA

Ammattitaidon arvioinnissa tulee perusteellisesti ja huolellisesti tarkastella sitä, miten tutkinnon suorittaja on osoittanut osaavansa sen, mitä tutkinnon perusteissa ko. tutkinnon osan ammattitaitovaatimuksissa edellytetään. Arvioinnissa käytetään tutkinnon perusteissa määriteltyjä arviointikriteerejä. Arvioinnissa tulee käyttää monipuolisesti erilaisia ja ensisijaisesti laadullisia arviointimenetelmiä. Vain yhden menetelmän käytöllä ei välttämättä saada luotettavaa tulosta. Arvioinnissa otetaan huomioon ala- ja tutkintokohtaiset erityispiirteet tutkinnon perusteiden mukaisesti.

Mikäli tutkinnon suorittajalla on luotettavia selvityksiä aikaisemmin osoitetusta osaamisesta, arvioijat arvioivat niiden vastaavuuden näyttötutkinnon perusteiden ammattitaitovaatimukseen. Arvioijat ehdottavat dokumentin tutkintotoimikunnalle tunnustettavaksi osaksi näyttötutkinnon suoritusta. Mikäli tutkinnon suorittaja on jo aikaisemmin ammatillisessa peruskoulutuksessa tai näyttötutkintona osoittanut ammattitaitonsa jossakin tämän tutkinnon osassa, aiemmin suoritettu tutkinto tai tutkinnon osa on esitettävä tunnustettavaksi osaksi näyttötutkintona suoritettavaa tutkintoa. Aikaisemmin hankitulle ja osoitetulle osaamiselle ei voida asettaa mitään yleistä aikarajaa, mutta osaamisen ajantasaisuus voidaan tarkistaa. Lopullisen päätöksen aiemmin osoitetun ja luotettavasti selvitetyn osaamisen tunnustamisesta tekee tutkintotoimikunta. Tarvittaessa tutkinnon suorittajan on osoitettava osaamisensa vastaavuus suoritettavan tutkinnon ammattitaitovaatimukseen.

Ammattitaidon arviointi on prosessi, jossa arviointiaineiston keräämisellä ja arvioinnin dokumentoinnilla on keskeinen merkitys. Työelämän sekä opettajien edustajat tekevät kolmikantaisesti huolellisen ja monipuolisen arvioinnin. Jokaisen tutkinnon suorittajan tulee saada tietää arvioinnin perusteet. Tutkinnon suorittajalle on annettava mahdollisuus suoritustensa itsearviointiin. Näyttötutkinnon järjestäjä laatii arvioinnin kohteena olevan tutkinnon osan suorittamisesta arviointipöytäkirjan, jonka arvioijat allekirjoittavat. Tutkinnon suorittajalle annetaan palautetta osana hyvää arviointiprosessia. Tutkintotoimikunta tekee lopullisen päätöksen arvioinnista.

### Arvioijat

Tutkinnon suorittajan ammattitaitoa arvioivilla henkilöillä tulee olla hyvä ammattitaito ko. näyttötutkinnon alalta. Tutkintotoimikunta ja näyttötutkinnon järjestäjä sopivat arvioijista näyttötutkintojen järjestämissopimuksessa.

## Arvioinnin oikaisu

Tutkinnon suorittaja voi lainsäädännön mukaisen määräajan puitteissa pyytää arvioinnin oikaisua tutkintotoimikunnalta, jonka toimialaan ja -alueeseen kyseessä oleva tutkinto kuuluu. Kirjallinen oikaisupyyntö osoitetaan tutkintotoimikunnalle. Tutkintotoimikunta voi arvioijia kuultuaan velvoittaa toimittamaan uuden arvioinnin. Arviointia koskevasta oikaisuvaatimuksesta annettuun tutkintotoimikunnan päätökseen ei voi hakea muutosta valittamalla.

## 3.7 TODISTUKSET

Tutkintotodistuksen ja todistuksen tutkinnon osan tai osien suorittamisesta antaa tutkintotoimikunta. Todistuksen valmistavaan koulutukseen osallistumisesta antaa koulutuksen järjestäjä. Opetushallitus on antanut määräyksen todistuksiin merkittävistä tiedoista.

Näyttötutkinnon osan tai osien suorittamisesta annetaan todistus silloin, kun näyttötutkintoon osallistuva sitä pyytää. Tutkintotodistuksen ja myös todistuksen tutkinnon osan tai osien suorittamisesta allekirjoittavat tutkintotoimikunnan edustaja ja näyttötutkinnon järjestäjän edustaja.

Opetushallituksen hyväksymään ammattikirjaan tehty merkintä näyttötutkinnon suorittamisesta on tutkintotodistukseen rinnastettava todistus näyttötutkinnon suorittamisesta. Näyttötutkinnon järjestäjä hankkii ja allekirjoittaa ammattikirjan. Ammattikirja on näyttötutkinnon suorittajalle maksullinen.

## 3.8 NÄYTTÖTUTKINTOON VALMISTAVA KOULUTUS

Näyttötutkintoihin osallistumiselle ei voida asettaa koulutukseen osallistumista koskevia ennakkoehtoja. Pääsääntöisesti tutkinnot suoritetaan kuitenkin valmistavan koulutuksen yhteydessä. Koulutuksen järjestäjä päättää näyttötutkintoon valmistavan koulutuksen sisällöstä ja järjestämisestä tutkinnon perusteiden mukaisesti. Koulutus ja tutkintotilaisuudet on jäsennettävä tutkinnon osien mukaisesti. Näyttötutkintoon valmistavaan koulutukseen osallistuvalla tulee osana koulutusta järjestää mahdollisuus osallistua tutkintotilaisuuksiin ja suorittaa näyttötutkinto.

# 4

## MUSIIKKIALAN PERUSTUTKINNON AMMATILLISET TUTKINNON OSAT, AMMATTITAITOVAATIMUKSET JA ARVIOINTI

### 4.1 KAIKILLE PAKOLLISET TUTKINNON OSAT

#### 4.1.1 Työtehtävän suunnittelu, 10 ov

##### **Ammattitaitovaatimukset**

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja

- ♦ kartoittaa työtehtävän vaatimukset
- ♦ tekee tarjouksen
- ♦ suunnittelee työtehtävän sisällön ja toteutuksen
- ♦ hoitaa työtehtävän käytännön järjestelyt
- ♦ noudattaa ammattialan yleisiä sopimuksia, verotuskäytäntöä ja tekijänoikeuslakia
- ♦ arvioi ja kehittää omaa toimintaansa työtehtävän ja saamansa palautteen mukaisesti
- ♦ markkinoi osaamistaan.

##### **Arviointi**

Taulukkoon on koottu arvioinnin kohteet sekä arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
1. Työprosessin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Työtehtävän vaatimusten kartoittaminen	suunnittelee omaa työtään työympäristön tarpeet huomioon ottaen ja neuvottelee työtehtävän perusasioista	suunnittelee omaa työtään, neuvottelee työtehtävästä ja tekee ohjeiden mukaan toteuttamiskelpoisen työsuunnitelman työympäristön tarpeet huomioon ottaen	suunnittelee omaa työtään ja tekee toteuttamiskelpoisen työsuunnitelman työympäristön tarpeet ja mahdollisuudet huomioon ottaen, neuvottelee työtehtävästä sekä muuttaa suunnitelmaa tarpeen vaatiessa
Tarjouksen tekeminen	laskee kustannuksia ja tekee ohjeiden mukaan hinta-arvion ja tarjouksen	laskee kustannukset ja työhön käytettävän ajan sekä tekee hinta-arvion ja tarjouksen	laskee kustannukset ja tekee hinta-arvion kokonaiskustannuksista sekä tekee tarjouksen, joka sisältää materiaalikustannukset ja työhön käytettävän ajan
Itsearviointi ja markkinointi	arvioi työskentelyään suhteessa tavoitteisiin	arvioi työskentelyään suhteessa tavoitteisiin ja ottaa vastaan palautetta	arvioi ja kehittää omaa toimintaansa laatutavoitteiden saavuttamiseksi ottaen vastaan palautetta
	markkinoi työpanostaan.	markkinoi omia osaamisalueitaan.	markkinoi omia osaamisalueitaan korostaen tehtävän kannalta olennaista osaamista.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Työmenetelmien ja -välineiden valinta	neuvottelee työtehtävälle asetettavista vaatimuksista ja valitsee ohjeiden mukaan ammattialan sopimuskäytänteiden mukaisia työmenetelmiä ja/tai -välineitä toteutukseen	neuvottelee työtehtävälle asetettavista vaatimuksista ja valitsee ammattialan sopimuskäytänteiden mukaiset työmenetelmät ja -välineet toteutukseen	neuvottelee työtehtävälle asetettavista vaatimuksista, esittelee eri toteutusvaihtoehtoja ja valitsee ammattialan sopimuskäytänteiden mukaiset työmenetelmät ja -välineet toteutukseen
Tiedonhankinta	hankkii yritystoiminnasta tarvitsemiaan tietoja ja palveluita	hankkii yritystoiminnasta tarvitsemiaan tietoja ja palveluita ja käyttää niitä työssään	hankkii yritystoiminnasta tarvitsemiaan tietoja ja palveluita ja soveltaa niitä työssään
	hankkii tarvittaessa tietoa työsopimukseen liittyen	hankkii tarvittaessa tietoa työsopimukseen liittyen	hankkii tarvittaessa tietoa työsopimukseen liittyen

Musiikkiteosten ja/ tai muun materiaalin valinta	valitsee ja käyttää työhön soveltuvia musiikkiteoksia tai muuta materiaalia	valitsee ja käyttää toteutuk- seen soveltuvaa musiikkite- oksia tai muuta materiaalia keskustellen ohjattuna niistä ja valintojen vaiku- tuksesta työtehtävän koko- naisuuden toimivuuteen, laatuun ja hintaan	valitsee ja käyttää toteutuk- seen soveltuvaa musiikki- ohjelmistoa tai muuta ma- teriaalia keskustellen niistä ja valintojen vaikutuksesta työtehtävän kokonaisuuden toimivuuteen, laatuun ja hintaan
Tietotekniikan käyttö	käyttää tietotekniikkaa toteuttamisessa.	käyttää tarkoituksenmukai- sesti tietotekniikkaa toteut- tamisessa.	käyttää tarkoituksenmukai- sesti ja monipuolisesti tieto- tekniikkaa toteuttamisessa.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
<b>3. Työn perustana olevan tiedon hallinta</b>	<b>Tyydyttävä T1</b>	<b>Hyvä H2</b>	<b>Kiitettävä K3</b>
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Esitys- tai muihin työympäristöihin liittyvä tieto	ottaa työprosessissa huomi- oon esitys- tai muun työ- ympäristön vaatimuksia	ottaa työprosessissa huomi- oon esitys- tai muun työ- ympäristön vaatimukset	ottaa työprosessissa huo- mioon esitys- tai muuhun työympäristöön liittyvät asiat ja käyttää tietoaan hyväksi neuvotellessaan työtehtävästä
Estetiikan huomioon ottaminen työtehtä- vässä	valmistaa ohjeiden mukaan asiakkaalle esityksen, tuot- teen tai palvelun ottaen huomioon kokonaisuuden tasapainoisuuden	valmistaa ohjeiden mukaan asiakkaalle esityksen, tuot- teen tai palvelun, joka on tasapainoinen kokonaisuus	valmistaa asiakkaalle esityk- sen, tuotteen tai palvelun, joka on viimeistelty ja tasa- painoinen kokonaisuus
Verotuksen, tekijän- oikeuksien ja alan sopimusten noudat- taminen	noudattaa lainsäädäntöä ja ohjattuna alan sopimuksia	noudattaa lainsäädäntöä ja alan sopimuksia	noudattaa lainsäädäntöä ja alan sopimuksia ja tekee tarvittaessa korjausehdotuk- sia työtehtävään
Sopimuskäytännön tuntemus	laatii tai täyttää ohjeiden mukaan yksinkertaisen työ- tai esiintymissopimuksen ottaen huomioon alan kes- keisimmät sopimuskäytän- nöt ja tekijänoikeudet.	laatii tai täyttää yksinkertai- sen työ- tai esiintymissopi- muksen ottaen huomioon alan keskeisimmät sopi- muskäytännöt ja tekijänoi- keudet ja tekee tarvittavat ilmoitukset.	laatii tai täyttää itsenäisesti työ- tai esiintymissopimuk- sen ottaen huomioon alan keskeisimmät sopimuskäy- tännöt ja tekijänoikeudet, tekee tarvittavat ilmoitukset ja hankkii tarvitsemansa lisätietoa.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
<b>4. Elinikäisen oppi- misen avaintaidot</b>	<b>Tyydyttävä T1</b>	<b>Hyvä H2</b>	<b>Kiitettävä K3</b>
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Oppiminen ja ongel- manratkaisu	ratkaisee työtehtävissä syn- tyneitä ongelmatilanteita ohjeiden mukaan	ratkaisee työtehtävissä syn- tyneitä ongelmatilanteita sekä tekee valintoja ja ohjei- den avulla päätöksiä	ratkaisee työtehtävissä syn- tyneitä ongelmatilanteita perustellusti sekä tekee valintoja ja päätöksiä

Vuorovaikutus ja yhteistyö	huolehtii asiakastapaamisista tms. tilanteista työryhmän jäsenenä	huolehtii ja sopii asiakastapaamisista tms. tilanteista	huolehtii ja sopii asiakastapaamisista tms. tilanteista luontevasti, joustavasti ja rakentavasti
		ilmaisee itseään ja toimii luontevasti asiakaspalvelutilanteissa ja yhteistyössä muiden alan ammattilaisten kanssa	ilmaisee itseään ja toimii rakentavasti asiakaspalvelutilanteissa ja yhteistyössä muiden alan ammattilaisten kanssa
	toimii vuorovaikutuksessa asiakkaan kanssa ja yhteistyössä muiden alan ammattilaisten kanssa	ottaa huomioon vuorovaikutustaitojen merkityksen osana ammatillista osaamistaan	ottaa huomioon vuorovaikutustaitojen merkityksen osana ammatillista osaamistaan
Ammattietiikka	työskentelee ohjattuna tehtyjen sopimusten mukaan ottaen huomioon verotuksen ja tekijänoikeudet	työskentelee tehtyjen sopimusten mukaan ottaen huomioon verotuksen ja tekijänoikeudet	työskentelee tehtyjen sopimusten mukaan ottaen huomioon verotuksen ja tekijänoikeudet ja etsii tarvittaessa lisätietoa edellisistä ja mm. kuluttajansuojalaista
	noudattaa kestävän kehityksen mukaisia arvoja	noudattaa kestävän kehityksen mukaisia arvoja	noudattaa kestävän kehityksen mukaisia arvoja
Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	noudattaa työstä annettuja työturvallisuusohjeita ja toimii työtehtävässä siten, että ei aiheuta vaaraa itselleen tai muille.	noudattaa työstä annettuja työturvallisuusohjeita ja ottaa huomioon työyhteisön jäsenten ja työympäristön turvallisuuden.	noudattaa työstä annettuja työturvallisuusohjeita ja pyrkii toiminnallaan edistämään työturvallisuutta.

## Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osoittaa ammattitaitonsa suunnittelemalla työtehtäviä. Työtä tehdään siinä laajuudessa, että ammattitaidon voidaan todeta vastavan musiikkialan yleisiä ammattitaitovaatimuksia.

Ammattiosaamisen näytössä osoitetaan vähintään

- ♦ työprosessin hallinnasta työtehtävän vaatimusten kartoittaminen ja itsearviointi
- ♦ työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinnasta työmenetelmien ja -välineiden valinta sekä tietotekniikan käyttö
- ♦ työn perustana olevan tiedon hallinnasta esitys- tai muihin työympäristöihin liittyvä tieto
- ♦ elinikäisen oppimisen avaintaidoista vuorovaikutus ja yhteistyö sekä ammattietiikka.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittavaa ammattitaitoa ei voida ammattiosaamisen näytössä tai tutkintotilaisuudessa osoittaa, sitä täydennetään muulla osaamisen arvioinnilla, kuten haastattelujen, tehtävien ja muiden menetelmien avulla.

## 4.2 MUSIIKIN KOULUTUSOHJELMA TAI OSAAMISALA

### 4.2.1 Musiikkiohjelmiston valmistaminen, 20 ov

#### **Ammattitaitovaatimukset**

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja

- ♦ harjoittelee uutta ohjelmistoa ja ylläpitää valmistamaansa ohjelmistoa
  - toteuttaa musiikin tyylikausien ja/tai -lajien ominaispiirteitä
  - tulkitsee musiikillisen ilmaisun yleisimpiä merkitsemistapoja
  - analysoi ja hahmottaa musiikin rakenteita
  - harjoittelee sivuinstrumentin helppoa ohjelmistoa
- ♦ muokkaa ohjelmistoa esiintymistilanteisiin sopivaksi
  - valmistaa nuotti- ja muuta esiintymismateriaalia
  - käyttää hyväkseen tietotekniikkaa, esim. notaatio-ohjelmaa
  - käyttää soitinten ja soitinryhmien tuntemusta ohjelmiston valmistamisessa
  - käyttää musiikin tyylien ja tyyllilajien tuntemusta ohjelmiston valmistamisessa.

#### **Arviointi**

Taulukkoon on koottu arvioinnin kohteet sekä arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
1. Työprosessin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Musiikkiohjelmiston harjoittelu	harjoittelee ohjeiden mukaisesti	laatii harjoittelusuunnitelman ja harjoittelee ohjeiden mukaisesti	laatii tarvitsemansa pitkäjänteisen harjoitteluohjelman, noudattaa sitä ja harjoittelee ohjeiden mukaisesti myös uutta ohjelmistoa
	työskentelee asetettujen laatutavoitteiden saavuttamiseksi sekä noudattaa työaikoja ja sovittuja aikatauluja	työskentelee asetettujen laatutavoitteiden mukaisesti sekä noudattaa työaikoja ja sovittuja aikatauluja	työskentelee suunnitelmallisesti ja kustannustehokkaasti asetettujen laatutavoitteiden mukaisesti sekä noudattaa työaikoja ja sovittuja aikatauluja ja neuvottelee niiden poikkeamisista
Musiikillisen ilmaisun yleisimpien tulkintatapojen tulkitseminen	tulkitsee musiikillisen ilmaisun yleisimpiä merkitsemistapoja ohjeiden mukaan	tulkitsee musiikillisen ilmaisun yleisempiä merkitsemistapoja ja kysyy tarvittaessa neuvoa	tulkitsee sujuvasti musiikillisen ilmaisun merkitsemistapoja ja hankkii tarvittaessa lisätietoa
Musiikin muokkaamisen esitystä varten	muokkaa ohjeiden mukaan musiikkia esitystä varten	muokkaa musiikkia esittämistä varten ja ottaa vastaan palautetta	muokkaa musiikkia esittämistä varten ottaen musiikin tyylin tai lajin huomioon ja ottaa vastaan palautetta
Itsearviointi	arvioi työskentelyään ja musiikkiesitystä, -tuotetta tai -palvelua suhteessa tavoitteisiin.	arvioi työskentelyään ja musiikkiesitystä, -palvelua tai -tuotetta suhteessa tavoitteisiin sekä muuttaa toimintaansa ohjeiden mukaisesti.	arvioi ja kehittää omaa toimintaansa ottaen vastaan palautetta ja pyrkii työssään yhä parempaan laatuun.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Harjoittelumenetelmien hallinta	valmistaa ohjelmiston kohtalaiseen esityskuntoon sovitussa aikataulussa	valmistaa ohjelmiston esityskuntoon sovitussa aikataulussa	valmistaa ohjelmiston varmaan esityskuntoon sovitussa aikataulussa
	soittaa/laulaa uutta ohjelmistoa ohjeiden mukaan ottaen huomioon musiikin tyyllilajin	soittaa/laulaa uutta ohjelmistoa kohtuullisella valmistautumisajalla ottaen huomioon musiikin tyyllilajin	soittaa/laulaa ja tarvittaessa harjoituttaa ja/tai muokkaa ohjelmistoa lyhyelläkin valmistautumisajalla musiikin tyyllilajin mukaisesti
	noudattaa asiantuntijan ohjeita	ottaa tarvittaessa vastaan asiantuntijan apua työtä suunnitellessaan ja toteuttaessaan	hankkii tarvittaessa asiantuntijan apua työtä suunnitellessaan ja toteuttaessaan

Harjoittelu sivuinstrumentilla	harjoittelee sivuinstrumentillaan helppoa esitysohjelmistoa	harjoittelee sivuinstrumentillaan esitysohjelmistoa	harjoittelee sivuinstrumentillaan ohjelmistoa työtilanetta varten
Nuotti- tai muun esitysmateriaalin valmistaminen	valmistaa yksinkertaista nuotti- tai muuta esitysmateriaalia esitystä varten ja käyttää hyväkseen jonkin musiikinkirjoitusohjelman perustoimintoja.	valmistaa nuotti- tai muuta esitysmateriaalia valitsemalleen soitin- tai laulukokoonpanolle esitystä varten ja käyttää jonkin musiikinkirjoitusohjelman perustoimintoja.	valmistaa monipuolista nuotti- tai muuta esitysmateriaalia esitystä/työtehtävää varten huomioiden instrumenttien ominaispiirteet ja musiikin tyyllilajin ja käyttää jotain nuotinkirjoitusohjelmaa.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
3. Työn perustana olevan tiedon hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
		Opiskelija tai tutkinnon suorittaja	
Kulttuurisen tiedon käyttäminen harjoitteluprosessissa	harjoittelee ja toteuttaa musiikkiohjelmiston ottaen huomioon saamansa tyylinmukaisuutta koskevat ohjeet	harjoittelee ja toteuttaa musiikkiohjelmiston tyylinmukaisesti	harjoittelee ja toteuttaa musiikkiohjelmiston tyylinmukaisesti sekä työskentelee suunnitelmallisesti ja muokkaa jo valmistamaansa ohjelmistoa esiintymistilanteisiin sopivaksi, tehden tarvittaessa itsenäisiä ratkaisuja
Musiikin tyyllilajeihin sekä soittimiin liittyvän tiedon käyttäminen musiikkiohjelmiston valmistamisessa	hankkii musiikkialan kulttuurista tietoa	hankkii musiikkialan kulttuurista tietoa ja ottaa huomioon kohderyhmän	soveltaa musiikkialan kulttuurista tietoa ja ottaa huomioon kohderyhmän
	tunnistaa eri aikakausien musiikkia ja niiden tyyli- piirteitä käyttäen lähte- aineistoja	tunnistaa ja ajoittaa eri aikakausien musiikkia sekä niiden rakenteita tai tyyli- piirteitä	tunnistaa ja ajoittaa sujuvasti eri aikakausien musiikkia sekä niiden rakenteita ja tyyli- piirteitä
	käyttää hankkimaansa tietoa musiikin muokkaamisessa	käyttää hankkimaansa tietoa musiikin muokkaamisessa ja harjoittelussa	käyttää hankkimaansa tietoa monipuolisesti musiikin muokkaamisessa ja harjoittelussa
Musiikillisten rakenteiden analysoiminen ja hahmottaminen	hahmottaa musiikillisia rakenteita ja pyrkii hyödyntämään tietoaan käytännön muusikon työssä	hahmottaa musiikillisia rakenteita ja hyödyntää tietoaan nuotti- tai muun materiaalin valmistamisessa ja/tai musiikin tulkinnessa	hahmottaa monipuolisesti ja sujuvasti musiikillisia rakenteita ja hyödyntää tietoaan nuotti- tai muun materiaalin valmistamisessa ja/tai musiikin tulkinnessa
Musiikin luku- ja kirjoitustaidon hyödyntäminen valmistamisessa	hyödyntää musiikin luku- ja kirjoitustaitoa ohjelmiston valmistamisessa.	hyödyntää musiikin luku- ja kirjoitustaitoa ohjelmiston suunnittelussa ja valmistamisessa.	hyödyntää itsenäisesti musiikin luku- ja kirjoitustaitoa suunnittelussa ja valmistamisessa sekä ottaa vastaan palautetta.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Oppiminen ja ongelmanratkaisu	ratkaisee työtehtävissä syntyneitä ongelmatilanteita sekä tekee valintoja ohjeiden mukaan	ratkaisee työtehtävissä syntyneitä ongelmatilanteita sekä tekee valintoja ja päätöksiä ohjeiden mukaan	ratkaisee työtehtävissä syntyneitä ongelmatilanteita perustellusti sekä tekee valintoja ja päätöksiä erilaisissa tilanteissa
Vuorovaikutus ja yhteistyö	noudattaa annettuja ohjeita vuorovaikutustilanteissa ja toimii yhdessä eri alojen ammattilaisten ja eri kulttuurialueilta tulevien kanssa	toimii tilanteen vaatimalla tavalla työskennellessään yhdessä eri alojen ammattilaisten ja asiantuntijoiden sekä eri kulttuurialueilta tulevien kanssa	ilmaisee selkeästi asiansa ja tuo rakentavasti esille erilaisia näkökantoja työskennellessään yhdessä eri alojen ammattilaisten ja asiantuntijoiden sekä eri kulttuurialueilta tulevien kanssa
Ammattietiikka	käyttää musiikkialan perinteisiä ja nykyisin käytössä olevia työvälineitä ja -menetelmiä ammattialan sopimuskäytänteiden mukaisesti	valitsee ja käyttää ammattialan perinteisiä ja nykyisin käytössä olevia työvälineitä ja -menetelmiä ammattialan sopimuskäytänteiden mukaisesti	valitsee ja käyttää tarvittaessa yhteistyössä muiden alojen toimijoiden kanssa ammattialan perinteisiä ja nykyisin käytössä olevia työvälineitä ja -menetelmiä musiikkialan sopimuskäytänteiden mukaisesti sekä tarvittaessa käyttää niitä luovalla tavalla
Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	noudattaa työstä annettuja työturvallisuusohjeita ja toimii työtehtävässä siten, että ei aiheuta vaaraa itselleen tai muille.	noudattaa työstä annettuja työturvallisuusohjeita ja ottaa huomioon työyhteisön jäsenten ja työympäristön turvallisuuden.	noudattaa työstä annettuja työturvallisuusohjeita ja pyrkii toiminnallaan edistämään työturvallisuutta.

### Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osoittaa ammattitaitonsa toimimalla musiikkiohjelmiston valmistamisen työtehtävissä. Työtä tehdään siinä laajuudessa, että ammattitaidon voidaan todeta vastaavan ammattitaitovaatimuksia.

Ammattiosaamisen näytössä osoitetaan vähintään

- ♦ työprosessin hallinnasta musiikin muokkaaminen esitystä varten sekä itsearviointi
- ♦ työmenetelmien ja -välineiden käytöstä nuotti- tai muun esitysmateriaalin valmistaminen
- ♦ työn perustana olevan tiedon hallinnasta musiikin tyylilajeihin sekä soittimiin liittyvän tiedon hyödyntäminen musiikkiohjelmiston valmistamisessa sekä musiikin luku- ja kirjoitustaidon hyödyntäminen valmistamisessa
- ♦ elinikäisen oppimisen avaintaidoista oppiminen ja ongelmanratkaisu sekä vuorovaikutus ja yhteistyö.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittavaa ammattitaitoa ei voida ammattiosaamisen näytössä tai tutkintotilaisuudessa osoittaa, sitä täydennetään muulla osaamisen arvioinnilla, kuten haastattelujen, tehtävien ja muiden menetelmien avulla.

## 4.2.2 Muusikkona toimiminen, 30 ov

### Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja

- ♦ soittaa tai laulaa nuottien tai muun esitysmateriaalin pohjalta
- ♦ esiintyy pääinstrumentillaan työtehtävien ja kokoonpanojen vaatimusten mukaisesti
- ♦ toimii vuorovaikutuksessa yleisön ja muiden esittäjien kanssa
- ♦ hoitaa instrumenttiaan ja arvioi huollon tarvetta
- ♦ työskentelee työergonomisesti oikein ja huolehtii työturvallisuudesta ja kuulosuojelusta.

### Arviointi

Taulukkoon on koottu arvioinnin kohteet sekä arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
1. Työprosessin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Työprosessin suunnittelu	suunnittelee omaa työtään	suunnittelee omaa työtään ja tekee ohjeiden mukaan toteuttamiskelpoisen työsuunnitelman	suunnittelee omaa työtään ja tekee toteuttamiskelpoisen työsuunnitelman sekä muuttaa suunnitelmaa tarpeen vaatiessa
Työtehtävien ja kokoonpanojen vaatimusten mukainen esiintyminen	toteuttaa esityksen etukäteen sovitun mukaisesti	esiintyy työtehtävien ja kokoonpanojen vaatimusten mukaisesti	esiintyy vakuuttavasti ja laadukkaasti työtehtävien ja kokoonpanojen mukaisella tavalla
Itsearviointi	arvioi työskentelyään suhteessa tavoitteisiin.	arvioi työskentelyään suhteessa tavoitteisiin sekä muuttaa toimintaansa ohjeiden mukaisesti.	arvioi ja kehittää omaa toimintaansa ottaen vastaan palautetta ja pyrkii työssään yhä parempaan laatuun.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Oman osuuden soittaminen/laulaminen esiintymis- ja/tai äänitystilanteessa ja oman pääinstrumentin hallinta	esittää osuutensa ennalta harjoitetun mukaisesti	esittää osuutensa ennalta harjoitetun mukaisesti ottaen huomioon musiikin tyyliin	esittää osuutensa tyyliin mukaisesti lyhyelläkin valmistautumisajalla ja esittää tarvittaessa rakentavia kehittämisideoita
	toteuttaa harjoittelun ohjelmiston instrumentillaan esiintymis- ja/tai äänitystilanteessa	hallitsee instrumenttinsa esiintymis- ja/tai äänitystilanteessa	hallitsee instrumenttinsa ja esitettävän ohjelmiston esiintymis- ja/tai äänitystilanteessa
	reagoi yhtyeen jäsenten tai johtajan antamiin viitteisiin	reagoi yhtyeen jäsenten tai johtajan antamiin viitteisiin työtehtävään soveltaen	reagoi yhtyeen jäsenten tai johtajan antamiin viitteisiin joustavasti tilanteeseen soveltuvalla tavalla
Instrumentin hoitaminen ja huollon tarpeen arviointi	hoitaa ohjeiden mukaisesti instrumenttiaan ja tilaa tarvittaessa huollon.	hoitaa instrumenttiaan asianmukaisesti, arvioi huollon tarvetta ja tilaa tarvittaessa huollon.	hoitaa instrumenttiaan, tunnistaa instrumentin huollon tarpeen ja tilaa tarvittaessa huollon.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
3. Työn perustana olevan tiedon hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Työskentely nuottien tai muun esitysmateriaalin pohjalta	työskentelee nuottien tai muun esitysmateriaalin pohjalta ohjeiden mukaan	työskentelee nuottien tai muun esitysmateriaalin pohjalta	työskentelee sujuvasti ja ammattitaitoisesti nuottien ja muun esitysmateriaalin pohjalta

Kulttuurisen tiedon käyttäminen työskentelyssä	työskentelee musiikin lajin mukaisesti ohjeiden mukaan.	työskentelee musiikin lajin ja tyylin mukaisesti.	työskentelee musiikin lajin ja tyylin mukaisesti ja tuo luontevasti esiin tyyllilajin ominaispiirteitä.
--	---	---	---

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Vuorovaikutus ja yhteistyö yleisön, muiden esittäjien ja työyhteisön kanssa	esiintyy reagoiden muiden esittäjien viestintään	esiintyy ottaen huomioon muut esittäjät ja yleisön	esiintyy vuorovaikutuksessa muiden esittäjien kanssa ottaen huomioon yleisön
	työskentelee ohjatusti ennakkosuunnitelmien mukaisesti työtehtävän vaatimusten mukaan	työskentelee esitettävän musiikin työtehtävien vaatimusten mukaan	työskentelee esitettävän musiikin työtehtävien vaatimusten mukaan luontevasti ja joustavasti
Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	noudattaa ohjattuna työstä annettuja työturvallisuus-, kuulonsuojelu- ja ergonomiohjeita siten, että ei aiheuta vaaraa itselleen tai muille	noudattaa työstä annettuja työturvallisuus-, kuulonsuojelu- ja ergonomiohjeita ja ottaa huomioon työyhteisön jäsenten ja työympäristön turvallisuuden	noudattaa työstä annettuja työturvallisuus-, kuulonsuojelu- ja ergonomiohjeita ja pyrkii toiminnallaan edistämään työturvallisuutta
	selviytyy työtehtävästä mahdollisesta esiintymisjännityksestä huolimatta.	toimii työtehtävässä luontevasti mahdollisesta esiintymisjännityksestä huolimatta.	toimii työtehtävässä luontevasti ja mahdollinen esiintymisjännitys on hallinnassa.

### Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osoittaa ammattitaitonsa toimimalla muusikon tehtävissä. Työtä tehdään siinä laajuudessa, että ammattitaidon voidaan todeta vastaavan ammattitaitovaatimuksia.

Ammattiosaamisen näytössä osoitetaan vähintään

- ♦ työprosessin hallinnasta työtehtävien ja kokoonpanojen vaatimusten mukainen esiintyminen
- ♦ työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinnasta oman osuuden soittaminen/laulaminen esitys- ja/tai äänitystilanteessa sekä oman pääinstrumentin hallinta
- ♦ elinikäisen oppimisen avaintaidoista vuorovaikutus ja yhteistyö sekä terveys, turvallisuus ja toimintakyky.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittavaa ammattitaitoa ei voida ammattiosaamisen näytössä tai tutkintotilaisuudessa osoittaa, sitä täydennetään muulla osaamisen arvioinnilla, kuten haastattelujen, tehtävien ja muiden menetelmien avulla.

## 4.3 MUSIIKKITEKNOLOGIAN KOULUTUSOHJELMA TAI OSAAMISALA

### 4.3.1 Studiotyöskentely ja äänentoisto

#### Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja

- ♦ käyttää musiikin tietotekniikan ja studiotekniikan sovelluksia sekä studio-työhön ja äänentoistoon liittyviä laitekokonaisuuksia
- ♦ valitsee työmenetelmät ja -välineet
- ♦ tekee tuotannon jälkityöt
- ♦ lukee musiikillista tekstuuria
- ♦ suunnitelee ja toteuttaa projektin omalla erikoistumisalueellaan studiotyöskentelyssä tai äänentoistossa.

#### Arviointi

Taulukkoon on koottu arvioinnin kohteet sekä arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
1. Työprosessin hallinta	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Ajanhallinta ja järjestelytaidot	noudattaa hänelle annettuja aikatauluja ja tekee musiikkiteknoologiaan tai musiikkiesityksiin liittyviä käytännön järjestelyjä	suunnittelee omaa ajankäyttöään ja tekee musiikkiteknoologiaan tai musiikkiesityksiin liittyviä käytännön järjestelyjä	ennakoi ajankäyttötarpeitaan ja laatii aikatauluja itsenäisesti sekä suunnittelee ja organisoii musiikkiteknoologian käyttöön tai musiikin esittämiseen liittyviä käytännön järjestelyjä
Toimiminen äänentoisto- ja/tai tallennustehtävissä	seuraa musiikkiesityksen etenemistä nuoteista tai muistiinpanoista ja suorittaa annetut työtehtävät ohjeiden mukaan sekä ottaa vastaan palautetta	seuraa musiikkiesityksen etenemistä nuoteista tai muistiinpanoista, parantaa musiikkiteknoologian avulla musiikillista lopputulosta työtehtävien niin vaatiessa sekä ottaa vastaan palautetta	lukee partituuria, muuta nuottimateriaalia tai muistiinpanoja ja neuvottelee produktion muiden toimijoiden kanssa sovittaa, soitintaa ja koostaa musiikillisia kokonaisuuksia musiikkiteknoologiaa käyttäen ottaa vastaan palautetta

Itsearviointi	arvioi omaa toimintaansa.	arvioi työskentelyään suhteessa tavoitteisiin sekä muuttaa toimintaansa ohjeiden mukaisesti.	arvioi työskentelyään ja työtehtävän onnistumista suhteessa tavoitteisiin sekä ottaa vastaan palautetta ja kehittää työskentelyään tavoittaakseen paremman lopputuloksen.
---------------	---------------------------	--	---

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Tuotantoon sopivien työmenetelmien ja -välineiden (esim. mikrofoniin) valinta	valitsee tuotantoon sopivia työmenetelmiä ja -välineitä yhteistyössä tuotantoryhmän jäsenten kanssa	valitsee tuotantoon sopivat työmenetelmät ja -välineet	valitsee tuotantoon sopivat työmenetelmät ja -välineet ottaen huomioon tuotannon tekniset mahdollisuudet ja taiteelliset tavoitteet
Laitteiston hallinta musiikkituotannossa	suorittaa laitteiston hallintaan kuuluvia perustehtäviä ja ratkaisee teknisiä ongelmatilanteita siten, että työtehtävä saadaan suoritettua	hyödyntää monipuolisesti laitteistoa, perustelee ratkaisujaan ja valintojaan sekä edesauttaa muusikoita ja mahdollisia muita tuotantoryhmän jäseniä	osoittaa luovuutta laitteiston hallinnassa ja kykenee tuotannollisten näkemysten tukemiseen taiteellisten päämäärien saavuttamiseksi
	tarkistaa johtojen ja liittimien kunnon säännöllisesti sekä huolehtii laitteistojen säilytyksestä	kunnostaa oma-aloitteisesti johtoja ja liittimiä ja tekee havaintoja laitteistojen huolto- ja hankintatarpeesta	huolehtii koko studio- ja äänentoistolaitteiston kunnosta, päivittää tietokoneohjelmistoja ja tekee aloitteita laitteistojen hankkimisesta
	käyttää kuulokkeita huolellisesti	käyttää kuulokkeita huolellisesti	käyttää kuulokkeita huolellisesti
Äänitystilanteen laitteiston käyttö studiotyöskentelyssä	toteuttaa ohjeiden mukaan äänitystilanteen mikrofoniin asetelun ja taltiointilaitteiston käytön äänitystilanteessa	suunnittelee ohjeiden mukaan ja toteuttaa äänitystilanteen mikrofoniin asetelun ja taltiointilaitteiston käytön	suunnittelee ja toteuttaa vaativankin äänitystilanteen mikrofoniin asetelun ja taltiointilaitteiston käytön käyttäen tarvittaessa luovia tekniikoita
Editointi- ja miksaus työ studiotyöskentelyssä	säätää musiikin perusbalanssin ja stereokuvan musiikin tyylin mukaisesti	säätää balanssin, stereokuvan, taajuusbalanssin sekä dynamiikan musiikin tyylin mukaisesti	säätää balanssin, stereokuvan, taajuusbalanssin, dynamiikan sekä kolmiulotteisen syvyys suunnan musiikin tyylin mukaisesti
	toteuttaa ohjatusti projektin editointityöt	toteuttaa projektin editointityöt ja valmistele projektin masterointia varten	toteuttaa projektin editointityöt ja tuottaa teknisten standardien mukaisen levy-masterin ottaen vastaan palautetta tai ohjeita sekä lisää tarvittaessa persoonallista otetta musiikilliseen lopputulokseen

Mikrofonien käyttö ja asettelu äänentoistossa	valitsee sopivia mikrofoneja ohjeiden mukaan	valitsee tilanteeseen sopivia mikrofoneja niiden ominaisuuksien perusteella	valitsee mikrofonit ja mikrofonitekniikat huomioiden kokoonpanon ja vallitsevan akustiikan
	toteuttaa ohjeiden mukaisesti äänentoistotilanteen mikrofonien asettelun	suunnittelee ja toteuttaa äänentoistotilanteen mikrofonien asettelun	suunnittelee ja toteuttaa vaativankin äänitystilanteen mikrofonien asettelun käyttäen tarvittaessa luovia mikrofonitekniikoita
Signaalitien hallinta äänentoistossa	kytkee äänentoistojärjestelmän ohjeiden mukaan	kytkee äänentoistojärjestelmän	kytkee äänentoistojärjestelmän ja muuttaa reititystä projektin tarpeiden mukaan sekä suunnittelee äänentoistojärjestelmän signaalireitityksiä ja dokumentoi niitä
Äänentoiston toteuttaminen äänentoistossa	miksaa balanssin musiikin tyylin mukaisesti	miksaa balanssin, taajuusbalanssin sekä dynamiikan musiikin tyylin mukaisesti	arvioi, onko äänentoisto järkevää toteuttaa monofonisena vai stereofonisena sekä miksaa balanssin, stereokuvan, taajuusbalanssin ja dynamiikan musiikin tyylin ja esiintymispaikan akustiikan mukaisesti
	huolehtii siitä, että äänenvoimakkuustaso on kuuntelijoiden kuulolle turvallinen.	huolehtii siitä, että äänenvoimakkuustaso on kuuntelijoiden kuulolle turvallinen.	huolehtii siitä, että äänenvoimakkuustaso on kuuntelijoiden kuulolle turvallinen.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
<b>3. Työn perustana olevan tiedon hallinta</b>	<b>Tyydyttävä T1</b>	<b>Hyvä H2</b>	<b>Kiitettävä K3</b>
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Akustisten ilmiöiden ymmärtäminen ja ottaminen huomioon	havainnoi ympärillä olevaa akustiikkaa äänittämisen tai äänentoiston kannalta sekä huomioi akustiset ilmiöt työtehtävässä ohjeiden mukaan	valitsee äänitys- tai äänentoistokalustoa vallitsevien akustisten olosuhteiden mukaan	muokkaa tarvittaessa huoneakustiikkaa, jos äänitys- tai äänentoistotilanne kaipaa sitä
Psykoakustisen tiedon hyödyntäminen	hankkii tietoa kuulon ja kuulohavainnon toimintaperiaatteista.	tunnistaa psykoakustiikasta johtuvia eroja mikrofonin poimiman ja korvin kuunnellun äänen välillä.	käyttää psykoakustiikan tietojaan äänitys- ja äänentoistotehtävissä.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Oppiminen ja ongelmanratkaisu	ratkaisee työtehtävissä syntyneitä ongelmatilanteita ohjeiden mukaan	ratkaisee työtehtävissä syntyneitä ongelmatilanteita sekä tekee valintoja ja päätöksiä ohjeiden mukaan	ratkaisee työtehtävissä syntyneitä ongelmatilanteita sekä tekee vastuullisesti perusteltuja ja päämäärää edistäviä valintoja ja päätöksiä
Vuorovaikutus ja yhteistyö	tekee vastuullaan olevat tehtävät sovittuna ajassa sekä kuuntelee annettuja ohjeita ja pystyy tarvittaessa muuttamaan työtapaansa	tekee vastuullaan olevat työt sovittuna ajassa ja huolellisesti sekä toimii erilaisten ihmisten kanssa työyhteisössä ja ryhmässä	toimii vastuullisesti ja yhteistyökykyisesti erilaisten ihmisten kanssa ja työryhmän jäsenenä noudattaen sovittuja aikatauluja
Ammattietiikka	työskentelee sopimusten mukaisesti	työskentelee tehtyjen sopimusten, kuten tekijänoikeuksien mukaisesti	työskentelee tehtyjen sopimusten mukaan ja etsii tarvittaessa tietoa esim. tekijänoikeuksista ja kuluttajansuojalaista
Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	ymmärtää sähkötyöturvallisuuden ja kuulonsuojelun sekä työergonomian merkityksen ja osaa käyttää työssään tarvittavia laitteita turvallisesti.	ymmärtää sähkötyöturvallisuuden ja kuulonsuojelun sekä työergonomian perusasiat ja osaa käyttää työssään tarvittavia laitteita turvallisesti.	ymmärtää sähkötyöturvallisuuden ja kuulonsuojelun sekä työergonomian perusasiat ja osaa käyttää työssään tarvittavia laitteita turvallisesti sekä tarvittaessa opastaa muita.

### Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osoittaa ammattitaitonsa toimimalla musiikkiteknologin työtehtävissä. Työtä tehdään siinä laajuudessa, että ammattitaidon voidaan todeta vastaavan ammattitaitovaatimuksia.

Ammattiosaamisen näytössä osoitetaan vähintään

- ♦ työprosessin hallinnasta toimiminen äänentoisto- tai tallennustehtävissä ja itsearviointi
- ♦ työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinnasta studiotyöskentelyn tai äänentoiston työmenetelmien ja -välineiden valinta sekä laitteiston hallinta musiikkituotannossa
- ♦ työn perustana olevan tiedon hallinnasta akustisten ilmiöiden ymmärtäminen ja huomioiminen
- ♦ elinikäisen oppimisen avaintaidoista vuorovaikutus ja yhteistyö sekä terveys, turvallisuus ja toimintakyky.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittavaa ammattitaitoa ei voida ammattiosaamisen näytössä tai tutkintotilaisuudessa osoittaa, sitä täydennetään muulla osaamisen arvioinnilla, kuten haastattelujen, tehtävien ja muiden menetelmien avulla.

## 4.3.2 Musiikkiohjelmiston valmistaminen ja toimiminen muusikkona

### Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja

- ♦ harjoittelee uutta ohjelmistoa ja ylläpitää valmistamaansa ohjelmistoa
- ♦ muokkaa tai sovittaa ohjelmistoa esiintymistilanteisiin sopivaksi
- ♦ soittaa/laulaa nuottien tai muun esitysmateriaalin pohjalta
- ♦ toimii ohjeiden ja sopimusten mukaisesti
- ♦ hoitaa instrumenttiaan ja arvioi sen huollon tarpeen.

### Arviointi

Taulukkoon on koottu arvioinnin kohteet sekä arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
<b>1. Työprosessin hallinta</b>	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Musiikkiohjelmiston harjoittelu ja toteuttaminen	harjoittelee ja toteuttaa ohjeiden mukaisesti musiikkiohjelmiston sekä noudattaa työaikoja ja sovittuja aikatauluja.	harjoittelee ja toteuttaa musiikkiohjelmiston tyylin mukaisesti sekä noudattaa työaikoja ja sovittuja aikatauluja	harjoittelee ja toteuttaa musiikkiohjelmiston tyylin mukaisesti sekä työskentelee suunnitelmallisesti ja muokkaa jo valmistamaansa ohjelmistoa esiintymistilanteisiin sopivaksi noudattaa työaikoja ja sovittuja aikatauluja
Työtehtävien ja kokoonpanojen vaatimusten mukainen esiintyminen	toteuttaa esityksen etukäteen sovitun mukaisesti	esiintyy työtehtävien ja kokoonpanojen vaatimusten mukaisesti	esiintyy vakuuttavasti ja laadukkaasti työtehtävien ja kokoonpanojen mukaisella tavalla
Musiikin muokkaaminen esitystä varten	muokkaa musiikkia esitystä varten	muokkaa musiikkia esittämistä varten ja ottaa vastaan palautetta	muokkaa musiikkia tyylin mukaista esittämistä varten ja ottaa vastaan palautetta

Itsearviointi	arvioi työskentelyään ja musiikkiesitystä, -tuotetta tai -palvelua suhteessa tavoitteisiin.	arvioi työskentelyään ja musiikkiesitystä, -palvelua tai -tuotetta suhteessa tavoitteisiin sekä muuttaa toimintaansa ohjeiden mukaisesti.	arvioi ja kehittää omaa toimintaansa saavuttaakseen parhaan mahdollisen laadun ottaen vastaan kehittämisohjeita.
---------------	---	---	--

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
<b>2.Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta</b>	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Oman osuuden soittaminen/laulaminen esiintymis- tai äänitystilanteessa ja oman instrumentin hallinta	esittää osuutensa ennalta harjoitetun mukaisesti	esittää osuutensa ennalta harjoitetun mukaisesti ottaen huomioon musiikin tyyllilajin	esittää osuutensa tyyllilajin mukaisesti lyhyelläkin valmistautumisajalla ja esittää tarvittaessa rakentavia kehittämisohjeita
	toteuttaa harjoittelun ohjelmiston instrumentillaan esiintymis- ja/tai äänitystilanteessa	hallitsee instrumenttinsa esiintymis- ja/tai äänitystilanteessa	hallitsee instrumenttinsa ja esitettävän ohjelmiston esiintymis- ja/tai äänitystilanteessa
	reagoi yhtyeen jäsenten tai johtajan antamiin viitteisiin	reagoi yhtyeen jäsenten tai johtajan antamiin viitteisiin työtehtävään soveltaen	reagoi yhtyeen jäsenten tai johtajan antamiin viitteisiin joustavasti tilanteeseen soveltuvalla tavalla
Tyylinmukaisten työmenetelmien ja -välineiden käyttö musiikin valmistamisessa	käyttää ohjattuna musiikkialan perinteisiä ja nykyisin käytössä olevia työvälineitä ja -menetelmiä ammattialan sopimuskäytänteiden mukaisesti	valitsee ohjattuna ja käyttää ammattialan perinteisiä ja nykyisin käytössä olevia työvälineitä ja -menetelmiä ammattialan sopimuskäytänteiden mukaisesti	valitsee ja käyttää, tarvittaessa yhteistyössä muiden alojen toimijoiden kanssa ammattialan perinteisiä ja nykyisin käytössä olevia työvälineitä ja -menetelmiä musiikkialan sopimuskäytänteiden mukaisesti sekä tarvittaessa käyttää niitä luovalla tavalla
	noudattaa asiantuntijan ohjeita	ottaa tarvittaessa vastaan asiantuntijan apua työtä suunnitellessaan ja toteuttaessaan	hankkii tarvittaessa asiantuntijan apua työtä suunnitellessaan ja toteuttaessaan
Instrumentin hoitaminen ja huollon tarpeen arviointi	hoitaa ohjattuna instrumenttiaan asianmukaisesti ja ohjattuna tilaa tarvittaessa huollon.	hoitaa instrumenttiaan asianmukaisesti ja arvioi huollon tarvetta ja tilaa tarvittaessa huollon.	hoitaa instrumenttiaan, tunnistaa instrumentin huollon tarpeen ja tilaa tarvittaessa huollon.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
3. Työn perustana olevan tiedon hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Musiikillisen ilmaisan yleisimpien merkitsemistapojen tulkitseminen	tulkitsee ohjattuna musiikillisen ilmaisan yleisimpiä merkitsemistapoja	tulkitsee musiikillisen ilmaisan yleisimpiä merkitsemistapoja	tulkitsee sujuvasti musiikillisen ilmaisan merkitsemistapoja
Työskentely nuottien tai muun esitysmateriaalin pohjalta	työskentelee ohjattuna nuottien tai muun esitysmateriaalin pohjalta	työskentelee nuottien tai muun esitysmateriaalin pohjalta	työskentelee laadukkaasti ja ammattitaitoisesti nuottien ja muun esitysmateriaalin pohjalta
Kulttuurisen tiedon hyödyntäminen valmistamisessa ja toteuttamisessa	hankkii ohjattuna musiikkialan kulttuurista tietoa	hankkii musiikkialan kulttuurista tietoa ja ottaa ohjattuna huomioon kohderyhmän	hankkii musiikkialan kulttuurista tietoa ja ottaa huomioon kohderyhmän
Musiikin menneisyys ja nykyisyys (esim. musiikin tyyli- ja soitinryhmien tuntemus)	tunnistaa eri aikakausien musiikkia ja niiden tyyli- ja soittajien lähtökohdat	tunnistaa ja ajoittaa eri aikakausien musiikkia sekä niiden rakenteita tai tyyli- ja soittajien lähtökohdat	tunnistaa ja ajoittaa sujuvasti eri aikakausien musiikkia sekä niiden rakenteita ja tyyli- ja soittajien lähtökohdat
	käyttää ohjattuna kulttuurista tietoa musiikin muokkaamisessa ja toteuttamisessa	käyttää ohjattuna hankkimaansa tietoa musiikin muokkaamisessa ja toteuttamisessa	käyttää hankkimaansa tietoa musiikin muokkaamisessa ja toteuttamisessa
Musiikin luku- ja kirjoitustaidon hyödyntäminen ohjelmiston valmistamisessa ja toteuttamisessa	hyödyntää ohjattuna musiikin luku- ja kirjoitustaitoa ohjelmiston valmistamisessa ja toteuttamisessa.	hyödyntää musiikin luku- ja kirjoitustaitoa ohjelmiston suunnittelussa, valmistamisessa ja toteuttamisessa.	hyödyntää itsenäisesti musiikin luku- ja kirjoitustaitoa suunnittelussa, valmistamisessa ja toteuttamisessa ja ottaa vastaan palautetta.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Ammattietiikka	työskentelee ohjattuna tehtyjen sopimusten mukaan	työskentelee tehtyjen sopimusten mukaan	työskentelee tehtyjen sopimusten mukaan ja huomii ohjattuna kulttuurierot sopimuksissa
Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	noudattaa ohjattuna työstä annettuja työturvallisuusohjeita ja toimii työtehtävissä siten, että ei aiheuta vaaraa itselleen tai muille.	noudattaa työstä annettuja työturvallisuusohjeita ja toimii työtehtävissä siten, että ei aiheuta vaaraa itselleen tai muille.	noudattaa työstä annettuja työturvallisuusohjeita ja ottaa huomioon työyhteisön jäsenten ja työympäristön turvallisuuden.

## **Ammattitaidon osoittamistavat**

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osoittaa ammattitaitonsa toimimalla muusikon työtehtävissä. Työtä tehdään siinä laajuudessa, että ammattitaidon voidaan todeta vastaavan ammattitaitovaatimuksia.

Ammattiosaamisen näytössä osoitetaan vähintään

- ♦ työprosessin hallinnasta työtehtävien ja kokoonpanojen vaatimusten mukainen esiintyminen, musiikin muokkaaminen esittämistä varten sekä itsearviointi
- ♦ työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinnasta oman osuuden soittaminen/laulaminen esitys- tai äänitystilanteessa
- ♦ työn perustana olevan tiedon hallinnasta musiikin luku- ja kirjoitustaidon hyödyntäminen sen valmistamisessa ja toteuttamisessa
- ♦ elinikäisen oppimisen avaintaidoista terveys, turvallisuus ja toimintakyky.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittavaa ammattitaitoa ei voida ammattiosaamisen näytössä tai tutkintotilaisuudessa osoittaa, sitä täydennetään muulla osaamisen arvioinnilla, kuten haastattelujen, tehtävien ja muiden menetelmien avulla.

## 4.4 PIANONVIRITYKSEN KOULUTUSOHJELMA TAI OSAAMISALA

### 4.4.1 Pianon viritys

#### Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja

- ♦ käyttää pianon viritystyön työvälineitä
- ♦ korjaa pianon viritystason
- ♦ virittää tasavireisen temperoinnin ottaen huomioon pianon inharmoniteetin
- ♦ virittää oktaavin ottaen huomioon pianon inharmoniteetin
- ♦ virittää kielikuoron
- ♦ huomioi työssään virityksen tasaisuuden terssilinjoja kontrolloimalla
- ♦ analysoi omaa työtään ja ratkaisee sen perusteella ilmeneviä ongelmakohtia
- ♦ käyttää viritystason korjauksen työtekniikkaa
- ♦ arvioi ulkoisten olosuhteiden vaikutukset viritykseen
- ♦ ottaa työssään huomioon pianon akustiikan perusteet
- ♦ käyttää intonoinnin työtekniikoita pianon äänenrakennuksessa
- ♦ käyttää henkilökohtaisia suojavälineitä
- ♦ ottaa huomioon hyvän asiakaspalvelun periaatteet ja alan arvoperustan
- ♦ kehittää ammattitaitoaan.

#### Arviointi

Taulukkoon on koottu arvioinnin kohteet sekä arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
1. Työprosessin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnonsuorittaja		
Työn kokonaisuuden hallinta	arvioi ulkoisten olosuhteiden vaikutukset viritykseen ja selviytyy työstä työohjeiden mukaisesti käyttäen runsaasti aikaa	arvioi ulkoisten olosuhteiden vaikutukset viritykseen ja selviytyy työstä työohjeiden mukaisesti käyttäen kohtuullisesti aikaa	arvioi ulkoisten olosuhteiden vaikutukset viritykseen ja selviytyy työstä työohjeiden mukaisesti nopeasti
Taloudellinen ja laadukas toiminta	selviytyy asetetuista laatuavoitteista käyttäen runsaasti aikaa	selviytyy asetetuista laatuavoitteista käyttäen kohtuullisesti aikaa	selviytyy asetetuista laatuavoitteista nopeasti

Itsearviointi	arvioi työskentelyään suhteessa tavoitteisiin.	analysoi omaa työtään ja pyrkii ratkaisemaan ongelmakohtia.	analysoi omaa työtään ja ratkaisee sen perusteella ilmeneviä ongelmakohtia.
---------------	--	---	---

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnonsuorittaja		
Pianon viritystason korjaus	selvittää ja korjaa pianon viritystason käyttäen paljon aikaa	selvittää ja korjaa pianon viritystason käyttäen kohtuullisesti aikaa	selvittää ja korjaa pianon viritystason nopeasti
Pianon viritys	<p>virittää sävelen a1 ääniraudan tai viritysmittarin avulla sekä virittää temperoinnin sävelten f–f1 välille käyttäen paljon aikaa siten, että</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>♦ temperoinnissa intervallien terssi- ja sekstilinja kiihtyy ylöspäin mentäessä</li> <li>♦ temperointialueella kvintit ovat tasavireisen viritysjärjestelmän periaatteiden mukaisia</li> <li>♦ temperointialueella kvartit ovat tasavireisen viritysjärjestelmän periaatteiden mukaisia</li> </ul>	<p>virittää sävelen a1 ääniraudan tai viritysmittarin avulla sekä virittää temperoinnin sävelten f–f1 välille käyttäen kohtuullisesti aikaa siten, että</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>♦ temperoinnissa intervallien terssi- ja sekstilinja kiihtyy tasaisesti ylöspäin mentäessä</li> <li>♦ temperointialueella kvintit ovat tasavireisen viritysjärjestelmän periaatteiden mukaisia.</li> <li>♦ temperointialueella kvartit ovat tasavireisen viritysjärjestelmän periaatteiden mukaisia</li> </ul>	<p>virittää sävelen a1 ääniraudan tai viritysmittarin avulla sekä virittää temperoinnin sävelten f–f1 välille nopeasti siten, että</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>♦ temperoinnissa intervallien terssi- ja sekstilinja kiihtyy tasaisesti ylöspäin mentäessä</li> <li>♦ temperointialueella kvintit ovat keskenään samanlaisia ja tasavireisen viritysjärjestelmän periaatteiden mukaisia</li> <li>♦ temperointialueella kvartit ovat keskenään samanlaisia ja tasavireisen viritysjärjestelmän periaatteiden mukaisia</li> </ul>
	<p>virittää keskialueen, eli yhden oktaavin jakoalueen molemmin puolin sävelten F–f2 välille käyttäen paljon aikaa siten, että</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>♦ keskialueen virityksessä oktaavien koko on tasavireisen viritysjärjestelmän periaatteiden mukainen</li> <li>♦ virituksen terssi- ja sekstilinja kiihtyy ylöspäin mentäessä ja hidastuu alaspäin mentäessä</li> </ul>	<p>virittää keskialueen, eli yhden oktaavin jakoalueen molemmin puolin sävelten F–f2 välille käyttäen kohtuullisesti aikaa siten, että</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>♦ keskialueen virityksessä oktaavien koko on perustellusti valittu ja ne ovat tasavireisen viritysjärjestelmän periaatteiden mukaisia</li> <li>♦ virituksen terssi- ja sekstilinja kiihtyy tasaisesti ylöspäin mentäessä ja hidastuu tasaisesti alaspäin mentäessä</li> </ul>	<p>virittää keskialueen, eli yhden oktaavin jakoalueen molemmin puolin sävelten F–f2 välille nopeasti siten, että</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>♦ keskialueen virityksessä oktaavien koko on perustellusti valittu ja samanlainen</li> <li>♦ virituksen terssi- ja sekstilinja kiihtyy tasaisesti ylöspäin mentäessä ja hidastuu tasaisesti alaspäin mentäessä</li> </ul>

Pianon viritys	virittää diskanttialueen keskialueelta ylöspäin sävelten f#2–c4 välille käyttäen paljon aikaa siten, että <ul style="list-style-type: none"> <li>♦ diskanttialueen virityksessä oktaavien koko on tasavireisen viritysjärjestelmän periaatteiden mukainen.</li> <li>♦ virityksen terssilinja kiihtyy ylöspäin mentäessä</li> </ul>	virittää diskanttialueen keskialueelta ylöspäin sävelten f#2–c4 välille käyttäen kohtuullisesti aikaa. <ul style="list-style-type: none"> <li>♦ diskanttialueen virityksessä oktaavien koko on perustellusti valittu ja ne ovat tasavireisen viritysjärjestelmän periaatteiden mukaisia.</li> <li>♦ virityksen terssilinja kiihtyy tasaisesti ylöspäin mentäessä</li> </ul>	virittää diskanttialueen keskialueelta ylöspäin sävelten f#2–c4 välille nopeasti. <ul style="list-style-type: none"> <li>♦ diskanttialueen virityksessä oktaavien koko on perustellusti valittu ja samanlainen.</li> <li>♦ virityksen terssilinja kiihtyy tasaisesti ylöspäin mentäessä</li> </ul>
	virittää bassoalueen keskialueelta alaspäin sävelten A2–E1 välille käyttäen paljon aikaa siten, että <ul style="list-style-type: none"> <li>♦ bassoalueen virityksessä oktaavien koko on tasavireisen viritysjärjestelmän periaatteiden mukainen.</li> <li>♦ virityksen terssilinja hidastuu alaspäin mentäessä</li> </ul>	virittää bassoalueen keskialueelta alaspäin sävelten A2–E1 välille käyttäen kohtuullisesti aikaa <ul style="list-style-type: none"> <li>♦ bassoalueen virityksessä oktaavien koko on perustellusti valittu ja ne ovat tasavireisen viritysjärjestelmän periaatteiden mukaisia.</li> <li>♦ virityksen terssilinja hidastuu tasaisesti alaspäin mentäessä</li> </ul>	virittää bassoalueen keskialueelta alaspäin sävelten A2–E1 välille nopeasti siten, että <ul style="list-style-type: none"> <li>♦ bassoalueen virityksessä oktaavien koko on perustellusti valittu ja samanlainen.</li> <li>♦ virityksen terssilinja hidastuu tasaisesti alaspäin mentäessä</li> </ul>
	virittää kielikuorot puhtaiksi käyttäen paljon aikaa.	virittää kielikuorot puhtaiksi käyttäen kohtuullisesti aikaa.	virittää kielikuorot puhtaiksi nopeasti.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
3. Työn perustana olevan tiedon hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnonsuorittaja		
Tasavireisen viritysjärjestelmän teoriaperusta	virittää siten, että viritystyöstä ilmenee tasavireisen viritysjärjestelmän teoriaperustan sekä pianon äänen ominaisuuksien ja akustiikan perusteiden ymmärrys.	virittää ottaen huomioon tasavireisen viritysjärjestelmän teoriaperustan sekä pianon äänen ominaisuudet ja akustiikan perusteet.	virittää soveltaen tietämystään tasavireisen viritysjärjestelmän teoriaperustasta sekä pianon äänen ominaisuuksista ja akustiikan perusteista.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnonsuorittaja		
Oppiminen ja ongelmanratkaisu	kehittää omaa ammattitaitoaan	kehittää omaa ammattitaitoaan ja soveltaa sitä aikaisemmin oppimaansa	kehittää omaa ammattitaitoaan ja soveltaa sitä monipuolisesti aikaisemmin oppimaansa

Vuorovaikutus ja yhteistyö	toimii vuorovaikutuksessa asiakkaan kanssa ja yhteistyössä muiden virittäjien kanssa	ilmaisee itseään ja toimii luontevasti asiakaspalvelutilanteissa ja yhteistyössä muiden virittäjien kanssa	ilmaisee itseään ja toimii rakentavasti asiakaspalvelutilanteissa ja yhteistyössä muiden virittäjien kanssa
	toimii yhteistyössä muiden virittäjien kanssa	ottaa huomioon vuorovaikutustaitojen merkityksen osana ammatillista osaamistaan	ottaa huomioon vuorovaikutustaitojen merkityksen osana ammatillista osaamistaan
Ammattietiikka	kantaa vastuun asiakastyössä ja pyrkii työskentelemään yleisiä tapoja arvostaen	kantaa vastuun asiakastyössä ja pyrkii työskentelemään ammatin arvoperustan mukaisesti	osaa kantaa vastuun asiakastyössä ja sitoutuu työhön ammatin arvoperustan mukaisesti
	pyrkii korkealuokkaiseen lopputulokseen yleisiä tapoja arvostaen	pyrkii korkealuokkaiseen lopputulokseen ammatin arvoperustan mukaisesti	pyrkii ja sitoutuu korkealuokkaiseen lopputulokseen
Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	työskentelee ottaen huomioon työturvallisuuden ja työergonomian sekä käyttää tarvittaessa henkilökohtaisia suojavälineitä.	työskentelee työturvallisuuden ja työergonomian periaatteiden mukaisesti sekä käyttää tarvittaessa henkilökohtaisia suojavälineitä.	työskentelee työturvallisuuden ja työergonomian periaatteiden mukaisesti ja haluaa edistää niitä sekä käyttää tarvittaessa henkilökohtaisia suojavälineitä.

### Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osoittaa ammattitaitonsa toimimalla pianonvirittäjän työtehtävissä. Työtä tehdään siinä laajuudessa, että ammattitaidon voidaan todeta vastaavan ammattitaitovaatimuksia.

Ammattiosaamisen näytössä osoitetaan vähintään kokonaan

- ♦ työprosessin hallinta
- ♦ työmenetelmien, -välineiden ja -materiaalin hallinta
- ♦ työn perustana olevan tiedon hallinta.

Elinikäisen oppimisen avaintaidoista näytetään vuorovaikutus ja yhteistyö, ammattietiikka sekä terveys, turvallisuus ja toimintakyky.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittavaa ammattitaitoa ei voida ammattiosaamisen näytössä tai tutkintotilaisuudessa osoittaa, sitä täydennetään muulla osaamisen arvioinnilla, kuten haastattelujen, tehtävien ja muiden menetelmien avulla.

## 4.4.2 Pianon huolto, 20 ov

### Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja

- ♦ määrittelee pianon koneistossa ja rungossa esiintyvät viat
- ♦ valitsee soveltuvan korjaustekniikan vikojen korjaamiseen
- ♦ määrittelee pianon koneiston kunnan sekä huollon tai korjaustarpeen
- ♦ tekee huolto- ja peruskorjausarvion sekä kustannusarvion
- ♦ arvioi pianon rungon kunnan sekä huollon tai korjaustarpeen
- ♦ käyttää pianon huolto- ja korjaustöissä tarvittavia työvälineitä
- ♦ tekee pianon koneiston ja runkorakenteen huoltotyöt ja pienet korjaukset
- ♦ vaihtaa pianoon uuden kielilangan
- ♦ kerää tiedot uuden punotun kielen valmistusta varten
- ♦ huoltaa ja korjaa pedaalikoneiston
- ♦ ottaa huomioon koneisto-osien vaikutukset toisiinsa ja äänenmuodostukseen
- ♦ säätää pianon koneiston
- ♦ ottaa huomioon rakenneosien valmistusmateriaalit
- ♦ ottaa huomioon pianon rakenneosien vaikutukset soittimen viritettävyyteen.

### Arviointi

Taulukkoon on koottu arvioinnin kohteet sekä arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
1. Työprosessin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
Pianon huollontarpeen määrittely	arvioi pianon rakenteen ja koneiston kunnan sekä määrittelee viat ja pianon huollontarpeen sekä soveltuvan korjaustekniikan kustannusarvioineen käyttäen runsaasti aikaa	arvioi pianon rakenteen ja koneiston kunnan sekä määrittelee viat ja pianon huollontarpeen sekä soveltuvan korjaustekniikan kustannusarvioineen käyttäen kohtuullisesti aikaa	arvioi pianon rakenteen ja koneiston kunnan sekä määrittelee viat ja pianon huollontarpeen sekä soveltuvan korjaustekniikan kustannusarvioineen nopeasti

Pianon huolto- ja korjaustöiden tekeminen	vaihtaa runsaasti aikaa käyttäen verka-, nahka-, huopa-, puu ja muita uusia osia pianon koneistoon ja runkoon, hioo vasarat siten, että pianon koneiston toiminnan näkökulmasta niissä ei ole huomautettavaa	vaihtaa kohtuullisesti aikaa käyttäen verka-, nahka-, huopa-, puu ja muita uusia osia pianon koneistoon ja runkoon pianon koneistoon ja runkoon sekä hioo vasarat siten, että pianon koneiston toiminnan näkökulmasta niissä ei ole huomautettavaa	vaihtaa nopeasti verka-, nahka-, huopa-, puu ja muita uusia osia pianon koneistoon ja runkoon sekä hioo vasarat siten, että pianon koneiston toiminnan näkökulmasta niissä ei ole huomautettavaa
Koskettimiston verottaminen	verottaa runsaasti aikaa käyttäen pianon koskettimiston siten, että pianon koneiston toiminnan näkökulmasta niissä ei ole huomautettavaa	verottaa kohtuullisesti aikaa käyttäen pianon koskettimiston siten, että pianon koneiston toiminnan näkökulmasta niissä ei ole huomautettavaa	verottaa nopeasti pianon koskettimiston siten, että pianon koneiston toiminnan näkökulmasta niissä ei ole huomautettavaa
Pianon kielten huolto- ja korjaaminen	mittaa punotusta kielestä tarvittavat mitat ja kerää muut tiedot kielen valmistusta varten sekä vaihtaa pianoon uuden kielen diskanttiin, keskialueelle tai bassoon runsaasti aikaa käyttäen	mittaa punotusta kielestä tarvittavat mitat ja kerää tiedot kielen valmistusta varten sekä vaihtaa pianoon uuden kielen diskanttiin, keskialueelle tai bassoon kohtuullisesti aikaa käyttäen	mittaa punotusta kielestä tarvittavat mitat ja kerää tiedot kielen valmistusta varten sekä vaihtaa pianoon uuden kielen diskanttiin, keskialueelle tai bassoon nopeasti
Pedaalikoneiston korjaaminen ja huoltaminen	tekee tarvittavat pedaalin korjaus- ja huoltotyöt runsaasti aikaa käyttäen.	tekee tarvittavat pedaalin korjaus- ja huoltotyöt kohtuullisesti aikaa käyttäen.	tekee tarvittavat pedaalin korjaus- ja huoltotyöt nopeasti.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
2. Työmenetelmien, välineiden ja -materiaalin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnonsuorittaja		
Korjaustekniikoiden valinta ja korjausjärjestyksestä päättäminen	tekee runsaasti aikaa käyttäen määritellyt huolto- ja korjaustoimenpiteet perustellussa työjärjestyksessä siten, että pianon koneiston toiminnan näkökulmasta niissä ei ole huomautettavaa	tekee kohtuullisesti aikaa käyttäen määritellyt huolto- ja korjaustoimenpiteet perustellussa työjärjestyksessä siten, että pianon koneiston toiminnan näkökulmasta niissä ei ole huomautettavaa	tekee nopeasti määritellyt huolto- ja korjaustoimenpiteet perustellussa työjärjestyksessä siten, että pianon koneiston toiminnan näkökulmasta niissä ei ole huomautettavaa
Pianon koneiston säätö	säätää pianon koneiston asianmukaisessa työjärjestyksessä käyttäen paljon aikaa.	säätää pianon koneiston asianmukaisessa työjärjestyksessä ottaen huomioon koneiston toiminnan ja varsinaisen soittotapahtuman käyttäen kohtuullisesti aikaa.	säätää nopeasti pianon koneiston asianmukaisessa työjärjestyksessä siten, että pianon koneiston toiminnan ja soittotapahtuman näkökulmasta säädöissä ei ole huomautettavaa.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
3. Työn perustana olevan tiedon hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnonsuorittaja		
Pianon huollontarpeen dokumentointi ja soveltaminen käytännön huoltotyöhön	määrittelee pianon koneiston- ja runkorakenteen huollontarpeen ottaen huomioon koneiston optimaalisen toiminnan käyttäen runsaasti aikaa	määrittelee pianon koneiston- ja runkorakenteen huollontarpeen ottaen huomioon koneiston optimaalisen toiminnan käyttäen kohtuullisesti aikaa	määrittelee nopeasti pianon koneiston- ja runkorakenteen huollontarpeen siten, että määritellyt ja dokumentoidut huoltotoimenpiteet ovat perusteltuja verrattuna pianon koneiston optimaaliseen toimintaan
	säätää pianon koneistoa siten, että työssä ilmenee pianon koneiston säätöjärjestys sekä siihen liittyvät työtekniikat.	säätää pianon koneistoa siten, että työssä ilmenee pianon koneiston säätöjärjestys sekä siihen liittyvät työtekniikat ja säätöjen vaikutukset koneiston toimintaan.	säätää pianon koneistoa siten, että työssä ilmenee pianon koneiston säätöjärjestys sekä siihen liittyvät työtekniikat ja säätöjen vaikutukset koneiston toimintaan sekä osaa soveltaa säätöjä koneiston optimaalisen toiminnan saavuttamiseksi.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnonsuorittaja		
Oppiminen ja ongelmanratkaisu	kehittää omaa ammattitaitoaan	kehittää omaa ammattitaitoaan ja soveltaa sitä aikaisemmin oppimaansa	kehittää omaa ammattitaitoaan ja soveltaa sitä monipuolisesti aikaisemmin oppimaansa
Vuorovaikutus ja yhteistyö	toimii vuorovaikutuksessa asiakkaan kanssa ja yhteistyössä muiden virittäjien kanssa	ilmaisee itseään ja toimii luontevasti asiakaspalvelutilanteissa ja yhteistyössä muiden virittäjien kanssa	ilmaisee itseään ja toimii rakentavasti asiakaspalvelutilanteissa ja yhteistyössä muiden virittäjien kanssa
	toimii yhteistyössä muiden virittäjien kanssa	huomioi vuorovaikutustaitojen merkityksen osana ammatillista osaamistaan	osaa vuorovaikutustaitojen merkityksen osana ammatillista osaamistaan
Ammattietiikka	osaa kantaa vastuun huoltotyössä ja pyrkii työskentelemään yleisiä tapoja arvostaen	osaa kantaa vastuun huoltotyössä ja pyrkii työskentelemään ammatin arvoperustan mukaisesti	osaa kantaa vastuun huoltotyössä ja sitoutuu työhön ammatin arvoperustan mukaisesti
	pyrkii korkealuokkaiseen lopputulokseen yleisiä tapoja arvostaen	pyrkii korkealuokkaiseen lopputulokseen ammatin arvoperustan mukaisesti	pyrkii ja sitoutuu korkealuokkaiseen lopputulokseen
Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	työskentelee ottaen huomioon työturvallisuuden ja työergonomian.	työskentelee työturvallisuuden ja työergonomian periaatteiden mukaisesti.	työskentelee työturvallisuuden ja työergonomian periaatteiden mukaisesti ja haluaa edistää niitä.

## Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osoittaa ammattitaitonsa toimimalla pianonviritäjän työtehtävissä. Työtä tehdään siinä laajuudessa, että ammattitaidon voidaan todeta vastaavan ammattitaitovaatimuksia.

Ammattiosaamisen näytössä osoitetaan kokonaan

- ◆ työprosessin hallinta
- ◆ työmenetelmien, -välineiden ja -materiaalin hallinta
- ◆ työn perustana olevan tiedon hallinta.

Elinikäisen oppimisen avaintaidoista näytetään vuorovaikutus ja yhteistyö, ammatitietäminen sekä terveys, turvallisuus ja toimintakyky.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittavaa ammattitaitoa ei voida ammattiosaamisen näytössä tai tutkintotilaisuudessa osoittaa, sitä täydennetään muulla osaamisen arvioinnilla, kuten haastattelujen, tehtävien ja muiden menetelmien avulla.

## 4.5 KAIKILLE VALINNAISET TUTKINNON OSAT

### 4.5.1 Solistina toimiminen

#### Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja

- ◆ harjoittelee uutta solistista ohjelmistoa sekä ylläpitää ja esittää ohjelmistoa vastaanottaen palautetta
  - toteuttaa musiikin tyylikausien ja/tai -lajien ominaispiirteitä
  - soittaa/laulaa nuottien tai muun esitysmateriaalin pohjalta
  - tulkitsee musiikillisen ilmaisun yleisimpiä merkitsemistöitä
  - esiintyy työtehtävien ja kokoonpanojen vaatimusten mukaisesti
- ◆ markkinoi osaamistaan ja suunnittelee työtehtävän toteutuksen tilaajan toiveiden mukaisesti.

## Arviointi

Taulukkoon on koottu arvioinnin kohteet sekä arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
<b>1. Työprosessin hallinta</b>	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Työprosessin suunnittelu	suunnittelee omaa työtään	suunnittelee omaa työtään ja tekee ohjeiden mukaan toteuttamiskelpoisen työsuunnitelman	suunnittelee omaa työtään ja tekee toteuttamiskelpoisen työsuunnitelman sekä muuttaa suunnitelmaa tarpeen vaatiessa
Tyylinmukainen musiikkiohjelmiston harjoittelu ja toteuttaminen	harjoittelee ja toteuttaa ohjeiden mukaan tyylinmukaisen musiikkiohjelmiston	harjoittelee ja toteuttaa tyylinmukaisen musiikkiohjelmiston	harjoittelee ja toteuttaa tyylinmukaisen musiikkiohjelmiston sekä työskentelee suunnitelmallisesti ja muokkaa jo valmistamansa ohjelmistoa esiintymislanteisiin sopivaksi, toimien tarvittaessa itsenäisesti
Musiikillisen ilmaisun yleisimpien merkitsemistapojen tulkitseminen	tulkitsee musiikillisen ilmaisun yleisimpiä merkitsemistapoja ohjeita noudattaen	tulkitsee musiikillisen ilmaisun yleisimpiä merkitsemistapoja	tulkitsee musiikillisen ilmaisun merkitsemistapoja
Työtehtävien ja kokoonpanojen vaatimusten mukainen esiintyminen	toteuttaa esityksen etukäteen sovitun mukaisesti	esiintyy työtehtävien ja kokoonpanojen vaatimusten mukaisesti	esiintyy laadukkaasti ja ammattitaitoisesti työtehtävien ja kokoonpanojen mukaisella tavalla
Itsearviointi	arvioi työskentelyään suhteessa tavoitteisiin.	arvioi työskentelyään suhteessa tavoitteisiin sekä muuttaa toimintaansa ohjeiden mukaisesti.	arvioi ja kehittää omaa toimintaansa ottaen vastaan palautetta ja pyrkii työssään yhä parempaan laatuun.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
<b>2. Työmenetelmien, -välineiden ja -materiaalin hallinta</b>	<b>Tyydyttävä T1</b>	<b>Hyvä H2</b>	<b>Kiitettävä K3</b>
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Solistisen osuuden soittaminen tai laulaminen esiintymis- tai äänitystilanteessa ja oman instrumentin hallinta	esittää solistisen kokonaisuuden tai osuuden ennalta harjoitetun mukaisesti	esittää solistisen kokonaisuuden tai osuuden ennalta harjoitetun mukaisesti ottaen huomioon musiikin tyyllilajin, halliten instrumenttinsa esiintymis- tai äänitystilanteessa	esittää solistisen kokonaisuuden tai osuuden ennalta tyyllilajin mukaisesti lyhyelläkin valmistautumisajalla, halliten instrumenttinsa ja esitettävän ohjelmiston esiintymis- tai äänitystilanteessa sekä esittää tarvittaessa rakentavia kehittämissuhteita
	reagoi yhtyeen jäsenten tai johtajan antamiin viitteisiin.	reagoi yhtyeen jäsenten tai johtajan antamiin viitteisiin työtehtävään soveltaen.	reagoi yhtyeen jäsenten tai johtajan antamiin viitteisiin joustavasti tilanteeseen soveltuvalla tavalla.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
<b>3. Työn perustana olevan tiedon hallinta</b>	<b>Tyydyttävä T1</b>	<b>Hyvä H2</b>	<b>Kiitettävä K3</b>
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Työskentely nuottien tai muun esitysmateriaalin pohjalta	työskentelee nuottien tai muun esitysmateriaalin pohjalta ohjeiden mukaan	työskentelee nuottien tai muun esitysmateriaalin pohjalta	työskentelee sujuvasti ja ammattitaitoisesti nuottien ja muun esitysmateriaalin pohjalta
Kulttuurisen tiedon käyttäminen työskentelyssä	työskentelee musiikin lajin mukaisesti ohjeiden mukaan	työskentelee musiikin lajin ja tyylin mukaisesti	työskentelee musiikin lajin ja tyylin mukaisesti ja tuo luontevasti esiin tyyllilajin ominaispiirteitä tai poikkeaa niistä perustellusti

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
<b>4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot</b>	<b>Tyydyttävä T1</b>	<b>Hyvä H2</b>	<b>Kiitettävä K3</b>
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Ammattietiikka	työskentelee sopimusten mukaan	työskentelee tehtyjen sopimusten mukaan	työskentelee rakentavasti tehtyjen sopimusten mukaan ja etsii tarvittaessa tietoa tekijänoikeuksista ja kuluttajansuojalaista

Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	noudattaa ohjattuna työstä annettuja työturvallisuus-, kuulonsuojelu- ja ergonomiohjeita ja toimii siten, että ei aiheuta vaaraa itselleen tai muille	noudattaa työstä annettuja työturvallisuus-, kuulonsuojelu- ja ergonomiohjeita ja ottaa huomioon työyhteisön jäsenten ja työympäristön turvallisuuden	noudattaa työstä annettuja työturvallisuus-, kuulonsuojelu- ja ergonomiohjeita ja pyrkii toiminnallaan edistämään työturvallisuutta
	noudattaa huolellisuutta kuulokkeita käytettäessä	noudattaa huolellisuutta kuulokkeita käytettäessä	noudattaa huolellisuutta kuulokkeita käytettäessä
	selviytyy työtehtävästä mahdollisesta esiintymisjännityksestä huolimatta.	toimii työtehtävässä luontevasti mahdollisesta esiintymisjännityksestä huolimatta.	toimii työtehtävässä luontevasti ja mahdollinen esiintymisjännitys on hallinnassa.

## Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osoittaa ammattitaitonsa toimimalla muusikon tehtävissä. Työtä tehdään siinä laajuudessa, että ammattitaidon voidaan todeta vastaavan ammattitaitovaatimuksia.

Ammattiosaamisen näytössä osoitetaan vähintään

- ♦ työprosessin hallinnasta työtehtävien vaatimusten mukainen esiintyminen
- ♦ työmenetelmien, -välineiden ja -materiaalin hallinnasta solistisen osuuden soittaminen/laulaminen esitys- tai äänitystilanteessa
- ♦ työn perustana olevan tiedon hallinnasta kulttuurisen tiedon käyttäminen työskentelyssä
- ♦ elinikäisen oppimisen avaintaidoista terveys, turvallisuus ja toimintakyky.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittavaa ammattitaitoa ei voida ammattiosaamisen näytössä tai tutkintotilaisuudessa osoittaa, sitä täydennetään muulla osaamisen arvioinnilla, kuten haastattelujen, tehtävien ja muiden menetelmien avulla.

## 4.5.2 Laulaminen tai soittaminen yhtyeessä

### Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja

- ♦ harjoittelee uutta yhtye- tai orkesteriohjelmistoa sekä ylläpitää ja esittää ohjelmistoa vastaanottaen palautetta
  - toteuttaa musiikin tyylitarkkuuksien tai -lajien ominaispiirteitä
  - soittaa tai laulaa nuottien tai muun esitysmateriaalin pohjalta
  - tulkitsee musiikillisen ilmaisun yleisimpiä merkitsemistöitä
  - esiintyy työtehtävien ja kokoonpanojen vaatimusten mukaisesti
- ♦ tarvittaessa markkinoi osaamistaan ja suunnittelee työtehtävän toteutuksen tiimijäsenien toiveiden mukaisesti.

### Arviointi

Taulukkoon on koottu arvioinnin kohteet sekä arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
1. Työprosessin hallinta	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Työprosessin suunnittelu	suunnittelee omaa työtään	suunnittelee omaa työtään ja tekee ohjeiden mukaan toteuttamiskelpoisen työsuunnitelman	suunnittelee omaa työtään ja tekee toteuttamiskelpoisen työsuunnitelman sekä muuttaa suunnitelmaa tarpeen vaatiessa
	valitsee yhtyeelleen sävellettyä perusohjelmistoa erilaisiin esitystilanteisiin	valitsee yhtyeensä taitoihin ja erilaisiin esitystilanteisiin sopivaa perusohjelmistoa	suunnittelee yhtyeensä taitoihin ja erilaisiin esitystilanteisiin sopivia ehjiä ohjelmakokonaisuuksia
Tyylinmukainen musiikkiohjelmiston harjoittelu ja toteuttaminen	harjoittelee ja toteuttaa tyylinmukaisen musiikkiohjelmiston ohjeiden mukaan	harjoittelee ja toteuttaa tyylinmukaisen musiikkiohjelmiston ja neuvottelee toteutuksesta työryhmän jäsenten kanssa	harjoittelee ja toteuttaa tyylinmukaisen musiikkiohjelmiston yhteistyössä muiden kanssa sekä työskentelee suunnitelmallisesti ja muokkaa jo valmistamaansa ohjelmistoa esiintymistilanteisiin sopivaksi

Työtehtävien ja kokoonpanojen vaatimusten mukainen esiintyminen	toteuttaa esityksen etukäteen sovitun mukaisesti	esiintyy työtehtävien ja kokoonpanojen vaatimusten mukaisesti	esiintyy vakuuttavasti ja laadukkaasti työtehtävien ja kokoonpanojen mukaisesti
Itsearviointi	arvioi työskentelyään suhteessa tavoitteisiin.	arvioi työskentelyään suhteessa tavoitteisiin sekä muuttaa toimintaansa ohjeiden mukaisesti.	arvioi ja kehittää omaa toimintaansa saavuttaakseen parhaan mahdollisen laadun, ottaen vastaan myös kehittämisehdotuksia.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT			
2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3	
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja			
Harjoittelumenetelmien hallinta	soittaa/laulaa uutta ohjelmistoa ohjatusti	soittaa/laulaa uutta ohjelmistoa kohtuullisella valmistautumisajalla	soittaa/laulaa ja tarvittaessa harjoituttaa ja/tai muokkaa ohjelmistoa lyhyelläkin valmistautumisajalla	
	valmistaa ohjelmiston kohtalaiseen esityskuntoon sovitussa aikataulussa	valmistaa ohjelmiston esityskuntoon sovitussa aikataulussa	valmistaa ohjelmiston varmaan esityskuntoon sovitussa aikataulussa	
Oman osuuden soittaminen/laulaminen esiintymis- tai äänitystilanteessa ja oman instrumentin hallinta	valmistelee esitystilanteen oman instrumenttinsa kannalta	selviytyy itselleen tutun kokoonpanon tavanomaisen esitystilanteen vaatimista järjestelyistä	selviytyy erilaisten esitystilanteiden vaatimista järjestelytehtävistä ja ottaa huomioon tilanteen akustiset, äänentoistolliset ja esitykselliset vaatimukset	
	esittää osuutensa yhtyeen jäsenenä ennalta harjoitetun mukaisesti siten, että rytmin, dynamiikan ja harmonian käsittely on korrektaa	esittää osuutensa ennalta harjoitetun mukaisesti ottaen huomioon musiikin tyyllilajin, halliten instrumenttinsa esiintymis- tai äänitystilanteessa	esittää osuutensa ennalta harjoitetun mukaisesti ottaen huomioon musiikin tyyllilajin, halliten instrumenttinsa esiintymis- tai äänitystilanteessa	esittää osuutensa tyyllilajin mukaisesti lyhyelläkin valmistautumisajalla, halliten instrumenttinsa ja esitettävän ohjelmiston esiintymis- tai äänitystilanteessa sekä esittää tarvittaessa rakentavia kehittämisehdotuksia
		esittää sävellykset suurimmalta osaltaan hallitusti	esittää teokset varmasti, hallitusti ja sujuvasti	esittää teokset varmasti, hallitusti ja sujuvasti
Esiintyminen	esiintyy yhtyeen jäsenenä asianmukaisesti ja reagoi yhtyeen jäsenten tai johtajan antamiin viitteisiin.	esiintyy yhtyeen jäsenenä luontevasti ja reagoi yhtyeen jäsenten tai johtajan antamiin viitteisiin työtehtävään soveltaen.	esiintyy luontevasti ja varmasti muut yhtyeen jäsenet ja yleisön huomioon ottaen.	

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
<b>3. Työn perustana olevan tiedon hallinta</b>	<b>Tyydyttävä T1</b>	<b>Hyvä H2</b>	<b>Kiitettävä K3</b>
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Musiikillisen ilmaisan yleisimpien merkitsemistapojen tulkitseminen	tulkitsee musiikillisen ilmaisan yleisimpiä merkitsemistapoja ohjeita noudattaen	tulkitsee musiikillisen ilmaisan yleisimpiä merkitsemistapoja ja kysyy tarvittaessa neuvoa	tulkitsee sujuvasti musiikillisen ilmaisan merkitsemistapoja
Työskentely nuottien tai muun esitysmateriaalin pohjalta	työskentelee nuottien tai muun esitysmateriaalin pohjalta ohjeiden mukaan	työskentelee nuottien tai muun esitysmateriaalin pohjalta	työskentelee sujuvasti ja ammattitaitoisesti nuottien ja muun esitysmateriaalin pohjalta
Kulttuurisen tiedon käyttäminen työskentelyssä	työskentelee musiikin lajin mukaisesti noudattaen saamia ohjeita.	työskentelee musiikin lajin ja tyylin mukaisesti.	työskentelee musiikin lajin ja tyylin mukaisesti ja tuo luontevasti esiin tyyllilajin ominaispiirteitä.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
<b>4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot</b>	<b>Tyydyttävä T1</b>	<b>Hyvä H2</b>	<b>Kiitettävä K3</b>
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	noudattaa ohjattuna työstä annettuja työturvallisuus-, kuulonsuojelu- ja ergonomiohjeita ja toimii siten, että ei aiheuta vaaraa itselleen tai muille	noudattaa työstä annettuja työturvallisuus-, kuulonsuojelu- ja ergonomiohjeita ja ottaa huomioon työyhteisön jäsenten ja työympäristön turvallisuuden	noudattaa työstä annettuja työturvallisuus-, kuulonsuojelu- ja ergonomiohjeita ja pyrkii toiminnallaan edistämään työturvallisuutta
	noudattaa huolellisuutta kuulokkeita käytettäessä	noudattaa huolellisuutta kuulokkeita käytettäessä	noudattaa huolellisuutta kuulokkeita käytettäessä
	selviytyy työtehtävästä mahdollisesta esiintymisjännityksestä huolimatta.	toimii työtehtävässä luontevasti mahdollisesta esiintymisjännityksestä huolimatta.	toimii työtehtävässä luontevasti ja mahdollinen esiintymisjännitys on hallinnassa.

### Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osoittaa ammattitaitonsa toimimalla muusikon tehtävissä. Työtä tehdään siinä laajuudessa, että ammattitaidon voidaan todeta vastaavan ammattitaitovaatimuksia.

Ammattiosaamisen näytössä osoitetaan vähintään

- ♦ työprosessin hallinnasta työtehtävien vaatimusten mukainen esiintyminen
- ♦ työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinnasta oman osuuden soittaminen/laulaminen esiintymis- tai äänitystilanteessa ja oman instrumentin hallintaa sekä esiintyminen
- ♦ työn perustana olevan tiedon hallinnasta kulttuurisen tiedon käyttäminen työskentelyssä
- ♦ elinikäisen oppimisen avaintaidoista terveys, turvallisuus ja toimintakyky.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittavaa ammattitaitoa ei voida ammattiosaamisen näytössä tai tutkintotilaisuudessa osoittaa, sitä täydennetään muulla osaamisen arvioinnilla, kuten haastattelujen, tehtävien ja muiden menetelmien avulla.

### 4.5.3 Säveltäminen

#### **Ammattitaitovaatimukset**

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja

- ♦ säveltää ohjelmistoa esitettäväksi itselleen ja/tai muille vastaanottaen palautetta
  - hyödyntää musiikin luku- ja kirjoitustaitoa
  - käyttää musiikin tyylien ja tyyllilajien tuntemusta säveltämisessä
  - käyttää soitinten ja soitinryhmien tuntemusta ohjelmiston säveltämisessä
  - käyttää hyväkseen musiikin tietotekniikkaa ja musiikkiohjelmistoa, esim. notaatio-ohjelmaa
- ♦ työskentelee suunnitelmallisesti ja tarvittaessa markkinoi osaamistaan.

#### **Arviointi**

Taulukkoon on koottu arvioinnin kohteet sekä arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
1. Työprosessin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Sävellystyön tai -projektin suunnittelu	suunnittelee omaa sävellystyötään muusikon, muusikkojen tai tilaajan tarpeet huomioon ottaen	suunnittelee omaa sävellystyötään ja tekee ohjeiden mukaan toteuttamiskelpoisen työsuunnitelman muusikon, muusikkojen tai tilaajan tarpeet huomioon ottaen ja neuvottelee työtehtävästä	suunnittelee omaa sävellystyötään ja tekee toteuttamiskelpoisen työsuunnitelman muusikon, muusikkojen tai tilaajan tarpeet huomioon ottaen, neuvottelee itsenäisesti työtehtävästä sekä muuttaa suunnitelmaa tarpeen vaatiessa
Sävellystyön valmistus	säveltää tavoitteen mukaisen teoksen vastaanottaen palautetta	säveltää tasapainoisen, laadukkaan ja tavoitteen mukaisen teoksen sekä ottaa vastaan palautetta	säveltää persoonallisen ja tasapainoisen teoksen, jossa on riittävästi mielenkiintoa ylläpitävää vaihtelua ja vastakohtia, sekä ottaa vastaan palautetta
	työskentelee asetettujen esteettisten tavoitteiden saavuttamiseksi, noudattaa työaikoja ja sovittuja aikatauluja sekä neuvottelee niiden poikkeamista	työskentelee asetettujen esteettisten tavoitteiden mukaisesti sekä noudattaa työaikoja ja sovittuja aikatauluja	työskentelee suunnitelmallisesti asetettujen esteettisten tavoitteiden mukaisesti sekä noudattaa työaikoja ja sovittuja aikatauluja
Itsearviointi ja markkinointi	arvioi työskentelyään ja tuotetta suhteessa tavoitteisiin	arvioi työskentelyään ja tuotetta suhteessa tavoitteisiin sekä muuttaa toimintaansa ohjeiden mukaisesti	arvioi ja kehittää ohjattuna omaa toimintaansa asetettujen laatuavoitteiden saavuttamiseksi
	markkinoi osaamisalueitaan.	markkinoi omia osaamisalueitaan sekä korostaa tehtävän kannalta olennaista osaamista.	markkinoi omia osaamisalueitaan sekä korostaa tehtävän kannalta olennaista osaamista mahdollisimman laadukkaan lopputuloksen saavuttamiseksi.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Musiikin luku- ja kirjoitustaidon hyödyntäminen ohjelmiston säveltämisessä	hyödyntää musiikin luku- ja kirjoitustaitoa ohjelmiston säveltämisessä saamiensa ohjeiden mukaan	hyödyntää musiikin luku- ja kirjoitustaitoa ohjelmiston säveltämisessä ja toteuttamisessa	hyödyntää monipuolisesti ja tarvittaessa itsenäisesti musiikin luku- ja kirjoitustaitoa säveltämisessä ja toteuttamisessa ja ottaa vastaan palautetta

Tietotekniikan käyttö	käyttää ohjatusti tietotekniikkaa toteuttamisessa.	käyttää tietotekniikkaa toteuttamisessa.	käyttää toteuttamisessa tietotekniikkaa tarkoituksenmukaisesti ja monipuolisesti taiteellisten päämäärien saavuttamiseksi.
-----------------------	--	--	--

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
3. Työn perustana olevan tiedon hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Kulttuurisen tiedon käyttäminen suunnittelussa, valmistamisessa ja toteuttamisessa	hankkii musiikkialan kulttuurista tietoa	hankkii musiikkialan kulttuurista tietoa ja ottaa huomioon kohderyhmän	soveltaa hankkimaansa musiikkialan kulttuurista tietoa luovasti ja ottaa huomioon kohderyhmän
Musiikin tyyli- ja soittajien sekä soitinten ja soittajien tuntemus	käyttää sävellystyössä hyväksien tietoa eri aikakausien musiikista ja niiden tyyli- ja soittajien tuntemusta	tunnistaa ja ajoittaa eri aikakausien musiikkia sekä niiden rakenteita tai tyyli- ja soittajien tuntemusta ja käyttää tarvittaessa tietoaan sävellystyössä	tunnistaa ja ajoittaa sujuvasti eri aikakausien musiikkia sekä niiden rakenteita ja tyyli- ja soittajien tuntemusta ja käyttää tarvittaessa tietoaan sävellystyössä
Esitysympäristöihin liittyvä tieto	ottaa työprosessissa huomioon esitysympäristön vaatimuksia.	ottaa työprosessissa huomioon esitysympäristön vaatimukset.	ottaa työprosessissa huomioon esitysympäristöön liittyvät asiat ja käyttää tietoaan hyväksi neuvottellessaan toteutettavasta ohjelmistosta.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Vuorovaikutus ja yhteistyö	noudattaa vuorovaikutustilanteisiin annettuja ohjeita toimiessaan yhdessä eri alojen ammattilaisten kanssa	toimii tilanteen vaatimalla tavalla työskennellessään yhdessä eri alojen ammattilaisten ja asiantuntijoiden tai eri kulttuuritaustaa edustavien kanssa	ilmaisee selkeästi asiansa ja tuo rakentavasti esille erilaisia näkökantoja työskennellessään yhdessä eri alojen ammattilaisten ja asiantuntijoiden tai eri kulttuuritaustaa edustavien kanssa
Ammattietiikka	työskentelee tehtyjen sopimusten mukaan.	työskentelee tehtyjen sopimusten mukaan ottaen huomioon tekijänoikeudet.	työskentelee tehtyjen sopimusten mukaan ottaen huomioon tekijänoikeudet ja etsii tarvittaessa lisätietoa laeista ja asetuksista.

## Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osoittaa ammattitaitonsa toimimalla musiikkiohjelmiston valmistamisen työtehtävissä. Työtä tehdään siinä laajuudessa, että ammattitaidon voidaan todeta vastaavan ammattitaitovaatimuksia.

Ammattiosaamisen näytössä osoitetaan vähintään

- ♦ työprosessin hallinnasta sävellystyön valmistus ja itsearviointi
- ♦ työmenetelmien ja -välineiden hallinnasta musiikin luku- ja kirjoitustaidon hyödyntäminen ohjelmiston säveltämisessä sekä tietotekniikan käyttö
- ♦ työn perustana olevan tiedon hallinnasta kulttuurisen ja esitysympäristöihin liittyvän tiedon hyödyntäminen
- ♦ elinikäisen oppimisen avaintaidoista vuorovaikutus ja yhteistyö.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittavaa ammattitaitoa ei voida ammattiosaamisen näytössä tai tutkintotilaisuudessa osoittaa, sitä täydennetään muulla osaamisen arvioinnilla, kuten haastattelujen, tehtävien ja muiden menetelmien avulla.

### 4.5.4 Sovittaminen ja soitintaminen

#### Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja

- ♦ sovittaa tai soitintaa ohjelmistoa esiintymistilanteisiin sopivaksi vastaanottaen palautetta
  - lukee ja kirjoittaa musiikkia
  - käyttää musiikin tyylien ja tyyllilajien tuntemusta ohjelmiston sovittamisessa ja/tai soitintamisessa
  - käyttää soitinten ja soitinryhmien tuntemusta ohjelmiston sovittamisessa ja/tai soitintamisessa
  - käyttää musiikin tietotekniikkaa ja musiikkiohjelmistoa, esim. notaatio-ohjelmaa
- ♦ työskentelee suunnitelmallisesti ja markkinoi osaamistaan.

## Arviointi

Taulukkoon on koottu arvioinnin kohteet sekä arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
1. Työprosessin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Sovittamistyön ja/ tai soitintamistyön tai -projektin suunnittelu	suunnittelee ohjeiden mukaisesti omaa sovittamis- tai soitintamistyötään muusikon, muusikkojen tai tilaajan tarpeet huomioon ottaen	suunnittelee omaa sovittamis- tai soitintamistyötään ja tekee ohjeiden mukaisesti toteuttamiskelpoisen työsuunnitelman muusikon, muusikkojen tai tilaajan tarpeet huomioon ottaen ja neuvottelee työtehtävästä	suunnittelee omaa sovittamis- tai soitintamistyötään ja tekee toteuttamiskelpoisen työsuunnitelman muusikon, muusikkojen ja/ tai tilaajan tarpeet huomioon ottaen, neuvottelee itsenäisesti työtehtävästä sekä muuttaa suunnitelmaa tarpeen vaatiessa
Sovittamis- ja/ tai soitintamistyön valmistus	valmistaa tavoitteen mukaisen sovittamis- tai soitintamistyön vastaanottaen palautetta	valmistaa tavoitteen mukaisen toimivan sovittamis- tai soitintamistyön vastaanottaen palautetta	valmistaa tavoitteen mukaisen, toimivan, tasapainoisen ja persoonallisen sovittamis- tai soitintamistyön sekä työskentelee suunnitelmallisesti vastaanottaen palautetta
	työskentelee asetettujen esteettisten tavoitteiden saavuttamiseksi ja noudattaa työaikoja ja sovittuja aikatauluja sekä neuvottelee niiden poikkeamisista	työskentelee asetettujen esteettisten tavoitteiden mukaisesti ja noudattaa työaikoja ja sovittuja aikatauluja	työskentelee suunnitelmallisesti ja kustannustehokkaasti asetettujen esteettisten tavoitteiden mukaisesti ja noudattaa työaikoja ja sovittuja aikatauluja
Itsearviointi ja markkinointi	arvioi työskentelyään ja tuotetta suhteessa tavoitteisiin	arvioi työskentelyään ja tuotetta suhteessa tavoitteisiin sekä muuttaa toimintaansa ohjeiden mukaisesti	arvioi ja kehittää ohjattuna omaa toimintaansa laatutavoitteiden saavuttamiseksi
	markkinoi osaamisalueitaan.	markkinoi omia osaamisalueitaan sekä korostaa tehtävän kannalta olennaista osaamista.	markkinoi omia osaamisalueitaan sekä korostaa tehtävän kannalta olennaista osaamista mahdollisimman laadukkaan lopputuloksen saavuttamiseksi.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
<b>2. Työmenetelmien, välineiden ja materiaalin hallinta</b>	<b>Tyydyttävä T1</b>	<b>Hyvä H2</b>	<b>Kiitettävä K3</b>
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Musiikin lukeminen ja kirjoittaminen	lukee ja kirjoittaa musiikkia ohjelmiston sovittamis- tai soitintamistyössä	lukee ja kirjoittaa musiikkia monipuolisesti ohjelmiston sovittamis- tai soitintamistyössä	lukee ja kirjoittaa musiikkia monipuolisesti sovittamis- tai soitintamistyössä ja ottaa vastaan palautetta
Tietotekniikan käyttö	käyttää tietotekniikkaa.	käyttää tietotekniikkaa tarkoituksenmukaisesti.	käyttää tietotekniikkaa tarkoituksenmukaisesti ja monipuolisesti taiteellisten päämäärien saavuttamiseksi.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
<b>3. Työn perustana olevan tiedon hallinta</b>	<b>Tyydyttävä T1</b>	<b>Hyvä H2</b>	<b>Kiitettävä K3</b>
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Musiikin tyylilajeihin sekä soittimiin liittyvän tiedon käyttäminen	käyttää sovittamis- tai soitintamistyössä tietoa eri aikakausien musiikista ja niiden tyylipiirteistä	tunnistaa ja ajoittaa eri aikakausien musiikkia sekä niiden rakenteita tai tyyli- piirteitä ja käyttää tietoaan sovittamis- tai soitintamistyössä	tunnistaa ja ajoittaa sujuvasti eri aikakausien musiikkia sekä niiden rakenteita ja tyyli- piirteitä ja käyttää tarvittaessa tietoaan sovittamis- tai soitintamistyössä
Kulttuurisen tiedon käyttäminen suunnittelussa, valmistamisessa ja toteuttamisessa	käyttää musiikkialan kulttuurista tietoa	käyttää musiikkialan kulttuurista ja kohderyhmästä hankkimaansa tietoa	käyttää musiikkialan kulttuurista ja kohderyhmästä hankkimaansa tietoa monipuolisesti
Esitysympäristöihin liittyvän tiedon käyttäminen työprosessissa	käyttää ohjattuna esitysympäristön vaatimuksiin liittyvää tietoa	käyttää esitysympäristön vaatimuksiin liittyvää tietoa	käyttää esitysympäristön vaatimuksiin liittyvää tietoa monipuolisesti ja hyödyntää tietoaan neuvotellessaan toteutettavasta ohjelmistosta.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
<b>4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot</b>	<b>Tyydyttävä T1</b>	<b>Hyvä H2</b>	<b>Kiitettävä K3</b>
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Oppiminen ja ongelmanratkaisu	ratkaisee työtehtävissä syntyneitä ongelmatilanteita ja tekee valintoja	ratkaisee työtehtävissä syntyneitä ongelmatilanteita sekä tekee valintoja ja ohjeiden avulla päätöksiä	ratkaisee työtehtävissä syntyneitä ongelmatilanteita sekä tekee valintoja ja päätöksiä erilaisissa tilanteissa

Vuorovaikutus ja yhteistyö	noudattaa vuorovaikutustilanteisiin annettuja ohjeita toimiessaan yhdessä eri alojen ammattilaisten kanssa	toimii tilanteen vaatimalla tavalla työskennellessään yhdessä eri alojen ammattilaisten ja asiantuntijoiden kanssa	ilmaisee selkeästi asiansa ja tuo rakentavasti esille erilaisia näkökantoja työskennellessään yhdessä eri alojen ammattilaisten ja asiantuntijoiden kanssa
	toimii ohjattuna eri kulttuurialueilta tulevien kanssa	toimii eri kulttuurialueilta tulevien kanssa	toimii ja tekee ammattityötä eri kulttuurialueilta tulevien kanssa
Ammattietiikka	työskentelee ottaen huomioon tekijänoikeuksia koskevat sopimukset.	työskentelee tehtyjen sopimusten mukaan ja ottaa huomioon tekijänoikeudet.	työskentelee tehtyjen sopimusten mukaan ottaen huomioon tekijänoikeudet ja etsii tarvittaessa lisätietoa laeista ja asetuksista.

## Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osoittaa ammattitaitonsa toimimalla musiikkiohjelmiston valmistamisen työtehtävissä. Työtä tehdään siinä laajuudessa, että ammattitaidon voidaan todeta vastaavan ammattitaitovaatimuksia.

Ammattiosaamisen näytössä osoitetaan vähintään

- ♦ työprosessin hallinnasta sovittamis- tai soitintamistyön valmistus sekä itsearviointi
- ♦ työmenetelmien ja -välineiden hallinnasta musiikin luku- ja kirjoitustaidon hyödyntäminen ohjelmiston sovittamis- tai soitintamistyössä sekä tietotekniikan käyttö
- ♦ työn perustana olevan tiedon hallinnasta musiikin menneisyys ja nykyisyys, kulttuurisen tiedon hyödyntäminen suunnittelussa, valmistamisessa ja toteuttamisessa sekä esitysympäristöihin liittyvän tiedon hyödyntäminen
- ♦ elinikäisen oppimisen avaintaidoista vuorovaikutus ja yhteistyö.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittavaa ammattitaitoa ei voida ammattiosaamisen näytössä tai tutkintotilaisuudessa osoittaa, sitä täydennetään muulla osaamisen arvioinnilla, kuten haastattelujen, tehtävien ja muiden menetelmien avulla.

## 4.5.5 Yhtyeen ja kuoron johtaminen

### Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja

- ♦ lukee ja analysoi partituuria ja tekstejä
- ♦ soittaa partituuria tarvittaessa
- ♦ soveltaa musiikin tyylien, tyylilajien ja kokoonpanojen tuntemusta harjoittamisessa ja johtamisessa
- ♦ soveltaa soitinten, soitinryhmien tai äänenmuodostuksen tuntemusta harjoittamisessa ja johtamisessa
- ♦ johtaa yhtyettä tai kuoroa harjoituksissa ja esiintymisissä
- ♦ toimii vuorovaikutuksessa yhtyeen tai kuoron kanssa
- ♦ soittaa tai laulaa itse yhtyeessä tai kuorossa
- ♦ työskentelee suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti.

### Arviointi

Taulukkoon on koottu arvioinnin kohteet sekä arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
1. Työprosessin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Valmistelutyö	lukee partituuria ja tekstiä harjoitusta varten ja laatii harjoitussuunnitelman ohjeiden mukaisesti	lukee partituuria ja tekstiä harjoitusta varten ja laatii harjoitussuunnitelman kokoonpanon mukaisesti	lukee partituuria ja tekstiä harjoitusta varten, laatii harjoitussuunnitelman kokoonpanon mukaisesti ja kykenee muuttamaan suunnitelmaa joustavasti tilanteen niin vaatiessa
Harjoitusten toteuttaminen	toteuttaa harjoituksen sovitun mukaisesti	toteuttaa harjoituksen sovitusti työtehtävien ja kokoonpanojen vaatimusten mukaisesti	toteuttaa harjoituksen vakuuttavasti ja laadukkaasti sekä työtehtävien ja kokoonpanojen vaatimusten mukaisesti
Esiintyminen	toteuttaa esiintymisen sovitun mukaisesti	toteuttaa esiintymisen sovitusti työtehtävien ja kokoonpanojen vaatimusten mukaisesti	toteuttaa esityksen vakuuttavasti ja laadukkaasti sekä työtehtävien ja kokoonpanojen vaatimusten mukaisesti

Itsearviointi	arvioi työskentelyään ja tuotetta suhteessa tavoitteisiin.	arvioi työskentelyään suhteessa tavoitteisiin sekä muuttaa toimintaansa ohjeiden mukaisesti.	arvioi työskentelyään suhteessa tavoitteisiin ja muuttaa toimintaansa ohjeiden mukaisesti sekä luo laatutavoitteita.
---------------	--	--	--

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Partituuri- ja tekstianalyysi	analysoi partituuria ja tekstiä harjoitusten pohjaksi	analysoi partituuria ja tekstiä harjoituksen ja esityksen pohjaksi	analysoi partituuria ja tekstiä harjoituksen ja esityksen pohjaksi sekä luo tulkinnan analyysin perusteella
Yhtyeen tai kuoron harjoittaminen ja johtaminen	harjoittaa ja johtaa annettujen ohjeiden mukaan	harjoittaa ja johtaa täsmällisesti ja luotettavasti	harjoittaa ja johtaa täsmällisesti, luotettavasti ja laadukkaasti musiikkia tulkiten
Partituurin soittaminen	soittaa tarvittaessa osia partituurista.	soittaa tarvittaessa partituuria hyvällä rytmillä.	soittaa tarvittaessa partituuria esitystempolla partituurin tulkinnallisia ohjeita noudattaen.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
3. Työn perustana olevan tiedon hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Musiikin tyylien, tyyllilajien ja kokoonpanojen tuntemus harjoittamisessa ja johtamisessa	käyttää hankkimaansa tietoa toteuttamisessa ohjeiden mukaan ja ottaa huomioon mm. aikakauden, kokoonpanon, fraseerauksen ja tulkinnan toteuttamisen	käyttää hankkimaansa tietoa mm. aikakauden, kokoonpanon, fraseerauksen ja tulkinnan toteuttamisessa sekä ohjattuna suunnittelussa	käyttää hankkimaansa tietoa mm. aikakauden, kokoonpanon, fraseerauksen ja tulkinnan toteuttamisessa ja suunnittelussa sekä hankkii tarvittaessa itsenäisesti lisää tietoa
Soitinten, soitinryhmien tai äänenmuodostuksen tuntemus harjoittamisessa ja johtamisessa	käyttää hankkimaansa tietoa toteuttamisessa.	käyttää hankkimaansa tietoa toteuttamisessa ja ohjattuna suunnittelussa.	käyttää hankkimaansa tietoa toteuttamisessa ja suunnittelussa sekä hankkii itsenäisesti lisää tietoa.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	noudattaa työstä annettuja työturvallisuusohjeita ja toimii työtehtävässä siten, että ei aiheuta vaaraa itselleen tai muille	noudattaa työstä annettuja työturvallisuusohjeita ja toimii työtehtävässä siten, että ei aiheuta vaaraa itselleen tai muille	noudattaa työstä annettuja työturvallisuusohjeita ja ottaa huomioon työyhteisön jäsenten ja työympäristön turvallisuuden
	selviytyy työtehtävästä mahdollisesta esiintymisjännityksestä huolimatta.	toimii työtehtävässä luontevasti mahdollisesta esiintymisjännityksestä huolimatta.	toimii työtehtävässä luontevasti ja mahdollinen esiintymisjännitys on hallinnassa.

### Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osoittaa ammattitaitonsa toimimalla musiikkiohjelmiston valmistamisen työtehtävissä. Työtä tehdään siinä laajuudessa, että ammattitaidon voidaan todeta vastaavan ammattitaitovaatimuksia.

Ammattiosaamisen näytössä osoitetaan vähintään

- ♦ työprosessin hallinnasta harjoitusten toteuttaminen, esiintyminen ja itsearviointi
- ♦ työmenetelmien ja -välineiden hallinnasta yhtyeen tai kuoron harjoittaminen ja johtaminen
- ♦ työn perustana olevan tiedon hallinta kokonaan
- ♦ elinikäisen oppimisen avaintaidoista terveys, turvallisuus ja toimintakyky.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittavaa ammattitaitoa ei voida ammattiosaamisen näytössä tai tutkintotilaisuudessa osoittaa, sitä täydennetään muulla osaamisen arvioinnilla, kuten haastattelujen, tehtävien ja muiden menetelmien avulla.

## 4.5.6 Musiikkiteknologian käyttö musiikkituotannossa

### Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja

- ♦ käyttää musiikkiteknologian laitteistoa musiikkituotannon työtilanteissa, joita voivat olla esimerkiksi musiikin esittäminen tai äänittäminen sekä säveltäminen, sovittaminen ja nuotintaminen
- ♦ valitsee tuotantoon sopivat työmenetelmät ja -välineet ottaen huomioon tuotannon taiteelliset tavoitteet
- ♦ osallistuu musiikillisten ratkaisujen tekemiseen.
- ♦ suunnittelee ja toteuttaa projektin omalla erikoistumisalueellaan studiotyöskentelyssä.

### Arviointi

Taulukkoon on koottu arvioinnin kohteet sekä arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
1. Työprosessin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
Suunnittelukyky, ajanhallinta ja järjestelytaidot	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja noudattaa hänelle annettuja aikatauluja sekä osallistuu työryhmän jäsenenä musiikkiteknologisiin käytännön järjestelyihin	suunnittelee omaa ajankäyttöään ja tekee itsenäisesti musiikkiteknologisia järjestelyjä	ennakoi ajankäyttötarpeitaan ja laatii aikatauluja itsenäisesti sekä suunnittelee ja organisoii musiikkiteknologisia järjestelyjä
Itsearviointi	arvioi työskentelyään ja musiikkiesitystä, -tuotetta tai -palvelua suhteessa tavoitteisiinsa.	arvioi työskentelyään ja musiikkiesitystä, -palvelua tai -tuotetta suhteessa tavoitteisiinsa sekä muuttaa toimintaansa laadun parantamiseksi.	arvioi ja kehittää omaa toimintaansa laatutavoitteiden saavuttamiseksi, ottaen vastaan palautetta.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
<b>2. Työmenetelmien, välineiden ja materiaalin hallinta</b>	<b>Tyydyttävä T1</b>	<b>Hyvä H2</b>	<b>Kiitettävä K3</b>
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Laitteiston hallinta	suorittaa työn vaatimia perustehtäviä	hyödyntää laitteistoa monipuolisesti	osoittaa luovuutta laitteiston hallinnassa
	ratkaisee mahdolliset tekniset ongelmatilanteet siten, että työtehtävä saadaan suoritettua.	perustelee ratkaisujaan ja valintojaan sekä edesauttaa teknisen osaamisensa kautta muusikoita ja mahdollisia muita tuotantoryhmän jäseniä.	tukee tuotannollisia näkemyksiä taiteellisten päämäärien saavuttamiseksi.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
<b>3. Työn perustana olevan tiedon hallinta vaihtoehto a) tai b)</b>	<b>Tyydyttävä T1</b>	<b>Hyvä H2</b>	<b>Kiitettävä K3</b>
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
a) Akustisten ilmiöiden ymmärtäminen ja huomiointi äänitystilanteissa	käyttää musiikkiakustiikan peruskäsitteitä ja hankkii tietoa kuulon ja kuulohavainnon toimintaperiaatteista	valitsee ohjattuna käyttämänsä äänityskaluston vallitsevien akustisten olosuhteiden mukaan	valitsee käyttämänsä äänityskaluston vallitsevien akustisten olosuhteiden mukaan
			hyödyntää ja soveltaa psykoakustiikan tietoa äänitystehtävissä
b) Laitteiston tuntemus muissa musiikkitekniikkaan liittyvissä työtilanteissa	valitsee ohjeiden mukaan tuotannon tarvittavia laitteita.	valitsee ja käyttää laitteita tuotannon taiteellisten tarpeiden mukaan.	suunnittelee ja toteuttaa tuotannon tarvitsemaa musiikkitekniikkaa ja ottaa vastaan palautetta.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
<b>4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot</b>	<b>Tyydyttävä T1</b>	<b>Hyvä H2</b>	<b>Kiitettävä K3</b>
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Vuorovaikutus ja yhteistyö	tekee vastuullaan olevat tehtävät, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta	tekee vastuullaan olevat työt huolellisesti	toimii vastuullisesti, yhteistyökykyisesti ja tasavertaisesti erilaisten ihmisten kanssa ja työryhmän jäsenenä
	kuuntelee annettuja ohjeita ja pystyy tarvittaessa muuttamaan työtapojaan	toimii erilaisten ihmisten kanssa työyhteisössä ja ryhmässä	sopeuttaa joustavasti toimintansa kulloisenkin projektin vaatimuksiin
Ammattitietikka	työskentelee ohjeiden mukaan ja ottaa huomioon tekijänoikeudet	työskentelee tehtyjen sopimusten, kuten tekijänoikeuksien mukaisesti	työskentelee tehtyjen sopimusten mukaan ja etsii tarvittaessa tietoa
	noudattaa ohjattuna sovittuja sääntöjä ja aikatauluja	noudattaa sovittuja sääntöjä ja aikatauluja	noudattaa sovittuja sääntöjä ja aikatauluja

Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	ymmärtää sähkötyöturvallisuuden ja kuulonsuojelun sekä työergonomian merkityksen ja osaa käyttää työssään tarvittavia laitteita turvallisesti.	ymmärtää sähkötyöturvallisuuden ja kuulonsuojelun sekä työergonomian perusasiat ja osaa käyttää työssään tarvittavia laitteita turvallisesti.	ymmärtää sähkötyöturvallisuuden ja kuulonsuojelun sekä työergonomian perusasiat ja osaa käyttää työssään tarvittavia laitteita turvallisesti sekä tarvittaessa opastaa muita.
---------------------------------------	--	---	---

### **Ammattitaidon osoittamistavat:**

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osoittaa ammattitaitonsa toimimalla musiikkiteknologin tehtävissä. Työtä tehdään siinä laajuudessa, että ammattitaidon voidaan todeta vastaavan ammattitaitovaatimuksia.

Ammattiosaamisen näytössä osoitetaan vähintään

- ◆ työprosessin hallinta kokonaan
- ◆ työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta kokonaan
- ◆ työn perustana olevan tiedon hallinta vaihtoehto a) tai b)
- ◆ elinikäisen oppimisen avaintaidoista vuorovaikutus ja yhteistyö sekä terveys, turvallisuus ja toimintakyky.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittavaa ammattitaitoa ei voida ammattiosaamisen näytössä tai tutkintotilaisuudessa osoittaa, sitä täydennetään muulla osaamisen arvioinnilla, kuten haastattelujen, tehtävien ja muiden menetelmien avulla.

## **4.5.7 Esiintymistilanteen tekniikan käyttö**

### **Ammattitaitovaatimukset**

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja

- ◆ sopii esiintyjien kanssa harjoitus- ja tekniikanrakentamisaikatauluista
- ◆ valitsee tuotantoon sopivat työmenetelmät ja -välineet
- ◆ toteuttaa muutoksia tekniikan valinnassa tai tilankäytössä
- ◆ toteuttaa tuotantoa tekniikkaryhmän jäsenenä
- ◆ jakaa tehtäviä ja valvoo turvallisuutta.

## Arviointi

Taulukkoon on koottu arvioinnin kohteet sekä arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
1. Työprosessin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Suunnittelukyky, ajanhallinta ja järjestelytaidot	noudattaa hänelle annettuja aikatauluja ja osallistuu työryhmän jäsenenä esiintymistilanteen teknologiaan liittyviin käytännön järjestelyihin	suunnittelee omaa ajankäyttöään ja tekee esiintymistilanteen teknologiaan liittyviä käytännön järjestelyjä työryhmän jäsenenä	ennakoi ajankäyttötarpeitaan ja laatii aikatauluja sekä suunnittelee ja organisoii esiintymistilanteen teknologiaan liittyviä käytännön järjestelyjä työryhmän jäsenenä
Itsearviointi	arvioi työskentelyään ja musiikkiesitystä, -tuotetta tai -palvelua suhteessa tavoitteisiin.	arvioi työskentelyään ja musiikkiesitystä, -palvelua tai -tuotetta suhteessa tavoitteisiin sekä muuttaa toimintaansa ohjeiden mukaisesti.	arvioi ja kehittää ohjattuna omaa toimintaansa laatutavoitteiden saavuttamiseksi.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
2. Työmenetelmien, välineiden ja materiaalin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Tuotantoon sopivien työmenetelmien ja välineiden valinta	valitsee ohjeiden mukaan tuotantoon sopivat työmenetelmät ja -välineet	valitsee tuotantoon sopivat työmenetelmät ja -välineet	valitsee tuotantoon sopivat työmenetelmät ja -välineet ottaen huomioon tuotannon taiteelliset ja muut tavoitteet
Laitteiston hallinta	suorittaa työn vaatimia perustehtäviä ja ratkaisee mahdolliset tekniset ongelmatilanteet siten, että työtehtävä saadaan suoritettua	hyödyntää monipuolisesti laitteistoa sekä perustelee ratkaisujaan ja valintojaan sekä edesauttaa teknisen osaamisensa kautta muusikoita ja mahdollisia muita tuotantoryhmän jäseniä	osoittaa luovuutta laitteiston hallinnassa ja tukee tuotannollisia näkemyksiä taiteellisten päämäärien saavuttamiseksi
Mikrofonityypit ja niiden suuntakuviot	valitsee ohjeiden mukaan erilaisia mikrofonityyppejä	valitsee tilanteeseen sopivat mikrofonit	valitsee tilanteeseen sopivia mikrofoneja siten, että eri mikrofonityyppien toimintaperiaatteiden tuntemus tulee ilmi

Äänentoistojärjestelmän komponentit ja audiosignaalin reititys (sisältäen myös mikserin reitityksen)	reitittää audiosignaalia hänelle annetun suunnitelman tai ohjeiden mukaisesti siten, että äänentoistojärjestelmän komponenttien nimien ja käyttötarkoitusten tuntemus tulee ilmi	kytkee äänentoistojärjestelmän komponentteja, reitittää ja prosessoi audiosignaalia eri tavoilla ja kommunikoi kytkennöistä muiden äänentoistoalan ammattilaisten kanssa	muuttaa reititystä projektin tarpeiden mukaan tarvittaessa nopeasti ja luovasti sekä suunnittelee äänentoistojärjestelmän signaalireitityksiä ja dokumentoi niitä
Akustiikan hahmotuskyky	huomioi vallitsevan akustiikan äänentoistotehtävissä toimiessaan	reagoi akustisten olosuhteiden nopeisiin muutoksiin	suunnittelee itsenäisesti äänentoistojärjestelmiä vallitsevien akustisten olosuhteiden mukaisesti
Monitorikaiutin- ja miksausjärjestelmä	kytkee monitorimiksauksen	kytkee monitorimiksauksen ja miksaa monitorointia esiintyvän yhtyeen toiveiden mukaisesti	suunnittelee ja pystyttää monitorointijärjestelmän esiintyvän yhtyeen musiikkityylin asettamien vaatimusten, lavakartan ja toiveiden mukaisesti
Äänentoistojärjestelmän suunnittelu ja kytkeminen	kytkee äänentoistojärjestelmän ohjattuna.	kytkee äänentoistojärjestelmän.	kytkee äänentoistojärjestelmän ja suunnittelee tarvittaessa äänentoistojärjestelmiä toimii äänentoistojärjestelmän rakentamisen johtajana.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
<b>3. Työn perustana olevan tiedon hallinta</b>	<b>Tyydyttävä T1</b>	<b>Hyvä H2</b>	<b>Kiitettävä K3</b>
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Akustisten ilmiöiden ymmärtäminen ja ottaminen huomioon äänentoistotilanteissa	käyttää musiikkiakustiikan peruskäsitteitä ja hankkii tietoa kuulon ja kuulohavainnon toimintaperiaatteista.	valitsee ohjattuna käyttämänsä äänitys- tai äänentoistokalustoa vallitsevien akustisten olosuhteiden mukaan.	valitsee käyttämänsä äänitys- tai äänentoistokalustoa vallitsevien akustisten olosuhteiden mukaan hyödyntää ja soveltaa psykoakustiikan tietoaan äänitys- ja äänentoistotehtävissä.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
<b>4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot</b>	<b>Tyydyttävä T1</b>	<b>Hyvä H2</b>	<b>Kiitettävä K3</b>
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Ammattietiikka	työskentelee ohjattuna tehtyjen sopimusten, kuten tekijänoikeuksien mukaisesti	työskentelee tehtyjen sopimusten, kuten tekijänoikeuksien mukaisesti	työskentelee tehtyjen sopimusten mukaan ja etsii tarvittaessa tietoa
	noudattaa ohjattuna sovittuja sääntöjä ja aikatauluja	noudattaa sovittuja sääntöjä ja aikatauluja	noudattaa sovittuja sääntöjä ja aikatauluja

Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	ymmärtää sähkötyöturvallisuuden ja kuulonsuojelun sekä työergonomian merkityksen ja osaa käyttää työssään tarvittavia laitteita turvallisesti.	ymmärtää sähkötyöturvallisuuden ja kuulonsuojelun sekä työergonomian perusasiat ja osaa käyttää työssään tarvittavia laitteita turvallisesti.	ymmärtää sähkötyöturvallisuuden ja kuulonsuojelun sekä työergonomian perusasiat ja osaa käyttää työssään tarvittavia laitteita turvallisesti sekä tarvittaessa opastaa muita.
---------------------------------------	--	---	---

### Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osoittaa ammattitaitonsa toimimalla musiikkiteknologian tehtävissä yhteistyössä tekniikkaryhmän kanssa. Työtä tehdään siinä laajuudessa, että ammattitaidon voidaan todeta vastaavan ammattitaitovaatimuksia.

Ammattiosaamisen näytössä osoitetaan vähintään

- ♦ työprosessin hallinta kokonaan
- ♦ työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinnasta laitteiston hallinta
- ♦ työn perustana olevan tiedon hallinta kokonaan
- ♦ elinikäisen oppimisen avaintaidoista terveys, turvallisuus ja toimintakyky.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittavaa ammattitaitoa ei voida ammattiosaamisen näytössä tai tutkintotilaisuudessa osoittaa, sitä täydennetään muulla osaamisen arvioinnilla, kuten haastattelujen, tehtävien ja muiden menetelmien avulla.

## 4.5.8 Produktiotyö

### Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja

- ♦ osallistuu produktion suunnitteluun
- ♦ osallistuu produktion valmistamiseen
- ♦ toimii produktion esitystilanteessa tai muussa produktiutilanteessa ammattialansa mukaisessa työtehtävässä
- ♦ hoitaa produktion liittyviä tuotantotehtäviä.

## Arviointi

Taulukkoon on koottu arvioinnin kohteet sekä arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
1. Työprosessin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Produktion suunnittelu	osallistuu produktion suunnitteluun ja hoitaa siihen liittyviä yksittäisiä tehtäviä ja noudattaa sovittuja aika-auluja	tuo esille omia näkemyksiään, tekee ehdotuksia ja vastaa jonkin osa-alueen suunnittelusta yhteistyössä muiden kanssa	hahmottaa produktion kokonaisuutena ja vastaa itsenäisesti jonkin osa-alueen suunnittelusta
Produktion valmistaminen	hoitaa yksittäisiä produktion valmistamiseen liittyviä tehtäviä saamiensa ohjeiden mukaisesti	hoitaa sovittuja produktion valmistamiseen liittyviä tehtäviä oma-aloitteisesti ja annettuja aikatauluja noudattaen	vastaa laaditun suunnitelman mukaisesti jonkin osa-alueen valmistelusta ja ymmärtää oman vastuualueensa merkityksen kokonaisuuden osana
Produktion esitystilanteessa tai muussa produktiotehtävässä toimiminen	suorittaa saamiensa ohjeiden mukaisesti oman osuutensa produktion esitystilanteessa tai muussa produktiotehtävässä	seuraa aktiivisesti esitys- tai muuta produktiotyön tilannetta ja sopeuttaa toimintansa sen mukaisesti	toimii varmasti ja joustavasti produktion esitystilanteen tai muun produktiotehtävän vaatimusten mukaisesti
Itsearviointi	arvioi toimintaansa sovittujen työtehtävien suorittamisessa.	ottaa itsearvioinnissaan huomioon asetetut tavoitteet.	arvioi omia vahvuuksiaan ja tuo esiin ajatuksiaan oman toimintansa kehittämistä.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Produktion kokonaisuuden tai esitettävän ohjelman tuntemus	tuntee oman osuutensa produktion kokonaisuudesta tai esitettävästä ohjelmasta siten, että kykenee suoriutumaan omasta tehtävästään saamiensa ohjeiden mukaisesti	tuntee produktion kokonaisuuden tai esitettävän ohjelman siten, että kykenee vastaamaan omasta työtehtävästään	tuntee produktion kokonaisuuden tai esitettävän ohjelman siten, että pystyy seuraamaan myös muiden osuuksia ja työskentelemään ennakoivasti
Esityksen vaatiman tekninen ja taiteellinen osaaminen	selviytyy esityksen teknisistä ja taiteellisista vaatimuksista ennalta harjoitellun mukaisesti.	selviytyy esityksen teknisistä ja taiteellisista vaatimuksista pääosin varmasti ja sujuvasti.	selviytyy esityksen teknisistä ja taiteellisista vaatimuksista varmasti, hallitusti ja sujuvasti, esityksestä välittyä persoonallinen näkemys.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
3. Työn perustana olevan tiedon hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Kulttuuri- ja taidealan tuntemus	tuntee kulttuuri- ja taidealan toimintaa siten, että osaa hankkia työtehtäväänsä tarvitsemaansa tietoa ohjeiden mukaan.	tuntee kulttuuri- ja taidealan toimintaa siten, että pystyy itsenäisesti hankkimaan ja valitsemaan tarvitsemaansa tietoa.	tuntee kulttuuri- ja taidealan toimintaa siten, että pystyy soveltamaan tarvitsemaansa tietoa työtehtävässään.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Terveys, turvallisuus ja työkyky	käyttää tarvittaessa kuulonsuojaimia ja osaa kysyä työturvallisuuteen liittyviä ohjeita.	noudattaa työstä annettuja työturvallisuus-, kuulonsuojelu- ja ergonomiohjeita.	noudattaa työstä annettuja työturvallisuus-, kuulonsuojelu- ja ergonomiohjeita ja ottaa huomioon työyhteisön jäsenten ja työympäristön turvallisuuden.

### Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osoittaa ammattitaitonsa toimimalla musiikki-alan työtehtävissä. Työtä tehdään siinä laajuudessa, että ammattitaidon voidaan todeta vastaavan ammattitaitovaatimuksia.

Ammattiosaamisen näytössä osoitetaan

- ♦ työprosessin hallinnasta produktion esiintymistilanteessa tai muussa produktio-tilanteessa toimiminen
- ♦ työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinnasta produktion kokonaisuuden tai esitettävän ohjelman tuntemus sekä esityksen vaatima tekninen ja taiteellinen osaaminen
- ♦ elinikäisen oppimisen avaintaidoista terveys, turvallisuus ja toimintakyky.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittavaa ammattitaitoa ei voida ammattiosaamisen näytössä tai tutkintotilaisuudessa osoittaa, sitä täydennetään muulla osaamisen arvioinnilla, kuten haastattelujen, tehtävien ja muiden menetelmien avulla.

## 4.5.9 Pianon peruskorjaus

### Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja

- ◆ käyttää pianon peruskorjauksessa tarvittavia työvälineitä
- ◆ suunnittelee työympäristöään
- ◆ kehittää ammattitaitoaan
- ◆ peruskorjaa pianoa
- ◆ sovittaa runkoraudan pianoon
- ◆ kielittää pianon
- ◆ punoo bassokieliä
- ◆ asentaa koneisto-osia pianoon.

### Arviointi

Taulukkoon on koottu arvioinnin kohteet sekä arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
<b>1. Työprosessin hallinta</b>	Opiskelija tai tutkinnonsuorittaja		
Oman työn ja työympäristön suunnittelu	suunnittelee omaa työtään ja työympäristöään	suunnittelee monipuolisesti omaa työtään ja työympäristöään	suunnittelee ja soveltaa monipuolisesti omaa työtään ja työympäristöään
Ammattitaidon kehittäminen	arvioi työskentelyään suhteessa työtehtävään.	arvioi työskentelyään suhteessa työtehtävän tavoitteisiin sekä muuttaa toimintaansa ohjeiden mukaisesti.	arvioi ja kehittää omaa toimintaansa ottaen vastaan palautetta ja pyrkii työssään yhä parempaan laatuun.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
<b>2. Työmenetelmien-, välineiden ja -materiaalin hallinta</b>	Opiskelija tai tutkinnonsuorittaja		
Peruskorjauksen työtekniikat pianon purku äänipohjan korjaus kielislaitojen korjaus viritystukin korjaus pianon kasaus	käyttää peruskorjauksen työtekniikoita	käyttää monipuolisesti peruskorjauksen työtekniikoita	käyttää monipuolisesti peruskorjauksen työtekniikoita ja soveltaa niitä työssään

Runkoraudan sovitus pianon runkoon	sovittaa ohjatusti runkoraudan pianon runkoon	sovittaa osin itsenäisesti runkoraudan pianon runkoon	sovittaa runkoraudan pianon runkoon
Pianon kielitys	kielittää ohjatusti pianon	kielittää osin itsenäisesti pianon	kielittää pianon
Bassokielien punonta	punoo ohjatusti bassokieliiä.	punoo osin itsenäisesti bassokieliiä.	punoo bassokieliiä.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
<b>3. Työn perustana olevan tiedon hallinta</b>	<b>Tyydyttävä T1</b>	<b>Hyvä H2</b>	<b>Kiitettävä K3</b>
	Opiskelija tai tutkinnonsuorittaja		
Pianon peruskorjauksessa käytettävät työkalut	käyttää pianon peruskorjauksessa käytettäviä työkaluja	käyttää pianon peruskorjauksessa käytettäviä työkaluja monipuolisesti	käyttää pianon peruskorjauksessa käytettäviä työkaluja monipuolisesti ja soveltaen
Koneisto-osien asennus	asentaa pianon koneisto-osia käyttäen paljon aikaa.	asentaa pianon koneisto-osia käyttäen kohtuullisesti aikaa.	asentaa pianon koneisto-osia nopeasti.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
<b>4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot</b>	<b>Tyydyttävä T1</b>	<b>Hyvä H2</b>	<b>Kiitettävä K3</b>
	Opiskelija tai tutkinnonsuorittaja		
Oppiminen ja ongelmanratkaisu	kehittää omaa ammattitaitoaan	kehittää omaa ammattitaitoaan monipuolisesti	kehittää omaa ammattitaitoaan monipuolisesti ja soveltaa sitä aikaisemmin oppimaansa
Vuorovaikutus ja yhteistyö	toimii vuorovaikutteisesti	ilmaisee itseään ja toimii vuorovaikutteisesti	ilmaisee itseään monipuolisesti ja toimii vuorovaikutteisesti
		työskentelee siten, että vuorovaikutustaitojen merkitys osana ammatillista osaamista tulee ilmi	työskentelee siten, että vuorovaikutustaitojen merkitys osana ammatillista osaamista tulee monipuolisesti ilmi
Ammattietiikka	toimii vastuullisesti peruskorjaustyössä	toimii vastuullisesti peruskorjaustyössä ja tuo sen ilmi vuorovaikutustilanteissa	toimii vastuullisesti peruskorjaustyössä ja tuo sen monipuolisesti ilmi vuorovaikutustilanteissa
	pyrkii korkealuokkaiseen lopputulokseen	pyrkii jatkuvasti korkealuokkaiseen lopputulokseen	pyrkii jatkuvasti ja monipuolisesti korkealuokkaiseen lopputulokseen
Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	työskentelee ottaen huomioon työturvallisuuden ja työergonomian.	työskentelee työturvallisuuden ja työergonomian periaatteiden mukaisesti.	työskentelee työturvallisuuden ja työergonomian periaatteiden mukaisesti ja haluaa edistää niitä.

## **Ammattitaidon osoittamistavat**

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osoittaa ammattitaitonsa toimimalla pianonviritäjän työtehtävissä. Työtä tehdään siinä laajuudessa, että ammattitaidon voidaan todeta vastaavan ammattitaitovaatimuksia.

Ammattiosaamisen näytössä osoitetaan kokonaan

- ♦ työprosessin hallinta
- ♦ työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta
- ♦ työn perustana olevan tiedon hallinta.

Elinikäisen oppimisen avaintaidoista näytetään vuorovaikutus ja yhteistyö, ammatitietäminen sekä terveys, turvallisuus ja toimintakyky.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittavaa ammattitaitoa ei voida ammattiosaamisen näytössä tai tutkintotilaisuudessa osoittaa, sitä täydennetään muulla osaamisen arvioinnilla, kuten haastattelujen, tehtävien ja muiden menetelmien avulla.

### **4.5.10 Flyngelin koneiston säätö**

#### **Ammattitaitovaatimukset**

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja

- ♦ käyttää flyngelin huolto- ja korjaustöissä tarvittavia työvälineitä
- ♦ käyttää flyngelin koneiston säätämiseksi tarvittavia työkaluja
- ♦ perustelee tarvittaessa huoltotoimenpiteitä sanallisesti nimeämällä flyngelin koneiston eri osia ja niiden rakennetta, selittämällä koneiston säätöjärjestystä sekä osien vaikutuksia toisiinsa.

#### **Arviointi**

Taulukkoon on koottu arvioinnin kohteet sekä arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
1. Työprosessin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnonsuorittaja		
Flyygelin säädöntarpeen määrittely	arvioi flyygelin koneiston kunnon käyttäen runsaasti aikaa	arvioi flyygelin koneiston kunnon käyttäen kohtuullisesti aikaa	arvioi nopeasti flyygelin koneiston kunnon
Flyygelin koneiston säätö	säätää flyygelin koneiston asianmukaisessa työjärjestyksessä käyttäen paljon aikaa.	säätää flyygelin koneiston asianmukaisessa työjärjestyksessä ottaen huomioon koneiston toiminnan ja varsinaisen soittotapahtuman käyttäen kohtuullisesti aikaa.	säätää nopeasti flyygelin koneiston asianmukaisessa työjärjestyksessä siten, että flyygelin koneiston toiminnan ja soittotapahtuman näkökulmasta säädöissä ei ole huomautettavaa.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
2. Työmenetelmien-, välineiden ja -materiaalin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnonsuorittaja		
Flyygelin säädöntarpeen dokumentointi ja soveltaminen käytännön säätötyöhön	määrittelee flyygelin koneiston säädöntarpeen käyttäen runsaasti aikaa	määrittelee flyygelin koneiston säädöntarpeen ottaen huomioon koneiston optimaalisen toiminnan käyttäen kohtuullisesti aikaa	määrittelee nopeasti flyygelin koneiston säädöntarpeen siten, että määritellyt ja dokumentoidut säätötoimenpiteet ovat perusteltuja verrattuna flyygelin koneiston optimaaliseen toimintaan
	säätää flyygelin koneistoa siten, että työssä ilmenee flyygelin koneiston säätöjärjestys sekä siihen liittyvät työtekniikat.	säätää flyygelin koneistoa siten, että työssä ilmenee flyygelin koneiston säätöjärjestys sekä siihen liittyvät työtekniikat ja säätöjen vaikutukset koneiston toimintaan.	säätää flyygelin koneistoa siten, että työssä ilmenee flyygelin koneiston säätöjärjestys sekä siihen liittyvät työtekniikat ja säätöjen vaikutukset koneiston toimintaan sekä osaa soveltaa säätöjä koneiston optimaalisen toiminnan saavuttamiseksi.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
<b>3. Työn perustana olevan tiedon hallinta</b>	<b>Tyydyttävä T1</b>	<b>Hyvä H2</b>	<b>Kiitettävä K3</b>
	Opiskelija tai tutkinnonsuorittaja		
Flyygelin rakenteen selittäminen työtilanteen yhteydessä	nimeää flyygelin koneiston osia sekä osien vaikutuksia toisiinsa	nimeää flyygelin koneiston osia sekä osien vaikutuksia toisiinsa ja äänenmuodotukseen	nimeää flyygelin koneiston osat sekä osien vaikutukset toisiinsa ja äänenmuodotukseen
	selittää flyygelin koneiston säätöjärjestystä ja säätöjen vaikutuksia koneiston toimintaan	selittää flyygelin koneiston säätöjärjestyksen ja säätöjen vaikutuksia koneiston toimintaan ja äänenmuodotukseen	selittää flyygelin koneiston säätöjärjestyksen ja säätöjen vaikutukset koneiston toimintaan ja äänenmuodotukseen
	nimeää flyygelin rakennneosia	nimeää laajasti flyygelin rakennneosia	nimeää flyygelin rakennosat
	selittää flyygelin rakennosien vaikutuksia soittimen viritettävyyteen.	selittää laajasti flyygelin rakennosien vaikutuksia soittimen viritettävyyteen.	selittää flyygelin rakennosien vaikutukset soittimen viritettävyyteen.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
<b>4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot</b>	<b>Tyydyttävä T1</b>	<b>Hyvä H2</b>	<b>Kiitettävä K3</b>
	Opiskelija tai tutkinnonsuorittaja		
Oppiminen ja ongelmanratkaisu	kehittää omaa ammattitaitoaan	kehittää omaa ammattitaitoaan monipuolisesti	kehittää omaa ammattitaitoaan monipuolisesti ja soveltaa sitä aikaisemmin oppimaansa
Vuorovaikutus ja yhteistyö	toimii vuorovaikutteisesti	ilmaisee itseään ja toimii vuorovaikutteisesti	ilmaisee itseään monipuolisesti ja toimii vuorovaikutteisesti
		työskentelee siten, että vuorovaikutustaitojen merkitys osana ammatillista osaamista tulee ilmi	työskentelee siten, että vuorovaikutustaitojen merkitys osana ammatillista osaamista tulee monipuolisesti ilmi
Ammattietiikka	toimii vastuullisesti säätötyössä	toimii vastuullisesti säätötyössä ja tuo sen ilmi vuorovaikutustilanteissa	toimii vastuullisesti säätötyössä ja tuo sen monipuolisesti ilmi vuorovaikutustilanteissa
	pyrkii korkealuokkaiseen lopputulokseen	pyrkii jatkuvasti korkealuokkaiseen lopputulokseen	pyrkii jatkuvasti ja monipuolisesti korkealuokkaiseen lopputulokseen
Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	työskentelee ottaen huomioon työturvallisuuden ja työergonomian.	työskentelee työturvallisuuden ja työergonomian periaatteiden mukaisesti.	työskentelee työturvallisuuden ja työergonomian periaatteiden mukaisesti ja haluaa edistää niitä.

## Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osoittaa ammattitaitonsa toimimalla pianonviritäjän työtehtävissä. Työtä tehdään siinä laajuudessa, että ammattitaidon voidaan todeta vastaavan ammattitaitovaatimuksia.

Ammattiosaamisen näytössä osoitetaan vähintään

- ♦ työprosessin hallinta kokonaan
- ♦ työmenetelmien, -välineiden ja -materiaalin hallinta kokonaan
- ♦ työn perustana olevan tiedon hallinnasta flyygelin säädöntarpeen dokumentointi ja soveltaminen käytännön säätötyöhön
- ♦ elinikäisen oppimisen avaintaidoista vuorovaikutus ja yhteistyö, ammattietiikka sekä terveys, turvallisuus ja toimintakyky.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittavaa ammattitaitoa ei voida ammattiosaamisen näytössä tai tutkintotilaisuudessa osoittaa, sitä täydennetään muulla osaamisen arvioinnilla, kuten haastattelujen, tehtävien ja muiden menetelmien avulla.

### 4.5.11 Tutkinnon osat ammatillisista perustutkinnoista

Musiikkialan perustutkintoon voidaan opiskelijan tai tutkinnon suorittajan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman mukaan yksilöllisesti sisällyttää tutkinnon osia jostain toisesta ammatillisesta perustutkinnosta.

Näyttötutkintojärjestelmässä todistuksen kyseisen tutkinnon osan suorittamisesta antaa aina ko. tutkinnosta vastaava tutkintotoimikunta. Perustutkinnon osaamisalasta vastaava tutkintotoimikunta hyväksyy kyseisen tutkinnon osan osaksi musiikkialan perustutkintoa todistuksen perusteella.

### 4.5.12 Tutkinnon osa ammatitutkinnoista

Musiikkialan perustutkintoon voidaan sisällyttää yksi ammatillinen tutkinnon osa ammatitutkinnoista, joiden tutkintojen perusteista Opetushallitus on päättänyt.

Koulutuksen järjestäjällä tulee olla voimassa oleva ko. ammatitutkinnon järjestämissopimus tai koulutuksen järjestäjä voi ostaa tutkintotilaisuudet sellaiselta koulutuksen järjestäjältä, jolla on järjestämissopimus.

Ammatillisessa peruskoulutuksessa todistuksen ammatitutkinnon osan suorittamisesta antaa aina ko. ammatitutkinnosta vastaava tutkintotoimikunta ja kou-

lutuksen järjestäjä hyväksyy kyseisen ammattitutkinnon osan opiskelijan tutkintotodistukseen.

Näyttötutkintojärjestelmässä todistuksen ammattitutkinnon osan suorittamisesta antaa aina ko. ammattitutkinnosta vastaava tutkintotoimikunta. Musiikkialaan kuuluvat tutkintotoimikunnat hyväksyvät kyseisen tutkinnon osan osaksi musiikki-alan perustutkintoa todistuksen perusteella.

### **4.5.13 Tutkinnon osa erikoisammattitutkinnoista**

Musiikkialan perustutkintoon voidaan sisällyttää yksi ammatillinen tutkinnon osa erikoisammattitutkinnoista, joiden perusteista Opetushallitus on päättänyt.

Koulutuksen järjestäjällä tulee olla voimassa oleva ko. erikoisammattitutkinnon järjestämissopimus tai koulutuksen järjestäjä voi ostaa tutkintotilaisuudet sellaiselta koulutuksen järjestäjältä, jolla on järjestämissopimus.

Ammatillisessa peruskoulutuksessa todistuksen erikoisammattitutkinnon osan suorittamisesta antaa aina ko. erikoisammattitutkinnosta vastaava tutkintotoimikunta ja koulutuksen järjestäjä hyväksyy kyseisen erikoisammattitutkinnon osan opiskelijan tutkintotodistukseen.

Näyttötutkintojärjestelmässä todistuksen erikoisammattitutkinnon osan suorittamisesta antaa aina ko. erikoisammattitutkinnosta vastaava tutkintotoimikunta. Musiikkialaan kuuluvat tutkintotoimikunnat hyväksyvät kyseisen erikoisammattitutkinnon osan osaksi musiikkialan perustutkintoa todistuksen perusteella.

### **4.5.14 Paikallisesti tarjottavat musiikkialan tutkinnon osat**

Koulutuksen järjestäjä tarjoaa hyväksymässään opetussuunnitelmassa valinnaisia tutkinnon osia, jotka sisältävät työelämän alueellisiin ja paikallisiin tarpeisiin perustuvia ammattitaitovaatimuksia. Tutkinnon osat on nimettävä työelämän toimintakokonaisuuksien perusteella. Niihin on laadittava ammattitaitovaatimukset ja arviointia varten arviointikriteerit sekä ammattitaidon osoittamistavat noudattaen perusteiden liiteosassa 9.3 olevaa ohjetta Ammattitaitovaatimukset, arvioinnin kohteet ja yleiset arviointikriteerit.

## 4.6 MUUT VALINNAISET TUTKINNON OSAT AMMATILISESSA PERUSKOULUTUKSESSA

Koulutuksen järjestäjä tarjoaa hyväksymässään opetussuunnitelmassa valinnaisia tutkinnon osia, jotka voivat olla ammattitaitoa syventäviä tai laajentavia tutkinnon osia, ammattitaitoa täydentäviä tutkinnon osia (yhteisiä opintoja) tai lukio-opintoja. Syventävät ja laajentavat tutkinnon osat voivat sisältää työelämän alueellisten ja paikallisten tarpeiden mukaisia tutkinnon osia, osia muista ammatillisista tutkinnoista ja/tai työssä hankittua osaamista. Tutkinnon osat on nimettävä ja niihin on laadittava ammattitaitovaatimukset, tavoitteet ja arviointia varten arviointikriteerit sekä ammatillisiin tutkinnon osiin ammattitaidon osoittamistavat.

Muiden valinnaisten tutkinnon osien tarjonnassa koulutuksen järjestäjä voi tehdä yhteistyötä työelämän ja muiden koulutuksen järjestäjien kanssa. Opiskelija voi valita näitä tutkinnon osia myös muiden koulutuksen järjestäjien tarjonnasta.

Ammattitaitoa täydentäviä tutkinnon osia (yhteisiä opintoja) ja lukio-opintoja voi olla enintään 10 opintoviikkoa muissa valinnaisissa tutkinnon osissa.

### 4.6.1 Yrittäjyys

#### Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa yhteistyössä ryhmän kanssa

- ◆ arvioida tuotteistamismahdollisuuksia
- ◆ arvioida perustettavan yrityksen toimintaedellytyksiä
- ◆ täsmentää taloudellisesti kannattavan liikeidean sekä kehittää toiminta-ajatuksen
- ◆ hankkia toimivan yhteistyö- tai partneriyrityksen
- ◆ laatia alustavan liiketoiminta- ja taloussuunnitelman
- ◆ esitellä liiketoiminta- ja taloussuunnitelman yritysneuvontapalveluiden tuottajille ja rahoittajille
- ◆ neuvotella yrityksen toimintamahdollisuuksista ja rahoituksesta
- ◆ perustaa yrityksen
- ◆ suunnitella ja käynnistää yrityksen toiminnan
- ◆ toimia perustetussa yrityksessä ja tehdä yrityksen ydintehtäviä
- ◆ toimia yrityksen toimintaa tukevia palveluja tuottavien tahojen kanssa
- ◆ lopettaa yrityksen toiminnan opintojen päättyessä tai jatkaa yrityksen toimintaa yritystoiminnan (10 ov) opintojen yhteydessä tavoitteenaan perustaa oma yritys.

## Arviointi

Taulukkoon on koottu arvioinnin kohteet sekä arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
1. Työprosessin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Oman työn suunnittelu	osallistuu yrityksen toiminnan suunnitteluun ja toimii ryhmän jäsenenä	suunnittelee yrityksen toimintaa ja toimii ryhmän jäsenenä oma-aloitteisesti ja vastuullisesti	suunnittelee yrityksen toimintaa innovatiivisesti ja toimii ryhmän jäsenenä oma-aloitteisesti, vastuullisesti ja kannustavasti
	ottaa vastuun töistään sopimusten mukaisesti	ottaa vastuun sovitusta töistä yhteisvastuullisesti	ottaa vastuuta koko ryhmän toiminnasta ja sovitujen töiden tekemisestä yhteisvastuullisesti
Työn kokonaisuuden hallinta	etenee opastettuna työssään järjestelmällisesti	etenee työssään järjestelmällisesti ja sujuvasti	etenee työssään järjestelmällisesti ja sujuvasti sovittaen työnsä ryhmän toimintaan
	osallistuu sovittuihin yhteistyöverkostojen tapaanisiin	hankkii yhteistyötahoja ja toimii yhteistyöverkostoissa	hankkii yhteistyötahoja ja hyödyntää yhteistyöverkostoja toiminnan kehittämisessä
Laadukas toiminta	toimii työnsä asetettujen laatuvaatimusten mukaisesti ja muuttaa omaa toimintaansa annetun palautteen perusteella	toimii yhdessä asetettujen laatuvaatimusten mukaisesti ja arvioi omaa toimintaansa niiden saavuttamisessa	toimii yhdessä asetettujen laatuvaatimusten mukaisesti ja kehittää omaa toimintaansa niiden saavuttamiseksi
	toimii palveluhenkisesti.	toimii palveluhenkisesti ja asiakastyytyväisyyttä edistävasti.	toimii palveluhenkisesti ja asiakastyytyväisyyttä edistävasti.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Työvälineiden käyttö	käyttää tavanomaisia yrityksen käytössä olevia työvälineitä, kuten työpaikan laitteita ja koneita, tietokonetta ja ohjelmistoja	käyttää yrityksen käytössä olevia työvälineitä, kuten työpaikan laitteita ja koneita, tietokonetta ja ohjelmistoja	käyttää itsenäisesti yrityksen käytössä olevia työvälineitä, kuten työpaikan laitteita ja koneita sekä tietokonetta ja ohjelmistoja
	toimii tietoturvan periaatteiden mukaisesti.	toimii tietoturvan periaatteiden mukaisesti.	toimii tietoturvan periaatteiden mukaisesti

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
<b>3. Työn perustana olevan tiedon hallinta</b>	Opiskelija		
Tuotteistamismahdollisuuksien ja toimintedellytysten arviointi	hyödyntää tuotteistamisessa yhteistyössä ryhmän kanssa oman alan tai eri alojen tarjoamia mahdollisuuksia yritystoimintaan	hyödyntää tuotteistamisessa yhteistyössä ryhmän kanssa oman alan tai eri alojen tarjoamia mahdollisuuksia yritystoimintaan etsii erilaisista verkostoista saatavaa tietoa	hyödyntää tuotteistamisessa yhteistyössä ryhmän kanssa oman alan tai eri alojen tarjoamia mahdollisuuksia yritystoimintaa hyödyntää eri verkostoista saatavaa tietoa
	kartoittaa ohjattuna yhteistyössä ryhmän kanssa toimialalla toimivia yrityksiä ja hakee tietoa yrittäjänä toimimisesta alallaan	kartoittaa yhteistyössä ryhmän kanssa toimialalla toimivia yrityksiä ja hakee tietoa yrittäjänä toimimisesta alallaan	kartoittaa yhteistyössä ryhmän kanssa toimialalla toimivia yrityksiä ja hakee tietoa yrittäjänä toimimisesta alallaan
	seuraa ohjattuna yhteistyössä ryhmän kanssa toimialan kehitystä yritystoiminnan kannalta	seuraa yhteistyössä ryhmän kanssa toimialan kehitystä yritystoiminnan kannalta	seuraa yhteistyössä ryhmän kanssa alan kehitystä ja kehitysnäkymiä yritystoiminnan kannalta
	arvioi opastettuna yhteistyössä ryhmän kanssa mahdollisuuksiaan yrittäjänä	arvioi yhteistyössä ryhmän kanssa mahdollisuuksiaan yrittäjänä	arvioi itsenäisesti mahdollisuuksiaan yrittäjänä ja asettaa itselleen kehittymistavoitteita
	Liikeidean täsmentäminen	selvittää opastettuna yhteistyössä ryhmän kanssa perustettavan yrityksen toimintamahdollisuuksia	selvittää ja raportoi yhteistyössä ryhmän kanssa perustettavan yrityksen toimintamahdollisuuksia
Yrityksen toiminnan suunnittelu ja toimiminen yrityksessä	valitsee ohjattuna yhteistyössä ryhmän kanssa yrityksen perustamisasiakirjat	valitsee yhteistyössä ryhmän kanssa yrityksen perustamisasiakirjat	valitsee yhteistyössä ryhmän kanssa yrityksen perustamisasiakirjat
	osallistuu ohjattuna toiminnan suunnittelussa tarvittavan tiedon hankintaan, mm. miten tuote tai palvelu tuotetaan ja myydään ja miten talous hoidetaan	osallistuu yhteistyössä ryhmän kanssa yrityksen toiminnan suunnittelussa tarvittavan tiedon hankintaan, mm. miten tuote tai palvelu tuotetaan ja myydään ja miten talous hoidetaan	hyödyntää yhteistyössä ryhmän kanssa yrityksen toiminnan suunnittelussa tarvittavaa tietoa siitä, miten tuote tai palvelu tuotetaan ja myydään ja miten talous hoidetaan
	osallistuu ohjattuna yhteistyössä ryhmän kanssa yrityksen logistiikan suunnittelussa tarvittavan tiedon hankkimiseen	osallistuu yhteistyössä ryhmän kanssa yrityksen logistiikan suunnittelussa tarvittavan tiedon hankkimiseen	hyödyntää yhteistyössä ryhmän kanssa yrityksen logistiikan suunnittelussa tarvittavaa tietoa

Yrityksen toiminnan suunnittelu ja toimiminen yrityksessä	hankkii yhteistyössä ryhmän kanssa tietoa yrityksen perustamista ja toimintaa tukevista palveluista, mm. tilitoimiston palvelut	hankkii yhteistyössä ryhmän kanssa tietoa yrityksen perustamista ja toimintaa tukevista palveluista, mm. tilitoimiston palvelut	hankkii yhteistyössä ryhmän kanssa tietoa yrityksen perustamista ja toimintaa tukevista palveluista, mm. tilitoimiston palvelut
	soveltaa ohjattuna sovittujen tehtävien hoitamisessa tarvittavaa tietopohjaa	soveltaa yrityksen toiminnassa tarvittavaa tietopohjaa	soveltaa itsenäisesti yrityksen toiminnassa tarvittavaa tietopohjaa
	selvittää opastettuna, mitä lainsäädäntö edellyttää kirjanpidolta	selvittää, mitä lainsäädäntö edellyttää kirjanpidolta	selvittää, mitä ja miksi lainsäädäntö edellyttää kirjanpidolta
	säilyttää ohjattuna tarvittavat kuitit ja tositteet kirjanpitoa varten.	säilyttää kirjanpidossa tarvittavat kuitit ja tositteet tulkitsee esim. tilitoimiston avulla yrityksen tulosta.	säilyttää kirjanpidossa tarvittavat kuitit ja tositteet tulkitsee esim. tilitoimiston avulla yrityksen tulosta ja tasetta.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Oppiminen ja ongelmanratkaisu	hakee ohjattuna tietoa keskeisistä tuotteita, palveluita ja sopimuksia koskevista säädöksistä	hakee tietoa keskeisistä tuotteita, palveluita ja sopimuksia koskevasta lainsäädännöstä ja säädöksistä	soveltaa keskeistä tuotteita, palveluita ja sopimuksia koskevaa lainsäädäntöä ja muita säädöksiä
Vuorovaikutus ja yhteistyö	osallistuu ryhmän valintojen ja päätösten valmisteluun	tekee ryhmässä ehdotuksia, valintoja ja päätöksiä	tekee ryhmässä perusteltuja ehdotuksia, valintoja ja päätöksiä yrityksen toiminnan kehittämiseksi
	arvioi opastettuna omaa toimintaansa ja työnsä etenemistä	arvioi omaa toimintaansa ja työnsä etenemistä	arvioi omaa toimintaansa ja työnsä sekä yritystoiminnan etenemistä
	osallistuu yhteistyöneuvotteluihin ryhmän jäsenten ja sidosryhmien kanssa	neuvottelee yhteistyöstä ryhmän jäsenten kanssa ja osallistuu yhteistyöneuvotteluihin sidosryhmien kanssa	neuvottelee yhteistyöstä ryhmän jäsenten ja sidosryhmien kanssa
Ammattietiikka	noudattaa ohjattuna yritystoiminnassa sovittuja taloudellisia, sosiaalisia ja kestävän kehityksen mukaisia arvoja	noudattaa yritystoiminnassa sovittuja taloudellisia, sosiaalisia ja kestävän kehityksen mukaisia arvoja	noudattaa yritystoiminnassa taloudellisia, sosiaalisia ja kestävän kehityksen mukaisia arvoja

Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	noudattaa alansa työturvallisuusohjeita omassa toiminnassaan ja asiakaspalvelutilanteissa	noudattaa alansa työturvallisuusohjeita omassa toiminnassaan ja asiakaspalvelutilanteissa	noudattaa alansa työturvallisuusohjeita omassa toiminnassaan ja asiakaspalvelutilanteissa
	suojautuu opastettuna työhön ja työympäristöön liittyviltä vaaroilta	suojautuu työhön ja työympäristöön liittyviltä vaaroilta	suojautuu työhön ja työympäristöön liittyviltä vaaroilta
	varmistaa opastettuna oman, työtovereiden ja asiakkaiden turvallisuuden tutuissa tilanteissa.	varmistaa ohjeiden mukaan oman, työtovereiden ja asiakkaiden turvallisuuden eri tilanteissa.	varmistaa oman, työtovereiden ja asiakkaiden turvallisuuden eri tilanteissa kehittää ryhmänsä turvallisuutta ja työkykyä kehittämällä omia työkäytäntöjään ja työympäristöään opastaa muita toimimaan terveellisesti ja turvallisesti toimiessaan ryhmän jäsenenä.

### Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa toimimalla yhteistyössä ryhmän, yhteistyö- tai partneriyrityksen ja eri toimijoiden kanssa esim. harjoitusyrityksessä tai vastaavassa.

Ammattiosaamisen näytössä osoitetaan kokonaan

- ◆ työprosessin hallinta
- ◆ työmenetelmien, -välineiden ja materiaalien hallinta
- ◆ työn perustana olevan tiedon hallinta
- ◆ elinikäisen oppimisen avaintaidot.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittavaa ammattitaitoa ei voida ammattiosaamisen näytössä osoittaa, sitä täydennetään muulla osaamisen arvioinnilla kuten haastattelujen, tehtävien ja muiden menetelmien avulla.

## 4.6.2 Työpaikkaohjaajaksi valmentautuminen

### Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- ♦ tunnistaa työpaikalla työssäoppimiseen tai ammattiosaamisen näyttöön sopivat työtehtävät ja selvittää niiden arvioinnin kohteet ja arviointikriteerit
- ♦ neuvotella työyhteisössä työssäoppimisen ja ammattiosaamisen näyttöjen toteuttamisesta
- ♦ valmistella yhteistyössä opettajan ja työpaikkaohjaajan kanssa työssäoppimisen ja ammattiosaamisen näytön suunnitelmia
- ♦ perehdyttää muita opiskelijoita työpaikalla tai oppilaitoksissa tehtäviin töihin, toimintatapoihin ja sääntöihin
- ♦ esitellä alansa työ- ja koulutusmahdollisuuksia esimerkiksi työelämään tutustumisjaksolla oleville opiskelijoille
- ♦ käydä ohjauskeskusteluja, kehittää toimintaansa palautteen perusteella ja sovittella näkemyseroja
- ♦ toimia erilaisten oppijoiden ja työtovereiden kanssa
- ♦ vastaanottaa ja antaa kehittävää palautetta
- ♦ itsearvioida työssäoppimisen ja ammattiosaamisen näyttöään ennalta sovittujen arvioinnin kohteiden ja arviointikriteereiden mukaan
- ♦ arvioida työhönsä liittyvät työturvallisuusriskit sekä osaa toimia ja ohjata myös muita toimimaan työturvallisuusohjeiden mukaisesti.

### Arviointi

Taulukkoon on koottu arvioinnin kohteet ja arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
1. Työprosessin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
Oman työn suunnittelu ja suunnitelmien tekeminen	Opiskelija valmistele ohjattuna työssäoppimisen ja ammattiosaamisen näytön suunnitelmia	valmistele annettujen ohjeiden mukaan työssäoppimisen ja ammattiosaamisen näytön suunnitelmia	valmistele itsenäisesti ja aloitteellisesti työssäoppimisen ja ammattiosaamisen näyttöjen suunnitelmaa

Työn kokonaisuuden hallinta	tarvitsee ajoittaista ohjausta.	tekee annetut tehtävät oma-toimisesti.	etenee työssään sujuvasti sovittaen työnsä työympäristön muuhun toimintaan.
-----------------------------	---------------------------------	--	---

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
<b>2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta</b>	<b>Tyydyttävä T1</b>	<b>Hyvä H2</b>	<b>Kiitettävä K3</b>
	Opiskelija		
Opiskelijan ohjaaminen	perehdyttää ohjattuna muita opiskelijoita	perehdyttää ohjeiden mukaisesti muita opiskelijoita ja käy ohjauskeskusteluja	perehdyttää muita opiskelijoita, toimii joustavasti erilaisten ihmisten kanssa ja sovittelee näkemyseroja
Opiskelijan arviointi	vastaanottaa ja antaa ohjattuna palautetta työtehtävistä sekä itsearvioi ohjattuna työssäoppimisen ja ammattiosaamisen näytöt sovittujen arvioinnin kohteiden ja kriteereiden mukaan.	vastaanottaa ja antaa palautetta työtehtävistä ja itsearvioi työssäoppimisen ja ammattiosaamisen näytöt sovittujen arvioinnin kohteiden ja kriteereiden mukaan.	käy rakentavia palautekeskusteluja sekä itsearvioi työssäoppimisen ja ammattiosaamisen näytöt ennalta sovittujen arvioinnin kohteiden ja kriteereiden mukaan.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
<b>3. Työn perustana olevan tiedon hallinta</b>	<b>Tyydyttävä T1</b>	<b>Hyvä H2</b>	<b>Kiitettävä K3</b>
	Opiskelija		
Oman alan työelämän ja ammatillisen koulutuksen tunteminen	esittelee joitakin alansa työ- ja koulutusmahdollisuuksia	esittelee alansa työ- ja koulutusmahdollisuuksia	esittelee itsenäisesti ja monipuolisesti alansa työ- ja koulutusmahdollisuuksia
Tutkinnon perusteiden tunteminen	tunnistaa ohjattuna työssäoppimisjaksolla opiskeltavat asiat ja ammattiosaamisen näytöillä arvioitavan osaamisen.	tunnistaa ohjeiden avulla työssäoppimisjaksolla opiskeltavat asiat ja ammattiosaamisen näytöillä arvioitavan osaamisen.	tunnistaa itsenäisesti työssäoppimisjaksolla opiskeltavat asiat ja ammattiosaamisen näytöillä arvioitavan osaamisen.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
<b>4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot</b>	<b>Tyydyttävä T1</b>	<b>Hyvä H2</b>	<b>Kiitettävä K3</b>
	Opiskelija		
Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	arvioi työhönsä liittyviä työturvallisuusriskejä sekä toimii työturvallisuusohjeiden mukaisesti.	arvioi työhönsä liittyvät työturvallisuusriskejä sekä toimii työturvallisuusohjeiden mukaisesti.	arvioi työhönsä liittyvät työturvallisuusriskejä sekä toimii ja ohjaa myös muita toimimaan työturvallisuusohjeiden mukaisesti.

## **Ammattitaidon osoittamistavat**

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa tekemällä suunnitelman ammattiosaamisen näytöstä tai työssäoppimisesta. Hän perehtyy työyhteisön toimintaan, työtehtäviin, työkuulttuuriin ja sääntöihin sekä arvioi työyhteisön työturvallisuusriskit ja työergonomiakysymykset oman työn osalta. Opiskelija kartoittaa mahdollisuudet toteuttaa työssäoppimista ja ammattiosaamisen näyttöjä työpaikalla. Opiskelija analysoi oman työssäoppimisensa ja ammattiosaamisen näyttönsä arvioinnit.

Ammattiosaamisen näyttö annetaan pääsääntöisesti jonkin muun ammattiosaamisen näytön yhteydessä.

Ammattiosaamisen näytössä osoitetaan vähintään

- ♦ työprosessin hallinta
- ♦ työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinnasta opiskelijan ohjaamisen, oppimisen ja osaamisen arviointi
- ♦ työn perustana olevan tiedon hallinnasta tutkintojen perusteiden tunteminen
- ♦ elinikäisen oppimisen avaintaidoista terveys, turvallisuus ja toimintakyky.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittavaa ammattitaitoa ei voida ammattiosaamisen näytössä osoittaa, sitä täydennetään muulla osaamisen arvioinnilla kuten haastattelujen, tehtävien ja muiden menetelmien avulla.

### **4.6.3 Ammattitaitoa syventävät ja laajentavat tutkinnon osat**

Koulutuksen järjestäjä tarjoaa hyväksymässään opetussuunnitelmassa työelämän alueellisten ja paikallisten tarpeiden mukaisia ammattitaitoa syventäviä tai laajentavia tutkinnon osia. Nämä tutkinnon osat on nimettävä työelämän toimintakokonaisuuksien pohjalta, niihin on laadittava ammattitaitovaatimukset ja arviointia varten arviointikriteerit ja ammattitaidon osoittamistavat perusteiden liiteosan kohdassa 9.3 olevaa ohjetta Ammattitaitovaatimukset, arvioinnin kohteet ja yleiset arviointikriteerit noudattaen. Koulutuksen järjestäjä voi tehdä yhteistyötä näiden tutkinnon osien tarjonnassa työelämän ja muiden koulutuksen järjestäjien kanssa.

#### 4.6.4 Ammattitaitoa täydentävät tutkinnon osat (yhteiset opinnot)

Koulutuksen järjestäjä tarjoaa opetussuunnitelmassaan ammattitaitoa täydentäviä tutkinnon osia (yhteisiä opintoja), jotka lisäävät opiskelijan mahdollisuutta valita luvussa 5 olevia ammattitaitoa täydentäviä tutkinnon osia (yhteisiä opintoja). Tutkinnon osat voivat olla pakollisten tutkinnon osien valinnaisia lisäosia (ks. tutkinnon perusteiden kohta 5.2.1). Koulutuksen järjestäjä määrittää näiden tutkinnon osien tavoitteet, keskeiset sisällöt ja arvioinnin. Tutkinnon osat voivat olla myös tutkinnon perusteiden kohdissa 5.2.2–5.2.7 esitettyjä ammattitaitoa täydentävien tutkinnon osien (yhteiset opinnot) valinnaisia tutkinnon osia. Koulutuksen järjestäjä voi tehdä niiden tarjonnassa yhteistyötä muiden koulutuksen järjestäjien kanssa. Opiskelija voi valita näitä tutkinnon osia myös muiden koulutuksen järjestäjien tarjonnasta.

#### 4.6.5 Lukio-opinnot

Koulutuksen järjestäjä tarjoaa opetussuunnitelmassaan opiskelijalle mahdollisuuden sisällyttää tutkintoonsa lukioiden järjestämiä lukio-opintoja, jotka toteutetaan lukion opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti ja joista lukio antaa todistuksen. Koulutuksen järjestäjän päätöksellä opiskelija voi valita lukio-opintoja (esimerkiksi verkko-opintoja) eri lukiokoulutuksen järjestäjien tarjonnasta.

#### 4.7 AMMATILLISTA OSAAMISTA YKSILÖLLISESTI SYVENTÄVÄT TUTKINNON OSAT (PERUSTUTKINTOA LAAJENTAVAT TUTKINNON OSAT)

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja voi yksilöllisesti sisällyttää perustutkintoonsa enemmän osia silloin, kun se on työelämän alakohtaisiin tai paikallisiin ammattitaitovaatimukseen vastaamisen ja tutkinnon suorittajan ammattitaidon syventämisen kannalta tarpeellista.

Ammatillista osaamista syventävät tutkinnon osat tulee mahdollisimman laajasti toteuttaa yhdessä työelämän kanssa työpaikoilla.

## 4.7.1 Yritystoiminta

### Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osaa

- ♦ arvioida oman osaamisensa (tuotteen tai palvelun) tuotteistamismahdollisuuksia
- ♦ selvittää perustettavan yrityksen liiketoimintaympäristöä
  - kartoittaa ja hankkia yhteistyöyrityksiä ja -kumppaneita
  - etsiä, tunnistaa ja arvioida yrityksen toimintamahdollisuuksia
- ♦ valita taloudellisesti kannattavan liikeidean sekä kehittää toiminta-ajatuksen
- ♦ laatia yritykselle liiketoimintasuunnitelman
  - suunnitella yrityksen talouden hoidon ja selvittää yrityksen toiminnan edellyttämät resurssit
  - esitellä liiketoiminta- ja taloussuunnitelman yritysneuvontapalveluiden tuottajille ja rahoittajille
  - neuvotella yrityksen toimintamahdollisuuksista ja rahoituksesta
  - suunnitella yrityksen tuotteiden valmistamisen tai palvelun tarjonnan
  - tehdä ja raportoida markkinointisuunnitelman ja päättää markkinointitoimenpiteistä
  - tehdä yrityksen tarvitsemat logistiset ratkaisut
  - tehdä yrityksen riskienhallinta-analyysin
  - suunnitella kannattavan liiketoiminnan toteutuksen ja ydintehtävät
- ♦ valita yritysmuodon, perustaa yrityksen ja lopettaa sen toiminnan.

### Arviointi

Taulukkoon on koottu arvioinnin kohteet sekä arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
1. Työprosessin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
Oman työn suunnittelu ja suunnitelmien tekeminen	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja suunnittelee opastettuna yrityksen toiminnan	suunnittelee yrityksensä toimintaa ja toimii omaaloitteisesti ja vastuullisesti	suunnittelee yrityksensä toimintaa innovatiivisesti ja toimii omaaloitteisesti, vastuullisesti ja kannustavasti

Työn kokonaisuuden hallinta	etenee opastettuna työssään järjestelmällisesti	etenee työssään järjestelmällisesti ja sujuvasti	etenee työssään järjestelmällisesti ja sujuvasti
	hankkii opastettuna yhteistyöyrityksen	hankkii yhteistyötahoja ja toimii yhteistyöverkostoissa	hankkii yhteistyötahoja ja hyödyntää yhteistyöverkostoja toiminnan kehittämisessä
Laadukas toiminta	toimii työilleen asetettujen laatu- ja muuttaa omaa toimintaansa annetun palautteen perusteella	toimii asetettujen laatu- ja arvioi omaa toimintaansa niiden saavuttamisessa	toimii asetettujen laatu- ja kehittää omaa toimintaansa niiden saavuttamiseksi
	toimii palveluhenkisesti.	toimii palveluhenkisesti ja asiakastyytyväisyyttä edistävasti.	toimii palveluhenkisesti ja asiakastyytyväisyyttä edistävasti.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Teknologia ja tietotekniikan käyttö	käyttää tavanomaisia yrityksensä perustamisessa tarvittavia työvälineitä, kuten laitteita ja koneita, tietokonetta ja ohjelmistoja	käyttää yrityksen perustamisessa tarvittavia työvälineitä, kuten laitteita ja koneita, tietokonetta ja ohjelmistoja	käyttää itsenäisesti yrityksen perustamisessa tarvittavia työvälineitä, kuten laitteita ja koneita sekä tietokonetta ja ohjelmistoja
	toimii tietoturvan periaatteiden mukaisesti.	toimii tietoturvan periaatteiden mukaisesti.	toimii tietoturvan periaatteiden mukaisesti.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
3. Työn perustana olevan tiedon hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Tuotteistamismahdollisuuksien arviointi	hyödyntää opastettuna tuotteistamisessa oman alan mahdollisuuksia yritystoimintaan	hyödyntää tuotteistamisessa oman alan tarjoamia mahdollisuuksia yritystoimintaan	hyödyntää tuotteistamisessa oman alan tarjoamia mahdollisuuksia yritystoimintaan
	etsii opastettuna erilaisista verkostoista saatavaa tietoa	etsii erilaisista verkostoista saatavaa tietoa	hyödyntää eri verkostoista saatavaa tietoa
	kartoittaa ohjattuna alalla toimivia yrityksiä ja tietoa yrittäjänä toimimisesta alallaan	kartoittaa alalla toimivia yrityksiä ja hakee tietoa yrittäjänä toimimisesta alallaan	kartoittaa alalla toimivia yrityksiä ja hakee tietoa yrittäjänä toimimisesta alallaan
Liiketoimintaympäristön selvittäminen	seuraa ohjattuna alan kehitystä yritystoiminnan aloittamisen kannalta	seuraa alan kehitystä yritystoiminnan aloittamisen kannalta	seuraa alan kehitystä ja kehitysnäkymiä yritystoiminnan aloittamisen kannalta
	arvioi opastettuna mahdollisuuksiaan yrittäjänä	arvioi mahdollisuuksiaan yrittäjänä	arvioi itsenäisesti mahdollisuuksiaan yrittäjänä ja asettaa itselleen kehitystavoitteita

Liikeidean valinta	selvittää opastettuna perustettavan yrityksen toimintamahdollisuuksia	selvittää ja raportoi perustettavan yrityksen toimintamahdollisuuksia	selvittää ja raportoi perustettavan yrityksen toimintamahdollisuuksia
	hakee ohjattuna tietoa keskeisiltä viranomaisilta	hakee tietoa keskeisiltä viranomaisilta	hakee itsenäisesti tietoa keskeisiltä viranomaisilta
	hankkii ohjattuna yrityksensä toiminnan suunnittelussa tarvittavaa tietoa mm. miten tuote tai palvelu tuotetaan, myydään ja talous hoidetaan	hankkii yrityksensä toiminnan suunnittelussa tarvittavaa tietoa mm. miten tuote tai palvelu tuotetaan, markkinoidaan, myydään ja talous hoidetaan	hyödyntää yrityksensä toiminnan suunnittelussa tarvittavaa tietoa siitä, miten tuote tai palvelu tuotetaan, markkinoidaan, myydään ja talous hoidetaan
Liiketoimintasuunnitelman laatiminen	hankkii ohjattuna yrityksensä logistiikan suunnittelussa tarvittavaa tietoa	hankkii yrityksensä logistiikan suunnittelussa tarvittavaa tietoa	hyödyntää yrityksensä logistiikan suunnittelussa tarvittavaa tietoa
	käyttää ohjattuna yrityksensä riskienhallinta-analyysissä tarvittavaa tietoa	käyttää yrityksensä riskienhallinta-analyysissä tarvittavaa tietoa	soveltaa yrityksensä riskienhallinta-analyysissä tarvittavaa tietoa
	hankkii ohjattuna tietoa yrityksensä perustamista ja toimintaa tukevista palveluista mm. tilitoimiston palvelut	hankkii tietoa yrityksensä perustamista ja toimintaa tukevista palveluista mm. tilitoimiston palvelut	hankkii tietoa yrityksensä perustamista ja toimintaa tukevista palveluista mm. tilitoimiston palvelut
	hankkii ohjattuna tietoa yrittäjän osuudesta kirjanpidossa ja tuloksen tulkinnasta	hankkii tietoa yrittäjän osuudesta kirjanpidossa ja yrityksen tuloksen tulkinnasta	hankkii tietoa yrittäjän osuudesta kirjanpidossa ja yrityksen tuloksen ja taseen tulkinnasta
	hakee ohjattuna tietoa keskeisistä tuotteista, palveluista ja sopimuksia koskevista säädöksistä	hakee tietoa keskeisistä tuotteista, palveluista ja sopimuksia koskevasta lainsäädännöstä ja säädöksistä	soveltaa keskeistä tuotteita, palveluita ja sopimuksia koskevaa lainsäädäntöä ja muita säädöksiä
Yritysmuodon valinta sekä yrityksen perustaminen ja lopettaminen	valitsee ohjattuna yritykselle yritysmuodon ja laatii yrityksen perustamis- ja lopettamisasiakirjat.	valitsee yritykselle yritysmuodon ja laatii yrityksen perustamis- ja lopettamisasiakirjat.	valitsee yritykselle yritysmuodon ja laatii yrityksen perustamis- ja lopettamisasiakirjat.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Oppiminen ja ongelmanratkaisu	tekee ohjattuna päätöksiä	tekee valintoja ja päätöksiä	tekee perusteltuja ehdotuksia, valintoja ja päätöksiä yrityksen toiminnan kehittämiseksi
	arvioi opastettuna omaa toimintaansa ja työnsä etenemistä	arvioi omaa toimintaansa ja työnsä etenemistä	arvioi oma-aloitteisesti omaa toimintaansa ja työnsä sekä yritystoiminnan etenemistä
Vuorovaikutus ja yhteistyö	neuvottelee opastettuna yhteistyöstä sidosryhmien kanssa	neuvottelee yhteistyöstä sidosryhmien kanssa	neuvottelee innovatiivisesti yhteistyöstä sidosryhmien kanssa

Ammattietiikka	noudattaa ohjattuna yritystoiminnan suunnittelussa sovittuja taloudellisia, sosiaalisia ja kestävän kehityksen mukaisia arvoja	noudattaa yritystoiminnan suunnittelussa sovittuja taloudellisia, sosiaalisia ja kestävän kehityksen mukaisia arvoja	noudattaa yritystoiminnan suunnittelussa taloudellisia, sosiaalisia ja kestävän kehityksen mukaisia arvoja
Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	tekee ohjattuna suunnitelmia alansa työturvallisuusohjeiden noudattamisesta yrityksessään	tekee suunnitelmia alansa työturvallisuusohjeiden noudattamisesta yrityksessään	tekee oma-aloitteisesti suunnitelmia alansa työturvallisuusohjeiden noudattamisesta yrityksessään
	tekee ohjattuna työsuojelun toimintaohjelmia työhön ja työympäristöön liittyvistä vaaroista.	tekee työsuojelun toimintaohjelmia yrityksessä tehtävään työhön ja työympäristöön liittyvistä vaaroista.	tekee työsuojelun toimintaohjelmia oma-aloitteisesti yrityksessä tehtävään työhön ja työympäristöön liittyvistä vaaroista.

## Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osoittaa ammattitaitonsa suunnittelemalla oman yrityksen toiminnan ja toimimalla yhteistyössä eri sidosryhmien kanssa.

Ammattiosaamisen näytössä osoitetaan kokonaan

- ◆ työprosessin hallinta
- ◆ työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta
- ◆ työn perustana olevan tiedon hallinta
- ◆ elinikäisen oppimisen avaintaidot.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittavaa ammattitaitoa ei voida ammattiosaamisen näytössä tai tutkintotilaisuudessa osoittaa, sitä täydennetään muulla osaamisen arvioinnilla kuten haastattelujen, tehtävien ja muiden menetelmien avulla.

## 4.7.2 Tutkinnon osat ammatillisista tutkinnoista (ammatilliset perustutkinnot, ammattitutkinnot ja erikoisammattitutkinnot)

### 1. Tutkinnon osat ammatillisista perustutkinnoista

Musiikkialan perustutkintoon voidaan opiskelijan tai tutkinnon suorittajan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman mukaan yksilöllisesti sisällyttää tutkinnon osia ammatillisista perustutkinnoista.

Näyttötutkintojärjestelmässä todistuksen perustutkinnon osan suorittamisesta antaa aina ko. perustutkinnosta vastaava tutkintotoimikunta, ja musiikkialaan kuu-

luvut tutkintotoimikunnat hyväksyvät kyseisen perustutkinnon osan osaksi musiikkialan perustutkintoa todistuksen perusteella.

## **2. Tutkinnon osat ammattitutkinnoista**

Musiikkialan perustutkintoon voidaan opiskelijan tai tutkinnon suorittajan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman mukaan yksilöllisesti sisällyttää tutkinnon osia ammattitutkinnoista.

Koulutuksen järjestäjällä tulee olla voimassa oleva ko. ammattitutkinnon järjestämissopimus tai koulutuksen järjestäjä voi ostaa tutkintotilaisuudet sellaiselta koulutuksen järjestäjältä, jolla on järjestämissopimus.

Ammatillisessa peruskoulutuksessa todistuksen ammattitutkinnon osan suorittamisesta antaa aina ko. ammattitutkinnosta vastaava tutkintotoimikunta ja koulutuksen järjestäjä hyväksyy kyseisen ammattitutkinnon osan opiskelijan tutkintotodistukseen.

Näyttötutkintojärjestelmässä todistuksen kyseisen ammattitutkinnon osan suorittamisesta antaa aina ko. ammattitutkinnosta vastaava tutkintotoimikunta. Musiikkialaan kuuluvat tutkintotoimikunnat hyväksyvät kyseisen ammattitutkinnon osan osaksi musiikkialan perustutkintoa todistuksen perusteella.

## **3. Tutkinnon osat erikoisammattitutkinnoista**

Musiikkialan perustutkintoon voidaan opiskelijan tai tutkinnon suorittajan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman mukaan yksilöllisesti sisällyttää osia erikoisammattitutkinnoista.

Koulutuksen järjestäjällä tulee olla voimassa oleva ko. erikoisammattitutkinnon järjestämissopimus tai koulutuksen järjestäjä voi ostaa tutkintotilaisuudet sellaiselta koulutuksen järjestäjältä, jolla on järjestämissopimus.

Ammatillisessa peruskoulutuksessa todistuksen erikoisammattitutkinnon osan suorittamisesta antaa aina ko. erikoisammattitutkinnosta vastaava tutkintotoimikunta, ja koulutuksen järjestäjä hyväksyy kyseisen erikoisammattitutkinnon osan opiskelijan tutkintotodistukseen.

Näyttötutkintojärjestelmässä todistuksen kyseisen erikoisammattitutkinnon osan suorittamisesta antaa aina ko. erikoisammattitutkinnosta vastaava tutkintotoimikunta. Musiikkialaan kuuluvat tutkintotoimikunnat hyväksyvät kyseisen erikoisammattitutkinnon osan osaksi musiikkialan perustutkintoa todistuksen perusteella.

### 4.7.3 Ammatillista osaamista yksilöllisesti syventävät paikallisesti tarjottavat tutkinnon osat ammatillisessa peruskoulutuksessa

Koulutuksen järjestäjä voi tarjota hyväksymässään opetussuunnitelmassa opiskelijalle mahdollisuuden suorittaa ammatillista osaamista yksilöllisesti syventäviä tutkinnon osia, jotka vastaavat työelämän alueellisiin ja paikallisiin ammattitaitovaatimuksiin ja opiskelijan ammattitaidon syventämistarpeisiin. Tutkinnon osat on nimettävä ja niihin on laadittava ammattitaitovaatimukset, arviointia varten arviointikriteerit ja ammattitaidon osoittamistavat.

## 4.8 OPINNÄYTE AMMATILISESSA PERUSKOULUTUKSESSA

Opiskelija suunnittelee ja tekee omaa osaamistaan kokoavan opinnäytteen, joka voi olla esimerkiksi tuote, työnäyte, portfolio tai esitys. Opiskelija tunnistaa keskeiset ammatilliset vahvuutensa ja kehittää opinnäytettä tehdessään luovuuttaan, innovatiivisuuttaan sekä edistää ammatillista kasvuaan. Hän esittelee ja arvioi opinnäytteensä sekä sen suunnittelun ja toteutuksen. Opiskelija edistää opinnäytteellä omaa työllistymistään.

Koulutuksen järjestäjä päättää opinnäytteen toteutustavan.

# 5

## AMMATTITAITOA TÄYDENTÄVIEN TUTKINNON OSIEN, 20 OV (YHTEISET OPINNOT) TAVOITTEET JA ARVIOINTI AMMATILLISESSA PERUSKOULUTUKSESSA

### 5.1 PAKOLLISET TUTKINNON OSAT

#### 5.1.1 Äidinkieli, 4 ov

##### 5.1.1.1 ÄIDINKIELI, SUOMI

#### Tavoitteet

Opiskelija

- ♦ viestii ja toimii vuorovaikutustilanteissa siten, että hän kykenee harjoittamaan ammattiaan, osallistumaan työelämään, toimimaan aktiivisena kansalaisena ja hakeutumaan jatko-opintoihin
- ♦ hallitsee musiikkialan työelämässä tarvittavat tekstitaidot
- ♦ osaa toimia monikulttuurisessa ja monikielisessä ympäristössä
- ♦ ymmärtää ammattialansa liittyvien tekstien keskeiset käsitteet, olennaisen sisällön ja tarkoituksen
- ♦ hankkii eri tavoilla tietoa eri lähteistä sekä välittää sitä suullisesti ja kirjallisesti
- ♦ tulkitsee erilaisia tekstilajeja ja kaunokirjallisuutta
- ♦ arvioi omaa äidinkielen taitoaan ja kehittää sitä jatkuvasti
- ♦ osaa toimia erilaisissa oman ammattialansa vuorovaikutustilanteissa
- ♦ hallitsee oman ammattialansa erilaiset puheviestintätilanteet esimerkiksi työsuorituksen ja opinnäytteen esittelyn
- ♦ osaa laatia ammattinsa ja yhteisönsä tavallisimmat kirjalliset työt kuten esite-tekstit, tarjoukset ja sopimukset
- ♦ osaa toimia työnhakutilanteessa ja laatia työpaikanhakuun liittyvät asiakirjat
- ♦ hyödyntää alansa ammattilehtiä ja muita viestintävälineitä
- ♦ käyttää mediaa kriittisesti ja tuntee lähteiden käytön periaatteet
- ♦ kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan ja osallistuu rakentavasti työpaikansa viestintään.

## Arviointi

Taulukkoon on koottu arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle sekä arvioinnin kohteet. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Tiedonhankinta	hakee ohjatusti ammattialansa kannalta keskeistä tietoa selkeistä teksteistä	hankkii ammattialaansa liittyvää tietoa erilaisista lähteistä ja käyttää luotettavia tekstejä	hakee tietoa erilaisista lähteistä ja vaikeaselkoisistakin teksteistä sekä arvioi niiden luotettavuutta
Tekstien ymmärtäminen	ymmärtää ammattitaidon kannalta keskeisen tekstin päätarkoituksen ja osaa yhdistää sen tietoja omiin kokemuksiinsa ja tietoihinsa	ymmärtää tekstin tarkoituksen ja pääsisällön sekä osaa yhdistää ja vertailla sen yksityiskohtia omiin kokemuksiinsa ja tietoihinsa suhteuttaen	ymmärtää sekä tekstin tarkoituksen ja sanoman että yksityiskohtien merkityksen, tekee johtopäätöksiä ja arvioi tekstin sisältöä ja ilmaisutapaa
Kirjallinen viestintä	kirjoittaa ohjatusti ammattitaidon kannalta keskeisiä tekstejä	kirjoittaa ammattitaidon kannalta keskeisiä tekstejä	kirjoittaa tavoitteellisesti ja työostää tekstejään oman arvioinnin ja palautteen pohjalta
	tuntee oikeinkirjoituksen perusasioita	käyttää sujuvaa lause- ja virkerakennetta ja jaksottaa tekstiä	hallitsee kielenkäytön perusnormit sekä hioo tuottamiensa tekstien kieli- ja ulkoasua
	laatii ohjatusti ja mallin mukaan asiakirjat	laatii asianmukaiset asiakirjat	laatii asianmukaisia asiakirjoja ja osaa soveltaa asiakirjamalleja
	käyttää mallin mukaan tekstilajiin kuuluvia vaatimuksia	käyttää tekstilajiin kuuluvia vaatimuksia ja muutakin tekstilajitietämystään	soveltaa tekstilajin vaatimuksia omista teksteistään
Vuorovaikutus ja työelämän kielenkäyttötilanteissa toimiminen	toimii asiallisesti vuorovaikutustilanteissa, mm. työnhakutilanteessa	toimii asiallisesti ja kohteliaasti vuorovaikutustilanteissa, mm. työnhakutilanteessa	toimii erilaisissa vuorovaikutustilanteissa asiakaslähtöisesti, joustavasti ja vakuuttavasti
	osallistuu keskusteluun käyttämällä puheenvuoroja	osallistuu keskusteluun ja vie keskustelua tavoitteellisesti eteenpäin	osallistuu aktiivisesti ja rakentavasti keskusteluun ja kantaa osaltaan vastuuta viestintäilmapiiiristä
	perustelee mielipiteensä	perustelee monipuolisesti mielipiteensä ja väitteensä	perustelee monipuolisesti näkemyksiään sekä arvioi vaikuttamispyrkimyksiä
	osaa pitää lyhyen esityksen	saa puhuessaan kontaktin kuulijoihinsa ja osaa rakentaa puheenvuoronsa niin, että sitä on helppo seurata	pystyy puhuessaan ylläpitämään vuorovaikutusta, osaa havainnollistaa esitystään ja rakentaa sen sisällön loogiseksi

Mediaosaaminen	tuntee ammattialansa keskeiset mediat	käyttää keskeisiä viestintävälineitä ja osaa arvioida mediatekstejä	hyödyntää monipuolisesti viestintävälineitä ja arvioi kriittisesti mediatekstejä
	noudattaa ohjatusti tekijänoikeuksia	tuntee tekijänoikeudet oikeutena ja velvoitteena, noudattaa tekijänoikeuksia mm. ilmoittamalla lähteensä	osaa viitata käyttämiinsä lähteisiin ja tarvittaessa pyytää niihin käyttöluvan
Kielen ja kulttuurin tunteminen	tunnistaa oman kielen ja kulttuurienvälisen viestinnän merkityksen	ottaa huomioon kulttuurienvälisen viestinnän omassa vuorovaikutuksessaan	soveltaa kulttuurienvälistä viestintää ja omaa kulttuuriosaamistaan sekä toimii suvaitsevasti
	käyttää kirjallisuutta ja muita taidemuotoja elämyksellisesti.	osaa eritellä kirjallisuutta ja muita taidemuotoja.	osaa analysoida ja tulkita kirjallisuutta ja muita taidemuotoja.

**Elinikäisen oppimisen avaintaidot:** 1. Oppiminen ja ongelmanratkaisu, 2. Vuorovaikutus ja yhteistyö, 7. Estetiikka, 8. Viestintä ja mediaosaaminen, 10. Teknologia ja tietotekniikka, 11. Aktiivinen kansalaisuus ja eri kulttuurit.

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssit *Kieli, tekstit ja vuorovaikutus* (ÄI1), *Tekstien rakenteita ja merkityksiä* (ÄI2), *Tekstit ja vaikuttaminen* (ÄI4) sekä jokin seuraavista *Kirjallisuuden keinoja ja tulkintaa* (ÄI3), *Teksti, tyylit ja konteksti* (ÄI5), *Kieli, kirjallisuus ja identiteetti* (ÄI6) tai *Puheviestinnän taitojen syventäminen* (ÄI7) korvaavat *Äidinkieli, suomi* -opinnot ammattitaitoa täydentävissä tutkinnon osissa (yhteiset opinnot).

### 5.1.1.2 ÄIDINKIELI, RUOTSI

Ruotsinkielisessä koulutuksessa äidinkielen opintojen tavoitteet ja arviointikriteerit vastaavat *Äidinkieli, suomi* -opintojen tavoitteita ja arviointikriteerejä.

### 5.1.1.3 ÄIDINKIELI, SAAME

#### Tavoitteet

##### Opiskelija

- ◆ hankkii monipuolisia kielellisiä ja kirjallisia kokemuksia saamen kielessä
- ◆ ymmärtää kielellisiä juuriaan ja oman kielellisen identiteettinsä kehittymistä
- ◆ tunnistaa kielen ja kulttuurin merkityksen työyhteisön toiminnalle
- ◆ perehtyy saamenkieliseen kertomaperinteeseen ja sen merkitykseen saamelais-ten kielelle ja kulttuurille
- ◆ hankkii tietoa eri saamenkielisiä lähteistä sekä välittää sitä kirjallisesti ja suul- lisesti
- ◆ laajentaa kokemus- ja yhteistyöpiiriä saamen kielessä myös Pohjoismaissa ja Venäjällä asuviin musiikkialan saamenkielisiin kollegoihin
- ◆ ymmärtää monikulttuurisuuden ja -kielisyyden merkityksen sekä kehittää kie- llistä ja kulttuurista suvaitsevaisuuttaan
- ◆ laatii ammattialansa ja yhteisönsä tavallisimmat kirjalliset työt saamen kielellä
- ◆ laatii raportin ja työpaikanhakuun liittyvät asiakirjat saamen kielellä
- ◆ osaa toimia työnhakutilanteissa ja muissa ammattialansa puheviestintätilan- teissa
- ◆ osaa toimia erilaisissa ammattialansa vuorovaikutustilanteissa saamen kielellä
- ◆ osaa viestiä ja olla vuorovaikutuksessa saamen kielellä, niin että hän voi osallis- tua työelämään, toimia aktiivisena kansalaisena ja harrastaa jatko-opintoja
- ◆ arvioi omaa äidinkielen taitoaan.

#### Arviointi

Taulukkoon on koottu arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle sekä arvioin- nin kohteet. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tut- kinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Kielen ja kulttuurin tunteminen	tuntee saamenkulttuurin keskeiset piirteet	tuntee kansallisen saamen kielen taustaa ja kulttuurin muodostusta	vahvistaa ja kehittää omaa kielellistä identiteettiään
	käyttää ohjatusti saamen kielen kertomaperinnettä	tuntee saamenkulttuuria ja perehtyy sen ominaislaatuun, mm. kertomaperinteeseen	käyttää saamen kielen kertomaperinnettä ja tuntee sen kautta saamelaiden historiaa
	tunnistaa kielten ja kulttuurien moninaisuuden ja merkityksen	ottaa toiminnassaan huomioon eri kielten ja kulttuurien merkityksen viestintätilanteissa	tunnistaa saamen ja suomen kielen yhteisiä juuria
Tiedonhankinta ja mediaosaaminen	hyödyntää ohjatusti alansa ammattilehtiä ja muita viestintävälineitä	käyttää alan keskeisiä viestintävälineitä	hankkii ja analysoi itseään rikastuttavia kokemuksia hyödyntämällä erilaisia viestintävälineitä
	tuntee keskeiset mediat, joita ammattialalla käytetään	tunnistaa median erilaisia vaikutuskeinoja ja arvioi niitä	hyödyntää monipuolisesti alansa keskeisiä mediasisältöjä ja tekee mediakriittisiä tulkintoja
Tekstien ymmärtäminen	ymmärtää saamenkielisen tekstin päätarkoituksen ja osaa yhdistää sen tietoja omaisiin kokemuksiinsa ja tietoihinsa	ymmärtää saamenkielisen tekstin tarkoituksen ja pääsisällön sekä osaa yhdistää ja vertailla sen yksityiskohdista omaisiin kokemuksiinsa ja tietoihinsa suhteuttaen	ymmärtää sekä tekstin tarkoituksen ja sanoman merkityksen, tekee johtopäätöksiä ja arvioi tekstin sisältöä ja ilmaisutapaa
Kirjallinen viestintä	osaa saamen kielen oikeinkirjoituksen perusasiat	käyttää sujuvaa lause- ja virkerakennetta ja jaksottaa tekstiä	suunnittelee kirjoittamistaan tavoitteen mukaisesti sekä työstää tekstiään oman ja toisten arvion perusteella
	kirjoittaa aiheesta kokonaisen virkkeen ja tietotekniikkaa hyödyntäen	laatii sisällöltään ja ulkoasultaan perustellun tekstin, joka vastaa otsikkoa ja tarkoitusta	laatii sisällöltään monipuolisen ja rakenteeltaan selkeän ja johdonmukaisen tekstin
		viestii kirjallisesti tilanteen vaatimalla tavalla	laatii ammattinsa ja yhteisönsä kirjallisia töitä saamen kielellä
Vuorovaikutus ja työelämän kielenkäyttötilanteissa toimiminen	toimii vuorovaikutustilanteissa asiallisesti	toimii vuorovaikutustilanteissa asiallisesti ja kohteliaasti	toimii vuorovaikutustilanteissa joustavasti ja vakuuttavasti
	osallistuu keskusteluun käyttämällä puheenvuoron	osallistuu keskusteluun ja vie keskustelua tavoitteen suunnassa eteenpäin	osallistuu aktiivisesti ja rakentavasti keskusteluun
	pitää lyhyen esityksen.	saa puhuessa kontaktin kuulijoihinsa ja rakentaa puheenvuoronsa niin, että sitä on helppo seurata.	ylläpitää puhuessaan vuorovaikutusta, havainnollistaa esitystään ja rakentaa sen sisällön loogiseksi.

**Elinikäisen oppimisen avaintaidot:** 2. Vuorovaikutus ja yhteistyö, 8. Viestintä ja mediaosaaminen, 11. Aktiivinen kansalaisuus ja eri kulttuurit.

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssit *Kieli, tekstit ja vuorovaikutus* (ÄIS1), *Tekstien rakenteita ja merkityksiä* (ÄIS2), *Vaikuttamisen keinoja* (ÄIS4) ja lisäksi jokin seuraavista *Kaunokirjalliset tekstit* (ÄIS3), *Teksti, tyyli ja konteksti* (ÄIS5), *Kieli, kirjallisuus ja identiteetti* (ÄIS6) tai *Puheviestintä* (ÄIS7) korvaavat *Äidinkieli, saame*-opinnot ammattitaitoa täydentävissä tutkinnon osissa (yhteiset opinnot).

### 5.1.1.4 ÄIDINKIELI, VIITTOMAKIELI

#### Tavoitteet

Opiskelija

- ♦ osaa harjoittaa viittomakielellä musiikkialaan liittyviä taitoja
- ♦ arvostaa viittomakielen taitoa osana omaa identiteettiään
- ♦ toimii viittomakielisissä sekä puhuttua ja kirjoitettua kieltä käyttävissä vuorovaikutustilanteissa
- ♦ osaa viestiä ja olla vuorovaikutuksessa viittomakielellä työelämässä, aktiivisena kansalaisena ja harjoittaa jatko-opintoja
- ♦ osaa viestiä siten, että sosiaalinen vuorovaikutus, oppiminen ja työelämässä menestyminen ovat mahdollisia.

#### Arviointi

Taulukkoon on koottu arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle sekä arvioinnin kohteet. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Kielen ja kulttuurin tunteminen	ymmärtää viittomakielisen yhteisön aseman monikielisessä suomalaisessa yhteiskunnassa	vertailee viitottua ja puhuttua kieltä käyttävien kulttuurien kommunikaatiota	tuntee hyvin viittomakielisen yhteisön taustan ja osaa edustaa vähemmistökulttuuriaan monikielisessä valtakulttuurissa
	tunnistaa viitotun ja puhutun kielen ominaispiirteet	käyttää hyväkseen viitotun ja puhutun kielen ominaispiirteitä	vahvistaa ja kehittää omaa kielellistä identiteettiään ja ammattialan viittomia

Viittomakielen kieli-tiedon tunteminen	tuntee viittomakielen perusrakenteen	nimeää oman äidinkielenä peruspiirteitä ja analysoi omaa kielenkäyttöään suhteessa muihin	hallitsee viittomakielen perusrakenteen
	käyttää ohjatusti viittomakielen sanakirjoja	käyttää itsenäisesti viittomakielten sanakirjoja	etsii monipuolisesti tietoja viittomakielten sanakirjoista ja oppikirjoista
	tunnistaa viittomakielen eri muotoja (yleis- ja puhekielen tilanteet)	pohtii viittomakielisten tekstien tavoitteellista sisältöä	tuntee viittomakielen kielelliset ominaispiirteet
Vuorovaikutus ja työelämän kielenkäyttötilanteissa toimiminen	käyttää ammattiin liittyviä viittomia ohjatusti	hallitsee yleisviittomiston ja tietää ammattiin liittyvän viittomiston	tuntee hyvin ammattiin liittyvän viittomiston ja ammatilliseen identiteettiin kuuluvat kielelliset ominaispiirteet
	toimii asiallisesti vuorovaikutustilanteissa	osallistuu keskusteluun ja vie keskustelua tavoitteen suunnassa eteenpäin	käyttää rakenteeltaan sujuvaa ja ilmaisultaan rikasta viittomakieltä monipuolisesti
	lukee viittomakielisiä (videoituja) tekstejä	selittää ammattialaan liittyviä seikkoja viittomakielellä esityksessä tai muille suunnatuissa ohjeissa	lukee viittomakielisiä tekstejä kriittisesti ja käyttää saamiaan uusia tietoja hyväkseen
	tuottaa ja ymmärtää viittomakieltä	tuottaa lyhyitä viittomakielisiä esityksiä ja käyttää viittomakieltä keskusteluissa	ylläpitää puhuessaan vuorovaikutusta sekä tuottaa viittomakielisiä esityksiä
	pitää lyhyen esityksen viittomakielellä	toimii erilaisissa ympäristöissä viittomakielisten ja kuulevien kanssa	hyödyntää esityksissä viittomakielisten kulttuurissa esiintyviä ilmaisu- ja esiintymistapoja
Opiskelutaitojen ja apuvälineiden käyttäminen	osaa käyttää viittomakielen tulkkia kahdenkeskisissä keskustelutilanteissa	tietää, miten ja milloin tulkkia käytetään	osaa käyttää viittomakielen tulkkia sujuvasti eri tilanteissa
	käyttää ammattikirjallisuutta ja työohjeita ohjattuna viittomakielen avulla	käyttää tiedonhakuja sujuvasti ja etsii tietoa omatoimisesti erilaisista lähteistä	tulkitsen saamaansa tietoa eri näkökulmista ja välittää sitä viittomakielellä eteenpäin
	käyttää muistitekniikoita ohjatusti ammattialan työtehtävissä	käyttää erilaisia oppimisstrategioita viittomakielen opiskelussa	hyödyntää eri oppimisstrategioita viittomakielen opiskelussaan
	hallitsee viestintäteknologian perusteet ja tiedonhankutaidot.	tuottaa yksinkertaisia esityksiä viestintävälineillä.	käyttää viestintävälineitä monipuolisesti viittomakielisten esitysten tuottamisessa.

**Elinikäisen oppimisen avaintaidot:** 1. Oppiminen ja ongelmanratkaisu, 2. Vuorovaikutus ja yhteistyö, 8. Viestintä ja mediaosaaminen.

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssit *Kieli, tekstit ja vuorovaikutus* (ÄIV1), *Tekstien rakenteita ja merkityksiä* (ÄIV2), *Tekstit ja vaikuttaminen* (ÄIV4) ja jokin seuraavista *Kirjallisuuden keinoja ja tulkintaa* (ÄIV3), *Teksti, tyyli ja konteksti* (ÄIV5), *Kieli, kirjallisuus ja identiteetti* (ÄIV6) tai *Puheviestinnän taitojen syventäminen* (ÄIV7) korvaavat *Äidinkieli, viittomakieli* -opinnot ammattitaitoa täydentävissä tutkinnon osissa yhteiset opinnot.

### 5.1.1.5 ÄIDINKIELI, OMA ÄIDINKIELI VIERASKIELISILLÄ OPISKELIJOILLA

#### Tavoitteet

Opiskelija

- ♦ lukee, kirjoittaa ja ilmaisee itseään oman äidinkielen avulla
- ♦ ymmärtää kielellisiä juuriaan ja oman kielellisen identiteettinsä kehittymistä
- ♦ käyttää sekä omaa kieltään että suomen kieltä eri yhteyksissä
- ♦ hankkii eri tavoilla tietoa eri lähteistä sekä välittää sitä suullisesti ja kirjallisesti
- ♦ osaa kielellisesti viestiä ja olla vuorovaikutuksessa, jotta voi osallistua työelämään, toimia aktiivisena kansalaisena ja harjoittaa jatko-opintoja
- ♦ osaa toimia monikulttuurisessa yhteiskunnassa sekä musiikkialan ammatillisissa yhteyksissä arvostaen omaa kieltään ja samalla suomalaisuutta.

#### Arviointi

Taulukkoon on koottu arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle sekä arvioinnin kohteet. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Kielen ja kulttuurin tunteminen	hahmottaa oman kiелensä kirjoitustavat	lukee ja kirjoittaa omalla kielellään lyhyitä tekstejä	lukee monipuolisia tekstejä omalla kielellään ja kirjoittaa erilaisia tarkoituksia varten
	osaa kertoa oman kieliympäristönsä ja kulttuurinsa keskeisistä piirteistä	tutustuu käytännössä oman kiелensä ja kulttuuriympäristönsä kirjallisuuteen	tuntee oman äidinkiелensä rakennetta ja oikeakiелisyyttä
	osaa nimetä oman kiелensä kulttuurisia juuria	tuntee oman kiелensä kulttuurisia juuria ja kiелisukulaisuussuhteita	saavuttaa vahvan kulttuurisen identiteetin ja säilyttää kulttuurisiteensä siihen ympäristöön, jossa on kasvanut
		tuntee äidinkiелensä käyttömahdollisuuksia ja vaihtelua omalla kiелialueellaan	on kiinnostunut äidinkiелästään ja omasta kiелitautastaan ja on motivoitunut kehittämään äidinkiелien taitoaan edelleen
Tiedonhankinta ja mediaosaaminen	tuntee oman kiелensä tärkeimpiä viestintäkanavia	hankkii tietoja eri viestintävälineitä hyödyntäen omalla äidinkiелellään (esim. sanakirjat, tietoverkot)	hankkii tietoja eri viestintävälineitä hyödyntäen omalla äidinkiелellään ja vertailee kriittisesti eri lähteitä
Vuorovaikutus ja työelämän kiелenkäyttötilanteissa toimiminen	osaa pitää lyhyen esityksen omalla äidinkiелellään	osaa viestiä ymmärrettävästi omalla äidinkiелellään ammattialan asioista	laatii erilaisia tekstejä oman kulttuurinsa viestintätavotonta noudattaen ja käyttää suullista äidinkiелien taitoaan aktiivisesti
	tuntee puheilmaston muotoja omassa ja suomalaisessa kulttuurissa	vertailee oman kiелensä ja suomen kiелien käyttöä	vertailee omaa kieltään ja suomen kieltä puhuvien kommunikaatiota
	ilmaisee itseään suullisesti kulttuuriympäristönsä yhteisössä tavallisimmissa kiелenkäyttötilanteissa.	käyttää omalla kielellään ammattialansa keskeisiä käsitteitä ja ottaa osaa keskusteluun omalla kiелialueellaan	osaa toimia oman kulttuurinsa parissa vastaavassa ammatissa
		ymmärtää kaksikiелisyyden merkityksen omalle työelämälle.	laajentaa sanavarastoaan ammattialalla ja kehittää ammatitaitoaan tarvittaessa omalla kielellään.

**Elinikäisen oppimisen avaintaidot:** 2. Vuorovaikutus ja yhteistyö, 8. Viestintä ja mediaosaaminen, 10. Teknologia ja tietotekniikka, 11. Aktiivinen kansalaisuus ja eri kulttuurit.

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssit *Oma äidinkieli ja sen käyttö* (ÄIM1), *Kielialueen kulttuuri* (ÄIM3), *Viestintä ja yhteiskunta* (ÄIM4) ja *Tiedon maailma* (ÄIM6) korvaavat *Äidinkieli, oma äidinkieli vieraskielisillä opiskelijoilla* -opinnot ammattitaitoa täydentävissä tutkinnon osissa (yhteiset opinnot).

### 5.1.1.6 ÄIDINKIELI, SUOMI TOISENA KIELENÄ

#### Tavoitteet

Opiskelija

- ♦ hallitsee sellaiset viestintä- ja vuorovaikutustaidot, että omaa riittävät valmiudet työelämään, aktiiviseen kansalaisuuteen ja jatko-opintoihin
- ♦ ymmärtää suomenkielisen suullisen viestinnän keskeiset sisällöt ja seuraa vai-vattomasti musiikkialan opinnoissa käsiteltävää asiaa sekä kykenee osallistu-maan työskentelyyn
- ♦ ymmärtää kirjallisen oppimateriaalin keskeiset sisällöt ja pystyy käyttämään niitä opinnoissa etenemiseen
- ♦ saa virikkeitä ja elämyksiä tutustuessaan kirjallisuuteen ja erilaisiin tekstilajeihin suomeksi ja mahdollisuuksien mukaan äidinkielellään
- ♦ tuottaa ammatissaan tarpeellisia ja muita tekstejä
- ♦ hallitsee suomen kielen keskeiset rakenteet sekä oman alansa ammattisanaston ja sanontatavat
- ♦ osaa toimia ammatissaan suomalaisen työelämän ja yhteiskunnan keskeisten toimintatapojen mukaan
- ♦ hakee tietoa eri lähteistä, käyttää sanakirjoja ja tekee muistiinpanoja itsenäises-ti sekä käyttää kirjallista ja tietoverkoissa olevaa aineistoa kielitaitonsa kehittä-miseksi ja opintojensa edistämiseksi.

#### Arviointi

Taulukkoon on koottu arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle sekä arvioin-nin kohteet. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tut-kinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Tiedonhankinta	hakee ohjatusti ammattialansa kannalta keskeistä tietoa selkeistä teksteistä	hankkii ammattialaansa liittyvää tietoa erilaisista lähteistä ja käyttää luotettavia tekstejä	hakee tietoa erilaisista lähteistä ja vaikeaselkoisistakin teksteistä sekä arvioi niiden luotettavuutta
Tekstien ymmärtäminen	ymmärtää lyhyitä käytännönläheisiä tekstejä, avainsanoja ja tärkeitä yksityiskohtia sekä ammattialansa sisältöjä käsitteleviä tekstejä	ymmärtää tekstejä oman alansa tai yleisistä aiheista sekä jonkin verran päättelyä vaativia tekstejä, osaa etsiä ja yhdistellä tietoja useammasta muutaman sivun pituisesta tekstistä	ymmärtää itsenäisesti tekstejä myös abstrakteista aiheista, jotka voivat liittyä myös oman alan työhön ja työturvallisuuteen, hahmottaa nopeasti tekstin sisällön ja sen tarpeellisuuden ja soveltaa sitä erilaisiin tehtäviin
Kirjallinen viestintä	kirjoittaa lyhyen, sidosteisen tekstin tutuista aiheista tavallisimmissa kirjallisen viestinnän muodoissa sekä hallitsee yleisissä ja ammatillisissa tilanteissa tarvittavien tekstien laadintaan riittävän sanaston ja rakenteet	kirjoittaa tekstejä sekä tutuista abstrakteista ja oman ammattialansa aiheista, käyttää monenlaisen kirjoittamiseen tarvittavaa sanastoa ja lauserakenteita sekä kirjoittaa ymmärrettävää ja kohtuullisen virheetöntä kieltä	kirjoittaa selkeitä ja yksityiskohtaisia tekstejä myös abstrakteista aiheista sekä työtehtävistään, yhdistelee tai tiivistää eri lähteistä poimittuja tietoja tekstiinsä, hallitsee laajan sanaston ja vaativia lauserakenteita sekä kielelliset keinot selkeän, sidosteisen tekstin laatimiseksi
Vuorovaikutus ja työelämän kielenkäyttötilanteissa toimiminen	ymmärtää opiskelua tai oman alansa työtä käsittelevän puheen ja tavallista sanastoa sisältävän keskustelun	ymmärtää yleisiä aiheita ja asiantietoa sisältävät sekä omaan ammattialaansa liittyvät keskustelut ja hallitsee sanaston	ymmärtää konkreetin ja abstraktin sekä omaa ammattialaa käsittelevän puhutun kielen, erottaa erilaiset puhetyylit ja osaa tiivistää kuulemastaan avainkohdat ja tärkeät yksityiskohdat
	kertoo tutuista asioista ja selviytyy epävirallisista keskusteluista sekä viestii ammattialaansa liittyvissä erilaisissa tilanteissa	kertoo tavallisista, konkreetteista aiheista ja selostaa alansa työtehtäviin liittyviä aiheita sekä viestii ja käyttää kohtalaisen laajaa sanastoa, monenlaisia rakenteita ja mutkikkaita lauseita	viestii selkeästi kokemuspääpiiriinsä ja ammattialaansa liittyvissä tilanteissa sekä useimmissa käytännöllisissä ja sosiaalisissa tilanteissa sekä muodollisissa keskusteluissa, käyttää kielen rakenteita ja laajahkoa sanastoa

Kielen ja kulttuurin tunteminen	tuntee suomalaista yhteiskuntaa, kulttuuria ja ymmärtää kulttuurien välisen viestinnän merkityksen	ymmärtää suomalaisen yhteiskunnan normeja ja työelämän toimintatapoja sekä ottaa huomioon kulttuurien välisen viestinnän omassa vuorovaikutuksessaan	soveltaa tietoaan suomalaisen yhteiskunnan normeista ja työelämän toimintatavoista sekä soveltaa kulttuurienvälisestä viestintästä omaa kulttuuriosaamistaan
Kielenopiskelu	tuntee erilaisia kielenopiskelun työtapoja ja sanakirjojen ja muiden tietolähteiden käytön periaatteita.	soveltaa erilaisia kielenopiskelun työtapoja ja käyttää sanakirjoja ja muita tietolähteitä ymmärtämisen avuksi.	soveltaa opiskelussaan erilaisia kielenopiskelun strategioita sekä käyttää sanakirjoja ja muita tietolähteitä tuottamistehtävien apuna.

**Elinikäisen oppimisen avaintaidot:** 1. Oppiminen ja ongelmanratkaisu, 2. Vuorovaikutus ja yhteistyö, 8. Viestintä ja mediaosaaminen, 11. Aktiivinen kansalaisuus ja eri kulttuurit.

Suomen kielen opintojen tavoitteiden määrittelyssä käytetään Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteisen eurooppalaisen viitekehyksen kuvausasteikkoa, jonka B2.1-taso (itsenäisen kielitaidon perustaso) kuvaa pääpiirteittäin opiskelijan kiitettävää osaamista koulutuksen lopussa. (Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Published by arrangement with the Council of Europe 2001. Eurooppalainen viitekehys. Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteinen eurooppalainen viitekehys. Suomen-tanur Irma Huttunen ja Hanna Jaakkola 2003.)

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssit *Perusteet hallintaan* (S21), *Kieli käyttöön* (S22), *Syvämmät tekstitaidot* (S24) ja *Suomalainen kulttuuri* (S25) korvaavat *Äidinkieli, suomi toisena kielenä* -opinnot ammattitaitoa täydentävissä tutkinnon osissa (yhteiset opinnot).

### 5.1.1.7 ÄIDINKIELI, RUOTSI TOISENA KIELENÄ

Ruotsinkielisessä koulutuksessa *Äidinkieli, ruotsi toisena kielenä* -opintojen tavoitteet ja arviointikriteerit vastaavat *Äidinkieli, suomi toisena kielenä* -opintojen tavoitteita ja arviointikriteerejä.

## 5.1.1.8 ÄIDINKIELI, SUOMI VIITTOMAKIELISILLE

### Tavoitteet

Opiskelija

- ♦ hankkii ja välittää tietoa yksilöllisten lähtökohtiensa mukaan ja kommunikoi suomen kielellä eri tilanteissa
- ♦ osaa ottaa huomioon käytettävissä teksteissä yhteydet työelämän vaatimuksiin sekä kuurojen kulttuuriin ja historiaan
- ♦ tuottaa ammattialalla tarvittavia tekstejä
- ♦ käyttää ammatillista suomen kieltä sekä muita kielellisiä valmiuksiaan toimissaan yhteistyössä kuulevien kanssa
- ♦ vertailee viitotun ja puhutun tai kirjoitetun kielen ilmaisukeinoja ja kielioppeja
- ♦ osaa työskennellä aktiivisesti sekä suomen kieltä että viittomakieltä käyttävissä yhteisöissä ja ammattitehtävissä.

### Arviointi

Taulukkoon on koottu arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle sekä arvioinnin kohteet. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Tiedonhankinta	hankkii ohjatusti tietoa suomen kielellä	käyttää suomen kieltä ammattialansa tiedonhankinnassa	hankkii itsenäisesti tietoa kirjallisista ja digitaalisista lähteistä ja arvioi niitä kriittisesti
Tekstin ymmärtäminen	ymmärtää yleisluontoisen ja ammattialan kirjoitetun tekstin keskeisen sisällön	ymmärtää yleisluonteisen tekstin sisällön ja tyylilajin ja vertaa kirjakielistä, yleiskielistä ja puhekielistä tekstiä	ymmärtää vaivatta sekä yleisluontoisia että ammatteihin liittyviä kirjoitettuja tekstejä

Kirjallinen viestintä	kirjoittaa yleisistä aiheista ja käyttää ymmärrettävää kieltä	laatii yleisluontoisesta tekstistä lyhyen kirjallisen tiivistelmän	kirjoittaa sujuvasti ymmärrettävää, selvää ja huoliteltua yleiskieltä sekä hallitsee oikeinkirjoitus- ja välimerkkisäännöt
	laatii ohjatusti ja mallin mukaan asianmukaiset työnhakuasiakirjat	laatii asianmukaiset työnhakuasiakirjat	laatii omaa osaamista perustelevat asianmukaiset työnhakuasiakirjat
	kirjoittaa yleiskieltä niin että selviytyy tutuista viestintätilanteista	osallistuu ymmärrettävästi kirjalliseen viestintään	välittää ja selittää kirjoitettuja tekstejä viittomakielellä kommentoi tekstejä ja tiedonlähteitä kriittisesti
Vuorovaikutus ja työelämän kielenkäyttötilanteissa toimiminen	lukee ammatti-, kulttuuri- ja yksityiselämän tekstiesimerkkejä	reagoi asianmukaisesti erilaisiin viesteihin ja pyytää lisätietoja tarvittaessa	välittää määräyksiä ja viestejä ja suoriutuu työtehtävistä suomen kielellä
	toimii yhteistyökykyisesti työtehtävissä tarvittaessa apuvälineitä käyttäen	toimii yhteistyökykyisesti tiimin jäsenenä ja osaa välittää viestejä	toimii tiimissä ja viestii ammattimaisesti ja vastuuntuntoisesti sekä kuulevien että kuurojen kanssa
Mediaosaaminen	tunnistaa ja havainnoi muuttuvaa mediaympäristöä	seuraa ja arvioi kriittisesti median ilmaisutapoja ja sisältöjä	käyttää sanastoja ja sähköisiä tietokantoja joustavasti tekstin ymmärtämiseen
Viittomakielen ja puhutun kielen kieliopin piirteiden tunteminen	tuntee kirjoitetun ja viitotun kielen keskeiset erot.	vertailee keskeisiä puhutulle kielelle luonteenomaisia rakenteita vastaaviin viittomakielen rakenteisiin.	tuntee puhutun suomen kielen toimintaperiaatteen ja muodon ja vertaa vastaaviin viittomakielen rakenteisiin.

**Elinikäisen oppimisen avaintaidot:** 1. Oppiminen ja ongelmanratkaisu, 2. Vuorovaikutus ja yhteistyö, 8. Viestintä ja mediaosaaminen.

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssit *Kieli, tekstit ja vuorovaikutus* (V21), *Tekstien rakenteita ja merkityksiä* (V22), *Tekstit ja vaikuttaminen* (V24) sekä jokin seuraavista *Kirjallisuuden keinoja ja tulkintaa* (V23), *Teksti, tyyli ja konteksti* (V25), *Kieli, kirjallisuus ja identiteetti* (V26) tai *Puheviestinnän taitojen syventäminen* (V27) korvaavat *Äidinkieli, suomi viittomakielisille* -opinnot ammattitaitoa täydentävissä tutkinnon osissa (yhteiset opinnot).

## 5.1.1.9 ÄIDINKIELI, ROMANI

### Tavoitteet

Opiskelija

- ♦ käyttää romanikieltä ja kulttuuriperintöä vuorovaikutuksen ja ajattelun välineenä romaniyhteisössä ja ammatillisissa yhteyksissä
- ♦ hankkii tietoa eri romanikielisisistä lähteistä
- ♦ hallitsee sellaiset viestintä- ja vuorovaikutustaidot, että hän voi osallistua työelämään, toimia aktiivisena kansalaisena ja hakeutua jatko-opintoihin
- ♦ toimii erilaisissa ammattialansa vuorovaikutustilanteissa romanikielellä
- ♦ hallitsee ammattialansa puheviestintätilanteet
- ♦ hallitsee romanikielen keskeiset rakenteet sekä ammattialansa sanaston ja sanontatavat.

### Arviointi

Taulukkoon on koottu arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle sekä arvioinnin kohteet. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Kielen ja kulttuurin tunteminen	tuntee romanikulttuurin keskeiset piirteet sekä analysoi omaa kielenkäyttöään suhteessa muihin	tuntee kansallisen romanikielen taustaa ja kulttuuria sekä vahvistaa ja kehittää omaa kielellistä identiteettiään	ymmärtää omalla kohdallaan kielellisen identiteetin merkityksen ja toimii romanikulttuurin mukaisesti
Tiedon hankinta	hakee ohjatusti tietoa selkeistä romanikielisisistä teksteistä	hakee monenlaista tietoa selkeistä romanikielisisistä teksteistä	hallitsee romanikielellä olemassa olevat lähteet ja materiaalit ja hyödyntää niitä kirjoituksissaan
Tekstin ymmärtäminen	ymmärtää romanikielisen tekstin päätarkoituksen ja osaa yhdistää sen tietoja omaiin kokemuksiinsa ja tietoihinsa	ymmärtää pääpiirteissään romanikielisen asiatekstin ja tuottaa erilaisia romanikielisiä tekstejä	ymmärtää sekä tekstin tarkoituksen ja sanoman merkityksen, tekee johtopäätöksiä ja arvioi tekstin sisältöä ja ilmaisutapaa

Vuorovaikutus ja työelämän kielenkäyttötilanteissa toimiminen	osallistuu ymmärrettävästi kirjalliseen ja suulliseen viestintään työpaikalla	viestii romanikielellä suullisesti ja kirjallisesti tilanteen vaatimalla tavalla	viestii romanikielellä suullisesti ja kirjallisesti tilanteen vaatimalla tavalla ja kehittää taitojaan palautteen perusteella
		reagoi asianmukaisesti erilaisiin viesteihin ja pyytää lisätietoja tarvittaessa	selviytyy luontevasti romanikielellä erilaisissa tilanteissa
Romanikielen kielitiedon tunteminen	hallitsee riittävän sanavaraston tutuista asioista romanikielellä.	käyttää kielen muotoja melko varmasti sekä suullisessa että kirjallisessa viestinnässä.	käyttää sujuvaa romanikielen lause- ja virkerakennetta.

**Elinikäisen oppimisen avaintaidot:** 1. Oppiminen ja ongelmanratkaisu, 2. Vuorovaikutus ja yhteistyö, 11. Aktiivinen kansalaisuus ja eri kulttuurit.

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssit *Kielipohjan vahvistaminen* (ÄIR1), *Kielitaidon laajentaminen lähipiirin ulkopuolelle* (ÄIR2), *Romanikieli ja -kulttuuri nyky-yhteiskunnassa* (ÄIR6) ja jokin seuraavista kursseista *Romanien suullinen ja kirjallinen perinne* (ÄIR3), *Romanikielen ja -kulttuurin historia ja levinneisyys* (ÄIR4), *Romanien kirjallisuus ja muu taide* (ÄIR5) tai *Romanikielen puhetaito ja puhe- ja puhokulttuuri* (ÄIR7) korvaavat *Äidinkieli, romani* -opinnot ammattitaitoa täydentävissä tutkinnon osissa (yhteiset opinnot).

## 5.1.2 Toinen kotimainen kieli

### 5.1.2.1 TOINEN KOTIMAINEN KIELI, RUOTSI, 1 OV

#### Tavoitteet

Opiskelija

- ♦ selviytyy alansa rutiininomaisista työtehtävistä ja arkipäivän tilanteista toisella kotimaisella kielellä
- ♦ ymmärtää molempien kansalliskielten ja kulttuurien merkityksen monikulttuurisessa Suomessa.

## Arviointi

Taulukkoon on koottu arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle sekä arvioinnin kohteet. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Tiedon hankinta	tuntee sanakirjojen ja muiden tietolähteiden käytön periaatteet	käyttää sanakirjoja ja jonkin verran myös muita, kuten esimerkiksi sähköisiä, tietolähteitä	käyttää sanakirjoja, myös sähköisiä, ja muuta lähdeaineistoa hankkiakseen lisätietoa omaa alaa käsittelevistä vieraskielisistä yksinkertaisista ohjeistuksista
Tekstien ymmärtäminen ja kirjallinen viestintä	ymmärtää apuvälineitä käyttäen lyhyiden ja yksinkertaisten omaan työhön ja työturvallisuuteen liittyvien kirjallisten viestien sisällön	kirjoittaa mallin mukaan lyhyitä työhön liittyviä tekstejä kuten työ- ja turvallisuusohjeet	kirjoittaa lyhyitä työhön liittyviä muistiinpanoja, ohjeita tai tilauslistoja
Vuorovaikutus ja työelämän kielenkäyttötilanteissa toimiminen	kertoo muutamalla sanalla itsestään tai tutuista asioista omassa työssään	selviytyy rutiininomaisesti päivittäiseen elämään liittyvistä puhetilanteista, jos puhukumppani puhuu hitaasti ja käyttää yksinkertaista, keskeistä sanastoa	toimii tavanomaisimmissa viestintätilanteissa sekä kasvotusten että puhelimesta ja tarvittaessa pyytää tarkennusta tai selvennystä
Kielen ja kulttuurin merkitys	on tietoinen ruotsin kielen ja kulttuurin merkityksestä	ymmärtää ruotsin kielen ja kulttuurin merkityksen kohdatessaan pohjoismaalaisia	ymmärtää ruotsin kielen ja kulttuurin aseman monikulttuurisessa Suomessa
Kielenopiskelu	tunnistaa omat oppimistrategiansa.	tunnistaa omien oppimistrategioidensa vahvuuksia ja heikkouksia.	kokeilee uusia strategioita ja oppimistapoja.

**Elinikäisen oppimisen avaintaidot:** 1. Oppiminen ja ongelmanratkaisu, 2. Vuorovaikutus ja yhteistyö, 8. Viestintä ja mediaosaaminen, 11. Aktiivinen kansalaisuus ja eri kulttuurit.

Arvosana hyvä H2 vastaa Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteisen eurooppalaisen viitekehyksen kuvausasteikolla kuullun ja tekstin ymmärtämisessä kielitaidon taitotasoa A1.3–A2.1 ja puhumisessa ja kirjoittamisessa taitotasoa A1.3–A2.1. (Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Published by arrangement with the Council of Europe 2001. Eurooppalainen viitekehys. Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteinen eurooppalainen viitekehys. Suomentanut Irma Huttunen ja Hanna Jaakkola 2003.)

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssi *Arkielämää Pohjoismaissa* (RUA1) tai *Koulu ja vapaa-aika* (RUB1) korvaa *Toinen kotimainen kieli, ruotsi* -opinnot ammattitaitoa täydentävissä tutkinnon osissa (yhteiset opinnot).

## 5.1.2.2 TOINEN KOTIMAINEN KIELI, SUOMI, 2 OV

### Tavoitteet

Opiskelija omaa sellaiset viestintä- ja vuorovaikutustaidot, että hän selviytyy alansa työtehtävistä suomen kielellä ja ymmärtää suomen kielen merkityksen työelämässä ja yksityiselämässään.

### Arviointi

Taulukkoon on koottu arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle sekä arvioinnin kohteet. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Tiedon hankinta	tuntee sanakirjojen ja muiden tietolähteiden käytön periaatteet	hyödyntää ammattisanakirjoja sekä suomenkielisiä tietokantoja	käyttää sanakirjoja, käsi- kirjoja, hakuteoksia sekä suomenkielistä internetiä tiedon hankinnassa
Tekstien ymmärtäminen ja kirjallinen viestintä	ymmärtää suomen kielellä kirjoitettujen yksikertaisten, työhön tai arkitilanteisiin liittyvien ohjeiden tai ilmoitusten sisällön	ymmärtää suomen kielellä kirjoitettujen työhön tai arkitilanteisiin liittyvien ohjeiden tai ilmoitusten sisällön	lukee vaivatta ja ymmärtää erilaisia ammattiin liittyviä tekstejä sekä käsikirjoja ja seuraa alan tapahtumia suomenkielisistä ammattijulkaisuista sekä yhteiskunnan tapahtumia suomenkielisistä tiedotusvälineistä
	kirjoittaa lyhyitä ilmoituksia, täyttää lomakkeita ja kirjoittaa apuvälineitä käyttäen jopa lyhyitä selostuksia suomeksi	kirjoittaa ilmoituksia, kirjeitä sekä tarpeen tullen apuvälineitä käyttäen pidempiäkin selostuksia tai pöytäkirjoja suomeksi	täyttää lomakkeita, kirjoittaa tilauksia, kirjeitä ja raportteja sekä vastaa kirjallisesti kyselyihin suomen kielellä

Vuorovaikutus ja työelämän kielenkäyttötilanteissa toimiminen	ymmärtää yksinkertaiset ohjeet ja käskytykset jotka liittyvät työhön tai arkitilanteisiin ja pystyy auttavasti kohtaamaan asiakasta tai työtoveria suomen kielellä ja ymmärtää esitettyjä kysymyksiä	ymmärtää selkeitä ohjeita sekä normaalitempoista puhetta työpaikalla tai puhelimessa, osaa kohdata ja ymmärtää asiakasta tai työtoveria sekä seuraa tiedotusvälineitten välityksellä alan ja yhteiskunnan tapahtumia	ymmärtää jopa nopeassa tempossa erilaisia ohjeistuksia ja keskustelua joka liittyy ammattialaan, osaa kohdata suomenkielisiä asiakkaita rennosti ja ymmärtää heidän tarkoituksia sekä toiveita
	palvelee tyydyttävästi suomenkielisiä asiakkaita, selviää jokapäiväisistä tilanteista sekä hoitaa tärkeimmät työtehtävät suomeksi	palvelee suomenkielisiä asiakkaita hyvin, vastaa kysymyksiin ja hoitaa työasioita puhelimitse sekä osallistuu työpaikalla rutiininomaisiin keskusteluihin suomen kielellä	keskustelee vaivatta työtehtävistään suomeksi, osaa kuvata toimintoja ja yksityiskohtia sekä avaa ja käy vaihtelevan tempoista keskustelua suomen kielellä
Kielen ja kulttuurin merkitys	ymmärtää suomen kielen hallinnan merkityksen jokapäiväisessä kanssakäymisessä sekä suomenkielisessä työyhteisössä toimiessaan	työskentelee hyvin suomenkielisessä työyhteisössä ja pyrkii määrätietoisesti kehittymään ammattikielen käytössä	osallistuu aktiivisesti suomenkieliseen työyhteisöön ja osoittaa kiinnostusta suomenkieliseen kulttuuriin
Kielen opiskelu	tunnistaa omat oppimistrategiansa.	tunnistaa omien oppimistrategioidensa vahvuuksia ja heikkouksia.	kokeilee uusia strategioita ja oppimistapoja.

**Elinikäisen oppimisen avaintaidot:** 1. Oppiminen ja ongelmanratkaisu, 2. Vuorovaikutus ja yhteistyö, 8. Viestintä ja mediaosaaminen, 11. Aktiivinen kansalaisuus ja eri kulttuurit.

Arvosana hyvä H2 vastaa Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteisen eurooppalaisen viitekehyksen kuvausasteikolla kuullun ja tekstin ymmärtämisessä kielitaidon taitotasoa B1.2. ja puhumisessa ja kirjoittamisessa taitotasoa B1.1. (Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Published by arrangement with the Council of Europe 2001. Eurooppalainen viitekehys. Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteinen eurooppalainen viitekehys. Suomentanut Irma Huttunen ja Hanna Jaakkola 2003.)

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssit *Arkielämä ja vapaa-aika* (FINA1) ja joku seuraavista kurseista: *Luonto ja ympäristö* (FINA2), *Kaupankäynti, tekniikka ja viestintä* (FINA3), *Yhteiskunta ja tiedotusvälineet* (FINA4), *Koulutus, ammatti- ja talouselämä* (FINA5) tai *Suomalainen kulttuuri ja kirjallisuus* (FINA6) korvaavat *Toinen kotimainen kieli, suomi* -opinnot ammattitaitoa täydentävissä tutkinnon osissa (yhteiset opinnot).

## 5.1.3 Vieras kieli

### 5.1.3.1 VIERAS KIELI, A-KIELI, 2 OV

#### Tavoitteet

Opiskelija

- ♦ viestii ja toimii vuorovaikutustilanteissa siten, että hän kykenee harjoittamaan ammattiaan, osallistumaan työelämään, toimimaan aktiivisena kansalaisena ja hakeutumaan jatko-opintoihin
- ♦ hallitsee musiikkialan työtehtävissä tarvittavan kielitaidon
- ♦ osaa toimia monikulttuurisessa ja monikielisessä ympäristössä.

#### Arviointi

Taulukkoon on koottu arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle sekä arvioinnin kohteet. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Tiedonhankinta	hakee tietoa työhönsä liittyvistä materiaaleista ja ohjeista ohjattuna ja sanakirjoja käyttäen	hakee omaa alaa koskevaa tietoa sanakirjoja ja jonkin verran myös muita, kuten esimerkiksi sähköisiä, tietolähteitä käyttäen	hakee monipuolisesti omaa alaa koskevaa tietoa, soveltaa tietojaan ja taitojaan sekä perustelee ratkaisunsa
Tekstien ymmärtäminen sekä kirjallinen viestintä	ymmärtää lyhyitä ja yksinkertaisia oman alansa työhön liittyviä kirjallisia viestejä	ymmärtää työhönsä ja alansa tuotteisiin ja prosesseihin liittyviä kirjallisia ohjeita apuvälineitä käyttäen ja tekee tarkentavia kysymyksiä sekä osaa toimia niiden mukaan	ymmärtää työhönsä ja alansa tuotteisiin ja prosesseihin liittyviä kirjallisia ohjeita sekä työstä annettua palautetta
	kirjoittaa ohjattuna mallin mukaan työhönsä liittyviä yksinkertaisia ja lyhyitä tekstejä	kirjoittaa mallin mukaan työhönsä liittyviä yksinkertaisia ja lyhyitä tekstejä	kirjoittaa tavanomaisia henkilökohtaisia viestejä ja lyhyitä tekstejä sekä täyttää yksinkertaisia työhönsä liittyviä asiakirjoja

Vuorovaikutus ja työelämän kielenkäyttötilanteissa toimiminen	ymmärtää lyhyitä ja yksinkertaisia oman alansa työhön liittyviä suullisia viestejä ja osaa toimia niiden mukaan	ymmärtää tavanomaisimpia työhönsä ja alansa tuotteisiin ja prosesseihin liittyviä suullisia ohjeita ja osaa toimia niiden mukaan	ymmärtää keskeiset ajatukset tavanomaisesta normaalitempoisesta puheesta ja toimii niiden mukaan
	kertoo lyhyesti itsestään ja alansa työtehtävistä vastamalla esitettyihin kysymyksiin ennakoitavissa olevissa ja tutuissa työtilanteissa	kertoo itsestään ja työtehtävistään siten, että tulee ymmärretyksi ja osallistuu keskusteluun, mikäli keskustelukumppani puhuu hitaasti ja käyttää yksinkertaisia rakenteita	kertoo tutuissa tilanteissa työpaikastaan ja työstään ja siihen liittyvistä normeista ja tavoista sekä tarvittaessa ottaa selvää muiden maiden vastaavista asioista sekä hankkii kysymällä työhönsä liittyviä lisäohjeita
Kielen ja kulttuurin tuntemus	on tietoinen opiskelemaansa kielen ja sen edustaman kulttuurin merkityksestä	ymmärtää opiskelemaansa kielen ja sen edustaman kulttuurin merkityksen	soveltaa vieraan kielen ja kulttuurin tietojaan ja taitojaan
Kielenopiskelu	tunnistaa omat oppimisstrategiansa.	arvioi oppimisstrategioidensa vahvuuksia ja heikkouksia.	vahvistaa oppimistaan kokeilemalla uusia strategioita ja oppimistapoja.

**Elinikäisen oppimisen avaintaidot:** 1. Oppiminen ja ongelmanratkaisu, 2. Vuorovaikutus ja yhteistyö, 8. Viestintä ja mediaosaaminen, 11. Aktiivinen kansalaisuus ja eri kulttuurit.

Arvosana hyvä H2 vastaa Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteisen eurooppalaisen viitekehyksen kuvausasteikolla kuullun ja tekstin ymmärtämisessä kielitaidon taitotasoa A2.2 ja puhumisessa ja kirjoittamisessa taitotasoa A2.1. (Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Published by arrangement with the Council of Europe 2001. Eurooppalainen viitekehys. Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteinen eurooppalainen viitekehys. Suomentanut Irma Huttunen ja Hanna Jaakkola 2003.)

Osaamisen tunnustamisessa lukion A-kielen kurssit *Nuori ja hänen maailmansa* ja *Opiskelu ja työ* korvaavat *Vieras kieli, A-kieli* -opinnot ammattitaitoa täydentävissä tutkinnon osissa (yhteiset opinnot).

## 5.1.3.2 VIERAS KIELI, B-KIELI, 2 OV

## Tavoitteet

Opiskelija

- ♦ selviytyy arkielämän tavanomaisissa palvelutilanteista
- ♦ osaa toimia ennakoitavissa olevissa ja toistuvissa työelämän viestintätilanteissa, esim. esiintymis- ja asiakastilanteissa vieraalla kielellä.

## Arviointi

Taulukkoon on koottu arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle sekä arvioinnin kohteet. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Tiedonhankinta	tuntee sanakirjojen ja muiden tietolähteiden käytön periaatteet	käyttää sanakirjoja ja muita tietolähteitä, myös sähköisiä, ymmärtämisen apuna	käyttää sanakirjoja ja muita tietolähteitä, myös sähköisiä, tekstin tuottamisen apuna
Tekstien ymmärtäminen sekä kirjallinen viestintä	kirjoittaa ohjatusti ja apuvälineitä käyttäen yksinkertaisia tekstejä, kuten ohjeita, mainoksia tai luetteloja tutuista aiheista	kirjoittaa apuvälineitä käyttäen lyhyitä, yksinkertaisia sanontoja ja lauseita sisältäviä tekstejä, kuten ohjeita, mainoksia tai luetteloja, jotka liittyvät hyvin tuttuihin aiheisiin	kirjoittaa muun muassa yksinkertaisia sanontoja ja lauseita sisältäviä tekstejä, kuten ohjeita, mainoksia tai luetteloja, jotka liittyvät niin yksityis- kuin työelämänkin tuttuihin aiheisiin
Vuorovaikutus ja työelämän kielenkäyttötilanteissa toimiminen	pystyy muutamalla sanalla kertomaan itsestään ja työstään, esim. tunnistaa työkaluja, ammattinimikkeitä ja työtehtäviä	esittää yksinkertaisia kysymyksiä ja vastaa mallin mukaan käsiteltäessä välitöntä, konkreettista ympäristöä ja häntä itseään, kun puhelukumppani puhuu hitaasti ja selkeästi	esittää yksinkertaisia kysymyksiä ja vastaa käsiteltäessä välitöntä, konkreettista ympäristöä ja häntä itseään, kun puhelukumppani puhuu selkeästi, sekä pyytää tarvittaessa selvennystä viestii suullisesti esimerkiksi esittäytyessään sekä arkipäivän ja työelämän tutuissa tilanteissa
Kielen ja kulttuurin tuntemus	tunnistaa ja erottaa uusia äänneitä ja merkkejä	kirjoittaa uusia merkkejä ja tuottaa uusia äänneitä	edistää uuden kielen oppimista vertaamalla jo opittuihin kieliin

Kielenopiskelu	tunnistaa omat oppimisstrategiansa.	arvioi oppimisstrategioidensa vahvuuksia ja heikkouksia.	vahvistaa oppimistaan kokeilemalla uusia strategioita ja oppimistapoja ymmärtämisen avuksi.
----------------	-------------------------------------	--	---

**Elinikäisen oppimisen avaintaidot:** 1. Oppiminen ja ongelmanratkaisu, 2. Vuorovaikutus ja yhteistyö.

Arvosana hyvä H2 vastaa Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteisen eurooppalaisen viitekehyksen kuvausasteikolla kuullun ja tekstin ymmärtämisessä kielitaidon taitotasoa A1.1 ja puhumisessa ja kirjoittamisessa taitotasoa A1.1. (Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Published by arrangement with the Council of Europe 2001. Eurooppalainen viitekehys. Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteinen eurooppalainen viitekehys. Suomentanut Irma Huttunen ja Hanna Jaakkola 2003.)

Osaamisen tunnustamisessa lukion B1-kurssit *Nuori ja hänen maailmansa* ja *Opiskelu, työ ja yhteiskunta* korvaavat *Vieras kieli, B-kieli* -opinnot ammattitaitoa täydentävissä tutkinnon osissa (yhteiset opinnot).

## 5.1.4 Matematiikka, 3 ov

### Tavoitteet

Opiskelija

- ♦ hallitsee peruslaskutoimitukset, prosenttilaskennan ja mittayksiköiden muunnokset ja käyttää niitä ammattialaan liittyvissä laskutoimituksissa
- ♦ laskee pinta-aloja ja tilavuuksia sekä soveltaa geometriaa ammattialan vaatimassa laajuudessa
- ♦ käyttää sopivia matemaattisia menetelmiä ammattitehtäviin liittyvien ongelmien ratkaisussa
- ♦ ilmaisee muuttujien välisiä riippuvuuksia matemaattisilla lausekkeilla
- ♦ muodostaa ja laatii ammattialan tehtäviin liittyviä yhtälöitä, lausekkeita, taulukoita ja piirroksia sekä ratkaisee työssä tarpeellisia matemaattisia tehtäviä yhtälöillä, päättelämällä, kuvaajien avulla sekä arvioi tulosten oikeellisuutta
- ♦ käyttää matemaattisten ongelmien ratkaisussa apuna laskinta, tietokonetta ja tarvittaessa muita matematiikan apuvälineitä.

## Arviointi

Taulukkoon on koottu arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle sekä arvioinnin kohteet. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Peruslaskutoimitukset, prosenttilaskenta ja mittayksikkömuunnokset sekä matemaattiset peruskäsitteet ja esitystavat	suorittaa työtehtäviin liittyvät rutiininomaiset laskutoimitukset ja tuntee keskeisimmät matemaattiset käsitteet ja esitystavat	suorittaa sujuvasti ammattiin liittyvät laskutoimitukset ja käyttää jossakin määrin matemaattisia käsitteitä ja esitystapoja ilmaisussaan	soveltaa ammattialalla tarvittavia laskutoimituksia ja arvioi tulosten tarkkuutta sekä hallitsee ammattialalla käytettävät matemaattiset käsitteet ja esitystavat
Matemaattiset menetelmät ja ongelmanratkaisu sekä tulosten arviointi	ratkaisee työtehtäviin liittyvät keskeiset matemaattiset ongelmat joko päättämällä, graafisesti tai laskennallisesti sekä osaa arvioida tulosten suuruusluokkaa	ratkaisee ammattiin liittyviä ongelmia matemaattisten menetelmien avulla sekä arvioi tulosten oikeellisuutta	soveltaa matemaattisia menetelmiä ammattialaan liittyvien ongelmien ratkaisussa ja -asettelussa sekä arvioi menetelmien luotettavuutta ja tarkkuutta
Laskimen ja tietokoneen käyttäminen	käyttää laskinta ja tietokonetta työtehtäviin liittyvien matemaattisten perustehtävien ratkaisemiseen	käyttää sujuvasti laskinta ja tietokonetta ammattiin liittyvien matemaattisten ongelmien ratkaisemiseen	käyttää soveltaen laskinta ja tietokonetta ammattialaan liittyvien ongelmien ratkaisemiseen
Numeerisen tiedon käsittely, analysointi ja tuottaminen	käyttää tiedonlähteenä tilastoja, taulukoita ja graafisia esityksiä	käyttää tilastoja, taulukoita ja graafisia esityksiä ammattiin liittyvien ongelmien ratkaisuun	soveltaa tilastoja, taulukoita ja graafisia esityksiä ammattialaan liittyvien ongelmien ratkaisuun sekä esittää tuottamiaan matemaattisia tuloksia tilastoina, taulukkoina ja graafisina esityksinä
	laskee ohjeen mukaan aineiston keskilukuja.	laskee keskeisimpiä tilastollisia tunnuslukuja.	laskee tai määrittää annetusta aineistosta keskeisimmät tilastolliset tunnusluvut.

**Elinikäisen oppimisen avaintaidot:** 1. Oppiminen ja ongelmanratkaisu, 9. Matematiikka ja luonnontieteet.

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssit *Lausekkeet ja yhtälöt* (MAB1) ja *Geometria* (MAB2) tai *Funktiot ja yhtälöt* (MAA1) ja toinen seuraavista lukion kursseista *Polynomifunktiot* (MAA2) tai *Geometria* (MAA3) korvaavat *Matematiikan* opinnot ammatitaitoa täydentävissä tutkinnon osissa (yhteiset opinnot).

## 5.1.5 Fysiikka ja kemia, 2 ov

### Tavoitteet

#### Opiskelija

- ◆ soveltaa ammattitehtäviensä kannalta keskeisiä fysiikan lakeja ja käsitteitä esim. akustiikan ja sähköopin alalta
- ◆ osaa työssään ja muussa toiminnassaan ottaa huomioon luonnon lainalaisuudet ja toimia niiden mukaisesti ympäristöä ja energiaa säästäten
- ◆ tarkastelee keskeisiä ympäristöongelmia luonnontieteelliseltä kannalta
- ◆ soveltaa ammattinsa kannalta keskeisiä fysiikan lakeja ja käsitteitä
- ◆ hallitsee ammattinsa kannalta keskeisiä akustiikan, mekaniikan, lämpöopin ja sähköopin peruskäsitteitä ja ilmiöitä niin, että hän osaa käsitellä ammatissaan tarvitsemiaan laitteita ja järjestelmiä turvallisesti ja taloudellisesti sekä työskennellä ergonomisesti
- ◆ ottaa huomioon työssään ympäristön ja ammatin kannalta keskeisiä kemian ilmiöitä
- ◆ säilyttää, käyttää oikein ja hävittää asianmukaisesti alalla tarvittavia aineita
- ◆ osaa tulkita aineiden terveyteen ja turvallisuuteen vaikuttavat tekijät tuotteiden merkinnöistä ja ottaa työskentelyssään huomioon aineiden erityisominaisuudet niin, ettei vaaranna omaa, muiden eikä ympäristön turvallisuutta
- ◆ tekee havaintoja ja mittauksia ammattinsa kannalta keskeisistä fysikaalisista ilmiöistä, esim. akustiikasta ja äänenvoimakkuudesta
- ◆ kerää, käsittelee ja analysoi tekemiään havaintoja ja mittauksia.

### Arviointi

Taulukkoon on koottu arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle sekä arvioinnin kohteet. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Lämpöopin, mekaniikan ja sähköopin lainalaisuuksien tunteminen ja huomioon ottaminen työssä	tuntee fysiikan lainalaisuuksia niin, että pystyy työtehtävissään ottamaan huomioon niihin liittyvät ilmiöt, mutta tarvitsee joissakin kohdin ohjausta	osaa ottaa huomioon fysiikkaan liittyvät ilmiöt työtehtävissään	osaa itsenäisesti soveltaa fysiikan lainalaisuuksia työssään

Kemiallisten aineiden ja yhdisteiden sekä niiden ominaisuuksien tunteminen ja huomioon ottaminen työssä	käsittelee, säilyttää ja hävittää oikein työtehtävissään tarvittavia kemikaaleja ja ottaa huomioon erilaisten aineiden ominaisuudet ja ympäristöriskit työssään, mutta tarvitsee osin ohjausta	käsittelee, säilyttää ja hävittää oikein työtehtävissään tarvittavia kemikaaleja ja ottaa huomioon erilaisten aineiden ominaisuudet ja ympäristöriskit tutuissa työtilanteissa	käsittelee, säilyttää ja hävittää oikein työtehtävissään tarvittavia kemikaaleja ja ottaa huomioon erilaisten aineiden ominaisuudet ja ympäristöriskit muuttuvissakin työtilanteissa
	tulkitssee osin ohjattuna tavallisimpia tuotemerkintöjä	tulkitssee tavallisimpia tuotemerkintöjä	tulkitssee itsenäisesti erilaisia alan tuotemerkintöjä
	laskee ohjattuna pitoisuuksia ja aineiden määriä sekä hankkii ohjeen mukaan tietoa kemikaalien käyttöturvallisuustiedotteista	laskee pitoisuuksia ja aineiden määriä sekä hankkii tietoa käyttöturvallisuustiedotteista	laskee pitoisuuksia ja aineiden määriä sekä hankkii tietoa käyttöturvallisuustiedotteista
Havainnointi ja mittaaminen	toteuttaa mittaukset käyttäen tavallisimpia mittausmenetelmiä ja -välineitä ohjatussa työtilanteessa	toteuttaa mittaukset käyttäen tavallisimpia mittausmenetelmiä ja -välineitä omatoimisesti ja osaa arvioida mittaustulosten luotettavuutta	käyttää mittauksiin sopivimpia menetelmiä ja välineitä sujuvasti, toteuttaa mittaukset järjestelmällisesti ja huolellisesti ja osaa arvioida havaintojen ja mittausten tarkkuutta ja luotettavuutta
	tallentaa mittaukset ja havainnot ohjeiden mukaisesti ja esittää ne taulukoina ja graafeina sekä laskee tarvittaessa tuloksia, mutta tarvitsee joiltakin osin ohjausta	osaa analysoida mittauksia ja havaintoja sekä tehdä tuloksista johtopäätöksiä	osaa raportoida ja esittää tuloksia sekä arvioida tulosten ja johtopäätösten tarkkuutta ja luotettavuutta
Turvallinen ja ergonominen työskentely	työskentelee työturvallisuusohjeiden mukaisesti, mutta vaatii ohjausta ergonomiseen työskentelyyn.	työskentelee ergonomisesti ja työturvallisuusohjeiden mukaisesti.	työskentelee ergonomisesti ja työturvallisuusohjeiden mukaisesti ja ottaa omatoimisesti huomioon työympäristössä olevat riskitekijät.

**Elinikäisen oppimisen avaintaidot:** 1. Oppiminen ja ongelmanratkaisu, 4. Terveys, turvallisuus ja työkyky, 6. Kestävä kehitys, 9. Matematiikka ja luonnontieteet, 10. Teknologia ja tietotekniikka.

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssit *Fysiikka luonnontieteenä* (FY1) ja *Ihmisen ja elinympäristön kemia* (KE1) korvaavat *Fysiikan ja kemian* -opinnot ammattitaitoa täydentävissä tutkinnon osissa (yhteiset opinnot).

## 5.1.6 Yhteiskunta-, yritys- ja työelämä tieto, 1 ov

### Tavoitteet

Opiskelija

- ♦ osallistuu oppilaitoksessa ja työssäoppimispaikassa yhteisten asioiden hoitamiseen
- ♦ arvioi toimintamahdollisuuksiaan aktiivisena kansalaisena ja kuluttajana
- ♦ osaa käyttää yhteiskunnan tarjoamia palveluja
- ♦ tekee suunnitelman oman taloutensa hoitamisesta
- ♦ arvioi yrittäjyyden ja yritystoiminnan merkitystä Suomen kansantaloudelle
- ♦ hakee tietoa ammattialansa työpaikoista sekä Euroopan unionia ja kansalaisia koskevaa tietoa.

### Arviointi

Taulukkoon on koottu arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle sekä arvioinnin kohteet. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Osallistuminen oppilaitoksessa ja työssäoppimispaikassa	osallistuu ohjattuna yhteisten asioiden hoitamiseen	osallistuu sovitulla tavalla yhteisten asioiden hoitamiseen sekä tuntee yhteiskunnallisen päätöksentekoprosessin	osallistuu itsenäisesti yhteisten asioiden hoitamiseen sekä tuntee yhteiskunnallisen päätöksentekoprosessin
Toimintamahdollisuuksien arviointi	arvioi ohjattuna toimintamahdollisuuksiaan kansalaisena ja kuluttajana	arvioi toimintamahdollisuuksiaan kansalaisena ja kuluttajana	arvioi toimintamahdollisuuksiaan aktiivisena kansalaisena ja kuluttajana
	tuntee opiskelijan vaikuttamismahdollisuudet, oikeudet ja velvollisuudet	tuntee opiskelijan ja kansalaisen keskeiset vaikuttamismahdollisuudet, oikeudet, edut ja velvollisuudet	tuntee opiskelijan ja kansalaisen keskeiset demokraattiset vaikuttamismahdollisuudet, oikeudet, edut ja velvollisuudet
	hakee tietoa kuluttajan keskeisistä oikeuksista ja velvollisuuksista	tuntee kuluttajan keskeiset oikeudet ja velvollisuudet	tuntee kuluttajan keskeiset oikeudet ja velvollisuudet

Yhteiskunnan palvelujen käyttö	käyttää opiskelijan tarvitsemia palveluja ja ymmärtää kansalaisen osuuden niiden rahoittamisessa	käyttää yhteiskunnan tarjoamia palveluja ja ymmärtää kansalaisen osuuden niiden rahoittamisessa	käyttää itsenäisesti yhteiskunnan tarjoamia palveluja ja ymmärtää kansalaisen osuuden niiden rahoittamisessa
Oman talouden hoitaminen	tekee ohjattuna suunnitelman menoistaan ja varoistaan	tekee suunnitelman menoistaan ja varoistaan	tekee suunnitelman menoistaan ja varoistaan
	hankkii ohjattuna tietoa rahoitusvaihtoehtoista ja niistä aiheutuvista kuluista	hankkii tietoa rahoitusvaihtoehtoista ja niistä aiheutuvista kuluista	hankkii tietoa rahoituslähteistä ja vertailee niistä aiheutuvia kuluja
Kansantalouteen keskeisesti vaikuttavien tekijöiden arviointi	arvioi ohjattuna yrittäjyyden keskeiset vaikutukset työllisyyteen	arvioi yrittäjyyden ja yritystoiminnan vaikutuksen työllisyyteen	arvioi itsenäisesti yrittäjyyden ja yritystoiminnan vaikutuksen kansantalouteen
Tiedon haku ammattialan työpaikoista ja Euroopan unionista	hakee tietoa ammattialansa työpaikoista paikallisesti	hakee tietoa ammattialansa työpaikoista alueellisesti ja kansallisesti	hakee tietoa ammattialansa työpaikoista alueellisesti ja kansallisesti ja Euroopan unionin maista
	hakee ohjattuna Euroopan unionin kansalaisia koskevaa tietoa.	hakee Euroopan unionia ja kansalaisia koskevaa tietoa.	hakee Euroopan unionia ja kansalaisia koskevaa vertailevaa tietoa.

**Elinikäisen oppimisen avaintaidot:** 2. Vuorovaikutus ja yhteistyö, 5. Aloitekyky ja yrittäjyys, 11. Aktiivinen kansalaisuus ja eri kulttuurit.

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssit *Yhteiskuntatieto* (YH1) ja *Taloustieto* (YH2) korvaavat *Yhteiskunta-*, *yrittys-* ja *työelämä tiedon* -opinnot ammattitaitoa täydentävissä tutkinnon osissa (yhteiset opinnot).

## 5.1.7 Liikunta, 1 ov

### Tavoitteet

Opiskelija

- ♦ edistää liikunnan avulla terveellistä ja aktiivista elämäntapaa ymmärtäen liikunnan merkityksen toiminta- ja työkyvylle
- ♦ tutustuu monipuolisesti terveyttä, psyykkistä vireystilaa ja jaksamista edistävään liikuntaan
- ♦ pitää yllä fyysistä toimintakykyään liikunnan avulla
- ♦ liikkuu ja toimii vastuullisesti sekä itsenäisesti että ryhmässä
- ♦ edistää toiminnallaan ryhmän toimintaa ja turvallisuutta.

## Arviointi

Taulukkoon on koottu arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle sekä arvioinnin kohteet. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Fyysisen toimintakyvyn tukeminen ja vahvistaminen	käyttää liikunnan harrastamiseen tarvittavia perustaitoja	käyttää liikunnan harrastamiseen tarvittavia perustaitoja monipuolisesti	käyttää liikunnan harrastamiseen tarvittavia perustaitoja ja liikunnan lajitaitoja monipuolisesti
	pitää ohjattuna yllä fyysistä toimintakykyään	pitää yllä fyysistä toimintakykyään	seuraa, arvioi ja pitää yllä fyysistä toimintakykyään
Fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin ylläpitäminen ja edistäminen liikunnan avulla	ymmärtää ohjattuna liikunnan merkityksen fyysiselle, psyykkiselle ja sosiaaliselle hyvinvoinnille	ymmärtää liikunnan merkityksen omalle fyysiselle, psyykkiselle ja sosiaaliselle hyvinvoinnille	ymmärtää liikunnan merkityksen fyysiselle, psyykkiselle ja sosiaaliselle hyvinvoinnille
Vuorovaikutus ja yhteistyö	osallistuu liikuntatilanteisiin annettujen ohjeiden mukaan sekä noudattaa reilun pelin periaatteita	osallistuu liikuntatilanteisiin aktiivisesti reilun pelin periaatteita noudattaen	osallistuu liikuntatilanteisiin aktiivisesti edistäen reilun pelin periaatteita
Terveysturvallisuuden sekä toimintakyvyn huomioon ottaminen	noudattaa yleensä turvallisuutta liikunnassa.	toimii liikuntatilanteissa turvallisesti sekä itsenäisesti että ryhmässä.	edistää toiminnallaan ryhmän turvallisuutta.

**Elinikäisen oppimisen avaintaidot:** 2. Vuorovaikutus ja yhteistyö, 4. Terveys, turvallisuus sekä toimintakyky.

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssi *Taitoa ja kuntoa* (LI1) tai *Liikuntaa yhdessä ja erikseen* (LI 2) korvaa *Liikunnan* opinnot ammattitaitoa täydentävissä tutkinnon osissa (yhteiset opinnot).

## 5.1.8 Terveystieto, 1 ov

### Tavoitteet

#### Opiskelija

- ◆ osoittaa toiminnallaan ja tiedoillaan halua ja kykyä ylläpitää ja edistää terveyttä
- ◆ ymmärtää fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen toimintakykyyn vaikuttavia tekijöitä omassa elämäntavassaan ja toimintaympäristössään
- ◆ tietää mielenterveyden, seksuaaliterveyden ja ihmissuhteiden merkityksestä ihmisen hyvinvoinnille
- ◆ tietää tupakoinnin ja päihteiden haittavaikutukset ja osaa ehkäistä terveyttä kuluttavia tekijöitä
- ◆ tietää terveyttä edistäviä elintavoista ja tottumuksista
- ◆ ymmärtää liikunnan, ravinnon, levon, unen, virkistyksen, ihmissuhteiden ja terveyden väliset yhteydet ja ottaa ne huomioon toiminnassaan
- ◆ tunnistaa musiikkialan keskeiset terveyttä ja työkykyä kuormittavat tekijät (ja hänellä on tietoa alan tyypillisistä rasitussairauksista sekä tuki- ja liikuntaelinvaikeuksista) ja osaa kehittää työskentelytapojaan ja toimintaympäristönsä turvallisuutta ja terveellisyyttä yhteistyössä muiden kanssa
- ◆ osaa ehkäistä tapaturmia, hallitsee tavallisimmat ensiaputilanteet ja avun hakemisen ja osaa toimia ergonomisesti
- ◆ tietää väestön terveyseroista ja tavallisimpien kansansairauksien riskitekijöistä ja niiden ennaltaehkäisystä
- ◆ tunnistaa omaan jaksamiseen vaikuttavia tekijöitä ja osaa toimia jaksamista edistävällä tavalla
- ◆ osaa tarvittaessa käyttää opiskeluterveyden- ja muita terveydenhuoltopalveluja, hyödyntää terveystoimintaa ja ymmärtää niiden merkityksen toimintakyvyn ylläpitämisessä.

### Arviointi

Taulukkoon on koottu arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle sekä arvioinnin kohteet. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen terveyden ja hyvinvoinnin ylläpitäminen ja edistäminen	ottaa ohjattuna huomioon tavallisimpia terveyttä edistäviä elintapoja ja tottumuksia (kuten liikunta, ravinto, lepo, uni, virkistys, mielenterveys, ihmissuhteet, seksuaaliterveys) ja on halukas edistämään omaa terveyttään ja jaksamistaan	ottaa huomioon terveyttä ja hyvinvointia edistävät elämäntavat ja tottumukset, osallistuu niitä ja omaa jaksamistaan edistävään toimintaan	toimii terveyttä, hyvinvointia ja omaa jaksamistaan edistävällä tavalla, ehkäisee terveyttä kuluttavia tekijöitä ja perustelee toimintansa elintapojen ja terveyden välisellä tutkitulla tiedolla ja kokemuksella
Fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista terveyttä ja toimintaympäristön turvallisuutta edistävien toimintatapojen noudattaminen	noudattaa yhteisössä soveltuvia terveyttä ja turvallisuutta edistäviä toimintatapoja, mutta tarvitsee ohjausta uusissa tilanteissa	ottaa toiminnassaan huomioon terveyttä ja toimintakykyä kuormittavia tekijöitä ja haluaa edistää toimintansa ja toimintaympäristönsä terveellisyyttä ja turvallisuutta	ottaa toiminnassaan monipuolisesti huomioon terveyteen ja turvallisuuteen vaikuttavat tekijät ja edistää omalla toiminnallaan koko yhteisön hyvinvointia
Terveysliikunnan ja terveydenhuoltopalvelujen hyödyntäminen	suunnittelee ja toteuttaa ohjattuna terveyttä edistävää liikuntaa ja osaa tarvittaessa hakea apua terveydenhuollon palveluista	toteuttaa terveyttä edistävää liikuntaa laatimansa ohjelman mukaan ja käyttää tarvittaessa terveydenhuollon palveluja	hyödyntää itsenäisesti terveysliikunnan mahdollisuuksia oman toimintakyvyn ylläpitämisessä ja osaa hyödyntää terveydenhuoltopalveluja tilanteen vaatimalla tavalla
Tapaturmien ehkäisy ja ensiapu sekä ergonominen toiminta	tunnistaa mahdollisia tapaturmariskejä, osaa hakea ja antaa ensiapua tavallisimmissa ensiapua vaativissa tilanteissa sekä noudattaa tutuissa tilanteissa ergonomisia toimintatapoja	ehkäisee toiminnallaan tapaturmien syntymistä, osaa hakea ja antaa ensiapua sekä noudattaa ergonomisia toimintatapoja	toimii huolellisesti ja ennalta ehkäisee tapaturmien syntymistä, osaa hakea ja antaa ensiapua sekä työskentelee ergonomisesti ja itseään säästään
Fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista terveyttä ja toimintakykyä edistävien, kansansairauksia ennaltaehkäisevien ja terveyttä kuluttavien tekijöiden sekä ammatin haittavaikutuksia koskevan tietoperustan hallinta	tietää tavallisimmista terveyshaitoista (kuten tupakointi ja päihteiden käyttö) sekä tavallisimmista terveyttä ja toimintakykyä kuormittavista tekijöistä ja kansansairauksista, mutta tarvitsee ohjausta terveyttä edistävän tiedon hankinnassa.	hyödyntää omassa toiminnassaan terveyttä ja toimintakykyä edistävää tietoperustaa, tuntee terveyttä kuluttavat tekijät sekä elintavoista johtuvat terveyshaitat ja on tietoinen mahdollisista ammattiinsa liittyvistä kuormitustekijöistä.	hyödyntää monipuolisesti omassa toiminnassaan terveyttä ja toimintakykyä edistävää tietoa ja hakee itsenäisesti tietoa mahdollisista ammattinsa haittavaikutuksista.

**Elinikäisen oppimisen avaintaidot:** 1. Oppiminen ja ongelmanratkaisu, 2. Vuorovaikutus ja yhteistyö, 3. Ammattietiikka, 4. Terveys, turvallisuus ja toimintakyky, 6. Kestävä kehitys, 8. Viestintä ja mediaosaaminen, 10. Teknologia ja tietotekniikka.

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssi *Terveysten perusteet* (TE1) korvaa *Terveystiedon* opinnot ammattitaitoa täydentävissä tutkinnon osissa (yhteiset opinnot).

## 5.1.9 Taide ja kulttuuri, 1 ov

### Tavoitteet

Opiskelija

- ♦ ymmärtää taiteen ja kulttuurin merkityksen omassa elämässään ja hyödyntää niiden ilmenemismuotoja monikulttuurisessa yhteisössä
- ♦ osallistuu taide- ja kulttuuritapahtumiin, kehittää kouluyhteisön kulttuuria ja ylläpitää sen esteettistä ilmettä
- ♦ ilmaisee ajatuksia, kokemuksia ja tunteita esimerkiksi musiikin, tanssin, teatterin, kirjallisuuden tai kuvataiteen keinoin ja arvostaa muiden ilmaisua ja näkemyksiä
- ♦ noudattaa kestävän kehityksen periaatteita materiaalien valinnassa ja työskentelyssään.

### Arviointi

Taulukkoon on koottu arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle sekä arvioinnin kohteet. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Taiteen ja kulttuurin hyödyntäminen	osallistuu taide- ja kulttuuritapahtumiin	huolehtii kouluyhteisön kulttuurista ylläpitäen sen esteettistä ilmettä	uudistaa kouluyhteisön kulttuuria kehittämällä sen esteettistä ilmettä
Tuotoksen tekeminen	suunnittelee ja toteuttaa ohjattuna itselleen sopivimmalla tavalla jonkin ajatuksiaan, kokemuksiaan ja tunteitaan ilmaisevan tuotteen	suunnittelee ja toteuttaa itselleen sopivimmalla tavalla jonkin ajatuksiaan, kokemuksiaan ja tunteitaan ilmaisevan tuotteen, teoksen tai esityksen	suunnittelee ja toteuttaa itselleen sopivimmalla tavalla jonkin ajatuksiaan, kokemuksiaan ja tunteitaan soveltavan ja ilmaisevan tuotteen, teoksen tai esityksen
	ottaa ohjeiden mukaan huomioon luonnon ja energian säästämisen materiaalien käytössä ja työskentelyssään	toimii luontoa ja energiaa säästäen materiaalien käytössä ja työskentelyssään	valitsee työskennellessään materiaalit luontoa ja energiaa säästäen
Muiden ilmaisen ja näkemysten arvostaminen	kertoo muiden ilmaisissa tunnistamistaan kulttuurisista piirteistä.	antaa rakentavaa palautetta muiden ilmaisusta ja näkemyksistä.	kehittää omaa ilmaisuaan arvostaen muiden näkemyksiä.

**Elinikäisen oppimisen avaintaidot:** 2. Vuorovaikutus ja yhteistyö, 6. Kestävä kehitys, 7. Estetiikka.

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssi *Minä, kuva ja kulttuuri* (KU1), *Ympäristö, paikka ja tila* (KU2), *Musiikki ja minä* (MU1) tai *Moniääninen Suomi* (MU2) korvaa *Taide ja kulttuuri* -opinnot ammattitaitoa täydentävissä tutkinnon osissa (yhteiset opinnot).

## 5.2 VALINNAISET TUTKINNON OSAT

### 5.2.1 Ammattitaitoa täydentävien pakollisten tutkinnon osien valinnaiset lisäosat

Ammattitaitoa täydentävinä valinnaisina tutkinnon osina voidaan valita kohdan 5.1 tutkinnon osien lisäosia. Koulutuksen järjestäjä määrittää näiden tavoitteet, keskeiset sisällöt ja arvioinnin.

## 5.2.2 Ympäristötieto, 4 ov

### Tavoitteet

Opiskelija

- ♦ noudattaa kestävän kehityksen periaatteiden mukaisia työ- ja toimintatapoja niin, että ne tukevat ammattitaidon saavuttamista ja täydentävät ammattitaitoa
- ♦ toimii energiaa säästävasti
- ♦ ehkäisee jätteiden syntyä ja lajittelee jätteitä tarkoituksenmukaisesti sekä hallitsee ammattitaidon kannalta keskeisten tuotteiden elinkaaren
- ♦ työskentelee ympäristöriskit minimoiden sekä toimii kulttuuriperintöä vaalien.

### Arviointi

Taulukkoon on koottu arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle sekä arvioinnin kohteet. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Maailmanlaajuisesti, alueellisesti ja paikallisesti tärkeimpien ympäristöongelmien ja niihin esitettyjen ratkaisukeinojen tunteminen sekä kestävän kehityksen ja vastuullisten toimintatapojen mukainen toiminta	tuntee kestävän kehityksen peruseriaatteet työssään	tuntee kestävän kehityksen haasteita sekä tapoja, joilla voi työssään pyrkiä osalltamaan toimimaan kestävän kehityksen periaatteiden mukaan	tietää perusasiat aineen kierrosta ja energian virrasta maapallolla tuntee kestävän kehityksen haasteita ja niihin esitettyjä ratkaisuja sekä osaa työssään toimia kestävän kehityksen periaatteiden mukaan
Ammattitaidon kannalta keskeisen jätehuollon hallinta sekä jätteiden synnyn ehkäiseminen	osaa ehkäistä jätteiden syntyä ja lajitella syntyvän jätteen ohjatusti tavanomaisissa työtehtävissä	osaa ehkäistä jätteiden syntyä sekä lajittelee jätteet ohjeiden mukaan	osaa ehkäistä jätteiden syntyä tuotteiden ja pakkausten suunnittelussa ja hankinnoissa sekä lajittelee jätteet itsenäisesti

Kulttuuriperinnön vaaliminen ammattitaitoa täydentävällä tavalla	tunnistaa ohjattuna kulttuuriperinnön perusteet ja merkityksen	osaa vaalia kulttuuriperin- töä ammatissaan	osallistuu aktiivisesti lähiympäristönsä kulttuuriperinnön vaalimiseen ja edistää sitä ammatissaan
Ekotehokkaiden työmenetelmien ja -materialien valinta sekä ammattitaidon kannalta keskeisten tuotteiden elinkaaren tunnistaminen	ohjattuna valitsee ekotehokkuutta edistäviä välineitä ja materiaaleja	tekee ekotehokkuutta edistäviä työvälineiden ja -menetelmien valintoja	tekee ekotehokkuutta edistäviä työvälineiden ja -menetelmien valintoja sekä tunnistaa niiden vaikutuksen elinkaareen
Ympäristölainsäädännön noudattaminen ja ympäristölaatu järjestelmien mukainen toiminta	toimii opastettuna ammatissaan keskeisten ympäristömääräysten mukaisesti	toimii ammatissaan ympäristömääräysten mukaisesti	toimii ammatissaan ympäristömääräysten mukaisesti ja ennakoii tulevia muutoksia
	toimii ohjattuna ympäristölaatu järjestelmien mukaisesti ammatissaan	toimii ympäristölaatu järjestelmien mukaisesti ammatissaan	osallistuu aktiivisesti työpaikkansa ympäristölaatu järjestelmän rakentamiseen ja/tai kehittämiseen
Ammattitaidon saavuttamisen kannalta keskeisen ympäristötiedon lähteiden hankinta ja niiden hyödyntäminen	etsii ohjattuna eri lähteistä ympäristötietoa työssään hyödyttävään muotoon.	luokittelee, vertailee ja jäsentää hankkimaansa ympäristötietoa sekä muokkaa sitä työssä hyödyttävään muotoon.	luokittelee, vertailee ja jäsentää hankkimaansa ympäristötietoa sekä muokkaa sitä itsenäisesti ja soveltaa sitä työssään.

**Elinikäisen oppimisen avaintaidot:** 1. Oppiminen ja ongelmanratkaisu, 3. Ammattietiikka, 6. Kestävä kehitys, 8. Viestintä ja mediaosaaminen, 10. Teknologia ja tietotekniikka.

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssi *Ympäristöekologia* (BI3) korvaa 1 opintoviikon laajuisen osan *Ympäristötiedon* opinnoista ammattitaitoa täydentävissä tutkinnon osissa (yhteiset opinnot).

## 5.2.3 Tieto- ja viestintäteknikka, 4 ov

### Tavoitteet

#### Opiskelija

- ♦ käyttää musiikkialan ammattitehtävissä tarvittavia tietoteknisiä välineitä ja järjestelmiä tiedon hankintaan, käsittelyyn, muokkaukseen, tallentamiseen ja esittämiseen
- ♦ ottaa käyttöön ja soveltaa uusia tietoteknisiä lisälaitteita, toimintoja ja ohjelmia (tarvittaessa käyttötuen avustuksella)
- ♦ käyttää työssään tehokkaita työskentelytapoja ja -menetelmiä, kuten kymmen-sormijärjestelmää ja eri hiirenkäyttötekniikoita
- ♦ käyttää käyttöjärjestelmäohjelmia sekä soveltaa työvälineohjelmia, kuten tekstinkäsittely-, taulukkolaskenta-, sähköposti-, esitysgraafikka- ja kalenteriohjelmia musiikkialan ammattitehtävissä tarvittavan tiedon tuottamiseen, muokkaamiseen ja esittämiseen
- ♦ käsittelee musiikkialan ammattitehtävissä käytettyjen sovellusohjelmistojen tuottamia tiedostoja ja hankkii ammattitehtävissä tarvittavaa tietoa erilaisten verkkohakupalveluiden ja -sovellusten avulla
- ♦ käyttää tarvittavia verkkoviestintämenetelmiä ja -sovelluksia tiedon lähettämiseen ja jakamiseen
- ♦ toimii tekijänoikeus-, tietoturva- ja tietosuojaohjeiden ja -määräysten mukaisesti
- ♦ käyttää työssään ergonomisesti oikeita työasentoja.

### Arviointi

Taulukkoon on koottu arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle sekä arvioinnin kohteet. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Tiedonhankinta ja käsittely	hakee, tallentaa ja kopioi työtehtävissä tarvittavia tiedostoja sekä hakee työtehtävissä tarvittavaa tietoa verkkopalveluista	osaa tarkoituksenmukaisesti ja tehokkaasti käsitellä ammatissa tarvittavia tiedostoja sekä verkkohakupalveluita	ottaa huomioon tiedostojen käsittelyssä tekniset rajoitteet ja mahdollisuudet soveltaa tapaus- ja tilannekohtaisesti ammattialaan liittyviä verkkohakupalveluita ja käyttää niitä aktiivisesti sekä arvioi niiden tietojen luotettavuutta ja soveltuvuutta
Tiedonkäsittely ja muokkaus	käyttää työvälineohjelmia, kuten tekstinkäsittely-, taulukkolaskenta-, sähköposti-, esitysgrafiikka- ja kalenteriohjelmia, työtehtävien hoidossa	käyttää sujuvasti työvälineohjelmia ammattiin liittyvän tiedon tuottamiseen ja muokkaamiseen	käyttää soveltaen työvälineohjelmia tiedon tuottamiseen ja muokkaamiseen ammattialan eri tilanteiden ja olosuhteiden vaatimalla tavalla
Tietojen lähettäminen ja jakaminen	käyttää verkkoviestintämenetelmiä työtehtävien hoidossa	käyttää sujuvasti eri verkkoviestintämenetelmiä ammattiin liittyvän tiedon lähettämiseen ja jakamiseen	käyttää soveltaen verkkoviestintän mahdollisuuksia ammattialan eri tilanteiden ja tarpeiden mukaan sekä ottaa huomioon näiden käytössä vastuu- ja tietoturvanäkökulmat
Tekijänoikeuksien, tietoturvan, tietosuojan ja ergonomian noudattaminen	toimii tekijänoikeus-, tietoturva-, tietosuoja- ja ergonomiohjeiden ja säädösten mukaisesti.	käyttää työssään ergonomisesti suositeltavia toimintatapoja.	ennakoi ja ottaa huomioon tietosuoja- ja tietoturvariskit sekä kehittää työympäristöään ja toimintatapojaan tietoturva-, tietosuoja- ja ergonomiatavoitteiden pohjalta.

**Elinikäisen oppimisen avaintaidot:** 1. Oppiminen ja ongelmanratkaisu, 2. Vuorovaikutus ja yhteistyö, 8. Viestintä ja mediaosaaminen, 9. Matematiikka ja luonnontieteet, 10. Teknologia ja tietotekniikka.

Lukion opetussuunnitelman perusteissa ei ole kurssia, joka korvaisi ammatillisen peruskoulutuksen *Tieto- ja viestintätieteiden* opinnot.

## 5.2.4 Etiikka, 4 ov

### Tavoitteet

#### Opiskelija

- ♦ pohtii arvojen, normien ja katsomusten merkitystä omassa elämässään, ihmisten välisissä suhteissa ja työssä
- ♦ perustelee valintojaan ja osaa arvioida niiden vaikutuksia ihmisarvon, oikeudenmukaisuuden ja kestäväen kehityksen kannalta
- ♦ osoittaa toiminnassaan rehellisyyttä ja vastuullisuutta, kunnioittaa toisia ihmisiä sekä käyttäytyy työssään ja ihmissuhteissaan hyvien tapojen mukaisesti
- ♦ pohtii omaan elämään, ihmissuhteisiin, yhteiskuntaan, ympäristöön ja työelämään liittyviä eettisiä kysymyksiä ja ongelmia
- ♦ osaa ratkaista sekä itsenäisesti että yhdessä toisten kanssa oman alansa työelämän arvo- ja normiritiriitoja eettisesti hyväksyttävällä tavalla
- ♦ toimii eettisesti ristiriita- ja kriisitilanteissa
- ♦ omaa valmiuksia osallistua oman alansa arvopohjan ja eettisten toimintaperiaatteiden kehittämiseen
- ♦ hankkii tietoa oman alansa ja muiden alojen ammattieettisestä tietoperustasta ja ymmärtää sekä käyttää sitä työnsä ammatillisena voimavarana
- ♦ havaitsee ja tunnistaa ammattialansa eettisiä ongelmatilanteita, käsittelee niitä ja esittää niistä perusteltuja näkemyksiä.

### Arviointi

Taulukkoon on koottu arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle sekä arvioinnin kohteet. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Eettisten kysymysten pohdinta	keskustelee ohjattuna omaan elämäänsä ja ihmissuhteisiinsa liittyvistä arvoista sekä eettisistä ja katsomuksellisista kysymyksistä	keskustelee eettisistä, katsomuksellisista sekä omaan elämäänsä ja ihmissuhteisiinsa liittyvistä kysymyksistä ja arvoista	pohtii arvojen, normien ja erilaisten katsomusten merkitystä omassa elämässään, ihmisten välisissä suhteissa, työelämässä ja yhteiskunnassa

Eettinen toiminta	toimii hyvien tapojen mukaisesti ja vastuullisesti työssään ja sen ongelmatilanteissa, mutta tarvitsee tukea ja ohjausta uusissa tilanteissa	toimii vastuullisesti ja eettisesti työnsä ja työelämän ristiriita- ja kriisitilanteissa	toimii itsenäisesti, vastuullisesti ja eettisesti työnsä ja työelämän erilaisissa ristiriita- ja kriisitilanteissa ja osaa perustella toimintansa
Tiedon hakeminen ja eettisen tietoperustan käyttäminen työssä	hakee ohjattuna tietoa oman alansa eettisistä kysymyksistä ja hyödyntää tietoperustaa tutuissa tilanteissa	hankkii tietoa oman alansa ja muiden alojen ammattieettisestä tietoperustasta ja hyödyntää sitä omassa elämässään ja työssään	hankkii aktiivisesti tietoa oman alan ja muiden alojen ammattieettisestä tietoperustasta ja hyödyntää siitä työnsä ammatillisena voimavarana perustelee valintojaan ja haluaa osallistua oman alansa arvopohjan ja eettisten periaatteiden kehittämiseen
Arvo- ja normiristiriitöiden käsittely työssä	osaa ohjattuna havaita ammattinsa eettisiä ongelmatilanteita ja ratkaisee yhdessä yhteisönsä jäsenten kanssa työhönsä liittyviä arvo- ja normiristiriitöitä eettisesti.	tunnistaa ammattinsa eettisiä ongelmatilanteita ja hakee niihin ratkaisua yhdessä muiden kanssa sekä arvioi ratkaisun vaikutuksia keskeisten osapuolten näkökulmista.	tunnistaa itsenäisesti työelämän ja oman alansa eettisiä ongelmatilanteita, osaa ratkaista niitä eettisesti ja arvioida niiden vaikutuksia ihmisarvon, oikeudenmukaisuuden ja kestävä kehityksen kannalta.

**Elinikäisen oppimisen avaintaidot:** 1. Oppiminen ja ongelmanratkaisu, 3. Ammattietiikka, 6. Kestävä kehitys, 8. Viestintä ja mediaosaaminen, 10. Teknologia ja tietotekniikka.

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssit *Johdatus filosofiseen ajatteluun* (FI1) ja jokin seuraavista kokonaisuuksista a) *Uskonnon luonne ja merkitys* (UE1), *Kirkko, Kulttuuri ja yhteiskunta* (UE2) ja *Ihmisen elämä ja etiikka* (UE3), tai b) *Ortodoksinen maailma* (UO1), *Uskonoppi ja etiikka* (UO2) ja *Raamattutieto* (UO3) tai c) *Hyvä elämä* (ET1), *Maailmankuva* (ET2) ja *Yksilö ja yhteisö* (ET3) korvaavat *Etiikan* opinnot ammattitaitoa täydentävissä tutkinnon osissa (yhteiset opinnot).

## 5.2.5 Kulttuurien tuntemus, 4 ov

### Tavoitteet

#### Opiskelija

- ♦ toimii eri kulttuureista tulevien ihmisten kanssa
- ♦ osaa tervehtiä, vastaanottaa vieraita ja keskustella heidän kanssaan
- ♦ osaa ottaa huomioon toiminnassaan sopivuuden rajat sekä miesten ja naisten erilaiset roolit, pukeutumiseen ja käyttäytymiseen liittyvät ohjeet ja myös kirjoittamattomat säännöt ja menettelytavat
- ♦ tunnistaa eri kulttuurien välisiä eroja työpaikkakäyttäytymisessä, -hierarkiassa ja työhön liittyvässä suhdetoiminnassa ja käyttäytyy asiallisesti tavallisissa työpaikalla esiin tulevissa tilanteissa, erityisesti asiakaspalvelussa
- ♦ esittelee toisten kulttuurien edustajille maansa yleisiä kulttuuripiirteitä, kuten keskeistä historiaa, nähtävyyksiä, taiteita, urheilusaavutuksia ja viihdettä sekä ammattialan taitoja, työtapoja ja innovaatioita
- ♦ pohtii eri maiden tulkintoja historiallisista tapahtumista ja suhteuttaa kotiseutunsa ja maansa merkittäviä tapahtumia ja aikakausia naapurimaiden ja maailman historiaan
- ♦ vertailee maansa ja Euroopan keskeisiä kulttuurivirtauksia ja -vaikuttajia
- ♦ tunnistaa oman alansa erikoispiirteitä muissa maissa.

### Arviointi

Taulukkoon on koottu arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle sekä arvioinnin kohteet. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Tavallisimpien kulttuuripiirteiden huomioon ottaminen	tunnistaa muiden kulttuurien yleisiä piirteitä	tunnistaa kulttuurisia eroja muiden toiminnassa	ottaa huomioon kohdantesaan ihmisiä heidän kulttuuritaustansa
Käyttäytyminen ja pukeutuminen eri tilanteissa sekä erilaisten ihmisten kohtaaminen	tunnistaa kulttuurisia eroja ihmisten päivittäisessä toiminnassa Suomessa ja muualla	toimii kulttuurieroista huolimatta yhdessä muiden kanssa	kohtaa myös ulkomaalaiset työtoverit, asiakkaat ja vieraat ilman kulttuurikonflikteja

Oman alan erikoispiirteiden huomioon ottaminen	tunnistaa oman alan palvelujen ja tuotteiden piirteitä eri maissa	vertailee oman kulttuurin piirteitä muiden vastaaviin	ottaa toiminnassaan huomioon eri kulttuureista olevat piirteet
Organisaatioympäristön ja tehtävän mukaan käyttäytyminen	tunnistaa keskeisiä asioita työstään	kertoo ulkomaalaisille vieraille keskeisiä asioita Suomesta ja työstään	kehittää omaa organisaatioitaan muilta saadun kokemusten pohjalta
Maahanmuuttajien ja muiden vähemmistö-kulttuurien keskeisen kulttuurihistorian ja nykytilanteen huomioon ottaminen	etsii tietoa maahanmuuttajien ja muiden vähemmistö-kulttuurien taustasta	ottaa työskennellessään huomioon muut etnisestä taustasta, kielestä, vammaisuudesta tai iästä riippumatta	ottaa suunnitellessaan työtä ja työskennellessään huomioon muut etnisestä taustasta, kielestä, vammaisuudesta tai iästä riippumatta
Kielitaidon ja kulttuurintuntemuksen hyödyntäminen	käyttää hankkimaansa kielitaitoa tutuissa tilanteissa.	käyttää hankkimaansa kielitaitoa toimiessaan kansainvälisissä vuorovaikutustilanteissa.	toimii kansainvälisissä yhteyksissä kielitaitoaan hyödyntäen.

**Elinikäisen oppimisen avaintaidot:** 2. Vuorovaikutus ja yhteistyö, 8. Viestintä ja mediaosaaminen, 11. Aktiivinen kansalaisuus ja eri kulttuurit.

Lukion opetussuunnitelman perusteissa ei ole kurssia, joka korvaisi ammatillisen peruskoulutuksen *Kulttuurien tuntemuksen* opinnot.

## 5.2.6 Psykologia, 4 ov

### Tavoitteet

#### Opiskelija

- ♦ havainnoi ja ymmärtää monipuolisesti ihmistä ja tämän toimintaan vaikuttavia tekijöitä
- ♦ tunnistaa, tiedostaa ja käsittelee psyykkisiä ilmiöitä psykologisen tiedon ja käsitteiden avulla
- ♦ soveltaa psykologista tietoa ammattialansa työhön
- ♦ soveltaa oppimisen psykologiaa omaan opiskeluunsa
- ♦ osaa havainnoida ja ajatella kriittisesti
- ♦ osaa havainnoida tunteiden vaikutusta vuorovaikutus- sekä erilaisissa ryhmätilanteissa
- ♦ selittää omaa ja muiden käyttäytymistä psykologisen ja sosiaalipsykologisen tiedon avulla
- ♦ osaa toimia psyykkistä hyvinvointiaan ja oman alan työtehtävistä suoriutumista edistävästi
- ♦ selviytyy työhönsä liittyvistä asiakaspalvelu- ja ryhmätyötilanteista.

## Arviointi

Taulukkoon on koottu arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle sekä arvioinnin kohteet. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Psykologian käsitteiden tuntemus ja ihmisen toiminnan selittäminen ja ymmärtäminen	tuntee psykologian keskeisiä käsitteitä ja ymmärtää niiden yhteyden ihmisen toimintaan	käyttää psykologista tietoa ihmisten toiminnan selittämisessä tavallisissa arki- ja työelämätilanteissa	pystyy soveltamaan kognitiivisen psykologian ja persoonallisuuspsykologian tietoa tavallisiin työelämän tilanteisiin ja selittämään niiden avulla sekä omaa että muiden ihmisten toimintaa
Ihmisen psyykkisen kehityksen tunteminen	tuntee yksilön psyykkisen kehityksen perustana olevia psykologisia, biologisia ja sosiaalisia tekijöitä	ymmärtää psyykkisen kehityksen perustana olevien tekijöiden välisiä yhteyksiä eri elämänvaiheissa ja eri-ikäisinä	ymmärtää yksilön psyykkisen kehityksen mahdollisia ongelmia ja ymmärtää, että kehitykseen voidaan vaikuttaa
Oppiminen ja itsetuntemus	tuntee oppimistapahtumaan vaikuttavia keskeisiä tekijöitä	arvioi ohjattuna omaa oppimistaan tukeutuen psykologiseen tietoon	ymmärtää oppimista psykologisen tiedon perusteella ja soveltaa sitä omaan opiskeluunsa
Motivaation, tunteiden ja sitoutumisen vaikutuksen ymmärtäminen sekä omiin että toisten työsuorituksiin	ottaa huomioon motivaation, tunteiden ja sitoutumisen merkityksen omaan suoriutumiseensa	toimii erilaisten ihmisten kanssa työ- ja opiskeluyhteisössään ja ymmärtää motivaation ja sitoutumisen vaikutuksen työsuorituksiin	soveltaa psykologian perustietoa ihmisen ajattelusta, havainnoimisesta, persoonallisuuden piirteistä, tunteista ja muista käyttäytymistä säätelevistä mekanismeista
		ymmärtää työhön sitoutumisen ja ryhmään samaistumisen vaikutuksia työsuorituksiin ja työssä viihtymiseen	käyttää psykologian tietoa itsetuntemuksensa ja minäkuvansa parantamiseen tiedostaa omia ja toisten tunteita sekä hallitsee työelämässä tunteitaan ja asenteitaan tilanteen vaatimalla tavalla

Psyykkisen työ- ja toimintakyvyn ylläpitäminen	edistää ohjatusti psyykkistä työ- ja toimintakykyään	tietää psyykkisen hyvinvoinnin ylläpitämisen keinoja ja vaikuttaa työyhteisön hyvinvointiin myönteisellä tavalla	tiedostaa omaan jaksamiensa ja stressinhallintaan vaikuttavia psyykkisiä tekijöitä sekä osaa vaikuttaa niihin jaksamistaan edistävästi
		ymmärtää mielenterveyden määrittelyn moniulotteisuuden	osaa tarvittaessa hakea apua omiin tai lähipiiriinsä mielenterveysongelmiin
Toimiminen työpaikan ihmissuhde- ja vuorovaikutustilanteissa	soveltaa psykologian keskeisintä tietoa toimiessaan työpaikan tavanomaisissa asiakaspalvelu- ja vuorovaikutustilanteissa	tietää sosiaalisen vuorovaikutuksen ja kulttuurin merkityksen ihmisen psyykkisessä toiminnassa sekä tunnistaa erilaisia johtamistapoja ja niiden vaikutusta työkuultuuriin	toimii työpaikan eri rooleissa yhteistyökykyisesti sekä ymmärtää johtajuuden merkityksen
Sosiaalipsykologisen tiedon yhteiskunnallisuuden tunteminen	tuntee sosiaalipsykologian keskeisiä käsitteitä.	ymmärtää roolien, normien ja ryhmädynamiikan vaikutuksen yhteiskunnan eri ryhmissä.	ymmärtää sosiaalipsykologisen tiedon avulla erilaisista yhteiskunnallisista oloista ja kulttuuritaustoista lähtöisin olevien ihmisten toimintaa.

**Elinikäisen oppimisen avaintaidot:** 1. Oppiminen ja ongelmanratkaisu, 2. Vuorovaikutus ja yhteistyö, 3. Terveys, turvallisuus ja toimintakyky.

Osaamisen tunnistamisessa lukion kurssi *Psyykkinen toiminta, oppiminen ja vuorovaikutus* (PS1) korvaa yhden opintoviikon laajuisen osan ammattitaitoa täydentävien tutkinnon osien (yhteiset opinnot) *Psykologian* opinnoista. Jos opiskelija on suorittanut edellisen lisäksi *Ihmisen psyykkinen kehitys* (PS2), *Motivaatio, tunteet ja älykäs toiminta* (PS4) ja *Persoonallisuus ja mielenterveys* (PS5), ne korvaavat *Psykologian* opinnot ammattitaitoa täydentävissä tutkinnon osissa (yhteiset opinnot).

## 5.2.7 Yritystoiminta, 4 ov

### Tavoitteet

Opiskelija

- ◆ kehittää liikeideaa tai tuotteistaa omaa osaamistaan yritystoiminnaksi
- ◆ arvioi kehittämistarvetta toimintaympäristön muutosten, asiakkaiden tarpeiden, kilpailun, työympäristön ja oman osaamisen perusteella
- ◆ noudattaa yritystoiminnassaan tuloksellisen toiminnan periaatteita sekä ottaa huomioon toiminnan kustannusrakenteen ja oman työpanoksen vaikutuksen toiminnan tuloksellisuuteen.

### Arviointi

Taulukkoon on koottu arviointikriteerit kolmelle eri osaamisen tasolle sekä arvioinnin kohteet. Ammatillisessa peruskoulutuksessa arvioinnin kohteet ovat samalla tutkinnon osan keskeinen sisältö.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Liikeidean kehittämisen tai oman osaamisen tuotteistaminen	kehittää opastettuna ryhmän jäsenenä liikeidean tai tuotteistaa omaa osaamistaan	kehittää ryhmän jäsenenä liikeidean tai tuotteistaa omaa osaamistaan	kehittää oma-aloitteisesti liikeidean tai tuotteistaa omaa osaamistaan hyödyntäen työyhteisön asiantuntemusta
	selvittää opastettuna yritystoimintaansa liittyviä toimintatapoja, keskeisiä palveluja tai tuotteita	selvittää yhteistyössä yritystoimintaansa liittyviä toiminta- tai liikeideoita sekä keskeisiä palveluja ja tuotteita	selvittää yritystoimintaan liittyviä eri yritysten tai organisaatioiden toiminta- tai liikeideoita sekä keskeisiä palveluja ja tuotteita
	hakee ohjattuna tietoa tuotteiden ja palveluiden kehittämisen tarpeesta esimerkiksi toimintaympäristön muutosten, asiakkaiden tarpeiden, kilpailun tai yrityksen osaamisen perusteella	hakee yhteistyössä tietoa tuotteiden ja palveluiden kehittämisen tarpeesta esimerkiksi toimintaympäristön muutosten, asiakkaiden tarpeiden, kilpailun tai yrityksen osaamisen perusteella	hakee itsenäisesti tietoa tuotteiden ja palveluiden kehittämisen tarpeesta esimerkiksi toimintaympäristön muutosten, asiakkaiden tarpeiden, kilpailun tai yrityksen osaamisen perusteella
	kartoittaa ohjattuna ratkaisuvaihtoehtoja	kartoittaa erilaisia ratkaisumahdollisuuksia	kartoittaa oma-aloitteisesti erilaisia ratkaisumahdollisuuksia

Liikeidean kehittämisen tai oman osaamisen tuotteistaminen	vertailee ohjattuna erilaisia vaihtoehtoja	vertailee vaihtoehtoja ja asettaa työlleen kestävän kehityksen huomioivia laatu- ja kustannustavoitteita	vertailee vaihtoehtoja ja asettaa työlleen kestävän kehityksen huomioivia laatu- ja kustannustavoitteita
		esittelee vaihtoehdot esimerkiksi asiantuntijalle, työnjohdolle tai asiakkaalle	esittelee ja neuvottelee esimerkiksi asiantuntijan, työnjohdon tai asiakkaan kanssa parhaaksi katsomistaan vaihtoehtoja
Yritystoiminnan suunnittelu	valitsee ohjattuna toteutettavan vaihtoehdon ja laatii sille toimintasuunnitelman, joka sisältää keskeiset tiedot toteutuksesta	valitsee yhteistyössä vaihtoehdon ja laatii sille toimintasuunnitelman, joka sisältää keskeiset tiedot toteutuksesta	valitsee tai sopii toteuttamiskelpoisesta vaihtoehdosta ja laatii sille toimintasuunnitelman, joka sisältää keskeiset tiedot toteutuksesta
	keskustelee suunnitelmasta ja tekee sovitut muutokset	esittelee suunnitelman ja muuttaa sitä palautteen perusteella	esittelee suunnitelman ja kehittää sitä palautteen perusteella
Kehittämishankkeen tai yritystoiminnan toteuttaminen	toteuttaa ohjattuna tekemänsä toimintasuunnitelman	toteuttaa tekemänsä toimintasuunnitelman	toteuttaa oma-aloitteisesti tekemänsä toimintasuunnitelman
	käyttää opastettuna tavanomaisia toimintasuunnitelman edellyttämiä työmenetelmiä, välineitä ja materiaaleja hyödyntäen tietotekniikkaa	käyttää tavanomaisia toimintasuunnitelman edellyttämiä työmenetelmiä, välineitä ja materiaaleja hyödyntäen tietotekniikkaa	käyttää toimintasuunnitelman edellyttämiä työmenetelmiä, välineitä ja materiaaleja vuorovaikutuksessa työyhteisönsä kanssa hyödyntäen tietotekniikkaa
	toimii opastettuna toiminnan eri vaiheissa asiantuntijatahon kanssa	toimii toiminnan eri vaiheissa asiantuntijatahon kanssa	hyödyntää toiminnan eri vaiheissa asiantuntijaverkostoja
	toimii yrityksessä noudattaen työturvallisuusohjeita ja sovittuja kestävän kehityksen periaatteita	toimii yrityksessä noudattaen työturvallisuusohjeita ja sovittuja kestävän kehityksen periaatteita	toimii yrityksessä noudattaen työturvallisuusohjeita ja erityisesti laatu- ja kestävän kehityksen periaatteita
Oman toiminnan, hankkeen tai yritystoiminnan toteuttamisen arviointi	arvioi opastettuna toimintaansa ja yritystoiminnan etenemistä	arvioi toimintaansa ja yritystoiminnan etenemistä	arvioi toimintaansa ja yritystoimintansa etenemistä suhteessa asetettuihin tavoitteisiin
	tekee sovitut muutokset	sopii mahdollisista muutoksista	tekee perusteltuja muutoksia tai parannusehdotuksia ja sopii niiden toteuttamisesta
Kehittämishankkeen tai yritystoiminnan esittely	esittelee opastettuna toteutusvaiheen ja sen tulokset	esittelee toteutusvaiheen ja sen tulokset	esittelee koko kehittämishankkeensa tai yritystoimintansa ja sen tulokset hankkeen luonteeseen soveltuvalla tavalla

Tuloksellinen ja kokonaistaloudellinen toiminta	toimii opastettuna työssään tai yritystoiminnassaan noudattaen tuloksellista toimintaa	toimii työssään tai yritystoiminnassaan noudattaen tuloksellista toimintaa	toimii työssään, työympäristössään tai yritystoiminnassaan noudattaen tuloksellista toimintaa
	laskee opastettuna oman työpanoksen osuuden kustannuksista.	laskee toiminnan kustannukset ja oman työpanoksen osuuden niistä.	toimii kustannustehokkaasti aika- ja muut käytettävissä olevat resurssit huomioiden sekä laskee toiminnan kustannukset ja oman työpanoksen osuuden niistä.

**Elinikäisen oppimisen avaintaidot:** 1. Oppiminen ja ongelmanratkaisu, 2. Vuorovaikutus ja yhteistyö, 5. Aloitekyky ja yrittäjyys, 6. Kestävä kehitys, 10. Teknologia ja tietotekniikka.

Lukion opetussuunnitelman perusteissa ei ole kurssia, joka korvaisi ammatillisessa peruskoulutuksessa *Yritystoiminnan* opinnot.

# 6

## VAPAASTI VALITTAVAT TUTKINNON OSAT, 10 OV AMMATILISESSA PERUSKOULUTUKSESSA

Opiskelijan tulee sisällyttää tutkintoonsa 10 opintoviikkoa vapaasti valittavia tutkinnon osia, joiden tavoitteet ja arviointi tulee myös sisällyttää opiskelijan henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan.

Vapaasti valittavat tutkinnon osat voivat olla oman koulutusalan tai muiden alojen ammatillisia tai ammattitaitoa täydentäviä tutkinnon osia (yhteisiä opintoja), lukio-opintoja tai ylioppilastutkinnon suorittamiseen tai jatko-opintoihin valmentavia opintoja, työkokemusta tai ohjattuja harrastuksia, jotka tukevat koulutuksen yleisiä ja ammatillisia tavoitteita sekä opiskelijan persoonallisuuden kasvua.

# OPISKELIJAN ARVIOINTI AMMATILISESSA PERUSKOULUTUKSESSA

## 7.1 ARVIOINNIN TEHTÄVÄT JA TAVOITTEET

Sen lisäksi, mitä laissa ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta (L 601/2005, 25 §) on säädetty, arvioinnilla ohjataan, motivoidaan ja kannustetaan opiskelijaa tavoitteiden saavuttamiseen ja tuetaan opiskelijan myönteisen minäkuvan kehittymistä sekä kasvua ammatti-ihmisenä. Opiskelijan ohjauksen ja kannustuksen lisäksi arvioinnin tulee tuottaa tietoa opiskelijoiden osaamisesta opiskelijalle itselleen, opettajille ja työnantajille sekä jatko-opintoihin pyrkimistä varten.

## 7.2 ARVIOINNISTA TIEDOTTAMINEN

Opiskelijan arvioinnin toteutus muodostaa kokonaisuuden, josta koulutuksen järjestäjän on laadittava opetussuunnitelmaansa suunnitelma tutkinnon osien arvioinnista. Siihen sisältyy toimielimen hyväksymä suunnitelma ammattiosaamisen näyttöjen toteuttamisesta ja arvioinnista (L 601/2005, 25 a §).

Opiskelijoille ja kaikille arviointiin osallistuville on tiedotettava ennen opintojen alkamista arvioinnin periaatteista ja niiden soveltamisesta (A 603/2005, 3 §). Tiedotettavia asioita ovat ainakin arvioinnin tehtävät ja tavoitteet, osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen, oppimisen ja osaamisen arviointi sisältäen työssäoppimisen ja ammattiosaamisen näytöt, arvioinnin kohteet ja arviointikriteerit, arvosanasta päättäminen, arvioinnin uusiminen ja arvosanojen korottaminen, arvioinnin oikaiseminen sekä tutkintotodistuksen saaminen.

## 7.3 OPISKELIJAN OSAAMISEN TUNNISTAMINEN JA TUNNUSTAMINEN

Koulutuksen järjestäjän tulee tiedottaa opiskelijoille siitä, minkälaista aineistoa ja asiakirjoja on esitettävä osaamisen tunnistamista ja tunnustamista varten ja milloin opiskelijan on haettava osaamisen tunnistamista ja tunnustamista (A 603/2005, 3 §).

## Osaamisen tunnistaminen

Sen lisäksi, mitä valtioneuvoston asetuksessa ammatillisesta koulutuksesta annetun asetuksen muuttamisesta (A 603/ 2005, 10 §, 1 mom.) on säädetty, opiskelijan osaamista on arvioitava jo opintojen alkaessa. Opiskelijan osaaminen ja sen taso tulee selvittää opiskelijan vahvuuksien tunnistamiseksi ja aiemmin hankitun osaamisen tunnustamisen määrittelemiseksi. Osaamisen tunnistaminen on pohjana opiskelijan henkilökohtaisten tavoitteiden laatimisessa, mutta myös tarvittavan ohjauksen ja tuen määrittelemisessä.

Osaamisen tunnistamiseksi käydään arviointikeskustelu, johon osallistuvat opiskelija ja opettaja tai opettajat. Osaamisen tunnistamisen edistämiseksi on kehitettävä erilaisia sitä helpottavia arviointitapoja.

## Osaamisen tunnustaminen

Sen lisäksi, mitä laissa ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta ja valtioneuvoston asetuksella ammatillisesta koulutuksesta annetun asetuksen muuttamisesta (L 601/2005, 30 §, A 603/ 2005, 12 a §) on säädetty, tulee osaamisen tunnustamisella välttää opintojen päällekkäisyyttä ja lyhentää opiskeluaikaa.

Mikäli osaamisen tunnistamisessa tutkinnon osalle asetetut tavoitteet tai osa tavoitteista todetaan saavutetuiksi, osaaminen tunnustetaan. Osaamisen tunnustaminen kirjataan henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan. Henkilökohtaisesta opiskelusuunnitelmasta on tarkemmin luvussa 8.1.

Osaamisen tunnustaminen on osa opiskelijan arviointia, ja sitä koskevat samat säädökset kuin muutakin opiskelijan arviointia (L 601/2005, 25 §, 25a §, 25c §). Osaamisen tunnustamisella korvataan tai luetaan hyväksi suoritettavaan tutkintoon kuuluvia opintoja. Osaamisen tunnustamisella korvatut tutkinnon osat merkitään tutkintotodistukseen (luku 7.9). Osaamisen tunnustamisesta päättävät kyseisten opintojen opettaja tai opettajat yhdessä. Aikaisemmin hankitulle osaamiselle ei voida asettaa mitään yleistä aikarajaa, jota ennen hankittua osaamista ei voitaisi tunnustaa, mutta osaamisen ajantasaisuus voidaan tarkistaa. Tarvittaessa opiskelijan on osoitettava osaamisensa vastaavuus suoritettavan tutkinnon ammattitaitovaatimuksiin ja tavoitteisiin.

Toisen ammatillisen perustutkinnon tutkintotodistuksessa tai lukion päättötodistuksessa arvioidut opinnot korvaavat vastaavat ammattitaitoa täydentävät tutkinnon osat (yhteiset opinnot) sekä vapaasti valittavat tutkinnon osat ja ammatillisiin opintoihin sisältyvät muut valinnaiset tutkinnon osat, yhteensä enintään 40 opin-

toviikkaa. Lukion yksittäisten kurssien tunnustamisesta ammattitaitoa täydentäviin tutkinnon osiin on määrätty luvussa 5.

Mikäli aiemmilla opinnoilla tai muulla tavalla hankitusta koko tutkinnon osan kattavasta osaamisesta ei ole arvosanaa, tulee osaaminen osoittaa arvosanan saamiseksi tutkintotodistukseen. Ammatillisten tutkinnon osien osaamisen osoittamisessa hyödynnetään ammattiosaamisen näyttöjä. Ammatti- tai erikoisammattitutkinnon tutkinnon osan tunnustamisessa merkitään tutkintotodistukseen ko. tutkintotoimikunnan antama hyväksytty arvosana.

Osaamisen tunnustamisella korvattujen tai hyväksi luettujen tutkinnon osien arvosanoja voi korottaa koulutuksen aikana. Koulutuksen päätyttyä korotukset tehdään yksityisopiskelijana.

### Arvosanojen muuntaminen

Arvosana-asteikosta on voimassa, mitä asetuksessa ammatillisesta koulutuksesta annetun asetuksen muuttamisesta (A 488/2008, 10 §) on säädetty. Opiskelijaa arvioidaan sen oppilaitoksen arviointikäytännön mukaan, missä hän kulloinkin suorittaa opintoja. Jos oppilaitosten arvosana-asteikot eroavat toisistaan, osaamisen tunnustavan oppilaitoksen on muunnettava arvosanat ja määriteltävä vastaavuus opiskelijan eduksi. Arvosanat tulee muuntaa seuraavasti:

ARVOSANA-ASTEIKKO		
1–3	1–5	5–10
kiitettävä 3	kiitettävä 5	erinomainen 10
		kiitettävä 9
hyvä 2	hyvä 4	hyvä 8
	hyvä 3	tydyttävä 7
tydyttävä 1	tydyttävä 2	kohtalainen 6
	tydyttävä 1	välttävä 5

## 7.4 OPPIMISEN JA OSAAMISEN ARVIOINTI

Opiskelijan arviointi on kriteeriperusteista, jolloin opiskelijan oppimista ja osaamista verrataan aina joko ammatillisten tutkinnon osien ammattitaitovaatimuksiin tai ammattitaitoa täydentävien tutkinnon osien (yhteiset opinnot) tavoitteisiin sekä niiden pohjalta laadittuihin arviointikriteereihin.

Opiskelijalla on oikeus oppia ennen kuin ammattitaitovaatimuksissa ja tavoitteissa määriteltyä osaamista arvioidaan tutkintotodistukseen tulevan arvosanan saamiseksi.

## **Oppimisen arviointi**

Oppimisen arvioinnin tavoite on, että opiskelija tietää, mitä hän osaa ja mitä hänen on vielä opittava. Oppimisen arvioinnissa opettajan tai työpaikkaohjaajan tulee käyttää opiskelijaa motivoivia ja aktiivisia menetelmiä. Niiden avulla tuetaan ja motivoidaan opiskelijaa ammattitaitovaatimusten tai tavoitteiden saavuttamisessa sekä kehitetään opiskelijan itsearviointitaitoa. Opiskelija arvioi oppimistaan tutkinnon osien ammattitaitovaatimusten, tavoitteiden ja arviointikriteereiden perusteella.

Oppimista arvioidaan koko koulutuksen ja opiskelun ajan antamalla opiskelijalle suullista tai kirjallista palautetta oppimisen etenemisestä. Numeerista arviointia ei oppimisen arvioinnissa tarvita. Palautteella tuetaan ja ohjataan opiskelijaa mahdollisimman hyvin suoriutuksiin tuomalla esille opiskelijan vahvuudet. Oppimisen arvioinnin perusteella tehdään tarvittavat muutokset opiskelijan opetukseen ja oppimisen tukemiseen. Muutokset kirjataan henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan.

## **Osaamisen arviointi**

Osaamisen arviointiin perustuen opiskelijalle annetaan todistukseen tulevat arvosanat voimassa olevan asetuksen ammatillisesta koulutuksesta mukaisella arviointiasetuskolla.

Osaamista arvioitaessa arviointimenetelmät valitaan siten, että ne mittaavat asetettujen ammattitaitovaatimusten tai tavoitteiden saavuttamista, soveltuvat käytettyihin opiskelumenetelmiin ja tukevat opiskelijan oppimista. Opiskelijoilla tulee olla mahdollisuus osoittaa osaamisensa monipuolisesti ja arvioida myös itse osaamistaan.

Ammatillisten tutkinnon osien ammattitaito arvioidaan ammattiosaamisen näytöllä ja muulla osaamisen arvioinnilla. Ammattiosaamisen näytöllä arvioidaan mahdollisimman laajasti ammattitaitovaatimuksissa määritelty osaaminen, mutta vähintään se, mitä tutkinnon perusteissa on määrätty. Tarvittaessa muu osaamisen arviointi täydentää ammattitaitovaatimuksissa edellytettyä osaamista. Muun osaamisen arvioinnin arviointimenetelmistä päättää koulutuksen järjestäjä opiskelijan arvioinnin toteuttamissuunnitelmissaan.

## Ammattiosaamisen näytöt

Sen lisäksi, mitä laissa ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta ja valtioneuvoston asetuksessa ammatillisesta koulutuksesta annetun asetuksen muuttamisesta (L 601/2005, 25 §, 25a §, 25b §, A 603/2005, 5 §) on säädetty ammattiosaamisen näytöistä, toimieliimestä, arvioinnista ja arvioijista, näyttöpaikkojen laadusta ja työturvallisuudesta, ammattiosaamisen näytöt suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan oppilaitosten ja työpaikkojen yhteistyönä tutkinnon perusteiden pohjalta.

Ammattiosaamisen näytössä osoitetaan ammatillisten tutkinnon osien ammatitaitovaatimukset luvun 4 määräysten mukaisesti. Ammattiosaamisen näyttö annetaan kaikista ammatillisista tutkinnon osista, myös valinnaisista tutkinnon osista, jos ne ovat ammatillisia. Ammatitaitoa täydentävistä tutkinnon osista (yhteiset opinnot) ja vapaasti valittavista tutkinnon osista ei anneta erillisiä ammattiosaamisen näyttöjä. Kuitenkin koulutuksen järjestäjän päätöksellä voidaan ammattiosaamisen näyttö antaa myös vapaasti valittavista tutkinnon osista, mikäli ne ovat ammatillisia.

Ammattiosaamisen näytön arvosana annetaan kaikista ammatillisista tutkinnon osista. Ammattiosaamisen näyttö voidaan antaa yhdestä tai useammasta tutkinnon osasta kerrallaan. Jos samassa ammattiosaamisen näytössä arvioidaan useamman tutkinnon osan osaamista, tulee kaikista tutkinnon osista antaa erillinen arvosana arvioinnin kohteittain. Jos tutkinnon osan ammattiosaamisen näyttö annetaan useammassa kuin yhdessä osassa, jokaisesta osasta annetaan arvosanat arvioinnin kohteittain, mutta kokonaisarvosanaa ei muodosteta, ennen kuin kaikki osat on suoritettu.

Ammattiosaamisen näytöt ajoitetaan koko koulutuksen ajalle. Opiskelijalla tulee olla mahdollisuus oppia ammattiosaamisen näytössä arvioitava osaaminen ennen osaamisen näyttämistä ja mahdollisuus parantaa suoritustaan näytöistä saadun palautteen perusteella. Toimielimen hyväksymään ammattiosaamisen näyttöjen toteuttamis- ja arviointisuunnitelmaan sisällytetään periaatteet työssäoppimisen ja ammattiosaamisen näyttöjen yhteensovittamisesta.

Opiskelijalla on mahdollisuus suorittaa ammattiosaamisen näyttöjä myös ulkomailla, jolloin siitä on sovittava etukäteen.

Koulutuksen järjestäjä huolehtii siitä, että opiskelija saa riittävästi tukea ja ohjausta ammattiosaamisen näyttöjen suorittamiseen. Tukea ja ohjausta annetaan ennen ammattiosaamisen näyttöjä, niiden aikana sekä ohjaavana palautteena niiden jälkeen.

## Arvioinnin kohteet ja arviointikriteerit

Tutkinnon perusteissa on tutkinnon osittain esitetty arvioinnin kohteet (mitä arvioidaan) ja arviointikriteerit (miten osataan) tyydyttävän T1, hyvän H2 ja kiitettävän K3 tasoille. Arviointi kohdistuu

- ♦ työprosessin
- ♦ työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin
- ♦ työn perustana olevan tiedon ja
- ♦ elinikäisen oppimisen avaintaitojen hallintaan.

Elinikäisen oppimisen avaintaitoja ovat oppiminen ja ongelmanratkaisu, vuorovaikutus ja yhteistyö, ammattietiikka, terveys, turvallisuus ja toimintakyky, aloitekyky ja yrittäjäyys, kestävä kehitys, estetiikka, viestintä ja mediaosaaminen, matematiikka ja luonnontieteet, teknologia ja tietotekniikka sekä aktiivinen kansalaisuus ja eri kulttuurit. Arvioinnin kohteessa elinikäisen oppimisen avaintaidot arvioidaan seuraavat neljä avaintaitoa: oppiminen ja ongelmanratkaisu, vuorovaikutus ja yhteistyö, ammattietiikka sekä terveys, turvallisuus ja toimintakyky. Muut avaintaidot arvioidaan työprosessin, työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin tai työn perustana olevan tiedon hallinnan yhteydessä.

Koulutuksen järjestäjä laatii arviointikriteerit liitteen kohdassa 9.3 olevien yleisten arviointikriteerien pohjalta niihin valinnaisiin tutkinnon osiin, joihin niitä ei ole määritelty tutkinnon perusteissa.

## 7.5 ARVOSANASTA PÄÄTTÄMINEN

Sen lisäksi, mitä laissa ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta ja valtioneuvoston asetuksessa ammatillisesta koulutuksesta annetun asetuksen muuttamisesta (L 601/2005, 25 b §, A 603/2005, 11 §, A 488/2008, 10 §, 13 §) on säädetty, arvosanat tutkintotodistukseen on annettava kaikista tutkinnon perusteiden mukaisista tutkinnon osista, myös ammatillisiin opintoihin (90 ov) kuuluvista muista valinnaisista tutkinnon osista ja ammatillista osaamista syventävistä tutkinnon osista.

Tutkinnon osan arvosana päätetään osaamisen arvioinnin perusteella. Mikäli osaamista arvioivia opettajia on ollut useita, päätös tehdään arviointikeskustelussa. Ammattiosaamisen näytön arvosanan päättävät opettajat ja työelämän edustajat pääsääntöisesti yhdessä toimielimen päätöksen mukaisesti. Arvioinnin perustelut on aina kirjattava.

## 7.6 ARVIOINTIAINEISTON SÄILYTTÄMINEN

Sen lisäksi, mitä valtioneuvoston asetuksessa ammatillisesta koulutuksesta annetun asetuksen muuttamisesta (A 603/2005, 11a §) on arviointiaineiston säilyttämisestä ja tallentamisesta säädetty, ammattiosaamisen näytön arvosana tallennetaan arvioinnin kohteittain. Jos opiskelijan suorittama ammattiosaamisen näyttö kattaa vain osan tutkinnon osasta, kunkin osan arvioinnin perusteena oleva aineisto tallennetaan siten, että ammattiosaamisen näytön arvosana on mahdollista päättää koko tutkinnon osan osalta.

## 7.7 ARVIOINNIN UUSIMINEN JA ARVOSANAN KOROTTAMINEN

Arvosanojen korottamisesta ja uusinnasta on voimassa, mitä valtioneuvoston asetuksessa ammatillisesta koulutuksesta annetun asetuksen muuttamisesta (A 603/2005, 12 §) on säädetty.

## 7.8 ARVIOINNIN OIKAISEMINEN

Arvioinnin oikaisemisesta on voimassa, mitä laissa ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta (L 601/2005, 25c §) on säädetty.

## 7.9 TODISTUKSET

### **Tutkintotodistus**

Tutkintotodistus on virallinen asiakirja, jonka sisällössä tulee noudattaa tutkinnon perusteita. Tutkintotodistuksen antamisesta on voimassa, mitä valtioneuvoston asetuksessa ammatillisesta koulutuksesta annetun asetuksen muuttamisesta (A 488/2008, 13 §) on säädetty. Peruskoulutuksena järjestetyssä oppisopimuskoulutuksessa tutkintotodistus on annettava samoin perustein.

Tutkintotodistus on kokonaisuus, joka sisältää päättö- ja näyttötodistuksen. Päättötodistukseen merkitään arvosanat kaikista tutkinnon osista, joista tutkinto muodostuu. Poikkeuksena kuljettajien ammattipätevyys -tutkinnon osa, joka merkitään vain näyttötodistukseen. Päättötodistukseen kuljettajien ammattipätevyys -tutkinnon osa merkitään: katso näyttötodistus. Vain vapaasti valittavat tutkinnon osat voidaan opiskelijan valinnan mukaan jättää ilman arvosanaa. Päättötodistuksen

ammattillisten tutkinnon osien arvosanat muodostuvat ammattiosaamisen näytön ja muun osaamisen arvioinnin perusteella. Ammattiosaamisen näytöt on suoritettava hyväksytysti, jotta tutkinnon osasta voidaan antaa arvosana päättötodistukseen.

Valtioneuvoston päättämistä ammattitaitoa täydentävistä tutkinnon osista (yhteiset opinnot) annetaan erilliset arvosanat. Ammatillisiin tutkinnon osiin sisältyvien ammattitaitoa täydentävien tutkinnon osien tuottama osaaminen arvioidaan ammatillisten tutkinnon osien ammattitaitovaatimuksina.

Opinnäyte arvioidaan niiden tutkinnon osien yhteydessä, joihin se sisältyy. Opinnäytteestä merkitään päättötodistukseen laajuus ja nimi, erillistä arvosanaa ei anneta. Työssäoppimisesta merkitään päättötodistukseen laajuus, mutta erillistä arvosanaa ei anneta, koska työssäoppimisen aikana hankittu osaaminen arvioidaan ammattiosaamisen näytöillä.

Tutkinnon osan kokonaan korvaavat opinnot tai muutoin hankittu osaaminen merkitään opiskelijan päättötodistukseen arvosanoineen. Jos arvosana-asteikko eroaa, käytetään luvussa 7.3 olevaa arvosanojen muuntokaavaa. Ammatti- tai erikoisammattitutkinnosta tunnustetun tutkinnon osan arvosanaksi merkitään hyväksytty ja alaviitteellä osoitetaan, että se on suoritettu näyttötutkintona, josta todistuksen on antanut vastaava tutkintotoimikunta.

Aiemmin suoritettujen koko tutkinnon osan kattavat ammattiosaamisen näytöt merkitään arvosanoineen ja lyhyine kuvauksineen näyttötodistukseen. Todistukseen lisätään viitteeksi arvioinnin antaneen oppilaitoksen nimi.

Jos osaamisen tunnustaminen tehdään sellaisen tutkinnon opinnoista, joihin ei ole sisältynyt ammattiosaamisen näyttöjä, merkitään näyttötodistukseen kyseisen tutkinnon osan kohdalle tutkinnon osan nimi ja laajuus sekä alaviitemaininta, että osaaminen on tunnustettu tutkinnosta, johon ei ole sisältynyt ammattiosaamisen näyttöjä. Kun osaamista tunnustetaan ammatti- tai erikoisammattitutkinnoista, merkitään näyttötodistukseen kyseisen tutkinnon osan kohdalle tutkinnon osan nimi ja laajuus sekä alaviitemaininta, että osaaminen on tunnustettu x- ammatti- tai erikoisammattitutkinnosta, josta todistuksen on antanut vastaava tutkintotoimikunta.

Kun ammatillisiin tutkinnon osiin (90 ov) on sisällytetty valtioneuvoston päätöksen mukaisesti (Vnp 216/2001) ammattitaitoa täydentäviä tutkinnon osia tai lukio-opintoja, merkitään näyttötodistukseen alaviite: ”Opiskelija on sisällyttänyt ammatillisiin tutkinnon osiin x opintoviikkoa ammattitaitoa täydentäviä tutkinnon osia, joita ei arvioida ammattiosaamisen näytöillä”.

Tutkintotodistuksesta tulee ilmetä, että se koostuu päättötodistuksesta ja näyttötodistuksesta. Lisäksi tutkintotodistuksessa tulee olla todistuksen myöntävän koulutuksen järjestäjän tai oppilaitoksen tai kummankin nimi. Päättötodistuksen allekirjoittaa koulutuksen järjestäjä ja näyttötodistuksen toimielimen puheenjohtaja (A 488/2008).

**Päätötodistuksessa** tulee olla seuraavat tiedot:

- ♦ opiskelijan nimi ja henkilötunnus
- ♦ tutkinnon nimi ja laajuus 120 ov /3 vuotta
- ♦ koulutusohjelman nimi
- ♦ tutkintonimike opetusministeriön asetuksen mukaisesti
- ♦ suoritettut tutkinnon osat ryhmiteltyinä ammatillisiin (90 ov), ammattitaitoa täydentäviin (20 ov) ja vapaasti valittaviin tutkinnon osiin (10 ov), niiden laajuudet ja arvosanat
- ♦ opinnäytteen laajuus ja nimi
- ♦ työssäoppimisen laajuus
- ♦ päiväys ja allekirjoitukset
- ♦ koulutuksen järjestäjän tai oppilaitoksen leima.

**Näyttötodistuksessa** tulee olla seuraavat tiedot:

- ♦ opiskelijan nimi ja henkilötunnus
- ♦ tutkinnon nimi ja laajuus 120 ov/3 vuotta
- ♦ koulutusohjelman nimi
- ♦ tutkintonimike
- ♦ suoritettut ammattiosaamisen näytöt tutkinnon osittain (tutkinnon osan nimi ja laajuus, lyhyt kuvaus opiskelijan suorittamasta ammattiosaamisen näytöstä, näyttöpaikan nimi, ammattiosaamisen näytön arvosana tai erityisopiskelijoilla lyhyt sanallinen kuvaus opiskelijan ammattiosaamisen näytöillä todennetusta ammatillisesta osaamisesta ja ammattitaidosta)
- ♦ päiväys ja allekirjoitus (toimielimen puheenjohtaja)
- ♦ koulutuksen järjestäjän tai oppilaitoksen leima.

**Tutkintotodistuksessa** tulee olla myös seuraavat tiedot:

- ♦ todistuksen myöntävän koulutuksen järjestäjän tai oppilaitoksen yhteystiedot
- ♦ koulutuksen järjestäjän tai oppilaitoksen nimi, ellei niitä ole edellä mainittu
- ♦ opetusministeriön myöntämä koulutuksen järjestämislupa
- ♦ lainsäädäntö, johon koulutus perustuu
- ♦ maininta, että koulutus on toteutettu Opetushallituksen päättämien tutkinnon perusteiden mukaisesti (määräyksen hyväksymispäivämäärä ja diaarinumero)
- ♦ maininta, että tutkinto on opetusministeriön hyväksymä (koulutuksen alkaessa voimassa olleen ministeriön asetuksen päivämäärä ja asetusnumero)
- ♦ pohjakoulutusvaatimus ja tutkinnon kansallinen taso
- ♦ tutkinnon tuottama jatko-opintokelpoisuus
- ♦ tutkinnon laajuuden, opintovuoden ja opintoviikon määritelmä
- ♦ arvosana-asteikko
- ♦ ammattien harjoittamisesta johtuvat erityissäännökset.

## **Todistus suoritetusta koulutuksesta**

Todistuksessa suoritetusta koulutuksesta on voimassa, mitä valtioneuvoston asetuksessa ammatillisesta koulutuksesta annetun asetuksen muuttamisesta (A488/2008, 13 §) on säädetty.

## **Todistus suoritetuista opinnoista, tutkinnon osista ja ammattiosaamisen näytöistä**

Sen lisäksi, mitä todistuksen antamisesta on valtioneuvoston asetuksessa ammatillisesta koulutuksesta annetun asetuksen muuttamisesta (A 488/2008, 13 §) säädetty, opiskelijalle annetaan todistus suoritetuista tutkinnon osista ja opinnoista, ammattiosaamisen näytöistä ja aikaisemmin hankitusta osaamisesta. Todistukseen merkitään arvosanojen lisäksi myös sellaisiin tutkinnon osiin osallistuminen, joista opiskelija ei ole saanut vielä arvosanaa, sekä tieto siitä, mitä suorituksia tutkintotodistuksen saaminen opiskelijalta edellyttää.

Kun opiskelija tutkinnon osan tai osia suoritettuaan siirtyy työelämään, tulee todistuksen liitteenä olla tieto ammattipätevyydestä, joka hänellä on suoritettujen tutkinnon osien perusteella.

## **Erotodistus**

Erotodistuksen antamisesta on voimassa, mitä valtioneuvoston asetuksessa ammatillisesta koulutuksesta annetun asetuksen muuttamisesta (A 488/2008, 13 §) on säädetty.

## **Kansainväliseen käyttöön tarkoitettu tutkintotodistuksen tai todistuksen liite**

Kansainväliseen käyttöön tarkoitettu tutkintotodistuksen tai todistuksen liitteen antamisesta on voimassa, mitä valtioneuvoston asetuksessa ammatillisesta koulutuksesta annetun asetuksen muuttamisesta (A 488/2008, 13 §) on säädetty.

## Todistus kuljetusalan perustason ammattipätevyyskoulutuksen suorittamisesta

Todistuksesta kuljetusalan perustason ammattipätevyyskoulutuksen suorittamisesta on voimassa, mitä opetusministeriön kirjessä (12.6.2007 nro 146/530/2007) ohjeistetaan.

### 7.10 ARVIOINTI ERITYISOPETUKSESSA

Erityisopiskelijan arvioinnissa tulee noudattaa samoja periaatteita kuin muidenkin opiskelijoiden arvioinnissa. Mikäli opiskelija ei jossakin tutkinnon osassa saavuta tutkinnon perusteissa ilmaistuja T1-tason tavoitteita, opetus voidaan mukauttaa. Kun tutkinnon ammattitaitovaatimuksia tai tavoitteita on mukautettu lain ammatillisesta koulutuksesta 630/1998, 20 §:n ja 21 § 2 ja 3 momentin perusteella, siitä on tehtävä merkintä todistukseen. Opiskelijan tulee saada tutkintotodistus, vaikka tutkinnon tavoitteita olisikin mukautettu.

Mukautetuista ammattitaitovaatimuksista tai tavoitteista on tehtävä alaviite-merkintä sekä päättötodistukseen että näyttötodistukseen. Arviointi on suoritettava mukautettuihin ammattitaitovaatimuksiin tai tavoitteisiin suhteutettuna, jolloin niille on laadittava arviointikriteerit. Koulutuksen järjestäjä laatii tutkinnon osan mukautetut ammattitaitovaatimukset tai tavoitteet ja arviointikriteerit asetuksen ammatillisesta koulutuksesta 811/1998 8 §:n mukaisesti. Arvosana-asteikon on oltava sama kuin yleensä käytössä oleva. Valtioneuvoston asetuksen ammatillisesta koulutuksesta annetun asetuksen muuttamisesta 603/2005, 10 §:n mukaan erityisopetuksena järjestettävässä koulutuksessa ammattiosaamisen näytöt voidaan arvioida myös sanallisesti. Opiskelijan on tiedettävä, että mukautettujen ammattitaitovaatimusten tai tavoitteiden mukaan suoritettu koulutus saattaa vaikuttaa jatko-opintoihin pääsyyn ja niissä menestymiseen.

Jos ammattitaitovaatimuksissa ja tavoitteissa esitetty osaaminen jäävät olennaisilta osin puutteellisiksi, on tutkintotodistuksen sijasta annettava todistus suoritetuista opinnoista. Sen liitteenä tulee antaa selvitys siitä, mitä opiskelija parhaiten osaa.

## MAAHANMUUTTAJA- JA ERI KIELI- JA KULTTUURIRYHMIEN OPISKELIJOIDEN ARVIOINTI

Maahanmuuttajaopiskelijoiden ja muiden eri kieli- ja kulttuuriryhmien opiskelijoiden osaaminen tulee arvioida samalla tavalla kuin muidenkin opiskelijoiden. Osaaminen tulee arvioida sellaisilla menetelmillä, että kielitaidon mahdollisesta puutteellisuudesta huolimatta osaaminen voidaan arvioida.

Opiskelijalla, jonka äidinkieli on muu kuin oppilaitoksen opetuskieli, on oltava ennen ammattiosaamisen näyttöä sellainen kielitaito, että hän ymmärtää ammattiosaamisen näyttönä tehtävään työhön liittyvät ohjeet ja määräykset. Tuen tarve on tunnistettava ja sen perusteella on suunniteltava tukitoimet yhdessä oppilaitoksen, työelämän edustajan ja opiskelijan kanssa. Ammattiosaamisen näytön arvioijat ja näytön toteutukseen osallistuvat tulee tarvittaessa valmentaa siihen, miten kulttuuriset tekijät vaikuttavat yksilöiden väliseen viestintään. Lisäksi ammattiosaamisen näytön toteutukseen osallistuvat ja näytön arvioijat tulee valmentaa selkeän kielen käyttöön ohjeita annettaessa.

### **Äidinkielen arviointi**

Jos suomi ei ole opiskelijan äidinkieli, hänen suomen kielen osaamistaan on arvioitava suomi toisena kielenä -tavoitteiden mukaisesti myös siinä tapauksessa, ettei hänelle ole erikseen järjestetty suomi toisena kielenä -opetusta. Mikäli opettaja ja opiskelija yhdessä arvioivat opiskelijan suomen kielen taidon äidinkieli, suomi -tavoitteiksi, osaaminen tulee arvioida äidinkieli, suomi -tavoitteiden mukaan. Päätötdodistukseen on merkittävä, kumman tavoitteiden mukaisesti osaamista on arvioitu, kuitenkin asteikolla 1–3. Opiskelijan opiskelusuunnitelma, myös arviointi, voi koostua molemmista edellä mainituista äidinkielen opinnoista (ks. luku 8.4).

Viittomakielisten opiskelijoiden suomen kielen taito arvioidaan suomi viittomakielisille -tavoitteiden mukaisesti.

### **Toisen kotimaisen kielen arviointi**

Jos opiskelija ei ole opiskellut ruotsia toisena kotimaisena kielenä, päätötdodistukseen on merkittävä, mitä hän on sen tilalla opiskellut. Arviointiin vaikuttavat opetusjärjestelyt on määritelty tarkemmin luvussa 8.4.

## MUUT MÄÄRÄYKSET AMMATILISESSA PERUSKOULUTUKSESSA

### 8.1 OPINTO-OHJAUS JA HENKILÖKOHTAINEN OPISKELUSUUNNITELMA

#### Opinto-ohjauksen tavoitteet

Opinto-ohjauksen tavoitteena on, että opiskelija saa riittävästi tietoa koulutuksestaan ennen sen aloitusta ja sen aikana. Opiskelijan tulee tietää tutkintoonsa sisältyvät tutkinnon osat ja opinnot ja niiden valinnan mahdollisuudet. Lisäksi tavoitteena on, että opiskelija osaa toimia oppilaitosyhteisössään, osaa kehittää opiskelu- ja vuorovaikutustaitojaan ja itsetuntemustaan sekä arvioida omaa toimintaansa ja tuotoksiaan. Hän osaa suunnitella opintonsa, laatia henkilökohtaisen opiskelusuunnitelmansa yhteistyössä opettajan kanssa ja ottaa vastuun opinnoistaan. Hän osaa seurata opintosuoritusten kertymistä ja hakea tukea opintojensa suunnitteluun.

Opiskelija osaa tehdä koulutusta ja elämänuraa koskevia valintoja ja ratkaisuja. Hän tunnistaa opiskeluunsa ja elämäntilanteisiinsa mahdollisesti liittyviä ongelmia ja osaa hakea niihin tukea. Hän osaa käyttää yhteiskunnan tarjoamia opiskelijahuollon palveluita ja muita ohjaus-, neuvonta- ja tietopalveluja. Tavoitteiden saavuttamista tukee koulutuksen järjestäjän velvoite tiedottaa alaikäisen opiskelijan huoltajille ammatillisesta koulutuksesta ja opiskelijan opintojen etenemisestä.

#### Opiskelijan oikeus opinto-ohjaukseen

Tutkintoon sisältyy opinto-ohjausta vähintään 1,5 opintoviikkoa (VN:n päätös 213/1999). Ohjaustoiminnalla tulee tukea opiskelijaa kokonaisvaltaisesti opintojen eri vaiheissa. Jokaisella opiskelijalla on oikeus saada henkilökohtaista ja muuta opintojen ohjausta. Opiskelijalla on oikeus saada opiskelussa tai elämäntilanteiden muutoksissa tarvitsemiaan tukipalveluita.

## Opinto-ohjauksen järjestäminen

Opinto-ohjauksen järjestämisen tavoitteena on edistää koulutuksellista, etnistä ja sukupuolten välistä tasa-arvoa. Tavoitteena on lisäksi lisätä opiskelijoiden hyvinvointia, ehkäistä opintojen keskeyttämistä, edistää työllistymistä ja tukea jatko-opintoihin hakeutumista. Koulutuksen järjestäjän on kiinnitettävä huomiota erityisesti niiden opiskelijoiden ohjaukseen, joilla on opiskelu- tai oppimisvaikeuksia (esimerkiksi luki-häiriö), poissaoloja koulutuksesta tai elämänhallintaan liittyviä vaikeuksia.

Koulutuksen järjestäjä laatii opetussuunnitelmaansa opinto-ohjaussuunnitelman, jossa kuvataan ohjaukseen osallistuvien tehtävät ja työnjako. Suunnitelma toimii koko oppilaitoksen ohjaustyön kehittämisen välineenä. Siinä määritellään, miten ja minkälaista tukea opiskelija saa ohjaustoimintaan osallistuvilta. Suunnitelmassa esitetään, miten yhteistyö eri koulutuksen järjestäjien kanssa on järjestetty, jotta opiskelija voi valita tutkinnon osia ja opintoja eri koulutusohjelmista ja tutkinnoista sekä suunnitella useamman kuin yhden tutkinnon suorittamista. Siinä määritellään myös yhteistyö oppilaitoksen ulkopuolisten asiantuntijoiden ja huoltajien kanssa. Opiskelijahuoltosuunnitelma on osa ohjaussuunnitelmaa.

Ohjaustoimintaan osallistuvat kaikki oppilaitoksen opettajat sekä muut ohjauksesta vastuulliset. Opinto-ohjaajalla on päävastuu opinto-ohjauksen järjestämisestä sekä ohjauksen kokonaisuuden suunnittelusta ja toteutuksesta. Opettajan tehtävänä on ohjata ja motivoida opiskelijaa tutkinnon suorittamisessa ja opintojen suunnittelussa. Hänen tehtävänsä on myös auttaa opiskelijaa löytämään vahvuuksiinsa ja kehittämään oppimisen valmiuksiaan.

Opinto-ohjausta järjestetään opintoihin liittyvänä, henkilökohtaisena, ryhmäohjauksena ja muuna ohjauksena. Opiskelija saa opinto-ohjausta opiskelunsa tueksi ja valintojen tekemiseen, jotta hän kykenee suunnittelemaan opiskelunsa sisällön ja rakenteen omien voimavarojensa mukaisesti. Opinto-ohjauksella edistetään opiskelijoiden yhteisöllisyyttä koko koulutuksen ajan. Opiskelijoiden opiskelua ja hyvinvointia seurataan ja tuetaan yhteistyössä huoltajien kanssa.

Koulutuksen järjestäjän tulee tiedottaa ammatillisesta koulutuksesta ja siihen hakeutumisesta perusopetuksen oppilaille, heidän huoltajilleen, oppilaanohjaajille ja opettajille. Koulutuksen järjestäjän tulee suunnata tiedotusta ja ohjausta erityisesti perusopetuksen päättymisen jälkeen koulutuksen ulkopuolelle jääneille nuorille ja heidän huoltajilleen.

Koulutuksen järjestäjän tulee kehittää ura- ja rekrytointipalvelujaan yhteistyössä elinkeinoelämän ja työvoimapalveluiden kanssa sekä edistää ja tukea opiskelijoiden työllistymistä ja jatkokoulutukseen pääsemistä.

## Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma

Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma tukee opiskelijan urasuunnittelua ja kehittää hänen valmiuksiaan itsearvioinnissa. Se perustuu opiskelijan oman opiskelun suunnitteluun, yksilöllisiin valintoihin, opinnoissa etenemiseen ja oppimisen arviointiin. Opiskelijaa ohjataan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laadinnassa ja sen toteutumisen seurannassa. Se on suunnitelma, jonka toteuttamiseen opiskelija sitoutuu ja motivoituu koko koulutuksen ajaksi.

Henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laadintaan osallistuvat opettaja tai opettajat ja tarvittaessa opinto-ohjaaja opiskelijan kanssa yhdessä neuvotellen. Suunnitelmassa määritellään oppimisen tavoitteet, opintojen suorittaminen, suoritustavat ja ajoitus sekä opintojen arviointi. Laadinnassa otetaan huomioon opiskelijoiden erilaiset oppimistyyliä. Mahdolliset oppimista vaikeuttavat seikat tunnistetaan ja opiskelijan itseohjautuvuutta ja ammatillista kasvua ohjataan ja tuetaan.

Henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman toteutumista ja opintojen edistymistä seurataan, ja tarvittaessa opiskelijalle annetaan tukiopetusta. Opiskelija ja opettajat arvioivat henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman toteuttamisen mahdolliset esteet. Opiskelijaa ohjataan tekemään omaa oppimistaan koskevia päätöksiä sekä tarvittaessa tarkentamaan ja muuttamaan suunnitelmaa opintojen edetessä.

Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma sisältää opiskelijan yksilölliset valinnat, opinnoissa etenemisen, oppimisen arvioinnin, opiskelijan osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen, työssäoppimisen paikat ja ajat sekä ammattiosaamisen näytöt.

## 8.2 TYÖSSÄOPPIMINEN JA TYÖTURVALLISUUS

Sen lisäksi, mitä asetuksessa ammatillisesta koulutuksesta (A 811/1998, 5 §, VNA muutos 603/2005, 3 ja 5 §) on säädetty, tulee työssäoppimisessa noudattaa seuraavaa:

Työssäoppiminen on osa ammatillista koulutusta. Se on koulutuksen järjestämismuoto, jossa osa tutkinnon tavoitteista opitaan työpaikalla työtä tehdessä. Työssäoppiminen on aidossa työympäristössä tapahtuvaa tavoitteellista, ohjattua ja arvioitua opiskelua. Työssäoppimisjaksojen tulee olla ammatinhallinnan kannalta riittävän pitkiä ja monipuolisia. Vain poikkeustapauksessa opiskelija voi suorittaa työssäoppimisen oppilaitoksen harjoitusyrityksessä tai vastaavien järjestelyin.

Työpaikkojen ja koulutuksen järjestäjien yhteistyöllä varmistetaan työssäoppimisen ja muun ammatillisen koulutuksen työelämävastavuus, laatu ja ajantasaisuus. Koulutuksen järjestäjän vastuulla on huolehtia, että kaikilla alueen toimijoilla

on yhteinen käsitys työssäoppimisen järjestämisestä. Koulutuksen järjestäjän tulee huolehtia, että opiskelija saa riittävästi ohjausta ja opetusta työssäoppimisen aikana ja että opettajilla ja muulla henkilöstöllä on edellytykset yhteistyölle työelämän kanssa. Koulutuksen järjestäjän ja opettajien tulee yhdessä työ- ja elinkeinoelämän kanssa varmistaa työssäoppimisen laatu, jotta opiskelija saavuttaa tutkinnon perusteiden ammattitaitovaatimukset.

Työssäoppimisen toteutuksesta vastaa koulutuksen järjestäjä. Toteutukseen sisältyy suunnittelua, opiskelijan ohjausta ja arviointia. Lisäksi koulutuksen järjestäjän tehtävänä on huolehtia opettajien työelämäosaamisesta ja kouluttamisesta sekä työpaikkaohjaajien kouluttamisesta. Työpaikalla kiinnitetään erityistä huomiota opiskelijan ohjaukseen ja palautteen antamiseen.

Työssäoppimisen aikana opiskelija ei yleensä ole työsuhteessa työnantajaan, eikä hänelle makseta palkkaa työssäoppimisjaksojen aikana. Työssäoppimisjakson aikana opiskelija on oikeutettu saamaan opintotuen ja opintososiaaliset edut niistä erikseen annettujen ohjeiden mukaan. Kun työssäoppiminen toteutetaan ulkomailta, järjestämisessä otetaan huomioon myös paikalliset määräykset.

Sen lisäksi, mitä laissa ammatillisesta koulutuksesta (L 630/1998, 19 §, 28 §) ja voimassa olevissa työturvallisuussäädöksissä on säädetty, työturvallisuusasioissa noudatetaan seuraavaa:

Sopimuksessa työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä järjestettävästä koulutuksesta ja ammattiosaamisen näytöistä on kirjattava turvallisuuteen, tapaturmiin ja vahingonkorvauksiin liittyvät vastuut ja vakuutukset. Ennen työn aloittamista työnantaja ja koulutuksen järjestäjä varmistavat yhdessä, että opiskelijalla on edellytykset tehdä ko. työtä turvallisesti ja terveyttään vaarantamatta sekä ohjeita noudattaen.

Koulutuksen järjestäjään sovelletaan työturvallisuuslain 4 §:n 1 momentin mukaan työnantaja koskevia säännöksiä silloin, kun työ tapahtuu oppilaitoksessa tai muutoin koulutuksen järjestäjän osoittamalla tavalla.

Opiskelijan arvioinnista työssäoppimisjaksoilla on määrätty luvussa 7.

## 8.3 AMMATILLINEN ERITYISOPETUS

Koulutuksellisen tasa-arvon toteutumiseksi jokaisella opiskelijalla tulee olla erilaisista oppimisedellytyksistä riippumatta yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua ammatilliseen koulutukseen sekä sijoittua koulutuksen jälkeen työhön ja yhteiskuntaan täysivaltaisena kansalaisena.

Erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan ammatillinen koulutus tulee toteuttaa yhdenvertaisuusperiaatteen mukaan ensisijaisesti tavallisessa ammatillisessa oppilai-

toksessa samoissa opetusryhmissä muiden opiskelijoiden kanssa. Opetus voidaan järjestää myös osittain tai kokonaan erityisryhmässä. Ammatilliset erityisoppilaitokset huolehtivat ensisijaisesti vaikeavammaisten koulutuksesta sekä valmentavasta ja kuntouttavasta opetuksesta ja ohjauksesta. Lisäksi niiden tulee tarjota asiantuntija-apua muille oppilaitoksille. Ammatillista erityisopetusta voidaan järjestää myös oppisopimuskoulutuksena.

Vammaisuuden, sairauden, kehityksessä viivästyminen, tunne-elämän häiriön tai muun syyn vuoksi erityisiä opetus- tai opiskelijahuoltopalveluja tarvitsevien opiskelijoiden tulee saada erityisopetusta. Sen avulla turvataan henkilökohtaisiin edellytyksiin perustuva oppiminen, itsensä kehittäminen ja ihmisenä kasvaminen. Erityisopetukseen liitetään tarvittaessa muita tukitoimia ja kuntoutusta yhteistyössä kuntoutuspalvelujen tuottajien kanssa.

Koulutuksen järjestäjä määrittelee erityisopetuksen periaatteet: tavoitteet, toteutuksen, opetusmenetelmät, tuki- ja erityispalvelut, asiantuntijapalvelut, yhteistyötahot ja vastuut. Oppilaitoksen tulee varata erityisopetukseen riittävät voimavarat. Erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden oppimisen edistäminen on koko oppilaitosyhteisön tehtävä.

Erityisopetuksen tarve on määriteltävä ammatillisen koulutuksen lain 20 §:n ja opetussuunnitelman perusteiden pohjalta jokaiselle opiskelijalle yksilöllisesti. Tavoitteiden saavuttamista on tuettava yksilöllisesti suunnitellun ja ohjatun oppimisprosessin sekä erilaisten tukitoimien avulla.

## **Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS)**

Erityisopetusta tarvitsevalle opiskelijalle on laadittava aina kirjallinen henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) (L 630/1998, 20 §). Suunnitelman tulee sisältää (A 811/1998, 8 § mukaan)

- ◆ suoritettava tutkinto
- ◆ opetuksessa noudatettavat tutkinnon perusteet
- ◆ tutkinnon laajuus
- ◆ opiskelijalle laadittu henkilökohtainen opetussuunnitelma
- ◆ opiskelijan saamat erityiset opetus- ja opiskelijahuollon palvelut
- ◆ muut henkilökohtaiset palvelu- ja tukitoimet sekä
- ◆ erityisopetuksen perustelut.

HOJKS tulee laatia opiskelijan, tarvittaessa hänen huoltajansa, aikaisemman koulun edustajien sekä opettajien ja opiskelijahuollon asiantuntijoiden kanssa.

Mikäli ammattitaitovaatimuksia on mukautettu, henkilökohtaiseen opetuksen järjestämistä koskevaan suunnitelmaan sisältyy henkilökohtainen opetussuunnitelma, jossa määritellään opiskelijan yksilölliset oppimisen tavoitteet. Ne perustuvat hänen opiskelemaansa tutkinnon perusteisiin. Ammatillisessa erityisopetuksessa opetus on suunniteltava siten, että opiskelija mahdollisimman suuressa määrin saavuttaa saman pätevyyden kuin muussa ammatillisessa koulutuksessa. Tavoitteita voidaan mukauttaa opiskelijan edellytysten mukaan joko niin, että kaiken opetuksen tavoitteet on mukautettu, tai mukauttamalla vain yhden tai sitä useamman tutkinnon osan tavoitteet. Opetuksessa tulee keskittyä opiskelijan vahvojen osaamisalueiden tukemiseen, jotta hänelle taataan hyvät mahdollisuudet sijoittua työhön. Erityistä huomiota tulee kiinnittää työssä harjaantumiseen työssäoppimisen jaksojen aikana. Opiskelijalle tulee selvittää, miten hän voi koulutuksen jälkeen saada tarvitsemiaan erityispalveluja.

Opiskelijan edistymistä tulee seurata koulutuksen aikana, ja henkilökohtaisia tavoitteita ja tukitoimia on muutettava tarpeen mukaan. Määräykset erityisopiskelijoiden arvioinnista ovat luvussa 7.10.

## 8.4 MAAHANMUUTTAJIEN JA ERI KIELI- JA KULTTUURIRYHMIEN OPETUS

### Yleistä

Maahanmuuttajaopiskelijoiden ja muiden kieli- ja kulttuuriryhmien opiskelijoiden, kuten saamenkielisten, romanien ja viittomakielisten opiskelijoiden ammattitaitovaatimukset ovat pääsääntöisesti samat kuin muidenkin opiskelijoiden. Opetuksessa noudatetaan ammatillisen perustutkinnon perusteita.

Opiskelijoita, joiden äidinkieli on muu kuin oppilaitoksen opetuskieli, tulee tukea etenkin kielten opinnoissa ja erityisin opetusjärjestelyin. Opetuksessa otetaan tarvittaessa huomioon opiskelijoiden tausta, kuten äidinkieli, kulttuuri ja koulutuksen aikana kehittyvä kielitaito. Opetusjärjestelyillä tuetaan opiskelijoiden omaa kielellistä identiteettiä enemmistökielen ja -kulttuurin rinnalla. Koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelmaan sisältyy maahanmuuttajien ja eri kieli- ja kulttuuriryhmien opiskelijoiden opetusjärjestelyjen toteuttaminen.

### Maahanmuuttajat

Maahanmuuttajilla tarkoitetaan tässä yhteydessä Suomeen muuttaneita ja Suomessa syntyneitä maahanmuuttajataustaisia opiskelijoita. Opetuksessa otetaan tarvittaessa

huomioon maahanmuuton syy, maassaoloaika sekä kehittyvä suomen kielen taito. Opinnot tukevat opiskelijan kasvua sekä suomalaisen että hänen oman kieli- ja kulttuuriyhteisönsä aktiiviseksi ja tasapainoiseksi jäseneksi.

## **Saamenkieliset**

Perusopetuksessa aloitettua saamenkielistä opetusta jatketaan mahdollisuuksien mukaan ammatillisessa koulutuksessa. Saamenkielistä opetusta voidaan antaa pohjois-, inarin- ja koltansaamen kielillä. Saamen kieltä voi opiskella äidinkielenä, vaikka opetusta ei muutoin tarjottaisi saamen kielellä.

## **Romanit**

Romanien opetus toteutetaan ottamalla huomioon Suomen romanien asema etnisenä ja kulttuurisena vähemmistönä. Opetusjärjestelyissä otetaan huomioon romanien kulttuuri. Romanikielen opetusta järjestetään mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä muiden koulutuksen järjestäjien kanssa.

## **Viittomakieliset**

Viittomakielisten opiskelijoiden opetuksessa ja opiskelussa sovelletaan ammatillisen perustutkinnon perusteita viittomakieliseen kulttuuriin ja viestintään. Viittomakielien rinnalla käytetään suomea tai ruotsia luku- ja kirjoituskielenä. Viittomakielisten opetus suunnitellaan niin, että opiskelijan on mahdollista toimia tulkin kanssa. Oppimisympäristöissä otetaan huomioon viittomakielisen tai huonokuuloisen mahdollisuus kommunikoida luontevasti.

## **Kieltenopetuksen järjestelyt**

Seuraavia valtioneuvoston päätöksen (VnP 213/1999) mukaisia opetusjärjestelyjä voidaan soveltaa maahanmuuttajien, saamenkielisten, romanien ja viittomakielisten kielten opinnoissa (äidinkieli, toinen kotimainen kieli, vieras kieli), jos heidän äidinkieltensä on muu kuin suomi tai ruotsi.

## Äidinkieli

Jos opiskelijan äidinkieli on muu kuin suomi tai ruotsi, voi koulutuksen järjestäjä jakaa ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 12 § 2. momentissa säädettyt äidinkielen ja toisen kotimaisen kielen pakolliset tutkinnon osat säädetystä poikkeavalla tavalla.

Äidinkielen ja toisen kotimaisen kielen tutkinnon osiin varatut opintoviikot (4 + 1 = 5 ov) voidaan yhdistää ja jakaa joustavasti mahdollisiin opiskelijan oman äidinkielen opintoihin, suomi toisena kielenä -opintoihin ja toisen kotimaisen kielen opintoihin. Suomi toisena kielenä tarkoittaa kieltä, joka on opittu äidinkielen jälkeen suomenkielisessä ympäristössä. Viittomakielisiä opiskelijoita varten on laadittu erikseen suomi viittomakielisille -tutkinnon osa (luku 5).

Opiskelijat voivat opiskella suomen kieltä joko

- 1) suomi toisena kielenä -tavoitteiden mukaisesti (luku 5) tai
- 2) äidinkieli, suomi -tavoitteiden mukaisesti (luku 5), jos opiskelijan suomen kielen taidon arvioidaan olevan äidinkielen tasoinen.

Opiskelija, jonka suomen kielen taito ei ole äidinkielen tasoista kaikilla kielitaidon osa-alueilla, opiskelee suomi toisena kielenä -tavoitteiden ja sisältöjen mukaisesti. Hänen suomen kielen osaamisensa arvioidaan näiden tavoitteiden mukaisesti huolimatta siitä, onko koulutuksen järjestäjä tarjonnut suomi toisena kielenä -opetusta. Koulutuksen järjestäjä voi tarjota ja opiskelijan opiskelusuunnitelmaan voi kuulua molempia edellä mainituista opinnoista. Opiskelija voi siirtyä kesken suomi toisena kielenä -opintojen opiskelemaan suomen kieltä äidinkieli, suomi -tavoitteiden mukaisesti.

Opiskelijoille tulee mahdollisuuksien mukaan järjestää myös hänen oman äidinkielen opetusta. Äidinkielenä voidaan opiskelijan valinnan mukaan (L 630/1998, 12 § 3 mom.) opettaa myös romanikieltä, viittomakieltä tai muuta opiskelijan äidinkieltä. Maahanmuuttajien oman äidinkielen tavoitteet ovat luvussa 5. Opiskelija voi opiskella omaa äidinkieltään joko äidinkieli, oma äidinkieli vieraskielisille opiskelijoille (4 ov) tai vieras kieli (2 ov) -tavoitteiden mukaisesti tai vapaasti valittavina tutkinnon osina.

Jos opiskelija opiskelee äidinkieltä oma äidinkieli vieraskielisille opiskelijoille -tavoitteiden mukaisesti, on hänen opintoihinsa kuuluttava suomen kielen opintoja.

### *Toinen kotimainen kieli*

Opiskelijoiden toisen kotimaisen kielen (ruotsi) opetus järjestetään toisen kotimaisen kielen tavoitteiden mukaisesti ottaen huomioon opiskelijoiden kielitaidon taso.

Toisen kotimaisen kielen opinnot voidaan myös korvata oman äidinkielen ja suomen kielen opinnoilla vieraskielisillä opiskelijoilla (5 ov), luku 5. Tarvittaessa opetus voidaan järjestää toisen kotimaisen kielen alkeisopetuksena opiskelijan ja alan tarpeista riippuen.

### *Vieras kieli*

Opiskelijan opintoihin on kuuluttava myös vieraan kielen opintoja. Muuta kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvan opiskelijan vieras kieli voi olla myös hänen äidinkieltään.

## 8.5 OPPISOPIMUSKOULUTUS

Oppisopimuskoulutuksesta on voimassa mitä laissa ammatillisesta koulutuksesta (L 630/1998, 8 §, 17 §), asetuksessa ammatillisesta koulutuksesta (A 811/1998, 6 §, 7 §) sekä laissa opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta (635/1998) on säädetty.

Ammatillisena peruskoulutuksena toteutettavassa oppisopimuskoulutuksessa noudatetaan voimassa olevia tutkinnon perusteita (opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteet).

Tutkinnon perusteiden mukaan peruskoulutuksena suoritetusta tutkinnosta tutkintotodistuksen antaa koulutuksen järjestäjä luvun 7.9 määräyksen mukaisesti.

## 8.6 KODIN JA OPPILAITOKSEN YHTEISTYÖ

Sen lisäksi, mitä laissa ammatillisesta koulutuksesta (L 630/1998, 5 §, 14 §) on säädetty, tulee kodin ja oppilaitoksen yhteistyön järjestämisessä noudattaa seuraavaa:

Nuorille järjestettävässä koulutuksessa koulutuksen järjestäjän ja oppilaitoksen tulee olla aloitteellinen myönteisen yhteistyön käynnistämisessä ja ylläpitämisessä opiskelijan vanhempien tai huoltajien kanssa. Kodin ja oppilaitoksen yhteistyö järjestetään niin, että se vahvistaa opiskelijan itsenäisyyttä ja vastuullisuutta, edistää opiskelua sekä mahdollistaa opiskelijalle tuen saannin opiskelijan terveyttä, turvallisuutta ja hyvinvointia koskeissa asioissa. Erityistä tukea tarvitsevien sekä eri kie-

li- ja kulttuuritaustaisten opiskelijoiden yksilölliset tarpeet sekä elämänhallinnan ja opiskelun tukeminen tulee ottaa yhteistyössä huomioon.

Koulutuksen järjestäjän tulee tehdä yhteistyötä opiskelijoiden ohjauksessa huoltajien kanssa koulutuksen aikana ja sen päättyessä. Ohjauksen tulee tukea opiskelijoiden työelämään tai jatko-opintoihin siirtymistä sekä vahvistaa opiskelijoiden elämänhallinnan valmiuksia.

Kodin ja oppilaitoksen yhteistyötä koskeva opetussuunnitelman osa tulee laatia yhteistyössä oppilaitoksen sijaintikunnan tai -kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon toimeenpanoa hoitavien viranomaisten kanssa.

## 8.7 OPISKELIJAHUOLTO

Sen lisäksi, mitä laissa ammatillisesta koulutuksesta (L 630/1998, 14 §, 28 §, 37 a §) on säädetty opiskelijahuollon järjestämisestä ja opiskelijan oikeudesta turvalliseen opiskeluympäristöön, tulee noudattaa seuraavaa.

Opiskelijahuollon tavoitteena on luoda turvallinen ja terveellinen opiskeluympäristö ja edistää oppilaitosyhteisön yhteisöllisyyttä, hyvinvointia ja viihtyisyyttä. Tavoitteena on tukea opiskelijaa sekä säilyttää oppilaitosyhteisön toimintakyky fyysistä ja psyykkistä turvallisuutta sekä hyvinvointia uhkaavissa tilanteissa. Opiskelijahuollon tulee edistää oppimisvaikeuksien ja muiden ongelmien varhaista tunnistamista ja niihin puuttumista sekä ehkäistä koulutuksen keskeytymistä. Nuorten opiskelijoiden kohdalla koulutuksen järjestäjän on tehtävä yhteistyötä huoltajien kanssa. Koulutuksen järjestäjän tulee varmistaa opiskelijahuollon tavoitteiden saavuttamista antamalla opetussuunnitelmassaan toimintaohjeita, jotka edistävät opiskelijoiden terveyttä ja turvallisuutta, erilaisten ongelmien varhaista tunnistamista ja niiden syntymisen ennaltaehkäisyä. Koulutuksen järjestäjän tulee antaa ohjeita oppilaitosyhteisön toimintaan liittyvien asioiden hoitamisesta, kuten opiskelijan opetukseen osallistumisesta, opinnoissa edistymisen seurannasta ja oppilaitoksen opiskelija-asuntolassa asumisesta. Ennalta ehkäiseviä toimintaohjeita tulee antaa tupakoinnista, päihteiden käytöstä, kiusaamisesta ja häirinnästä. Koulutuksen järjestäjällä tulee olla kriisisuunnitelma ja toimintaohjeet myös käyttäytymishäiriöiden, väkivallan, tapaturmien, onnettomuuksien ja kuolemantapauksien varalta. Koulutuksen järjestäjän tulee seurata opiskelijahuollon toteutumista ja ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin. Opiskelijoita tulee rohkaista osallistumaan ja vaikuttamaan oman oppilaitosyhteisönsä hyvinvoinnin edistämiseen. Kaikilla opiskelijoiden kanssa oppilaitosyhteisössä työskentelevillä on vastuuta opiskelijahuollosta. Moniammatillisen opiskelijahuoltohenkilöstön tehtävänä on opiskelijahuollon palveluiden koordinaatio ja kehittäminen.

Opiskelijahuoltoa koskevat opetussuunnitelman osat tulee laatia yhteistyössä oppilaitoksen sijaintikunnan tai -kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon toimeenpanoa hoitavien viranomaisten tai muiden tahojen kanssa. Ammatillisen koulutuksen järjestäjän tulee opetussuunnitelmaa laadittaessa ottaa huomioon kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden kanssa kansanterveystilain ja lastensuojelulain velvoitteet opiskelijahuollon palveluiden järjestämisessä. Samalla tulee sopia syrjäytymistä ehkäisevästä toiminnasta sekä opiskelijaterveydenhuollon ja psykososiaalisen tuen asiantuntijapalveluiden järjestämisestä. Palveluiden kehittämisessä tulee hyödyntää opiskelijoiden palautetta.

Ammatillisen koulutuksen aikana opiskelijalle tulee tiedottaa ohjauksen ja opiskelijahuollon toteutuksesta, eri hallinnonalojen palveluista, paikallisista tukiverkostoista ja tutkintokohtaisista terveydentilavaatimuksista. Työssäoppimisen työturvallisuuteen ja työsuojeluun liittyvistä asioista tulee tiedottaa opiskelijan lisäksi alaikäisen opiskelijan huoltajalle.

Koulutuksen järjestäjän tulee huolehtia siitä, että opiskelijat tuntevat oppilaitoksessa noudatettavat järjestyssäännöt. Opiskelijan omaa vastuuta tulee korostaa oppilaitoksen sääntöjen ja muiden ohjeiden noudattamisessa.

## 9.1 MUSIIKKIALAN KUVAUS JA ARVOPERUSTA

Musiikkiala sisältää musiikin esittämisen, säveltämisen, sovittamisen, opettamisen ja musiikin tallentamisen. Musiikkialan työtehtäviin kuuluvat myös äänentoisto, ääni- ja äänitetuotanto, pianon ja flyygelin viritys, soitinhuolto, äänite-, laite- ja soitinmyynti, musiikkitapahtumien järjestäminen sekä ohjelmavälityksen, musiikin kustantamisen ja tuotteistamisen kaltaiset toiminnot. Kulttuuri, talous ja tekniikka yhdistyvät musiikkialalla monin tavoin. Tyypillisiä musiikkialan työympäristöjä ovat mm. konserttitalit, studiot, festivaalit, teatterit, kirkot, klubit, ravintolat, tanssipaidat ja yksityistilaisuudet. Esittävän toiminnan lisäksi musiikkialaan kuuluvat myös esim. tutkimustoiminta ja musiikkiterapia.

Koulutuksen päämääränä on varsinaisen musiikillisen osaamisen kehittämisen ohella opiskelijan kokonaisvaltainen kehittäminen, jossa korostuu yksilön rooli esteettisten elämysten kokijana, luojana ja välittäjänä. Musiikki on kansainvälinen ja rajoista piittaamaton, mutta silti kulttuurisidonnainen kieli. Musiikkialan koulutuksen tulee tukea opiskelijan oma-aloitteisuutta, hyvää itsetuntemusta ja ennakkoluulottomuutta sekä antaa valmiuksia eri taiteenalojen, kulttuurien ja musiikin lajien kohtaamiseen. Musiikkialan arvoihin kuuluvat keskeisinä luovuus, omaperäisyys, korkea laatu ja esteettisyys.

Taiteessa oma persoona ja identiteetti ovat työn onnistumisen kannalta tärkeä työväline. Musiikki on myös palvelutoimintaa, jossa arvopäämääriä ovat elämyksellisyys, vuorovaikutus, tarkoituksenmukaisuus, asiakastyytyväisyys sekä perinteen vaaliminen ja kehittäminen. Musiikkialalla toimiville on tärkeää alalle omistautuminen ja yhteistyökyky.

Musiikkialalle on tyypillistä, että harrastaminen on aloitettu jo useita vuosia ennen alalle hakeutumista. Musiikkia opiskellaan harrastustavoitteisesti koulujen lisäksi musiikkioppilaitoksissa, kansalais- ja työväenopistoissa sekä yksityisesti. Musiikkialan ammatteihin aikovat opiskelevat konservatorioissa, ammattiopistoissa, ammattikorkeakouluissa sekä Sibelius-Akatemiassa ja muissa yliopistoissa.

Musiikkialan ammattilaisten työtehtävät ja työympäristöt vaihtelevat. Tehtäviä tarjoavat sekä julkinen että yksityinen sektori. Julkisen sektorin työnantajat ovat

muun muassa sinfoniaorkesterit, musiikkioppilaitokset, seurakunnat ja sotilassoitokunnat, yksityisen sektorin työnantajia esimerkiksi yhtyeet ja ohjelmatoimistot.

Musiikkialan ammattilaiset työllistyvät sekä koko- että osa-aikaisesti, niin vakituisissa kuin määräaikaisissa työsuhteissa. Esim. muusikoista suuri osa työllistyy nk. freelancereina, jotka tekevät työtä usealle työnantajalle lyhytkestoisissa työsuhteissa. Musiikkialan ammattilaiset työllistyvät myös yrittäjinä. Asetusten mukainen kelpoisuus esim. musiikin opetustehtäviin tai kirkkomuusikon tehtäviin edellyttää korkeakoulututkintoa.

Musiikkialalla työskentelevien tulee esiintymistilanteessa kyetä itsenäiseen ja hallittuun toimintaan. Esiintymisiin liittyvät myös monenlaiset järjestelytehtävät äänentoistosta ja markkinoinnista verotusasioihin. Alalla toimivilta edellytetään jokaisessa työvaiheessa työmenetelmien hallintaa, työvälineiden käyttötaitoa sekä esitettävän ohjelmiston taustan ja esitysympäristön käytäntöjen tuntemista sekä organisointi- ja vuorovaikutustaitoja.

Musiikkiala on jatkuvassa muutoksessa jo siksi, että musiikki on elävä kulttuuri, joka etsii jatkuvasti uusia muotoja. Musiikki on myös luonteeltaan säveltäjän työn tuloksena aina uutta. Muutoksen johdosta elinikäinen ammattitaidon ylläpitäminen, sopeutuminen tapahtuviin muutoksiin, jatkuva toimintaympäristön seuraaminen ja omien mahdollisuuksien oivaltaminen ovat keskeisiä toiminnan edellytyksiä. Musiikin vaikutus ihmisen henkiseen ja fyysiseen hyvinvointiin ymmärretään yhteiskunnassa aikaisempaa paremmin, ja musiikin tietoinen käyttö osana sosiaali-, terveyst- ja hyvinvointipalveluja lisääntyy.

Suomalainen musiikkiala on osa kansainvälistä ja globaalia maailmaa. Kansainvälisyys vaikuttaa merkittävästi musiikkialan toimijoiden arkeen. Menestyäkseen alalla toimivien on markkinoitava omaa osaamistaan jopa maailmanlaajuisesti.

Musiikkialalla on runsaasti eri toimijoiden välistä yhteistyötä. Verkostoituminen ja menestyksellinen yhteistyö sekä kotimaisissa että kansainvälisissä yhteyksissä perustuvat asiakkaiden ja kanssaihmiesten kunnioittamiseen, toisen työn, perinteiden ja kulttuuriympäristön tuntemiseen ja arvostamiseen sekä tasa-arvoisuuteen, suvaitsevaisuuteen ja vastuullisuuteen. Alan pelisääntöjen ja tekijänoikeuksien tunteminen ja kunnioittaminen turvaavat ammattimaisen toiminnan edellytykset myös tulevaisuudessa.

## 9.2

### TUTKINTOKOHTAISET TERVEYDENTILAVAATIMUKSET AMMATILLISESSA PERUSKOULUTUKSESSA

Opiskelijaksi ottamisen perusteista ammatilliseen perustutkintoon johtavassa koulutuksessa säädetään ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 27 §:ssä. Opiskelijaksi ei voida ottaa sellaista henkilöä, jonka sairaus tai vamma ilmeisesti on esteenä

koulutukseen osallistumiselle. Opiskelijan pääsyä ammatilliseen koulutukseen voidaan rajoittaa vain silloin, kun sairaus objektiivisesti arvioiden estää opinnot tai se vaarantaisi opiskelijan tai muiden turvallisuutta. Sairauden tai vamman opiskelulle aiheuttamat käytännön ongelmat tulee ensisijaisesti pyrkiä ratkaisemaan opetusjärjestelyiden ja opiskelijahuolto- ja palveluiden avulla.

Opiskelijaksi pyrkivän tulee antaa koulutuksen järjestäjälle opiskelijaksi ottamisen edellyttämät terveydentilaansa koskevat tiedot.

Koulutuksen järjestäjän tulee tämän lisäksi varmistaa, että opiskelijaksi valitun henkilön terveydentila on sellainen, että hän voi selviytyä myös koulutukseen kuuluvasta työpaikoilla tapahtuvasta oppimisesta, kuten alan tehtävissä toimiminen ja tutkinnon ammattitaitovaatimusten saavuttaminen edellyttävät.

Opiskelijan oikeusturvan kannalta on perusteltua, että häntä ei valita sellaiseen koulutukseen, jonka mukaisissa tehtävissä hän ei terveydentilansa vuoksi voisi toimia. Opiskelijavalintaa tehtäessä on otettava huomioon ammatteihin ja työhön sisältyvät moninaiset tehtävät. On mahdollista, että saman tutkinnon sisällä voi olla tutkinnon osia, jotka edellyttävät erilaisia terveydentilavaatimuksia ja mahdollistavat täten opiskelijalle yksilöllisiä ratkaisuja koulutuksen suorittamiseen.

Jotta opiskelijavalinta onnistuisi opiskelijan kannalta parhaalla mahdollisella tavalla, koulutuksen järjestäjän tulee tiedottaa perustutkinnon ja koulutusalan terveydentilaa koskevista vaatimuksista ja edellytyksistä sekä mahdollisista terveydellisistä riskeistä opiskelijaksi hakeutuville hakuoppaissa ja opiskelijavalintatilaisuudessa. Opiskelijaksi hakeutuvan oma kuvaus nykyhetken terveydentilastaan ja mahdollisen sairauden hoitotilanteesta riittää pääsääntöisesti valintatilanteessa.

Mikäli koulutusalan tai tutkinnon oma lainsäädäntö tai alan erityispiirteet edellyttävät opiskelijaksi valitulta lääkärintodistusta opiskelijan terveydentilasta, riittää siihen lääkärintodistuksen merkintä alalle soveltuvuudesta. Opiskelijaksi ottaminen on ehdollinen lääkärintodistuksen esittämiseen saakka.

Opiskelijan sairaus tai vammautuminen ei saa keskeyttää opiskelijan koulutusta tai johtaa harkitsemattomaan koulutusammatin tai -alan vaihtoon. Sairaudesta tai vammautumisesta koulutuksen toteutumiselle aiheutuvat käytännön ongelmat tulee voida ratkaista ensisijaisesti opiskelijalle sopivilla yksilöllisillä opetusjärjestelyillä ja henkilökohtaistamisella. Opintojen ohjaus, opiskelijan tuki, ergonomisiin työtapoihin ja apuvälineiden käyttöön ohjaaminen edistävät koulutuksen suorittamista. Opiskelijan sairastuessa tai vammautuessa opiskelijahuollon ja työpaikkojen työterveyshuollon kanssa tehtävä yhteistyö on välttämätöntä.

Kaikissa tilanteissa, joissa käsitellään ja tallennetaan henkilötietolaissa arkaluonteisiksi määriteltyjä henkilötietoja, kuten opiskelijan terveydentilaa koskevia tietoja, koulutuksen järjestäjän tulee noudattaa säädösten edellyttämää huolellisuutta ja hyvää tietojenkäsittelytapaa.

**Musiikkialalla ja alan koulutuksessa** eri ammattialoilla tehtävät työt kuormittavat fyysisesti eri tavoin, mikä alalle aikovan tai alalla toimivan tulee ottaa huomioon. Henkilöllä ei saa olla sellaisia sairauksia, jotka vaarantaisivat hänen oman tai muiden lähellä työskentelevien terveyden tai turvallisuuden.

Musiikkialalla terveydentilan tulee olla sellainen, että se ei estä muusikon, musiikkiteknologian tai pianonvirittäjän ammatissa toimimista. Esimerkiksi diagnosoitujen kuulon ongelmat voivat vaikeuttaa toimimista ko. ammateissa, joten musiikkialan ammattien vaatimuksena on riittävän hyvä kuuloaisti.

## 9.3 AMMATTITAITOVAATIMUKSET, ARVIOINNIN KOHTEET JA YLEISET ARVIOINTIKRITEERIT

Tämän luvun ammattitaitovaatimusten määrittely sekä arvioinnin kohteet ja yleiset arviointikriteerit on tarkoitettu koulutuksen järjestäjien avuksi, kun laaditaan sellaisten tutkinnon osien opetussuunnitelmia, joita ei ole tutkinnon perusteissa määritetty.

Ammatilliset tutkinnon osat muodostetaan ja nimetään työkokonaisuuksien mukaan. Ammattitaitovaatimukset kuvataan konkreettisenä työn tekemisenä. Arviointikriteerit määritellään arvioinnin kohteittain kolmelle tasolle: tyydyttävä T1, hyvä H2 ja kiitettävä K3.

Seuraavassa olevat arviointikriteerit on tarkoitettu ohjeellisiksi siten, että niitä sovelletaan ammattitaitoa täydentävien tutkinnon osien (yhteisten opintojen) tavoitteiden ja ammatillisten tutkinnon osien ammattitaitovaatimusten mukaisesti. Esitetyt kriteerit kohdennetaan aina kyseessä olevan tutkinnon osan vaatimuksiin eli kriteereissä esitetty työ tarkoittaa aina ko. tutkinnon osaan sisältyvää työtä.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT YLEISELLÄ TASOLLA		
1. Työprosessin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Arvioidaan oman työn suunnittelua, työsuorituksen arviointia ja oman toiminnan kehittämistä.	suunnittelee työtään, mutta uusissa tilanteissa tai työympäristön muuttuessa tarvitsee ohjausta	suunnittelee oman työnsä	suunnittelee itsenäisesti vastuullaan olevia töitä ja tehtäviä
	arvioi työnsä onnistumista	arvioi työnsä onnistumista työn kuluessa ja selviytyy uusista ja muuttuvista tilanteista oma-aloitteisesti	arvioi työnsä onnistumista, perustelee arviotaan ja arvioi sekä kehittää työskentelytapojaan ja työympäristöään

Arvioidaan työkoko- naisuuden toteutta- mista, itsenäisyyttä ja vastuullisuutta.	toimii tutuissa työtehtävissä	ottaa huomioon työskente- lyssään työnsä kokonaisuu- den ( <i>esim. mistä alkaa, mi- hin päättyä ja mitä välineitä ym. työssä tarvitaan</i> )	ottaa huomioon työnsä ko- konaisuuden toimintaym- päristönsä ja oman työnsä osana sitä
	työskentelee siten, että työn lopputulos on hyväksyttä- vissä työn suunnitelman tai laatutavoitteiden mukaisesti	työskentelee siten, että työn lopputulos sisältää työteh- tävän erityisvaatimuksia	työskentelee työpaikan eri- tyisvaatimusten mukaisesti siten, että työn lopputulos on tavoitteiden mukainen
	tarvitsee työvaiheissa etene- misessä ajoittaista ohjausta	etenee sujuvasti työvaihees- ta toiseen	etenee työssään järjestel- mällisesti ja sujuvasti sovit- taen työnsä työympäristön muuhun toimintaan
	noudattaa työohjeita, työ- aikoja, sopimuksia sekä neuvottelee poikkeamista.	tekee annetut tehtävät omatoimisesti ja huoleh- tii työtehtävistään alusta loppuun ja vastaa omasta työosuudestaan.	tekee omalla vastuualu- eellaan omatoimisesti muitakin kuin annettuja työtehtäviä.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT YLEISELLÄ TASOLLA		
<b>2. Työmenetelmien, -välineiden ja mate- riaalin hallinta</b>	<b>Tyydyttävä T1</b>	<b>Hyvä H2</b>	<b>Kiitettävä K3</b>
	Opiskelija		
Arvioidaan työteh- tävään ja työympä- ristöön soveltuvan työmenetelmän ja työvälineiden sekä materiaalien valintaa ja käyttöä.	käyttää työhönsä liittyviä keskeisimpiä työmenetel- miä, työvälineitä ja mate- riaaleja toistuvissa työti- lanteissa, mutta tarvitsee joidenkin osalta ohjausta ( <i>menetelmät, välineet, mate- riaalit määritellään tutkin- non osittain</i> ).	käyttää työhönsä liittyviä työmenetelmiä, työvälineitä ja materiaaleja omatoimi- sesti työtilanteissa.	valitsee työhönsä sopi- vimmat työmenetelmät, työvälineet ja materiaalit ja käyttää niitä sujuvasti vaih- teleissa työtilanteissa.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT YLEISELLÄ TASOLLA		
<b>3. Työn perustana olevan tiedon hallinta</b>	<b>Tyydyttävä T1</b>	<b>Hyvä H2</b>	<b>Kiitettävä K3</b>
	Opiskelija		
Arvioidaan työssä tarvittavan tiedon hal- lintaa ja soveltamista	käyttää tavallisimpien menetelmien, välineiden ja materiaalien käytön pe- rustana olevaa tietoa tois- tuvissa työtilanteissa ( <i>eli ne menetelmät, välineet ja ma- teriaalit, jotka on määritelty kohteessa 2</i> ), mutta tarvitsee ohjausta tiedon hankinnas- sa ja soveltamisessa.	hankkii ja käyttää työssä tarvittavaa tietoa omatoi- misesti.	hankkii ja käyttää itsenäi- sesti tietoa työssään vaih- teleissa työtilanteissa ja perustelee työhön liittyviä ratkaisujaan hankkimansa tiedon pohjalta.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT YLEISELLÄ TASOLLA		
4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
a) Omaan ryhmään kohdassa 4 arvioitavat neljä avaintaitoa	Opiskelija		
Oppiminen ja ongelmanratkaisu	hakee ohjattuna tietoa	hakee tietoa ohjeiden mukaan	hakee itsenäisesti tietoa
Arvioidaan omaa osaamista työn tekijänä ja työn kehittämistä, ongelmien ratkaisemista sekä valintojen ja päätösten tekemistä.	suunnittelee työtään, mutta uusissa tilanteissa tai työympäristön muuttuessa tarvitsee ohjausta	suunnittelee oman työnsä ja arvioi työnsä onnistumista työn kuluessa	suunnittelee itsenäisesti vastuullaan olevia tehtäviä ja arvioi osaamistaan ja työnsä onnistumista sekä perustelee arviotaan
	arvioi työnsä onnistumista	ottaa vastaan palautetta ja toimii palautteen mukaisesti	arvioi ja kehittää työskentelytapojaan ja työympäristöään
	selviytyy tutuista tilanteista, mutta muuttuvissa ja valintatilanteissa tarvitsee ohjausta ja tukea	selviytyy muuttuvista ja valintatilanteista omaloitteisesti	kehittää toimintaansa saamansa palautteen pohjalta
			toimii erilaisissa tilanteissa itsenäisesti, tilanteeseen sopivasti ja löytää toiminnalleen vaihtoehtoisia toimintatapoja
Vuorovaikutus ja yhteistyö	noudattaa vuorovaikutustilanteisiin annettuja ohjeita toimiessaan omassa oppimis- ja työyhteisössään	toimii tilanteen vaatimalla tavalla omassa oppimis- ja työyhteisössään erilaisissa vuorovaikutustilanteissa	ilmaisee selkeästi asiansa ja tuo rakentavasti esille erilaisia näkökantoja
Arvioidaan toimintaa vuorovaikutustilanteissa ja yhteistyökykyä.	tekee työyhteisössä vastuullaan olevat tehtävät, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta	tekee omatoimisesti työyhteisössä vastuullaan olevat tehtävät	toimii vastuullisesti, yhteistyökykyisesti ja tasavertaisesti erilaisten ihmisten kanssa työyhteisön ja ryhmän jäsenenä
	toimii tutussa työyhteisössä ja ryhmässä ja pyytää tarvittaessa apua muilta	toimii erilaisten ihmisten kanssa työyhteisössä ja ryhmässä	tukee ja auttaa muita sekä ottaa työssään huomioon seuraavan työvaiheen ja yöntekijän
Ammattietiikka	noudattaa annettuja eettisiä ohjeita ja aikatauluja	noudattaa annettuja eettisiä ohjeita, sopimuksia ja säädöksiä sekä aikatauluja	toimii työyhteisön arvojen, tavoitteiden, eettisten ohjeiden, sopimusten ja säädösten mukaisesti vaihtelevissa tilanteissa sekä noudattaa aikatauluja

Terveys, turvallisuus ja toimintakyky Arvioidaan terveyttä ylläpitävää ja turvallista toimintaa sekä toimintakyvyn ylläpitoa.	noudattaa työstä annettuja turvallisuusohjeita eikä aiheuta vaaraa itselleen tai muille	noudattaa työyhteisön ohjeita ja ottaa työssään huomioon työyhteisön jäsenten ja työympäristön turvallisuuden	noudattaa työyhteisön ohjeita ja ottaa työssään huomioon työyhteisön jäsenten ja työympäristön turvallisuuden
	varmistaa turvallisuuden ohjeiden mukaisesti	varmistaa turvallisuuden	varmistaa turvallisuuden ja tiedottaa havaitsemistaan vaaroista ja riskeistä
	käyttää turvallisesti ohjeiden mukaisia suojaimia, työvälineitä ja työmenetelmiä	käyttää turvallisesti suojaimia, työvälineitä ja työmenetelmiä	käyttää turvallisesti suojaimia, työvälineitä ja työmenetelmiä
	työskentelee pääsääntöisesti ergonomisesti oikein	työskentelee ergonomisesti oikein	käyttää turvallisia, sopivasti kuormittavia ja vaihtelevia työmenetelmiä ottaen huomioon ergonomian
	Todentuu ammattitaitoa täydentävien tutkinnon osien (yhteisten opintojen), liikunnan (1 ov) ja terveystiedon (1 ov) tavoitteissa ja arviointikriteereissä. Jokaisen tutkinnon ammattitaitovaatimukseen laaditaan tarvittaessa kunkin alan tarpeen mukaiset terveyden, turvallisuuden ja toimintakyvyn ammattitaitovaatimukset ja arviointikriteerit.		

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT YLEISELLÄ TASOLLA		
4. b) Muut elinikäisen oppimisen avaintaidot	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
<b>Opiskelija</b>			
<b>Aloitekyky ja yrittäjäyys</b> Arvioidaan tavoitteellista, taloudellista ja tuloksellista toimintaa ja itsensä johtamista.	Todentuu ammattitaitoa täydentävien tutkinnon osien (yhteisten opintojen) yhteiskunta-, yritys- ja työelämä tiedon (1 ov) tavoitteissa ja arviointikriteereissä sekä ammatillisten tutkinnon osien ammattitaitovaatimukseen sisällytetyn yrittäjäyysosan (5 ov) ammattitaitovaatimuksissa ja arviointikriteereissä. Tämän lisäksi jokaisen tutkinnon ammatillisten tutkinnon osien ammattitaitovaatimukseen on laadittu tarpeen vaatiessa kunkin alan edellyttämät ammattitaitovaatimukset ja arviointikriteerit.		
<b>Kestävä kehitys</b> Arvioidaan teknologisten, taloudellisten, sosiaalisten ja kulttuuristen periaatteiden noudattamista.	noudattaa ohjatusti alalla vaadittavia kestävän kehityksen mukaisia työ- ja toimintatapoja	noudattaa alalla vaadittavia kestävän kehityksen mukaisia työ- ja toimintatapoja	noudattaa itsenäisesti alalla vaadittavia kestävän kehityksen mukaisia työ- ja toimintatapoja ja tuo esille kehittämistarpeita
<b>Estetiikka</b> Arvioidaan esteetiikan huomioon ottamista työssä	työskentelee ohjatusti alan esteettisten periaatteiden, työympäristön viihtyisyyden ja muiden työn lopputuloksen ulkonäköön vaikuttavien tekijöiden mukaisesti	työskentelee alan esteettisten periaatteiden, työympäristön viihtyisyyden ja muiden työn lopputuloksen ulkonäköön vaikuttavien tekijöiden mukaisesti	hyödyntää monipuolisesti työssään alan esteettisiä periaatteita – toimii työympäristön viihtyisyyteen ja muiden työn lopputuloksen ulkonäköön vaikuttavien tekijöiden edistämiseksi

<p>Viestintä ja mediaosaaminen</p> <p>Arvioidaan kriittisyyttä mediatuotteiden tunnistamisessa, havainnoinnissa ja tulkinassa sekä media- ja viestintäteknologian käyttämistä</p>	<p>Todentuu ammattitaitoa täydentävien tutkinnon osien (yhteisten opintojen) äidinkielen (4 ov) tavoitteissa ja arviointikriteereissä. Tämän lisäksi jokaisen tutkinnon ammattitaitovaatimuksiin on laadittu tarpeen vaatiessa kunkin alan vaatimusten mukaiset viestintä- ja mediaosaamisen ammattitaitovaatimukset ja arviointikriteerit.</p>		
<p>Matematiikka ja luonnontieteet</p> <p>Arvioidaan työn edellyttämää laskutaitoa sekä työssä tarvittavaa fysiikan ja kemian lainalaisuuksien hallintaa.</p>	<p>Todentuu ammattitaitoa täydentävien tutkinnon osien (yhteisten opintojen) matematiikan (3 ov), fysiikan ja kemian (2 ov) tavoitteissa ja arviointikriteereissä. Tämän lisäksi jokaisen tutkinnon ammattitaitovaatimuksiin on laadittu kunkin alan tarpeen mukaiset matematiikan ja luonnontieteiden ammattitaitovaatimukset ja arviointikriteerit.</p>		
<p>Teknologia ja tietotekniikka</p> <p>Arvioidaan teknologian ja tietotekniikan hyödyntämistä ammattialalla sekä tekniikan hyötyjen, rajoitusten ja riskien huomioon ottamista.</p>	<p>käyttää ammatissaan tarvittavia tavanomaisia teknisiä ja tietoteknisiä järjestelmiä toistuvissa työtilanteissa, tarvitsee joskus ohjausta</p>	<p>käyttää ammatissaan tarvittavia teknisiä ja tietoteknisiä järjestelmiä toistuvissa työtilanteissa</p>	<p>hyödyntää monipuolisesti ammatissaan tarvittavia teknisiä ja tietoteknisiä järjestelmiä</p>
	<p>valitsee tarvittavat koneet ja laitteet ohjattuna ja tunnistaa riskit.</p>	<p>valitsee sopivat koneet ja laitteet ja tunnistaa niiden käyttöön liittyvät riskit.</p>	<p>valitsee itsenäisesti sopivat koneet ja laitteet ja tunnistaa niiden käyttöön liittyvät rajoitukset ja riskit.</p>
	<p>Tietotekniikka todentuu yhteisten opintojen (yhteiskunta-, yritys- ja työelämä tieto 1 ov) tavoitteissa ja arviointikriteereissä. Tämän lisäksi jokaisen tutkinnon ammattitaitovaatimuksiin on laadittu kunkin alan tarpeen mukaiset teknologian ja tietotekniikan ammattitaitovaatimukset ja arviointikriteerit.</p>		
<p>Aktiivinen kansalaisuus ja eri kulttuurit</p> <p>Arvioidaan osallistumista yhteisön toimintaan ja päätöksentekoon eri taustan omaavien ihmisten kanssa sekä työntekijää ja kansalaista koskevien oikeuksien ja velvollisuuksien sekä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslakien mukaista toimintaa.</p>	<p>Todentuu ammattitaitoa täydentävien tutkinnon osien (yhteisten opintojen) yhteiskunta-, yritys- ja työelämä tiedon (1 ov) sekä äidinkielen (4 ov) tavoitteissa ja arviointikriteereissä. Tämän lisäksi on laadittu tarpeen mukaan jokaisen tutkinnon ammattitaitovaatimuksiin kunkin alan tämän avaintaidon edellyttämät ammattitaitovaatimukset ja arviointikriteerit.</p>		